SBORNÍK VELEHRADSKÝ

NOVÁ ŘADA. ČÍSLO 2.

VYDÁVÁ ARCHEOL. SPOLEK STARÝ VELEHRAD

SE SÍDLEM NA VELEHRADĚ

NA VELEHRADĚ 1931

Nákladem vlastním. Tisk Společenské knihtiskárny, Přerov.

CENA 16 Kč

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

NOVÁ ŘADA ČÍSLO 2

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Vydává

Archeologický spolek „Starý Velehrad"

se sídlem na Velehradě

NA VELEHRADĚ

1931

Nákladem vlastním

Tiskem Společenské knihtiskárny v Přerově, Masarykovo n. 16

PŘÍLOHA.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY Z ANNÁLŮ DOBY KARLOVCŮ.

Sestavil J. Hudeček.

803*

»Imperator autem Baiariam profectus dispositis Pannoniarum causis Aquis reversus est ... venationem bubalorum, ceterarum ferarum per saltum Hircanum exercuit, ceterum exercitum per apertiores vias ire permisit. Inde ad Regenesburc veniens dispositis his, quae utilia videbantur esse, adventum exercitus de Pannonia redeuntis prestolabatur. Quibus reversis obviam illis ad Ragenesburc venit. Ibi etiam cum illis Zodan princeps Pannoniae veniens imperatori se tradidit. Multi quoque Sclavi et Huni in eodem conventu fuerunt et se cum omnibus, quae possidebant, imperatoris dominio subdiderunt.« (Regino). —»Inde ad Reginisburg veniens ... adventum exercitus de Pannonia redeuntis prestolabatur. Quibus reversis, obviam illis ad Reginisburg pervenit. Ibi etiam cum illis Zodan princeps Pannoniorum veniens manibus imperatoris se contradidit. Multi quoque Sclavi et Huni in eodem conventu fuerunt, se cum omnibus quae possidebant imperatoris dominio subdiderunt.« (Ann. Mettenses).

805.

»(Bella) Boemanicum quoque et Linonicum, quae postea exorta sunt diu durare non potuerunt. Quorum utrumque ductu Karoli iunioris celeri fine completum est.« (Einhardi vita Karoli Magni.)

»Natio Sclavorum studio satis aspera belli,
Quos Behemos vocitant, in se levitate procaci
Irritans Francos, Caroli commoverat iram.
Quos contra missus multis cum millibus eius
Natus et aequivocus, bellum virtute sagaci
Commisit, celeri victor quod fine peregit.« (Poeta Saxo.)

»Eodem anno, cum esset imperator in palacio quod situm est Aquis, misit exercitum suum, cum filio suo Carolo in terram Sclavorum quae vocatur Behemi et per tres vias in eandem regionem exercitum penetrare precepit. Partem autem exercitus cum Carolo rege, filio suo, per orientalem partem Franciae seu Germaniae ire precepit, ut Hircano saltu transiecto iam dictos Sclavos in-

* Číslice v čele uvedené značí roky.

vaderet. Aliam vero partem per Saxoniam dirigens, ut ex altera parte cum Saxonibus et innumerabilibus Sclavis, transiecto ab aquilone iam dicto saltu, in Sclavos prorumperet. Tertia quoque ex parte expeditionem totius Boaioariae in eandem regionem intrare iussit. Venientes autem undique in planicie Behaim, universi principes diversarum gentium in conspectum regis Caroli pervenerunt. Castra metati sunt autem haud procul a se illi innumerabiles exercitus distantes. Caroli autem regis et principum eius qui cum eo erant imperio usus totus ille exercitus ipsam regionem invadit.« (Ann. regni Francorum.)

811.

»Tres quoque exercitus in totidem partes regni Francorum missi . . .; alter in Pannonias, ad controversias Hunorum et Sclavorum finiendas.« (Ann. regni Francorum.)

815.

»Padrebrunno generalem populi sui conventum habebat. Ibi ad eum omnes orientalium Sclavorum primores et legati venerunt.« (Ann. regni Franc.)

822.

»Ipse vero, peracta autumnali venatione, trans Rhenum in loco, qui Francofort appellatur, profectus est, ibique generali conventu congregato . . . In quo conventu omnium orientalium Sclavorum, id est Abodritorum, Soraborum, Wiltrorum, Beheimorum, Marvanorum, Praedenecentorum et in Pannonia residentium Avarum legationem cum muneribus ad se directas audivit.« (Ann. regni Franc.)

845.

»Hludovicus 14 ex ducibus Boemanorum cum hominibus suis christianam religionem desiderantes suscepit, et in octavis theophaniae baptizari iussit; tempore vero autumni in Saxonia apud Padrabrunnon generale placitum habuit, ubi . . . Sclavorum quoque et Bulgarorum legationes suscepit, audivit et absolvit.« (Ruod. ann. Fuld.)

846.

»Circa medium mensem Augustum cum exercitu ad Sclavos Marahenses defectionem molientes profectus est, ubi ordinatis et iuxta lubitum suum compositis rebus, ducem eis constituit Rastizen, nepotem Mojmari; inde per Boemanos cum magna difficultate et grandi damno exercitus sui reversus est.« (Ruod. ann. Fuld.)

»Hludowicus rex Germanorum, adversus Sclavos profectus, tam intestino suorum conflictu quam hostium victoria conterritus, reversus est.« (Prud. Trec. ann.)

»Ipse vero cum exercitu suo contra Boemannos porrexit, quos nos Beuwinitha vocamus, sed piriculose valde.« (Ann. Xant.)

»Ludowicus, filius Ludowici, Pannoniam subegit et Behemos domum rediens vastavit.« (Ann. Hild.)

»Ludovicus filius Pannoniam subegit, revertens Beheimos vastat.« (Ann. Altah. maiores.)

847.

»Hlodowici Germanorum regis exercitus adversus Sclavos prospere dimicant, ita ut quod ante annum ex eis amiserat recuperet.« (Ann. Bert.)

848.

». . . quasi mediante mense Augusto Boemanos eruptionem molientes per Hludovicum, filium suum, missa adversus eos expeditione contrivit, legatosque pacis gratia mittere, et obsides dare coegit.« (Ruod. ann. Fuld.)

»Circa Kalendas autem Octobris generale placitum habuit apud Mogontiacum, in quo legatos fratrum suorum et Nordmannorum Sclavorumque suscepit et absolvit.« (Ruod. ann. Fuld.)

849.

»Boemani more solito fidem mentientes, contra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos Ernustus dux partium illarum et inter amicos regis primus, comitesque non pauci, atque abbates cum exercitu copioso mittuntur. Barbari vero, pro pace et securitate sua, obsides se daturos et imperata facturos, per legatos ad Thaculfum directos promittunt, cui praeceteris credebant, quasi scienti leges et consuetudines Sclavicae gentis; erat quippe dux Sorabici limitis, sed in illa expeditione iam tunc graviter vulneratus. Nam pridie, cum exercitus vallum hostium vi magna inrumperet, et resistentibus adversariis ex utraque parte multi sine discretione sauciarentur, ipse in sinistro genu sagitta percussus est; cum legatis vero qui ad eum missi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo sedens, simulata sanitate, locutus est. Cumque quibusdam ex primatibus per missos suos legatorum verba nuntiasset, indignati sunt aliqui eorum adversus eum, quasi ceteris praeferri cupiens, summam rerum gerendarum in se vellet inclinare; et citato impetu, inconsultis ceteris, bellum hostibus paci studentibus intulerunt, statimque experti sunt, quid sine timore Dei propria discordium possit virtus et audacia. Hostes enim superiores effecti, caedendo persecuti sunt eos usque in castra, occisorumque spolia in conspectu eorum secure detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, ut evadendi spe penitus privarentur. Unde coacti obsides dabant eis a quibus suscipere dedignati sunt, ut inlaesi ab hostibus, et via tantum

publica pergentes, in patriam reverti potuissent. Et ut maior confusio superbientibus et de sua virtute praesumentibus fieret, contigit eodem anno post non multi temporis spatium in villa Hohsledi, quae est in territorio Mogontiaco, spiritum nequam per os cuiusdam arreptitii protestari, bello se Boemanico praefuisse, sociosque suos spiritum superbiae atque discordiae fuisse, quorum dolosis machinationibus Franci Boemanis terga vertissent.« (Ruod. ann. Fuld.)

»Hlodoicus rex Germanorum egrotans, exercitum suum in Sclavos dirigit. Qui turpiter profligatus, quid dispendii sibi absentia ducis intulerit, cadendo fugiendoque expertus est.« (Ann. Bertin.)

»Infirmante Ludewico rege, hostis illius de Beioaria iter arripuit in Boemannos; sed multis ex eis ibidem interfectis valde humiliati reversi sunt in patriam.« (Ann. Xant. 852.)

»Habita est autem et synodus ... in civitate Mogontia. Rex vero ... legationes Bulgarorum Sclavorumque audivit et absolvit ...« (Ann. Ruod. Fuld.)

853.

»Bulgari, sociatis sibi Sclavis, et, ut fertur, a nostris muneribus invitati adversus Lodowicum Germaniae regem acriter promoventur, sed Domino pugnante vincuntur.« (Ann. Bertin.)

855.

»Rex quoque Hludowicus in Sclavos Marahenses contra Rastizen ducem eorum, sibi rebellantem, parum prospere ducto exercitu, sine victoria rediit, malens adversarium, firmissimo ut fertur vallo munitum, ad tempus dimittere, quam militum suorum periculose pugnando dampna sustinere. Magnam tamen provinciae partem praedis et incendiis vastavit exercitus, non parvamque multitudinem hostium castra regis invadere cupientium usque ad internecionem delevit, sed non impune; quia post reditum regis Rastic cum suis insecutus plurima trans Danubium finitimorum loca praedando vastavit.« (Ann. Ruod. Fuld.)

»Chludovicus, rex Germanorum, crebris Sclavorum defectionibus agitatur.« (Ann. Bertin.)

»Ludovicus rex cum exercitu magno perrexit contra Ratzidum regem Marahensium.« (Ann. Altah. maiores.)

856.

»Mense vero Augusto Hludovicus collecto exercitu per Sorabos iter faciens, ducibusque eorum sibi coniunctis, Dalmatas proelio superat, acceptisque obsidibus tributarios fecit, inde per Boemanos transiens, nonnullos ex eorum ducibus in deditionem accepit.

In qua expeditione perierunt comites Bardo et Erph cum aliis quam pluribus.« (Ruod. ann. Fuld.)

857.

»Otgarius episcopus et Hruodoltus, comes palatii, et Ernustus, filius Ernusti ducis, cum hominibus suis in Boemanos missi, civitatem Witztrachi ducis ab annis multis rebellem occupaverunt expulso ab ea Sclaiutago, filio Witztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapso et ad Rastizen se conferente, frater eius, qui ab eo patria pulsus apud Zistiborum Sorabum exulabat, ad regem fideliter veniens, loco fratris dux coustituitur.« (Ruod. ann. Fuld.)

858.

»Qui (sc. Hludowicus) cum se vidisset inclusum esse, reversus in Franconofurt, cum multa de utilitate regni cum suis tractaret atque disponeret, tunc etiam decrevit tres exercitus in diversos regni sui terminos esse mittendos; unum quidem per Karlomannum, filium suum seniorem, in Sclavos Marahenses contra Rastizen alterum vero per Hludovicum, filium suum minorem, in Abodritos et Linones; tertium autem per Thachulfum in Sorabos dicto oboedire nolentes, ut sedatis extrinsecus adversariorum tumultibus, facilius intrinsecus regni gubernacula disponeret.«

»Mense autem Julio collectis et ordinatis exercitibus, ireque profectis, repente (die media 3, 4, 5) subiit regem curarum maxima moles. Legati enim ab occidente venerunt postulantes eum, ut populo periclitanti et in augustia posito praesentia sua subveniret ... Tyrranidem enim Karoli se diutius fere non posse testati sunt.« (Ruod. ann. Fuld.)

861.

»Carlmannus quoque, filiorum regis maximus, res novas molitus est; expulit enim duces, quibus custodia commissa erat Pannonici limitis et Carantani, atque per suos marcam ordinavit. Quod regis animum rebellionem suspicantis non parum commovit.« (Ruod ann. Fuld.)

»Carlomannus, Hlodovici regis Germaniae filius, cum Resticio Winidorum regulo foederatur, a patre deficit et Resticii auxilio magnam sibi partem usque ad Hin fluvium paterni regni praesumit.« (Ann. Bertin.)

»Hlodovicus socerum Karlomanni, filii sui, Arnustum honoribus privat et nepotes ipsius a regno expellit.« (Ann. Bertin.)

862.

»Carlmannus per sacramenta pacis et securitatis suae Regenesburgum venit, et reddita ratione convicit adversarios, patrique suo reconciliatur, iuramento confirmans, ne contra eius iustam potestatem quicquam deinceps mente malitiosa machinaretur.« (Ruod ann. Fuld.)

»Hludowicus ad reconciliandum vel ad resistendum filio suo Karlomanno, qui auxiliante Restitio Winidorum regulo contra patrem rebellaverat Baioariam petiit.« (Ann. Bertin.)

863.

»Carlmannus filius regis, qui praelatus erat Carantanis, tam multis criminibus et tam magnis apud patrem absens accusatus est, ut merito reus maiestatis haberi debuisset, si ea quae in eum dicta sunt, ab accusatoribus probari potuissent. Quod regis animum adeo commovit, ut per se ipsum coram frequentia populi sui protestatus sit, Carlmannum filium suum ab eo tempore et deinceps, donec ipse viveret et regnaret, sua voluntate publicis honoribus nunquam esse potiturum. Quo audito Carlmannus ab itinere, quod ad palatium ire coeperat, perterritus in Carinthiam se recepit, ibi tutari apud suos quos sibi fideles arbitratus est volens, donec patris ira quiesceret, et ipse per internuntios veraces sibi fallaciter obiecta purgaret. Interea rex collecto exercitu, specie quidem quasi Rastizen, Marahensium Sclavorum ducem, cum auxilio Bulgarorum ab oriente venientium, ut fama fuit, domaturus, re autem vera ad Carantanos filium expugnaturus accessit: qui revera se ad id temporis defenderet, nisi proditione Gundacari comitis sui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus secum habens, quasi vada fluminis Swarzahae hostibus prohibiturus, cum omnibus copiis transivit ad regem, et praelatus est Carantanis, sicut ei prius occulte promissum est, si dominum suum fraude decepiset. Et hic quidem praefecturae dignitatem hoc modo promeruit. Carlmannus vero per iuramenta principum venit ad patrem de obiectis sibi criminibus securus, quia innocens erat; et testimonio conscientiae fretus, laetum se per omnia exhibebat atque iocundum.« (Ann. Ruod. Fuld.)

»Ludewicus vero totum pene annum morabatur in Bavaria, caute agens contra Margos rebelles, sed et contra filium.« (Ann. Xant.)

»Sed et alium missum fratris sui Hludovici nomine Blitgarium accipit, petentem, ut Karlomannum, filium eius, a Restitio desertum et (a) se fugatum, si ad illum venerit, non recipiat.« (Ann. Bertin.)

864.

»Hludovicus rex mense Augusto ultra Danubium cum manu valida profectus, Rastizen in quadam civitate, quae lingua gentis illius Dovina, id est puella, dicitur, obsedit. At ille, cum regis copiis congredi non auderet, atque loca sibi effugiendi denegata cerneret, obsides, quales et quantos rex praecepit, necessitate coactus dedit; insuper cum universis optimatibus suis, fidem se cunctis diebus regi servaturum esse, iuramento firmavit, licet illud minime servaverit.« (Ann. Meginh. Fuld.)

»Hludowicus rex Germaniae hostiliter obviam Bulgarorum cagano . . . nomine, qui se christianum fieri velle promiserat, pergit; inde ad componendam Winidorum marcam, si se prosperari viderit, perrecturus.« (Ann. Bertin.)

»Ludovicus rex Francorum Ratzidum regem Marahensium sibi subegit.« (Ann. Hildesh.)

865.

»Werinharius comes, unus ex primoribus Francorum, apud Hludovicum regem accusatus, quasi Rastizen suis hortationibus adversus eum incitasset, publicis privatus est honoribus.« (Meginh. ann. Fuld.)

»De Fusiaco Hludowicus Baioariam pergens, Karlomanno sibi familiariter reconciliato marcas quas ab eo tulerat reddidit.« — (Ann. Bertin.)

866.

»Hludovicus, Hludovici regis filius, graviter ferens, quod rex quaedam beneficia illi subtrahens Carlmanno fratri suo reddidit, patri molestus efficitur. Nam nuntiis per universam Thuringiam et Saxoniam missis, quoscunque potuit ad se traxit et contra regem rebellare disposuit; Werinharium quoque, Utonem et Berengarium comites, a patre suo depositos suis adhibens consiliis, pristinam eis dignitatem se restituturum esse promisit. Sed et Heinricum, principem, militae suae, ad Rastizen destinavit, obnixe postulans, ut eiusdem conspirationis fautor fore non recusaret.« (Meginh. ann. Fuld.)

»Hludovicus Germaniae rex contra quosdam suorum in marca adversus Winidos rebellionem molientes hostem movit. Quam praecedens, in brevi rebellantes sine conflictu domat et hostem nondum pene promotum domi residere mandavit.« (Ann. Bertin.)

»Hludovicus, Hludovici Germaniae regis filius, consilio Warnarii ac ceterorum, a quibus pater eius propter infidelitatem suam honores tulit, rixam contra patrem suum movit, concitato Resticio Winido, ut usque ad Baioariam praedatum veniat, quatenus in

illis partibus occupato patre vel eius fidelibus, ipse liberius quod coepit prosequi posset. Set Karlomanno, cui pater ipsam marcham dederat, satagente, Restitius intra sua se cohibet.« (Ann. Bertin.)

869.

»Sclavi, qui vocantur Behemi, terminos Baioariorum crebris incursionibus infestant, et quasdam villas incendio tradentes. mulieres inde duxere captivas. Contra quos Hludovicus rex tutores partium illarum interim misit, donec ipse opportuno tempore suorum vindicaturus iniurias, in desertores arma corriperet. Carlmannus exercitibus Rastizi bis numero congressus, victor extitit, praedam inde capiens non modicam, sicut ipse literis ad patrem suum destinatis retulit. Sorabi et Siusli, iunctis sibi Behemis et ceteris circumcirca vicinis, antiquos terminos Thuringiorum transgredientes, plurima loca devastant, et quosdam sibi incaute congredientes interficiunt. Gundacar, vassallus Carlmanni, qui multis periuriis et dolosis machinationibus Hludovico regi eiusque filiis saepe numero exstitit infidelis et proprium dominum derelinquens ad Rastizen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare volens occisus est. Hic Carlmanni ducibus ad locum certaminis propinquantibus, dixisse fertur ad eos, quibus a Rastizo erat praelatus: Pugnate fortiter vestram patriam tuentes; ego enim in hoc certamine vobis proficuus non ero, quoniam sanctus Emmeramus ceterique sancti, in quorum reliquiis Hludovico regi filiisque illius fidem me servaturum esse iuravi, meum clypeum et hastam tenentes mea brachia iusum deprimunt, et me undique constrictum quasi loris ligatum detinent, ita ut nec manum qui dem ad eos mittere praevaleam. Dum haec infelix loqueretur, nostris supervenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis suae condignam mercedem retribuente. Quod cum regi relatum fuisset, omnes in commune laudare Dominum, signis etiam cunctarum in Regenesburg aeclesiarum concrepantibus pro interitu hostis exstincti praecepit . . .

Mense vero Augusto, collectis copiis, in tres partes divisit exercitum, nam aequivocum suum cum Thuringiis et Saxonibus ad comprimendam Sorabum audaciam destinavit; Baioarios vero Carlmanno in adiutorium fore praecepit contra Zuentibaldum, nepotem Rastizi, dimicare volentem; ipse autem Francos et Alamannos secum retinuit adversus Rastizen pugnaturus. Cumque iam proficiscendum esset, aegrotare coepit; unde necessitate compulsus, Karolum filiorum suorum ultimum eidem exercitui praefecit, Domino exitum rei commendans. Qui dum cum exercitu sibi commisso in illam ineffabilem Rastizi munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem venisset, Dei auxilio fretus, omnia moenia regionis illius cremavit incendio et abseondita quaeque in silvis vel defossa in agris repperiens cum suis diripuit, omnesque sibi

congredientes fugere compulit vel interfecit. Nec minus Carlmannus regnum Zuentibaldi nepotis Rastizi, igne et gladio depopulatur; vastataque omni regione, Karolus et Carlmannus fratres convenerunt, de victoria sibi coelitus data gratulantes. Interea Hludovicus, frater illorum, cum Sorabis manum conserens, primo quidem quibusdam occisis, hostes terga vertere coegit; deinde vero non modica ex eis multitudine prostrata, et Behemis, qui a Sorabis mercede conducti fuerant, partim occisis, partim turpiter ad sua redeuntibus, ceteros in deditionem accepit . . .«

»Bohemi dextras sibi a Carlmanno dari petunt et accipiunt.« (Meginh. ann. Fuld.)

»Eo anno Ludewicus rex orientalis, missis duobus filiis suis Karlomanno et Karlo contra Margos diu resistentes sibi, Rastiicium regem eorum fugaverunt et patriam vastaverunt atque cum multis spoliis reversi sunt.« (Ann. Xantenses.)

»Ubi (Carolus) a quibusdam episcopis, sed et ab aliquibus primoribus regni quondam Hlotharii missos directos suscepit, ut ibi resideret et in regnum quod Hlotharii fuerat non intraret, donec frater suus Hludowicus rex Germaniae ab expeditione hostili de Winidis, cum quibus praesenti et praeterito anno saepe comminus sui congredientes aut nihil aut parum utilitatis egerunt, sed dampnum maximum retulerunt, reverteretur.« (Ann. Bertin.)

»Hludowicus autem, frater eius (Karoli), pacem sub quadam conditione apud Winidos obtinere procuravit; ad quam confirmandam filios suos cum marchionibus terrae ipsius direxerat, ipseque infirmus in Ragenisburgh civitate remansit.« (Ann. Bert.)

870.

»Zuentibald, nepos Rastizi, propriis utilitatibus consulens, se Carlmanno una cum regno quod tenebat tradidit. Unde Rastiz vehementer iratus nepoti occulte ponit insidias, et eum in convivio nichil mali suspicantem iugulare disponit; sed gratia Dei a periculo mortis liberatus est. Nam antequam illi qui eum necaturi erant, domum intrarent, surrexit de loco convivii, annuente sibi quodam eiusdem frandis conscio, et quasi cum falconibus ludum exercens, praeparatas devitavit insidias. Rastiz autem videns denudatum consilium suum, nepotem cum militibus quasi comprehensurus insequitur; sed iusto iudicio Dei captus est laqueo quem tetendit: nam ab eodem nepote suo comprehenditur, ligatur et Carlmanno praesentatur; a quo sub militibus, illum, ne laberetur, observantibus in Baioariam missus usque ad praesentiam regis servandus in ergastulum retruditur. Carlmannus vero regnum illius nullo resistente ingressus, cunctas civitates et castella in deditionem accepit; et ordinato regno atque per suos disposito, ditatusque gaza regia revertitur.« (Ann. Meginh. Fuld.)

»(Hludowicus) circa Calendas Novembris in Baioariam pro-

fectus est; ibique cum suis colloquium habens, Rastizen gravi catena ligatum sibi praesentari iussit eumque Francorum indicio et Baioariorum, nec non Sclavorum, qui de diversis provinciis regi munera deferentes aderant, morte dampnatum, luminibus tantum oculorum privari praecepit.« (Meginh. ann. Fuld.)

»(Carolus) mense Maio ad Attiniacum palatium venit; ubi et duodecim missos fratris sui Hludovici pro divisione regni accepit; qui superciliose tam de sanitate corporis Hludowici quam de prosperitate — quia Resticium Winidum, sibi diutino tempore infestissimum, tam dolo quam bello captum — elevati, minus debito sacramenta inter eos facta duxere servanda.« (Ann. Bertin.)

»(Hludowicus) ad Reghinisburg pergens, Restitium Winidorum regulum, a Karlomanno per dolum nepotis ipsius Restitii captum et aliquandiu in custodia detentum, post iudicium mortis excaecari et in monasterium mitti praecepit.« (Ann. Bertin.)

»Nunc de victoria Carlomanni. Rasticius rex Margorum a Karlomanno captus et in Franciam patri directus ibique postea luminibus privatus est.« (Ann. Xant.)

»Rasticius dux a Hludovico rege Germaniae et Soltanus ab imperatore Hludovico, rege Langobardorum capti sunt.« (Ann. Alamannici.) »Rastizius dux a Ludovico rege . . . captus est.« — (Ann. Weingartenses.)

846—870.

»His temporibus Ludowicus senior, frater Lotharii imperatoris, plurima bella strenuissime gessit adversus Sclavorum gentes; si quidem Marahensium regna ingressus armis cuncta perdomuit capto eorum principe nomine Rastiz, cui etiam propter violata foedera oculos effodere iussit.« (Regin. chronicon.)

871.

»Zuentibald, nepos Rastizi apud Carlmannum infidelitatis crimine insimulatus, in custodiam missus est. Sclavi autem Marahenses ducem suum perisse putantes, quendam presbyterum eius ducis propinquum, nomine Sclagamarum, sibi in principem constituunt, ei minantes interitum, nisi ducatum super eos susciperet. Qui eisdem necessitate coactus assensum praebens, contra Engilscalcum et Willihelmum, duces Carlmanni, proelia movere, et eos ex obsessis civitatibus expellere nititur. Illi vero adversus hostem pari intentione dimicantes et nonnullos de exercitu eius prosternentes, eum fugere compulerunt . . .

Interea Zuentibald, cum nullus crimina quae ei obiecta fuerant probare potuisset, a Carlmanno dimissus et muneribus regiis honoratus, in regnum suum rediit, ducens secum Carlmanni exercitum, quasi Sclagamarum expugnaturus; sic enim per dolum Carlmanno promiserat, si ei ad patriam reditus concederetur. Sed

sicut solet incautos et de se praesumentes sequi ignominia sic illi contigit exercitui; nam Zuentibald, ceteris castrametantibus urbem antiquam Rastici ingressus est, statimque Sclavisco more fidem mentitus et iuramenti sui oblitus, non ad expugnandum Sclagamarum, sed ad ulciscendam contumeliam a Carlmanno sibi illatam vires studiumque convertit. Denique Baioarios nihil mali suspicantes et minus se observantes cum magno exercitu in castris agressus est et multos ex eis vivos comprehendit, ceteris pene omnibus occisis, exceptis his qui se prius prudenter de castris subtraxerant: omnisque Noricorum laetitia de multis retro victoriis conversa est in luctum et lamentationem. Quibus auditis Carlmannus de exercitus sui interitu nimium consternatus est, et necessitate compulsus, omnes obsides, qui in suo regno erant, iussit colligi et Zuentibaldo reddi; vixque unum virum, nomine Ratbodum, inde seminecem recepit . . .

Rex vero mense Octobrio cum suis colloquium habuit in Franconofurt, inde in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in regnum suum molientes tutores partium suarum misit, Arnum videlicet episcopum et Ruodoltum comitem, aliosque cum eis. Adversarii autem quendam locum vallo firmissimo circumdederunt, iter angustum in ipso aditu facientes, ad insidias scilicet illorum qui terminos observabant, ut si forte aliquis ex illis illuc veniret, in ipso angusto itinere nusquam declinare valens occideretur. Interea Sclavi Marahenses nuptias faciunt, ducentes cuiusdam ducis filiam de Behemis; quod cum supra dicti viri, id est Arn et alii, qui cum eo erant, comperissent, illico armati adversario sequebantur. Illi autem fugientes, ad vallum memoratum ignari venerunt ibique propter loci angustiam, equis et armis derelictis, vix nudi evaserunt. Nostrates vero supervenientes, 644 equos cum fraenis et sellis, atque eiusdem numeri scuta quae fugientes dimiserant, invenerunt, et haec nullo resistente tollentes, ad castra laeti reversi sunt.« (Meginh. ann. Fuld.)

»Hludowicus (in capite mensis Septembris) scilicet ad Rainisburch perrexit, quia maximum dampnum a nepote Restitii, qui principatum Winidorum post eum susceperat, habuit, in tantum ut markiones cum plurima turba suorum perdiderit et terram quam in praeteritis annis obtinuerat perniciose amiserit.« (Ann. Bertin.)

»Iterum regnum Margorum e manibus Karlomanni per quendam eiusdem gentis Sclavum elabuit, et grandis exercitus de parte Karlomanni cecidit.« (Ann. Xantenses.)

872.

»Mense autem Majo (Hludovicus) misit Thuringos et Saxones contra Sclavos Marahenses, qui, quoniam regem secum non habebant et inter se concordes esse nolebant, idcirco hostibus terga

verterunt, et plurimis suorum amissis turpiter redierunt; ita ut quidam comites in illa expedicione fugientes, a mulierculis illius regionis verberati et de equis in terram fustibus deiecti referantur. Iterum quidam de Francia mittuntur Carlmanno in auxilium contra Sclavos supradictos; alii destinantur contra Behemos, qui duces quinque his nominibus: Zuentisla, Witislau, Heriman, Spoitamor, Moyslau, cum magna multitudine sibi rebellare nitentes Dei auxilio freti in fugam verterunt, et alios quidem occiderunt, alios vero vulneraverunt, quidam etiam in fluvio Fuldaha submerserunt, qui autem evadere potuerunt in civitates defecerunt; et deinde, parte non modica illius provinciae depopulata, incolumes reversi sunt. In hac expedicione Liutbertus archiepiscopus primatum tenuit. Hi vero qui Carlmanno missi sunt in auxilium, quamvis fortiter hostes premendo pugnassent plurimis tamen suorum amissis, cum magna difficultate regressi sunt. Sed cum Carlmannus caedes et incendia in Marahensibus exercuisset, Zuentibald misso clam exercitu copioso, Baioarios, qui ad tuendas naves in littore Histri fluminis relicti fuerant, occupavit, et alios occidit, alios necavit in flumine, alios vero duxit captivos; nullusque inde nisi Embricho, Radasbone civitatis episcopus, cum paucis evasit.« (Meginh. ann. Fuld.)

»Iterum ingens exercitus ex omni parte Francorum collectus est contra Margos. Qui hostes fugaverunt et in civitatem munitissimam propulerunt. Ibique obsessi diu grande dampnum sustinuere.« (Ann. Xant.)

»Ibique (Silvacum) Adalardus ex parte Hludovici fratris sui veniens, petiit, ut cum eodem fratre suo Hludovico locuturus secus Treiectum veniret, cum idem Hludovicus ad Reghinisburg post emissam hostem cum Karlomanno filio suo adversus Winidos, Aquis rediret.« (Ann. Bert.)

»Et volens idem Hludovicus pater, ut ipsi filii sui cum fratre illorum Karlomanno adversus Winidos pergerent, obtinere non potuit. Unde hostem quam magnam potuit cum Karlomanno direxit.« (Ann. Bertin.)

873.

»Quidam etiam de Alamannia, nomine Berechtrammus, qui superiori anno in Marahensibus Sclavis fuerat comprehensus, a Zuentibaldo dimissus venit ad regem, et legationem sibi ab eodem duce iniunctam retulit, sicut prius iuramento constrictus se facturum esse pollicitus est.« (Meginh. ann. Fuld.)

»(Hludovicus) in Italiam per Alpes Noricas transiens, cum Hludovico nepote suo, et Iohanne Romano pontifice haud procul ab urbe Verona colloquium habuit. Indeque rediens, cum Carlmanno et Hludovico filiis suis in villa Forahheim locutus est, ibique legatos Zuentibaldi pacem petentes et fidelitatem promittentes, suscepit. Cuius legationis princeps erat Iohannes presbyter de Venetiis, qui etiam, ut ei rex omni ambiguitate remota crederet, quidquid verbis dicebat sacramento firmabat, videlicet ut Zuentibald regi fidelis permaneret cunctis diebus vitae suae, et censum a rege constitutum per annos singulos solverit si ei tantum modo quiete agere et pacifice vivere concederetur. Behemorum quoque nuntios rex audivit et absolvit.« (Meginh. ann. Fuld.)

»Hludowicus rex Germaniae apud Mettis civitatem placitum suum tenere disponens, nuncium accepit, quod nisi citissime filio suo Karlomanno in marcha contra Winidos subveniret, illum ulterius non videret. Qui statim reversus . . ad Reghinisburg autem (perveniens), per missos suos Winidos sub diversis principibus constitutos modo quo potuit sibi reconciliavit; legatos autem ab illis qui Behin dicuntur cum dolo missos suscipiens, in carcerem misit.« (Ann. Bertin.)

876.

»Karlomannus, frater eorum, nec ad eos nec ad patruum suum Carolum imperatorem, sicut ei mandaverat, venit, occupatus in belligeratione contra Winidos.« (Ann. Bertin.)

»Post haec convenerunt tres supradicti fratres in loco qui dicitur Sualifelt, et ibi diviserunt paternum regnum. Carlomannus sortitus est Baioariam, Pannoniam et Carnatum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non et regna Sclavorum, Behemensium et Marahensium.« (Regin. chron.)

880.

»Concessit autem idem rex Arnulfo Carantanum, quod ei pater iam pridem concesserat, in quo situm est castrum munitissimum, quod Mosaburh nuncupatur, eo quod palude inpenetrabili locus vallatus difficillimum adeuntibus praebeat accessum.« — (Regin. chron.)

880.

»Carlmannus frater Hludovici et Caroli 11. Kal. Aprilis obiit.« (Meginh. ann. Fuld.)

882.

»Rex (Carolus) autem morabatur in Germania et ante natalem Domini placitum habuit ad Wormatiam; ibi multiformis nuntiis Moravorum aliarumque gentium receptis et auditis compositisque rebus, remeavit Alamanniam.« (Ann. Fuld.)

884.

»Imperator in terminis Noricorum et Sclavorum cum Zuentibaldo colloquium habuit.«

»Reverso ad Alamanniam rege, habitum est in villa quae dicitur Cholonpurunt generalem conventum ... Quippe Pannonia magnum detrimentum patitur cuius rei unde exordium narratur assumpsisse, stilo enucleamus. Igitur duo fratres, Willihalmus et Engilscalcus, cum terminum regni Baioariorum in Oriente a rege, id est seniore Hludovico, concessum contra Maravonos tenuerunt, multaque pro patria tuenda conflictando sudasse feruntur, tandem diem ultimum huius aeris in eadem voluntate finiere permanentes, non vero esset honor illorum filiis redditus, Erbo (in) comitatum, domno rege concedente successit. Quod praedictorum virorum pueruli illorumque propinqui in contrarium accipientes vel vertentes dixerunt alterutrum fieri, vel Arbonem comitem si non recederet de comitatu parentum suorum, vel se ipsos morituros gladii ante faciem. Hoc experimento Arbo concussus, amicitiam iniit cum Zuentibaldo, duce Maravorum gentis, firmaque inter illos foedera, filium suum obsidem fieri non tardavit. Nec minus ipsi praedicti pueri consulunt quosdam primores Baioaricae (gentis), collatisque propinquis ac undique copiis, fortior manus in id tempus illis adstabitur; comitem a rege constitutum inhonorifice expellebant, comitatumque eius illis in usum usurpaverunt. Hoc ergo factum est post obitum regis Hludovici natorumque eius Carlmanni et Hludovici, quorum successor frater illorum minimus extitit in regno. Qui mox, prout antea tenuit, Erboni (praedictum) comitatum reddidit, sed tamen ex hac re contexta, ut praediximus, detrimentum Pannoniam sentire 4 versiculis prosae intertextis ad suavitatem legentis, quonam hoc modo fieret, pandemus:

Omne dicit Jesus fieri non stabile regnum
In se dividuum, et nil dissociabile firmum;
Hinc dolus, anxietas, tibi formosissima tellus,
Hinc labor exoritur, quondam Pannonia felix.

Igitur eodem anno, quo illi pueri praedictum comitem, id est Erbonem, a rege commendatorum exortem fieri honorum impetraverunt, Zuentibaldus, dux Moravorum, plenum doli et astuciae cerebrum, non immemor utique, quanta ab antecessoribus istorum puerum cum gente sua usque dum ad illos terminum Baioariorum pratenderunt, passus sit mala insuper amicitiae ac iuramenti, quae cum Erbone iniit pepigitque, ad hoc vindicare proficiscitur et perfecit. Nam de septentrionali parte Histri fluminis apprehenso Werinhario, de pueris Engilscalhi — qui tres habuit — mediocri, Vezziloni quoque comiti, qui illorum propinquus erat, dexteram manum cum lingua et — monstrum simile — verenda vel genitalia, ut nec signaculo desistente, absciderunt. Homines vero quosdam sine dextera laevaque reversi sunt. Exercitus scilicet iussu ducis igne devastat omnia; insuper ultra Danubium missis spiculatoribus, ubicunque proprietas vel substantia praedictorum

fit puerorum igni tradita sine mora est; hoc scandalum antefacti puerilis consilii spacio unius anni sentitur. Hinc equidem non confidentibus a rege pueris aliquid boni propter delictum quod in Erbone commisere, recesserunt, statueruntque fieri homines Arnulfi, Karlmanni regis filii, qui tunc Pannoniam tenuit. Quo audito, Zuentibaldus dux misit nuncios ad eum, ait illi: Inimicos meos sustentas; si eos non dimiseris, nec me pacificatum habebis. Alteram vero occasionem adversus eum protulit: Tui homines in vitam meam, nec minus in regnum meum, dolose cum Bulgaris conciliaverunt, qui priori anno suum regnum vastavere; hoc volo mihi cum iuramento verum non esse contestari; quorum neutrum unquam se facturum Arnulfus renuntiat. Itaque dux, nam diu collectis ex omni parte Sclavorum copiis, cum magno exercitu invadit Pannoniam, inmaniter et cruenter more lupi mactat, igne et ferro maximam partem devastat, deterit et consumit, ita ut non immerito istam ad miseriam hic versus componi:

Hic patriae planctus, simul et miserabile funus.

Quo peracto dolore per antefactum puerile consilium, spacio unius anni, dux cum exercitu suo non laesus remeavit in sua. Caeterum vero instanti anno, quo ista computavimus, iterum dux coagulata multitudine, hostiliter in Pannoniam hostilem exercitum infert, ut si quid antea remaneret, nunc quasi ore lupi per totum devorasset. Tanta enim multitudine in isto itinere pollebat, ut in uno loco ab ortu usque ad vesperum lucis exercitus eius praeterire cernitur. Cum tanta enim multitudine in regno Arnulfi per 12 dies expoliando versabatur, demum, prout voluit, prospere reversus est, postea vero missa quadam exercitus sui parte supra Danubium. Quod audientes filii Willihelmi et Engilscalchi qui maiores natu erant, Megingoz et Papo, quibusdam Pannoniorum secum assumptis, contra eos incaute venerunt; sed tamen pugnam certaminis inierunt non utilem, nam ad illos victoria concessit. Isti fugae praesidium quaerentes Megingoz et Papo, in flumine qui dicitur Hraba vitam finiere; frater vero Berhtoldi comitis cum aliis quam plurimis a Sclavanis tentus est.

Attendant, iudicent atque contendant detractores veri, et quibus huius suasoribus rei vel consilii primordia placuerint, placeant etiam subsequentia mala. Vituperarunt autem pacem, qua conservata Pannonia conservata est, qua vero vitiata, per spacium tantum isto continuatim tertio anno dimidio instanti Pannonia de Hraba flumine ad Orientem tota deleta est. Servi et ancillae cum parvulis suis concumpti sunt, principibus quibusdam tentis, quibusdam occisis et quod turpior erat, truncatis manu, lingua, genitalibus, remissi sunt. Haec (enim) omnia procul dubio geruntur sive per misericordiam, vel per iram Dei. Sed iram Dei iustam vindictam fieri appellamus, quae indubitanter non, nisi iusta sit, unquam evenire creditur. Imperator per Baioariam ad Orientem proficiscitur, veniensque prope flumen

Tullinam, Monte. Comiano colloquium habuit. Ibi inter alia veniens Zuentibaldus dux cum principibus suis, homo, sicut mos est, per manus imperatoris efficitur, contestatus illi fidelitatem iuramento, et usque dum Carolus vixisset, nunquam in regnum suum hostili exercitu esset venturus. Postea veniente Brazlovoni duce, qui in id tempus regnum inter Dravum et Savum flumine tenuit suaeque miliciae subditus adiungitur, rex per Carentam in Italiam perrexit.« (Ann. Fuld.)

889.

»Et primo quidem (Hungari) Pannoniorum et Avarorum solitudines pererrantes, venatu et piscatione victum cotidianum quaeritant; deinde Carantanorum, Marahensium ac Vulgarum fines crebris incursionum infestationibus irrumpunt.« (Regin. chron.)

890.

»Mediante vero quadragesima rex Pannoniam proficiseens, generalem conventum cum Zuentibaldo duce, loco qui vulgo appellatur Omuntesberch, habuit. Ibi inter alia praefatus dux ab apostolico rogatus, regem obnixe interpellabat, ut urbe Roma domum sancti Petri visitaret, et Italicum regnum, a malis christianis et imminentibus paganis ereptum, ad suum opus restringendo dignaretur tenere. Sed rex multimodis causis in suo regno excrescentibus preapeditus, quamvis non libens postulata denegavit.« (Ann. fuld.)

891.

»Rex (Arnulfus) legatos suos pro renovanda pace ad Maravos transmisit.« (Ann. Fuld.)

892.

»Rex de Francia cum victoria in Alamannia, curte regia Ulma, honorifice natalem Domini celebravit. Inde Orientem proficiscitur, sperans ibi Zuentibaldum ducem obviam habere; sed ille more solito ad regem venire renuit, fidem et omnia ante promissa mentitus est. Inde rex irato animo in Hengistfeldon cum Brazlavone duce colloquium habuit, ibi inter alia quaerens tempus et locum quomodo possit terram Maravorum intrare; consultum est enim, ut tribus exercitibus armatis regnum illud invaderet. Rex equidem, assumptis secum Francis, Baioariis, Alamannis, mense Iulio Maravam venit. Ibi per quatuor hebdomadas cum tanta multitudine, Ungaris etiam ibidem ad se cum expeditione venientibus, omnem illam regionem incendio devastandam versabatur, missos etiam suos inde ad Bulgarios et regem eorum Laodomur ad renovandam pristinam pacem cum muneribus mense Septembri transmisit, et, ne coemptio salis inde Maravanis daretur, exposcit. Missi autem propter insidias Zuentibaldi ducis terrestre iter non valentes habere, de regno Brazlavonis per fluvium Odagra usque ad Gulpam, dein per fluente Save fluminis navigio in Bulgaria perducti. Ibi a rege honorifice suscepti, eadem via qua venerant, cum muneribus mense Maio reversi sunt.« (Ann. Fuld.)

»Arnolfus rex contra Maravenses pergebat.« (Ann. Alam., cod. turicensis et Sirmondianus.)

»Arnolfus rex cum exercitu suo in Maraha terramque vastavit.« (Annales Laubacenses.)

»Arnolfus contra Maravenses pergebat, et Agarenos ubi reclusi erant, dimisit.« (Ann. Sangallenses.)

893.

»Ante quadragesimam rex per totam occidentalium Francorum provinciam monasteria, episcopatus, causa orationis obibat. Engilscalucus, iuvenili audacia vir, qui post, rapta de concubina regis filia, ad tempus se Maravos exsul contulit, post haec ad gratiam regis non longum veniens, marcensis in Oriente effectus est. Ibi audacter contra primores Baioariae in rebus sibi sum missis agens, iudicio eorum, Radisbona urbe incaute palatium regis prolapsus nec regi praesentatus, obcaecatus est. Hinc etiam et Willihelmus, filius patruelis eius, missos suos ad Zuentibaldum ducem dirigens, reus maiestatis habebatur, capite detruncatus est.

Frater quoque cum Maravanis exsul delitiscens, insidioso consilio ducis cum aliis quam plurimis interfectus est. Arrepto itaque rex itinere, iterum regnum Zuentibaldi ducis ingreditur cum exercitu, maxima parte illius regionis expoliata, propter insidias magna cum difficultate itineris in Baioaria ad regiam curtem Otingam reversus est.« (Ann. Fuld.)

890—894.

»Arnulfus rex concessit Zuentibolch Marahensium Sclavorum regi ducatum Behemensium, qui hactenus principem suae cognationis a gentis super se habuerant Francorumque regibus fidelitatem promissam inviolato foedere conservaverant, eo quod illi, antequam in regni fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit conexus: denique filium eius, quem ex pelice susceperat, a sacro fonte levavit eumque ex nomine suo Zuentibolch appellari fecit (ad ann. 870). Óuae res non modicum discordiarum et defectionis prebuit incitamentum. Nam et Behemi a fidelitate diutius custodita recesserunt et Zuendibolch ex adiectione alterius regni vires non parvas sibi accessise sentiens fastu superbiae inflatus

contra Arnulfum rebellavit. Quod cum cognovisset Arnulfus, cum exercitu regnum Marahensium ingressus cuncta, quae extra urbes reperit, soletenus demolitus est. Ad ultimum cum et ceterae fructiferae arbores radicitus exciderentur, Zuentibolch pacem poposcit et dato filio suo obside hanc sero promeruit.« (Regin. chron.) — »Factum est bellum magnum inter Bawarios et Ungarios. (Ann. Hildesh.) »Bellum magnum inter Ungarios et Baioarios.« (Ann. Altah. maior.)

894.

»Zuentibaldus, dux Maravorum et vagina tocius perfidiae, cum omnes regiones sibi affines dolo et astucia perturbando, humanum sanguinem siciens circumiret, ultimum hortando suos, ne pacis amatores, sed pocius inimici domesticis persisterent, diem ultimum clausit infeliciter, Avari, qui dicuntur Ungari, in his temporibus ultra Danubium peragrantes, multa miserabilia perpetravere. Nam homines et vetulas matronas penitus occidendo, iuvenculas tantum ut iumenta pro libidine exercenda secum trahentes, totam Pannoniam usque ad internecionem deleverunt. Pax tempore autumni inter Baioarios et Maravos compacta est. (Ann. Fuld.)

»Circa haec etiam tempora Zuendibolch rex Marahensium Sclavorum vir inter suos prudentissimus et ingenio callidissimus, diem clausit extremum; cuius regnum filii eius pauco tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus.« (Regin. chron.)

895.

»Mediante mense Julio habitum est urbe Radisbona generale conventum; ibi de Sclavania omnes duces Boemaniorum quos Zuentibaldus dux a consortio et postate Baioricae gentis per vim dudum divellendo detraxerat — quorum primores erant Spitigneus, Witizla — ad regem venientes, et honorifice ab eo recepti, regioe potestati reconciliatos se subdiderunt.« (Ann. fuld.)

896.

»Pacem ergo Graeci cum eodem anno cum Avaris (qui dicuntur Ungari) facientes, quod eorum concives Bulgari in pravum vertentes, hostili expeditione contra eos insurgunt, et omnem regionem illorum usque portam Constantinopolitanam devastando insecuntur. Quod ad ulciscendum Graeci astutia sua naves illorum contra Avaros mittunt, ac eos in regnum Bulgarorum ultra Danubium transponunt. Illi trans positi, manu cum valida gentem Bulgarorum ingressi, maximam partem caedendo neci tradiderunt. Hoc audientes positi in expeditione Bulgari, cum omni festinatione patriam deliberare ab infesto hoste recurrunt, consertoque illico proelio, victi sunt: iterum pari tenore recuperare nitentes, secundo caruere victoria. Tandem miseri, inscii quam consolationis causam vel remedii potuissent invenire, currunt omnes ad vestigia (vetuli) illorum regis Michaelis, qui eos primum ad christianae religionis veritatem convertit, inquirentes quid eis ab imminenti periculo evadendum consuleret. Qui indicto, triduano ieiunio, penitenciam de inlata christianis iniuria, dein auxilium a Deo quaerendum esse praemonuit. Quo peracto, durum inferunt certamen; pugnantibus vero ambabus acerrime partibus, ad ultimum misericordia Dei victoria, quamvis cruenta, christianis concessa est. Quis enim gentilium Avarorum strages tantis congressionibus enumerando possit exponere? cum Bulgarorum, ad quos victoria concessit, numero 20 milia equitum caesa inveniuntur. Stipantibus vero isdem in partibus inter se conflictibus, imperator Pannoniam cum urbe Paludarum tuendam Brazlawoni, duci suo, in id tempus commendavit.« (Ann. Fuld.)

897.

»His ita expletis, contigit ut gentis Behemitarum duces ad imperatorem Arnulfum, qui tunc (temporis) in Radisbona urbe moratus est, devenerunt offerentes ei munera regia, et sua suorumque fidelium suffragia contra eorum inimicos Marahabitas postulantes, a quibus tum saepe, ut ipsi testificati sunt, durissime comprimebantur. Quos ergo duces rex imperator gratuito suscipiens, verbaque consolationis eorum pectoribus habundantius inseruit, et laetabundos donoque honoratos patriam in suam abire permisit; totumque illius anni tempus autumnale finitimis in locis aquionalibus Danubii Imbrisque fluminis sese sustentavit, hac etiam intencione, ut, si supradictae genti necessitas auxilii immineret, paratus cum suis fidelibus existeret.« (Ann. Fuld.)

898.

»Postea vero, anno incarnationis Domini 898, inter duos fratres gentis Marahensium Moimarium (videlicet) ac Zuentibaldum, eorumque populum dissensio atque discordia gravissima exorta est; ita etam, ut, si uterque alterum suis viribus insequi atque comprehendere valeret, capitalem subiret sentenciam. Tunc vero rex imperator ista sciens, marchiones suos, Liutboldum (scilicet) et Arbonem comitem, una cum ceteribus fidelibus suis, parti quae ad se spem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionemque Baioarios suos primates transmisit. At illi in ore gladii igneque, prout poterant, inimicos suos humiliaverunt, et devastando necaverunt. Istius ergo dissensionis et disruptae pacis inter supranominatos fratres Arbo comes, Isanrico filio suo insti-

gante, instructor delatorque atque proditor esse convincitur, et ob hac causem praefectura sua ad tempus caruit, quam non multo post accepit. Dein vero quidam, qui erat quondam princeps cum ceteris primoribus gentis Baioariorum, nomine Erimpertus. qui postea rebellis regi suisque exstitit a Priznoslawo, quodam Sclavo duce, qui et ipse imperatori fidus probatur, comprehensus dinoscitur, et a Liutbaldo, strenuo comite, catena aliisque vinculis illigatus, regi ad Rantesfurt est praesentatus, Christi domini natale anni instantis finiente. Iterum autem expeditione ordinata tempore hiemali, Baioariorum principes cum suis fines Marahabitarum fortiter atque hostiliter invaserunt, et manu valida loca illorum desertantes, praedamque colligentes, domumque revertentes, habentes ea.« (Ann. Fuld.)

899.

»Dein non post multum temporis Baioarii terminos Maravorum confidenter iterato intrantes, et quaecunque poterant diripiendo populati sunt, et Zuentibaldum (puerum, filium antiqui ducis Zwentobolchi), suumque populum, de ergastulo civitatis, in quo inclusi morabantur eripuerunt, ipsamque civitatem igni succenderunt atque in finem patriae suae pro misericordia secum abduxerunt. Interim autem Isanricus tyrranidem suam sine cessatione contra regem exercens. Quod vehementer rex accipiens, decrevit navigio quia iam tunc infirmus corpore fatigaretur, civitatem Mutarensem, in qua ipse Ysanricus intus erat, aggredi; quod et factum est. Illo vero resistente, rege quoque et suis fortiter viriliterque superantibus atque civitatem obpugnantibus, demum ipse Ysanricus vi compulsus, cum uxore et his quae ad se pertinebant exivit, et imperatori se praesentavit. Tunc vero custodibus illum custodiendum commendavit, quatinus Radisbonam produceretur. At ille timens ne puniretur, fugam iniit, et ad Marahenses usque fugit. Quorum itaque adiutorio suffultus, ut prius partem regni subriquit, eandem totam secum retinendo obtinuit. Engilmarus Pataviensis episcopus obiit, in cuius locum Wihingus, Alamannus quidam, contra instituta patrum, prius Maravensis ab apostolico destinatus episcopus, rege concedente successit. Sed non multo post a Deotmaro archiepiscopo ceterisque suffraganeis suis contra voluntatem regis canonicali iudicio abiectus, ac Rihharius ad eandem sedem episcopus in idipsum tempus ordinatus est.« (Ann. Fuld.)

900.

»Imperator urbe Radisbona diem ultimum clausit... Hludovicus, filius eius, qui unicus tunc parvulus de legali uxore illi natus erat, in regnum succesit...

Baioarii per Boemaniam, ipsis secum assumptis, regnum Maravorum, cuncta incendio per tres hebdomades devastantes inruperunt; tandem cum omni prosperitate domum reversi sunt. Interim vero Avari (qui dicuntur Ungari) tota devastata Italia, ita ut occisis episcopis quam plurimis, Italici contra eos debellare molientes, in uno proelio una die ceciderunt 22 milia. Ipsi namque eadem via, qua intraverunt, Pannoniam ex maxima parte devastantes, regressi sunt. Missos illorum sub dolo ad Baioarios pacem optando, regionem illam ad explorandam transmiserunt. Quod, pro dolor! primum malum, et cunctis retro transactis diebus invisum dampnum Baioarici regni contulit. Igitur ex improviso cum manu valida, (et maximo exercitu) ultra Anesim fluvium regnum Baiaricum hostiliter invaserunt, ita ut per quinquaginta miliaria in longum et transversum igne et gladio cuncta caedendo et devastando in una die prostraverint. Quod ut cempererunt ulteriores Baioarii, dolore compulsi econtra festinare disponunt; sed hoc Ungari praecognoscentes, cum his quae depraedaverunt redierunt, unde venerant, ad sua in Pannoniam. Interim vero quaedam pars de exercitu illorum de aquinali parte Danubii fluminis partem illam devastando proruperunt. Quod ut Luitbaldo comiti compertum foret, moleste hoc patiendum ferens, contractis secum quibusdam primoribus Baioarium, uno tantum Pactaviensis sedis episcopo comitante, ultra Danubium eos insequendum se transposuit. Consertoque illico cum illis proelio, nobiliter dimicatum est sed nobilius triumphatum. Nam in prima congressione belli tanta Dei gratia christianis occurrit, ut 1200 gentilium inter occisos, et qui se in Danubio merserant perempti invenirentur. Vix tantum unum de christianis occisum in apparatu belli inveniunt. In eodem loco post victoriam illis coelitus datam congressi, clamore magno in coelum inde Deo grates clamantes ferebant...« (Ann. Fuld.)

901.

»Generale placitum Radisbona civitate habitum est; ibi inter alia missi Maravorum pacem optantes pervenerunt. Quod mox ut pecierunt complacuit, et iuramento firmatum est. Inde ob hoc ipsum Richarius episcopus et Udalricus comes Maraha missi sunt, qui eodem tempore, ut in Baioaria firmatum fuit, ipsum ducem et omnes primates eius eandem pacem se servaturos iuramento constrinxerunt. Interdum vero Ungari australem partem regni illorum Carantanum devastando invaserunt.« (Ann. Fuld.)

TEXTY ANNÁLŮ V ČESKÉM PŘEKLADĚ.

Přeložil František Bartys.

803.

»Císař pak odebrav se do Bavorska a upraviv záležitosti panonské, vrátil se do Cách... lovil sajky a jinou zvěř ve hvozdu hyrkanském, jinak vojsku schůdnějšími cestami dovolil jíti. Odtud přicházeje k Řeznu a uspořádav, co se mu zdálo užitečným, příchod vojska z Panonie se vracejícího očekával. I přišel jim, když se vrátili, vstříc k Řeznu. Tam též s nimi náčelník Panonie Zodan přišed, císaři se vzdal. Také mnoho Slovanů a Hunů bylo v témž zástupu, kteří se vším, co měli, císařovu panství se podrobili.« (Regino.) — »Odtud k Řeznu přicházeje... příchod vojska z Panonie se vracejícího očekával. I přišel jim vracejícím se vstříc k Řeznu. Tam též náčelník Panonie Zodan přišed, do rukou císařových se odevzdal. Také mnoho Slovanů a Hunů bylo v témž zástupu, kteří se vším, co měli, císařovu panství se podrobili.« (Ann. Mettenses.)

805.

»Ani (války) Čechů a Linonů, které potom vypukly, dlouho trvati nemohly; obě za vůdcovství Karla mladšího rychle byly skončeny.« (Einhardi Vita Caroli Magni.)

»Dosti drsný národ Slovanů, jejž jmenují Čechy,
touhou po válce proti sobě smělou lehkomyslností
dráždíce Franky, Karlův vzbudili hněv;
byv poslán proti nim jeho syn s mnohými tisíci
a jmenovec, s nimi on svedl válku důvtipnou statečností,
již přivedl k rychlému konci jako vítěz.«
(Saský básník.)

»Téhož roku, když dlel císař v paláci, jenž stál v Cáchách, poslal své vojsko se svým synem Karlem do země Slovanů, která se nazývá česká, a poručil vojsku do téže země třemi cestami vniknouti. Části vojska s králem Karlem, svým synem, poručil jíti východním územím Frank nebo Germanie, aby přešedše hvozd hyrkanský, řečené již Slovany napadla; druhou však část veda Saskem, aby s druhé strany se Sasy a nesčetnými Slovany, přešedši od severu řečený již hvozd, na Slovany vyrazila. A též s třetí strany výpravě celého Bavorska rozkázal vejíti do téhož území. Přicházejíce tedy odevšad do roviny české, všichni vůdcové různých národů přišli ke králi Karlovi. Utábořila se pak ona nesčetná vojska na malou vzdálenost od sebe. A tak pod vůdcovstvím krále Karla a knížat, kteří s ním byli, všecko to vojsko

do té krajiny vniklo. Ale Slované pronikajíce neschůdnými cestami a hvozdy, nijak se neměli k bitvě. Zpustošiv tudíž, pále po 40 dnů tu krajinu, vůdce jejich jménem Lecha zavraždil. A když už ani pastvy koním nebo potravin vojsku nezbylo, zpustošivši a úplně zničivši řečenou již krajinu, vojsko se vrátilo domů.« (Ann. Mettenses.)

»Karel mladší proti českým Slovanům s vojskem od otce byv poslán a popleniv území (jejich), krále jejich jménem Lecha zavraždil. Chán, náčelník Hunů, přišel k císaři do Cách a, jak žádal, mezi Sabarií a Carnuntem sídliště dostal, neboť protože Slované nájezdy proti němu činili, dřívějších sídel obývati nemohl; byl totiž křesťanem, jménem Theodor. A když se vrátil ke svým a zanedlouho potom zemřel, chanovi, který prosil skrze své vyslance, dovolena byla od císaře starodávná pocta, kterou chan podle dávného jejich obřadu u Hunů míval.« (Einh. Fuld. ann.)

811.

»Také tři vojska do právě tolika částí říše Franků poslaná... jiné do Panonie, aby konec učinilo rozmiškám Hunů a Slovanů.« (Einh. ann. fuld.)

815.

»V Paderborně měl všeobecný sjezd svého národa. Tam k němu přišli všichni předáci a vyslanci východních Slovanů.« (Annály král. franckého.)

822.

»On sám však, skončiv podzimní hony, na místo, které se nazývá Frankfurt, přes Rýn odešel, a tam svolal sjezd všeobecný... A na tomto sjezdu slyšení udělil vyslanectvům všech východních Slovanů s dary k sobě přišlých, t. j. Bodrců, Srbů, Wiltzů, Čechů, Moravanů, Predecentů a v Panonii usedlých Avarů.« (Ann. král. franckého.)

845.

»Ludvík 14 z náčelníků českých s jejich čeledí, kteří po křesťanském náboženství toužili, přijal a v oktávě Zjevení Páně pokřtíti kázal; na podzim pak v Sasku u Paderbornu generální sněm konal, kdež... i vyslanectva Slovanů a Bulharů přijal, vyslechl a propustil.« (Ruod. Ann. fuldské.)

846.

»Asi v polovici měsíce srpna táhl s vojskem na Slovany moravské, pokoušející se o vzpouru, kdež učiniv pořádek a dle své li-

bosti zařídiv záležitosti, ustanovil jim za knížete Rastice, synovce Mojmírova; odtud s velkou nesnází a velkou ztrátou vojska svého se vrátil.« (Ruod. ann. fuld.)

»Ludvík, král Němců, vytáhnuv proti Slovanům, jak vnitřním rozbrojem mezi svými, tak i vítězstvím nepřátel jsa zastrašen, se vrátil.« (Prud. Trec. ann.)

»On sám pak se svým vojskem táhl proti Čechům, které my nazýváme Beuvinitha, ale velmi nebezpečně.« (Ann. Xant.)

»Ludvík, syn Ludvíkův, podrobil si Panonii a vraceje se domů, poplenil Čechy.« (Ann. Hild.)

»Syn Ludvík podrobil si i Panonii a vraceje se, plení Čechy.« (Ann. Altah. maior.)

847.

»Vojska krále Němců Ludvíka bojují úspěšně proti Slovanům, takže znova nabyl, co před rokem z jejich území byl ztratil.« (Ann. Bertin.)

848.

»... asi v polovici měsíce srpna poslav válečnou výpravu za vedení syna svého, Ludvíka, porazil Čechy, podniknuvší vpád a donutil je, aby poslali posly k vyprošení míru a dali rukojmí.« (Ruod. ann. fuld.)

»Začátkem října měl všeobecný sněm u Mohuče, na němž vyslance svých bratrů a Normanů i Slovanů přijal a propustil.« — (tamtéž).

849.

»Čechové obvyklým způsobem lhouce věrnost, pokoušejí se o vzpouru proti Frankům. Na potlačení jejich věrolomné vzpoury posláni jsou s četným vojskem Ernest, vévoda oněch krajin a přední z přátel králových, nemalá družina i opatové. Barbaři však pro pokoj a bezpečnost svoji prostřednictvím vyslanců, poslaných k Thakulfovi, jemuž před ostatními důvěřovali, ježto znát obyčeje a zákony kmene slovanského, slibují, že dají rukojmí a na slovo poslouchati budou. (Thakulf) byl totiž vévodou srbského krajiště, avšak na této výpravě tehdy již těžce raněn. Neboť den před tím, když vojsko velkým náporem na nepřátelský násep se vrhalo a na obou stranách mnoho bez rozdílu bylo raněných, ježto nepřátelé odolávali, on sám do levého kolena šípem byl zasažen; s posly však, kteří k němu byli posláni, aby snad nemohoucnost jeho nepozorovali, mluvil sedě na koni a předstíraje zdraví.

A když některým z náčelníků slova vyslanců skrze své posly oznámil, rozhněvalo se několik z nich, jakoby se snažil, aby jemu přednost patřila před ostatními a nadvlády na sebe chtěl strhnouti; a urychleným útokem bez porady s ostatními svedli bitvu s nepřáteli o mír usilujícími a hned zkusili, co zmůže vlastní sta-

tečnost a odvaha nesvorných bez bázně Boží. Nepřátelé totiž mocnějšími se stavše, vraždíce je pronásledovali až do tábora a zbroj zabitých před jejich očima bezstarostně snímajíce, takovou hrůzou na ně působili, že byli úplně zbaveni naděje na uniknutí. A tak donuceně rukojmí dávali těm, od nichž je odmítli přijmouti, aby od nepřátel bez pohromy a veřejnou jedině cestou do vlasti vrátit se mohli. A aby větší zmatek nastal mezi těmi zpupnými a na své statečnosti si zakládajícími, stalo se téhož roku po nedlouhé době v městě Hohsledu, které jest na území mohučském, že zloduch ústy jakéhosi posedlého prohlašoval, že řídil válku českou a že spojenci jeho byli duch pýchy a nesvornosti, jejichž lstným působením Frankové před Čechy utekli.« (Ruod. ann. fuld.)

»Když král Němců, Ludvík, byl nemocen, vojsko jeho z Bavor do Čech vtrhlo; ale když mnoho z nich tam bylo pobito, velmi pokořeni se vrátili do vlasti.« (Ann. Xant.)

»Ludvík, král Němců, jsa nemocen, vojsko své pošle na Slovany; a jsouc hanebně poraženo, zkusilo hynouc a prchajíc, kolik ztráty mu přinesla nepřítomnost vůdcova.« (Ann. Bertin.)

852.

»Slavil se totiž i sněm ... v městě Mohuči. Král však ... vyslanectva Bulharů a Slovanů slyšel a propustil ...« (Ruod. ann. fuld.)

853.

»Bulhaři spojivše se se Slovany, a — jak se praví — od našich dary získáni prudce se pozdvihli proti Ludvíkovi, králi Němců, ale, ježto Pán (s ním) bojoval, byli poraženi.« (Ann. Bertin.)

855.

»Král Ludvík také na Slovany moravské, proti Rasticovi, knížeti jejich, an se proti němu vzbouřil, málo šťastně veda vojsko, vrátil se bez vítězství, chtěje raději protivníka, velmi pevným — jak se praví — náspem chráněného na čas nechati na pokoji, nežli v nebezpečném boji utrpěti ztráty na svých vojínech. Vojsko však velkou část území kořistěním a požáry zpustošilo a nemalé množství nepřátel, dychtících vniknouti do králova tábora, úplně zničilo, ale ne beztrestně; neboť po odchodu králově Rastic se svými (vojíny) je stíhaje, velmi mnoho osad pohraničních obyvatel za Dunajem kořistěním zpustošil.« (Ruod. ann. fuld.)

»Ludvík, král Němců, častými pokusy o odpad Slovanů byl znepokojován.« (Ann. Bertin.)

»Král Ludvík s velkým vojskem táhl proti Rostislavovi, králi moravskému.« (Ann. Altah. maior.)

856.

»V měsíci srpnu Ludvík sebrav vojsko a táhna Srbskem, jehož velmožové se s ním spojili, Dalemince přemohl a vzav od nich rukojmí, poplatnými si je učinil; odtud Čechami procházeje, některé z jejich velmožů donutil ku vzdání. Na této výpravě zahynula hrabata Bardo a Erph s velmi mnoha jinými.« (Ruod. ann. fuld.)

857.

»Biskup Otgar, náčelník tělesné stráže, Ruodolt a Ernest, syn knížete Ernesta, se svými lidmi proti Čechům poslaní, obsadili hrad vévody Vitztracha, od mnoha let odbojného, vyhnavše z něho Slavitaha, syna Vitztrachova, který v něm tehdy zpupně vládl. A když utekl a uchýlil se k Rasticovi, bratr jeho, který z vlasti od něho vypuzený, dlel ve vyhnanství u Čestibora srbského, ke králi s důvěrou přišel a místo bratra svého (Slavitaha) vévodou byl ustanoven.« (Ruod. ann. fuld.)

858.

»A když viděl (Ludvík), že je sevřen, vrátil se do Frankfurtu; a když se svými (rádci) mnoho projednal a zařídil k užitku říše, tehdy též ustanovil, že je nutno poslati tři vojska na různé hranice říše a to: jedno s Karlomanem, synem jeho, na moravské Slovany proti Rasticovi, druhé s Ludvíkem, mladším synem jeho, proti Obodritům a Linonům, třetí s Thakulfem proti Srbům, nechtějícím na slovo poslouchati, aby po zdolání vnějších náporů nepřátel, snáze vnitřní vládu uspořádal.

Když však v měsíci červenci vojska sebraná a uspořádaná vydala se na pochod, náhle na krále dolehla veliká tíha starostí: přišli totiž vyslanci ze západu s žádostí, aby lidu ohroženému a stísněnému svou přítomností na pomoc přispěl . . . neboť tvrdili, že krutovlády Karlovy déle trpěti nemohou.« (Ruod. ann. fuld.)

861.

»Též Karloman, nejstarší syn králův, pokusil se o převrat; vyhnal totiž vévody, kterým byla svěřena stráž marky panonské a korutanské a s pomocí vojska svého uspořádal marku, což nemálo podrážděilo krále, jenž jej podezříval ze vzpoury.« (Ruod. ann. fuld.)

»Karloman, syn krále Němců Ludvíka, učiniv smlouvu s Rasticem, knížetem Winidů, od otce odpadl a s pomocí Rasticovou přisvojil si velkou část říše otcovské až po řeku Inn. Ludvík zbavil důstojenství Ernesta, tchána svého syna Karlomana a synovce jeho ze své říše vyhnal.« (Ann. Bertin.)

862.

»Karloman pod přísežnou zárukou pokoje a bezpečnosti své přišel do Řezna, a vydav počet (ze svého jednání), usvědčil své protivníky a s otcem se smířil, potvrzuje přísahou, že ničeho už proti jeho zákonité moci úskočně nepodnikne.« (Ruod. ann. fuld.)

»Ludvík přišel do Bavor, aby se smířil nebo na odpor postavil proti synu svému Karlomanovi, jenž za pomoci Rostislava, knížete Winidů, vzbouřil se proti otci.« (Ann. Bertin.)

863.

»Syn králův Karloman, jenž panoval nad Korutanci, obžalován byl v své nepřítomnosti u otce z tolika velikých zločinů, že právem by musel býti pokládán za provinilého proti důstojnosti královské, kdyby ta provinění žalovatelé byli mohli dokázati. A to krále tak rozčililo, že před množstvím národa svého sám prohlásil, že syn jeho Karloman od té doby a nadále, dokud sám (král) bude žíti a vládnouti, se svolením jeho nikdy veřejné důstojnosti nedosáhne. Uslyšev to Karloman, z cesty, kterou se začal ubírati do sídla králova, do Korutan, se uchýlil, chtěje býti v bezpečí tam u svých, o nichž se domníval, že jsou mu věrni, dokud by se neukrotil hněv otcův a skrze pravdomluvné vyjednavatele se neočistil z klamných žalob. Zatím však král, sebrav vojsko, zdánlivě sice, jako by chtěl zkrotit Rostislava, vévodu Slovanů moravských, s pomocí Bulharů, přicházejících od východu, jak zněla pověst, ve skutečnosti však přitáhl do Korutan podrobiti syna (svého), kterýž by se opravdu v tu dobu byl uhájil, kdyby nebyl býval nenadále oklamán zradou hraběte svého Gundacara, jenž maje s sebou skoro celou sílu vojska, jako by chtěl brániti před nepřáteli brody řeky Swarzahy, se všemi sbory přešel ke králi a ustanoven byl správcem Korutanců, jak mu dříve tajně slíbeno bylo, když svého pána oklame. A tento ovšem takovým způsobem zasloužil si hodnost místodržitelskou. Karloman však pod přísahou knížat přišel k otci, jsa bez starosti o předhazovaných sobě zločinech, ježto byl nevinen; a spoléhaje se na svědectví (svého) svědomí, jevil se při všem veselý a dobré mysli.« (Ruod. ann. fuld.)

»Ludvík však skoro celý rok meškal v Bavorsku, chytře jednaje proti vzbouřeným Moravanům, ale i proti synovi.« (Ann. Xant.)

»Ale též jiného posla bratra svého Ludvíka, jménem Blitgaria, přijal, jenž žádal, aby Karlomana, syna jeho, od Rostislava opuštěného a od něho vyhnaného, nepřijímal, kdyby k němu přišel.« (Ann. Bertin.)

864.

»Král Ludvík v měsíci srpnu vytáhl za Dunaj se silným vojskem a oblehl Rostislava v jistém hradě, který v řeči onoho ná-

roda Dovina, t. j. děva se nazývá. Než ten, když s královskými sbory utkati se neodvážil a viděl, že místa k vyváznutí mu byla zatarasena, donucen nesnází, dal rukojmí, kolik a jaká král poručil; nadto se všemi velmoži svými přísahou potvrdil, že králi po všecky dny zachová věrnost, třebaže jí nikterak nezachoval.« (Ann. Meginh. Fuld.)

»Ludvík, král Němců, táhl s vojskem vstříc chanu Bulharů... jménem, jenž slíbil, že se chce státi křesťanem; odtud chtěje táhnouti, aby uspořádal marku Winidů, viděl-li by, že by to ku prospěchu bylo.« (Ann. Bertin.)

»Ludvík, král Franků, podrobil si Rastice, krále moravského.« (Ann. Hild.

865.

»Hrabě Werinhar, jeden z velmožů franckých, byv obžalován u krále Ludvíka, jako by Rastice štval svým povzbuzováním proti němu, zbaven byl veřejných hodností.« (Meginh. ann. fuld.)

»Z Tusiaka spěchaje Ludvík do Bavorska, vrátil Karlomanovi, s nímž důvěrně se smířil, marky, které mu byl vzal.« (Ann. Bertin.)

866.

»Ludvík, syn krále Ludvíka, těžce nesa, že král, některé úděly jemu sebrav, bratru jeho Karlomanovi vrátil, otci se zprotivil. Poslav totiž posly po celém Durynsku a Sasku, kohokoliv mohl, k sobě zlákal a rozhodl se vzbouřiti proti králi; též Werinhara, Utona a Berengara, hrabata od otce svého svržená, získav pro své záměry, slíbil jim, že jim bývalou hodnost vrátí. A též Jindřicha, velitele vojska svého, k Rostislavovi poslal s usilovnou žádostí, aby se nezdráhal příznivcem býti této vzpoury.« (Meginh. ann. fuld.

»Král německý Ludvík vytáhl s vojskem proti některým svým lidem, kteří osnovali vzpouru v marce, založené proti Winidům. Před tažením však zakrátko zdolal vzpouru beze zbraně a poručil vojsku, jež se ještě nevydalo na pochod, aby zůstalo doma.

Ludvík, syn krále Němců Ludvíka, návodem Werinhara a jiných, jež otec jeho zbavil úřadu pro jejich nevěrnost, proti otci svému se vzbouřil, podnítiv Rostislava Winidského, aby až do Bavorska vtrhl, aby on sám, zatím co jeho otec zaneprázdněn bude v oněch končinách nebo jeho věrní, volně pokračovati mohl v tom, co začal. Než úsilím Karlomanovým, jemuž otec tu marku dal, Rostislav držel se ve svém (území).« (Ann. Bertin.)

869.

»Slované, již se zovou Čechové, častými nájezdy znepokojovali území bavorské a pálíce některé osady, odváděli odtud zajaté

ženy. Proti nim zatím král Ludvík poslal ochránce oněch krajin, dokud by sám nechopil se zbraně v příhodné době proti věrolomníkům, aby pomstil křivdy na svých (lidech) spáchané. Karloman, utkav se dvakrát s voji Rostislavovými, zvítězil, bera odtud nemalou kořist, jak sám oznamuje v dopise, určeném otci jeho. Srbové a Syslové, spojivše se s Čechy a ostatními sousedy svými a překročivše staré hranice duryňské, přemnoho míst zpustošili a některé, již se s nimi neopatrně pustili do bitvy, zabili. Gundakar, vasal Karlomanův, jenž mnoha křivými přísahami a lstivými úskoky králi Ludvíku a jeho synům často nevěrným se stal a vlastního pána opustiv, odpadl k Rostislavovi, proti vlasti chtěje po vzoru Catilinově bojovati, byl zabit.

Když vůdcové Karlomanovi přicházeli k místu bitvy, řekl prý (Gundakar) těm, jimž od Rastice v čelo byl postaven: »Udatně bojujte, chráníce své vlasti; neboť já vám v tomto zápase neprospěji, ježto sv. Emmeram a ostatní světci, při jejichž ostatcích jsem přisahal, že zachovám věrnost králi Ludvíkovi a jeho synům, štít můj i kopí držíce, ruce mé dolů stlačují a se všech stran staženého jako řemeny spoutaného mě drží, takže ani ruky k nim vztáhnouti nemohu.« Co toto nešťastník mluvil, zahynul, ani naši přešli k útoku a Pán mu dal odplatu přiměřenou jeho nevěrnosti. Když to bylo zvěstováno králi, rozkázal, aby všichni společně Pána pro záhubu zabitého nepřítele chválili a též zvony všech kostelů v Řezně aby vyzváněly...

Potom v měsíci srpnu sebrav vojsko, rozdělil je ve tři oddíly a to: svého jmenovce s Durynky a Sasy určil k potlačení zpupných Srbů, Bavorům poručil, aby pomáhali Karlomanovi proti synovci Rasticovu Svatoplukovi, jenž válčiti (s ním) zamýšlel, sám však u sebe podržel Franky a Allemany, chtěje bojovati proti Rasticovi. A když už se měl dáti na pochod, onemocněl; a tak nesnází jsa donucen, postavil v čelo tohoto vojska nejmladšího syna Karla, Hospodinu doporučuje výsledek tohoto podniku. A když on s vojskem sobě svěřeným s důvěrou v pomoc Boží do oné nevypovědítelné a všem starodávným nepodobné pevnosti Rasticovy přišel, všecky tvrze oné krajiny spálil, vše, co v lesích schované anebo v polích zakopané našel, se svými pobral a všecky, kteří se s ním v boji utkali, k útěku donutil nebo pobil. Neméně Karloman synovce Rasticova Svatopluka ohněm a mečem zpustošil; a když byl celý kraj zničen, sešli se bratři Karel a Karloman, blahopřejíce si k vítězství, s nebe jim danému. Zatím jejich bratr Ludvík se Srby se utkav, s počátku sice některé pobil a donutil nepřátele k útěku; později však nemalé množství jich zničil a ostatní se mu vzdali, když Češi, které Srbové za žold najali, z části byli pobiti, z části potupně domů se vrátili.

Češi Karlomana o mír prosili a jej dostali.« (Meginh. ann. fuld.)

»Toho roku východní král Ludvík, poslav dva syny své Karla a Karlomana proti Moravanům, kteří mu dlouho odporovali, krále jejich Rastice na útěk zahnali, vlast jejich zpustošili a s velkou kořistí se vrátili.« (Ann. Xant.)

»Když (Karel) přijal posly od některých biskupů, ale i velmožů říše kdysi Lotharovy s prosbou, aby doma zůstal a do říše, jež Lotharova byla, nevcházel, dokud by se nevrátil bratr jeho Ludvík, král Němců, z nepřátelské výpravy proti Winidům, proti nimž tohoto a minulého roku často se utkavše vojska jeho, nic nebo jen málo dokázala, ale (naopak) převelkou ztrátu utrpěla.« (Ann. Bertin.)

»Ludvík však, bratr jeho, postaral se, aby za jistých podmínek u Winidů dosáhl míru; k jeho zpečetění poslal své syny s markrabím té země a sám jsa churav, zůstal v městě Řezně.« (Ann. Bertin.)

870.

»Synovec Rasticův Svatopluk, hledě svého prospěchu, vzdal se Karlomanovi s říší, kterou měl v držení. Z toho Rastic velmi se rozhněvav, synovci tajně úklady činil a rozhodl se jej nic zlého netušícího při hostině zardousiti; ale ten milostí Boží byl z nebezpečí smrti vysvobozen; neboť dříve než vrahové jeho vkročili do domu, vstal od hostiny, an mu kdosi této lsti povědomý pokynul, a jako by se sokoly se chtěl baviti, nastraženým úkladům unikl. Rastic však vida svůj záměr prozrazený, synovce pronásledoval s vojíny, aby jej zajal; ale spravedlivým soudem Božím chytil se do osidla, které nastrojil: neboť od téhož synovce svého byl zajat, svázán a předveden Karlomanovi, od něhož pod vojenskou stráží, aby neprchl, poslán jsa do Bavorska, pod dohledem uvězněn byl až do příchodu králova. Karloman na to vtrhnuv bez odporu do jeho říše, všecky hrady a pevnosti si podrobil a uspořádav říši a svým ji rozděliv, vrátil se, královským pokladem se obohativ.

Ludvík začátkem listopadu vytáhl do Bavorska, kdež se svými porozmlouvav, rozkázal k sobě přivésti Rastice, těžkými okovy spoutaného, a dle rozsudku Franků, Bavorů i Slovanů, kteří tam byli z různých provincií, přinesše králi dary, k smrti odsouzeného kázal jenom zraku zbaviti.« (Meginh. ann. fuld.)

»Karel v měsíci květnu přišel do paláce attiniackého, kdež přijal 12 poslů bratra svého Ludvíka v záležitosti rozdělení říše; a ti domýšlivě sebevědomí jak tělesným zdravím Ludvíkovým, tak i zdarem — ježto Rastice Winida, jenž byl dlouho jejich úhlavním nepřítelem, jednak lstí, jednak bojem se zmocnili — umínili si, že úmluv učiněných vzájemně nebudou tak přesně plniti.

Ludvík spěchaje do Řezna a k smrti odsoudiv Rastice, knížete Winidů, od Karlomana lstí synovce téhož Rastice zajatého a

nějaký čas vězněného, kázal oslepit a poslat do kláštera.« (Ann. Bertin.)

»Nyní o vítězství Karlomanově. Rastic, král Moravanů, od Karlomana zajat, do Frank otci (jeho) poslán a tam potom zraku zbaven byl.« (Ann. Xant.)

»Kníže Rastic od Ludvíka, krále Němců, a Soltan od vrchního velitele Ludvíka, krále langobardského, byli zajati.« (Ann. All.)

»Kníže Rastic od krále Ludvíka ... byl zajat.« (Ann. Weing.)

846—870.

»V těchto dobách Ludvík st., bratr krále Lothara, velmi mnoho válek co nejrázněji vedl proti slovanským národům; vtrhnuv totiž do říší moravských, zbraní vše podmanil, zajav knížete jejich jménem Rastice, jemuž i oči vyloupati kázal pro zrušené smlouvy.« (Regin. chron.)

871.

»Synovec Rasticův Svatopluk, osočen byv u Karlomana ze zločinu nevěrnosti, poslán byl do vězení. Pročež Slované moravští, majíce za to, že kníže jejich zahynul, zvolili si za knížete jistého knížete, příbuzného tohoto knížete, jménem Slavomíra, hrozíce mu smrtí, nepřijme-li knížectví nad nimi. A on z nutnosti s nimi souhlase, snažil se válku zdvihnouti proti vůdcům Karlomanovým Engilšalkovi a Vilémovi a vyhnati je z obsazených hradů. Oni však proti nepříteli se stejným úmyslem bojujíce a některé z vojska jeho porážejíce, k útěku jej donutili ... Svatopluk zatím, když mu nikdo nemohl dokázati zločinů, z nichž byl nařknut, od Karlomana propuštěn a královskými dary poctěn byv, do říše své se vrátil, veda s sebou vojsko Karlomanovo, jako by chtěl přemoci Slavomíra; tak totiž lstivě Karlomanovi slíbil, bude-li mu dovolen návrat do vlasti. Ale jako neopatrné a domýšlivé stihává potupa, tak se přihodilo i vojsku onomu; neboť Svatopluk, zatím co ostatní se utábořovali, do někdejšího hlavního hradu Rasticova vešel, a hned po způsobu slovanském, nedodržuje daného slova a přísahy své zapomněv, ne k přemožení Slavomíra, nýbrž k pomstění pohany, učiněné sobě od Karlomana, síly a snahu svou obrátil. Konečně Bavory nic zlého netušící a nedostatečně se chránící, s velkým vojskem v táboře napadl a mnoho z nich živých zajal, ostatní skoro všecky pobil. vyjma ty, kteří se dříve opatrně z tábora vzdálili; a všecka radost Noriků z mnoha dřívějších vítězství obrátila se ve smutek a nářek. Když ty zvěsti o záhubě vojska svého Karloman uslyšel, nesmírně se podělil a nesnází donucen, všecka rukojmí, která byla v jeho říši, rozkázal shromážditi a Svatoplukovi vrátiti; a stěží jednoho muže, jménem Ratboda, odtud polomrtvého nazpět přijal ...

Král však v měsíci říjnu se svými rozmluvu měl ve Frankfurtě a odsud odešel do Bavorska, poslal proti Čechům, kteří zamýšleli vpád do jeho říše, strážce svého území, totiž biskupa Arna a hraběte Ruodolta a s nimi jiné. Protivníci však jakési místo náspem velmi pevným obehnali, úzkou stezku u příchodu samého učinivše, k úkladům totiž proti těm, kteří střežili hranice, aby zabit býti mohl, kdyby někdo z nich tam snad šel, nemoha nikudy v úzké stezce uniknouti. Zatím Slované moravští slavili svatbu, vedouce dceru jakéhosi knížete českého, což když se řečení mužové, totiž Arn a jiní, kteří s ním byli, dověděli, ihned ozbrojeni protivníky pronásledovali. Oni však prchajíce přišli nevědomky ke vzpomenutému náspu a tam zanechavše pro těsné místo koně i zbraně, stěží s prázdnou unikli. Naši potom tam přicházejíce, našli 644 koní s otěžemi a sedadly a tolikéž štítů, které uprchlíci odhodili a to bez odporu vzavše, vrátili se radostně do tábora.« (Meginh. ann. fuld.)

»Ludvík (na počátku měsíce září) přispěchal totiž do Řezna, ježto utrpěl převelikou škodu od synovce Rostislavova, jenž po něm vládu nad Winidy převzal, tolikou, že náčelníky marek s převelikým sborem jejich lidí ztratil a země, kterou vydobyl v předešlých letech, se zhoubou pozbyl.« (Ann. Bertin.)

»Opět říše Moravanů z rukou Karlomanových zásluhou jakéhosi Slovana, téhož národa, unikla a veliké vojsko se strany Karlomanovy padlo.« (Ann. Xant.)

872.

»V měsíci květnu (Ludvík) poslal proti Slovanům moravským Thuringy a Sasy, kteří, ježto krále s sebou neměli a mezi sebou svornými býti nechtěli, před nepřáteli utekli a přemnoho svých ztrativše, potupně se vrátili; tak že o některých hrabatech v té výpravě se zaznamenává, že na útěku od žen onoho národa byli biti a kyji s koní na zem shazováni. Opět někteří z Frank byli posláni Karlomanovi na pomoc proti řečeným Slovanům, jiní byli určeni proti Čechům, kteří pět vůdců těchto jmen: Zuentislav, Witislav, Heriman, Spoitamor, Moyslav, s velkým množstvím o vzpouru se pokoušející, na pomoc Boží spoléhajíce, na útěk zahnali a některé zabili, jiné pak zranili, někteří též v řece Fuldaha se utopili, kteří však mohli uniknouti, utekli do hradů; a potom, nemalou část oné země zpustošivše, bez úrazu se vrátili. V této výpravě se především vyznamenal arcibiskup Liutbert. Ti však, již byli posláni na pomoc Karlomanovi, ač statečně bojovali, doléhajíce na nepřátele, přece přemnoho svých ztrativše, s velikou obtíží se vrátili. Ale když Karloman na Moravě vraždil a pálil, Svatopluk, poslav tajně množství vojska, přepadl Bavory, kteří byli ponecháni na ochranu lodí na břehu řeky Dunaje, a některé pobil, jiné v řece zavraždil, jiné pak

zajal; a nikdo odnikud neunikl, leč Embricho, biskup města Řezna, s několika málo.« (Meginh. ann. fuld.)

»Opět nesmírné vojsko se všech částí Frank bylo sebráno proti Moravanům. Tito nepřátele zahnali na útěk a do hradu velmi opevněného zatlačili. A tam dlouho jsouce obleženi, velikou ztrátu utrpěli.« (Ann. Xant.)

»Tam (do Silvaka) Adalard se strany bratra jeho Ludvíka přišed, žádal, aby přišel s ním k rozmluvě s týmž svým bratrem Ludvíkem do Utrechtu, když právě týž Ludvík vypraviv u Řezna vojsko se synem svým Karlomanem proti Vinidům, do Cách se vracel. A chtěje týž Ludvík, otec, aby synové jeho s bratrem svým Karlomanem táhli proti Winidům, nemohl toho dosáhnouti. Pročež vojsko, jak veliké jen mohl, s Karlomanem poslal.« (Ann. Bertin.)

873.

»Též kdosi z Alamannie, jménem Berechtram, jenž předešlého roku u Slovanů moravských byl zajat, propuštěn byv od Svatopluka, přišel ke králi a vyložil, co mu týž kníže uložil za poselství, k jehož převzetí se dříve zavázal přísahou.

(Ludvík) přešed přes norické Alpy do Italie, se synovcem svým Ludvíkem a římským papežem Janem nedaleko města Verony měl rozmluvu. A vraceje se odtud, mluvil v městě Forchheimu se svými syny Karlomanem a Ludvíkem a tam přijal vyslance Svatoplukovy, kteří žádali o mír a slibovali věrnost. Náčelníkem tohoto poselstva byl Jan, kněz z Benátek, který též přísahou potvrzoval, co mluvil slovy, aby mu král beze vší obojakosti věřil, že totiž Svatopluk králi zůstane věrným po všechny dny života svého a poplatek od krále uložený každoročně bude odváděti, bude-li mu jen povoleno pokojně říši spravovati a v míru žíti. Též vyslance Čechů král vyslechl a propustil.« (Meginh. ann. fuld.)

»Ludvík, král Němců, v městě Metách sněm svůj konati chystaje, dostal zvěst, že nepošle-li co nejrychleji synu svému Karlomanovi v marce proti Winidům pomoci, už ho nespatří. On tedy hned se vrátiv ... do Řezna (přišed), s Winidy, pod různými knížaty postavenými, prostřednictvím svých poslů způsobem, jakým mohl, se smířil; vyslance však od těch, kteří Behin (Čechové) se nazývají, poslané se lstí, uvěznil. (Ann. Bertin.)

876.

»Karloman, bratr jejich, ani k nim ani ke strýci svému, císaři Karlu, jak mu byl nařídil, nepřišel, zaměstnán jsa vedením války proti Widinům.« (Ann. Bertin.)

»Po tom sešli se tři řečení bratří na místě, které se nazývá Salfeld a tam rozdělili otcovskou říši. Karloman dostal Bavorsko,

Panonii a Korutany, které se chybně nazývá Carantanum, a též říše Slovanů, Čechů a Moravanů.« (Regin. chronic.)

880.

»Postoupil pak týž král Arnulfovi Korutany, kteréž mu otec již dříve byl postoupil, v němž jest tvrz velepevná, jež se zove Mosaburh, neboť neproniknutelným močálem to místo jsouc obehnáno, přenesnadný skýtá příchod k němu jdoucím.« (Regin. chron.)

880.

»Karloman, bratr Ludvíkův, 22. března zemřel.« (Meginh. ann. fuld.)

882.

»Král (Karel) meškal v Německu a před Narozením Páně měl sněm ve Wormsu; tam přijav a vyslyšev rozmanité vyslance Moravanů a jiných národů a uspořádav (své) záležitosti, vrátil se do Alamannie.« (Ann. fuld.)

884.

»Císař na hranicích Noriků a Slovanů se Svatoplukem měl rozmluvu.

Vrátiv se král do Alamanie, konal všeobecný sněm v městě, které se nazývá Cholonpurunt. Panonie totiž velkou škodu trpí a odkud toho začátek prý povstal, vypravováním vysvětlíme. Nuže, dva bratří, Vilém a Engilschalk, jižto drželi území říše bavorské, na východě proti Moravanům, od krále, t. j. Ludvíka staršího, postoupené, a mnoho prý se namáhali o záchranu vlasti bojujíce, konečně poslední den na tomto světě, v témž smýšlení zůstávajíce skončili a ježto nebylo synům dáno důstojenství jejich, Erbo nastoupil knížectví s dovolením pána krále. Což děti řečených mužů a jejich příbuzní vykládajíce si jako projev nepřátelství právem či neprávem řekli, že jedno z obojího se stane, že buď zemře mečem Erbo, nevzdá-li se knížectví otců jejich, neb oni sami. Zvěstí o tom Erbo byv poděšen, vešel v přátelství se Zuentibaldem, knížetem národa moravského, uzavřel s ním smlouvu a neváhal, dáti syna svého za rukojmí. Neméně poradili se sami dříve řečení synové s některými velmoži bavorského národa a shromáždivše příbuzné a odevšad vojenské síly, silnější vojsko v ten čas jim pomůže; knížete od krále ustanoveného nečestně vyhnali a knížectví jeho ku prospěchu sobě urvali. Toto tudíž stalo se po smrti krále Ludvíka a synů jeho Karlomana a Ludvíka, jejichž nástupcem v říši stal se jejich nejmladší bratr. Tento brzo Erbonovi (dříve řečené) knížectví vrátil, jak je dříve v držení měl, ale přece z této spletené záležitosti vyložíme, jakým způsobem se stalo, že Panonie škodu zakouší, jak jsme dříve řekli, 4 veršíky do prosy vpletenými:

»Žádné království, dí Ježíš, nezůstane stálým,
rozdvojené proti sobě, a nic nesvorného pevným;
odtud lest prýští, úzkost tobě země přesličná
odtud strasti tobě, někdy Panonie šťastná.«

Téhož roku, kdy oni synové dosáhli toho, že dříve řečeného knížete, t. j. Erbona, zbavili důstojenství od krále svěřeného, Zuentibald, vévoda moravský, plný mozek maje podvodu a lsti, dobře pamětliv ovšem, kolik zlého vytrpěl s národem svým od předků oněch synů, když až k nim rozšířili hranici bavorskou, nad to též (pamětliv) přátelství a přísahy, kteréž uzavřel a potvrdil s Erbonem, k pomstění (všeho) toho táhne a provedl to. Neboť od severní strany řeky Dunaje zajatému Werinhariovi, prostřednímu ze synů Engilschalkových, — který měl je tři —, též knížeti Wezzilonovi, jenž byl jejich příbuzným, pravou rukou s jazykem a — takový netvor — přirození a genitalie uřezali, nezanechavše po nich ani známky. Někteří lidé pak bez pravice i levice se vrátili. Vojsko arci dle rozkazu vůdcova ohněm pustoší vše; nadto za Dunaj poslav vrahy, kdekoli byla nemovitost nebo majetek dříve řečených synů, bezodkladně spálen byl; tato hanba plynoucí ze záměru, který dříve hoši pojali, byla patrná po celý jeden rok. Nato ovšem synové, nic dobrého nedoufajíce od krále za provinění, kterého se proti Erbonovi dopustili, uprchli a ustanovili státi se lidmi Arnulfa, syna krále Karlomana, který tehdy držel Panonii. Uslyšev to vévoda Zuentibald, poslal k němu posly a praví mu: »Podporuješ mé nepřátele; nepropustíš-li jich, ani se mnou v míru nebudeš.« Ještě na druhou okolnost mu poukázal: »Tvoji lidé proti mému životu a neméně proti říši mé s Bulhary se spřátelili (kteří minulého roku jeho říši zpustošili); chci, aby mi bylo přísežně dosvědčeno, že to není pravda.« Arnulf vzkázal, že nikdy jedno ani druhé neučiní. Pročež vévoda, který dlouho sbíral vojenské síly Slovanů odevšad, s velkým vojskem vtrhl do Panonie, strašně a krvavě jako vlk vraždí, ohněm a mečem největší část pustoší, ničí a maří, takže zcela právem k tomuto neštěstí tento verš složiti se může:

Zde bědy vlasti a spolu žalostná smrt.

Překonav tento zármutek po předcházející poradě těchto hochů, v době jednoho roku, vévoda se svým vojskem bez pohromy se vrátil domů. Ostatně však příštího roku, co jsme toto vypočítali, znova vévoda sebrav množství, nepřátelsky vrhne do Panonie nepřátelské vojsko, aby, zbylo-li co předtím, nyní jako vlčí tlamou všecko pohltil. Neboť na takové množství v této výpravě se zmohl, že na jednom místě od východu až do západu slunce vojsko jeho přecházeti bylo viděti. S takovým tedy množstvím v království Arnulfově 12 dní loupežně se zdržoval, načež, jak i chtěl, se zdarem se vrátil,

potom však poslal jakousi část vojska svého přes Dunaj. Zvěděvše o tom starší synové Engilšalka a Viléma Megingoz a Papo a vzavše s sebou některé z Panonských, neobezřetně proti nim vytáhli; ale i tak s nimi svedli v otevřeném poli bitvu bez úspěchu, neboť k oněm přešlo vítězství. Tito hledali spásu v útěku a Megingoz a Papo život skončili v řece zvané Hraba; bratr pak hraběte Berhtolda s přemnoha jinými od Slovanů byl zajat.

Pozorujte, suďte a snažte se, zlehčovatelé pravdy a rádcové této věci či záměru, jimž se líbily počátky, nechť se líbí také neblahé následky! Zhanobili totiž mír, jehož dodržením byla Panonie zachována, jehož však porušením jenom za dobu tohoto posledního půl třetího roku byla zničena Panonie celá od řeky Hraby k východu. Muži a ženy z lidu se svými dětmi byli zahubeni, zatím co někteří velmoži byli zajati, jiní zabiti a jiní, což potupnějším bylo, s useknutýma rukama, jazykem a genitaliemi zpět byli posláni. Ale toto všecko bez vší pochyby děje se z Božího milosrdenství nebo hněvu. Říkáme však, že hněv Boží je spravedlivý, neboť pevně věříme, že nikdy byl nebyl nastal, kdyby spravedlivým nebyl.

Král táhl k východu Bavorskem a přišed k řece Tullině, na pahorku Komianu měl poradu. Tam mezi jinými přišel kníže Svatopluk se svými vůdci a vasalem se stal, jak je zvykem, rukama královýma, potvrdiv mu přísahou věrnost a slib, že dokud Karel bude žíti, nikdy do jeho říše s nepřátelským vojskem nevtrhne. Potom, když přišel kníže Braclav, který tenkrát držel říši mezi Drávou a Sávou a připojil se jako poddaný k jeho vojsku, táhl král přes Korutany do Italie.« (Ann. fuld.)

889.

»A zprvu sice (Uhři) bloudíce po pláních panonských a avarských, lovem a rybařením výživu hledají; později podnikají časté nepřátelské vpády do území Korutanců, Moravanů a Bulharů.« (Regin. chron.)

890.

»V polovici 40denního postu táhna král do Panonie, měl všeobecné shromáždění s knížetem Svatoplukem na místě, které lidově sluje Omuntesberch. Tam mezi jiným řečený kníže od papeže jsa prošen, úsilovnými prosbami na krále naléhal, aby v městě Římě chrám sv. Petra navštívil a království italské z moci špatných křesťanů a je ohrožujících pohanů vyrvané přidržeti rácil přísností k jeho povinnostem. Ale král, zaměstnán jsa mnoha různými příčinami, které vyvstaly v jeho říši, žádosti té, ač nerad, nevyhověl.« (Ann. fuld.)

891.

»Král Arnulf poslal k Moravanům své vyslance, aby obnovili mír.« (Ann. fuld.)

892.

»Král z Francie vítězně do Allamannie (se vrátiv), na dvoře královském v Ulmu důstojně oslavil vánoce. Odtud se odebral na východ, doufaje, že se tam setká s vévodou Zuentibaldem; než ten jak obvykle odmítl ke králi přijíti, věrnost a všecky dřívější sliby zapřel. Načež král rozezlen měl rozmluvu v Henigstfeldu s vévodou Brazlavonem, kdež mimo jiné hledal čas a místo, kterak by mohl vtrhnouti do země Moravanů; v radě totiž ustanoveno, aby do říše oné vtrhl s trojím ozbrojeným vojskem. Pročež král s Franky, Bavory a Alamany v měsíci červenci přišel na Moravu. Tam se zdržel po 4 týdny s takovým množstvím, ani též Uhři s výpravou k němu přišli, a všecku tu krajinu ohněm zpustošil, posly své též odtud k Bulharům a králi jejich Vladimírovi s dary poslal v měsíci září k obnovení dřívějšího míru a žádal, aby nebylo dovoleno Moravanům odtud nakupování soli. Poslové však nemohouce po zemi cestovati pro nástrahy vévody Zuentibalda, z říše Brazlavovy po řece zv. Odagra až ke Gulpě, odtud po řece Sávě do Bulharska se doplavili. Tam od krále důstojně přijati, touž cestou, kterou přišli, s dary v měsíci květnu se vrátili.« (Ann. fuld.)

»Král Arnulfus proti Moravanům táhl.« (Ann. Alam., cod. turiciensis et Sirmondianus.)

»Král Arnulf s vojskem svým na Moravu (přišel) a zemi zpustošil.« (Ann. Laubacenses.)

»Arnulfus proti Moravanům táhl a vyprostil Uhry, kdež byli sevřeni.« (Ann. Sangallenses.)

893.

»Před 40denním postem obcházel král z důvodů modlitby kláštery a biskupství po celé provincii západních Franků. Engilschalk, muž mladické odvahy, který potom, když unesl dceru královy souložnice na čas k Moravanům jako vyhnanec se uchýlil, za nedlouho na milost od krále jsa přijat, ustanoven byl na východě náčelníkem marky. Tam směle v záležitostech sobě podrobených proti velmožům bavorským jednaje, v městě Radisboně (Řezně) neobezřetně se dostav do paláce a před krále nebyv ani předveden, byl oslepen. Nato též Vilém, syn jeho bratrance, poslav své posly ke knížeti Zuentibaldovi, byl obviněn z urážky veličenstva a stat. Též bratr (jeho) u Moravanů jako vyhnanec se schovávaje, úkladným záměrem vévodovým s jinými přemnohými byl zabit. Dav se tedy král na pochod, znova s vojskem vtrhl do říše vévody Zuentibalda, a když převelikou část této země vyloupil pro úklady mu činěné, velice obtížnou cestou se vrátil do Bavorska do královského sídla do Otingy.« (Ann. fuld.)

890—894.

»Král Arnulf postoupil Zuentibolchovi, králi moravských Slovanů, vévodství Čechů, kteří dosud měli nad sebou knížete svého příbuzenství a rodu a králům franckým slíbenou věrnost neporušeně zachovávali, protože s ním, dříve než byl povýšen na hodnost královskou, důvěrným přátelstvím spojen byl; konečně syna jeho, kterého měl se souložnicí, na křtu držel, a jej dle jména svého Zuentibolch pojmenoval.« (K r. 870.)

»Tato událost poskytla nemalou pobídku k různicím a vzpouře. Neboť i Čechové od věrnosti dlouho zachovávané upustili a Zuentibolch znamenaje, že přivtělením druhého království nemalých posil se mu dostalo, domýšlivou pýchou nadutý vzbouřil se proti Arnulfovi. Když to zvěděl Arnulf, vtrhnuv s vojskem do říše Moravanů, vše, na co mimo města přišel, dočista zničil. Konečně, když i všechny ovocné stromy až do kořenů vytínány byly, Zuentibolch žádal za mír a dav syna svého za rukojmí, příliš pozdě si jej zjednal.« (Regin. chron.)

»Nastala velká válka mezi Bavory a Uhry.« (Ann. Hildsh.)

»Velká válka mezi Uhry a Bavory.« (Ann. Altah. maior.)

894.

»Zuentibald, kníže Moravanů a nádoba veškeré věrolomnosti, když všecky krajiny s jeho sousedící podvodem a lstí ve zmatek uváděje a žízně po lidské krvi obcházel, naposled vybízeje své, aby ne jako milovníci míru, ale spíše jako nepřátelé sousedů setrvali, nešťastně zemřel. Avaři, kteří se zovou Uhry, v těchto dobách za Dunaj pronikajíce, mnoho běd spáchali. Neboť lidi i stařeny úplně vraždíce, dívky jako dobytek jenom k ukojení chlípnosti s sebou vlekouce, celou Panonii až do vyhlazení zničili. Mír na podzim byl zjednán mezi Bavory a Moravany.« (Ann. fuld.)

»V těchto také dobách asi Zuentibolch, král Slovanů moravských, muž mezi svými velmi prozíravý a duchem důvtipný, skončil svůj život; jeho říši synové jeho krátký čas nešťastně v držení měli, ježto Uhři vše úplně zpustošili.« (Regin. chron.)

895.

»V polovici měsíce července konal se v městě Radisboně všeobecný sněm; tam ze Slovanské země všechna knížata Čechů, kteráž kníže Zuentibald od sdružení a moci národa bavorského již dávno násilně odtrhnuv k sobě přivedl — jejichž náčelníci byli Spytihněv a Witizla — ke králi přišedše a důstojně od něho přijati byvše, králově moci smířeni se poddali.«

896.

»Mír tedy Řekové téhož roku s Avary, (kteří se zovou Uhři) učinivše, což jejich spoluobčané Bulhaři ve zlé obracejíce, nepřátelskou výpravu proti nim podnikli a celé území jejich až k bráně cařihradské zpustošením postihli. K pomstění toho Řekové ve své lstivosti poslali své lodi naproti Avarům a převezli je do říše Bulharů za Dunaj. A ti jsouce převezeni v četném množství vtrhnuvše na národ Bulharů, převelikou část krutě povraždili. Uslyševše to Bulhaři, dlící na výpravě, s veškerým kvapem běželi zpět osvobodit vlast od nepřátelského vetřelce, a ihned se bojem s ním utkavše, byli poraženi, znova se stejným průběhem snažíce se zjednat si vítězství, po druhé bez něho zůstali. Konečně ubozí, nevědouce, jak by mohli nalézti útěchu nebo odpomoc, běželi všichni ke svému stařičkému králi Michalovi, který je prve k pravdě náboženství křesťanského obrátil, vyzvídajíce, co by jim poradil k odvrácení hrozícího nebezpečí. Ten, ohlásiv třídenní půst, předem připomněl jim, že mají činiti pokání za křivdu na křesťanech spáchanou; potom že jest hledati pomoci Boží. Vyplniv še to, podniknou těžký zápas, ačkoli však obě strany bojovaly velmi rozhořčeně, na konec milosrdenstvím Božím vítězství, ač krvavé, křesťanům bylo dopřáno. Kdo zajisté porážku pohanských Avarů v takových sečích mohl by číselně vyložiti, když z Bulharů, kteří zvítězili, bylo zabito 20 tisíc jezdců? Ježto srážky v těch krajích vzájemné se hromadily, císař na tu dobu svěřil ochranu Panonie s hradem Paludarum (t. j. bažin, Moosburg) svému vévodovi Brazlavovi.« (Ann. fuld.)

897.

»Když to tak bylo vykonáno, přihodilo se, že knížata národa Čechů přišla k císaři Arnulfovi, jenž tehdy meškal v městě Radisboně, přinášejíce mu královské dary a žádajíce za jeho i jeho věrných pomoc proti nepřátelům svým Moravanům, od nichž tehdy často, jak dosvědčovali, velmi necitelně byli utlačováni. Tato knížata tudíž císař milostivě přijav, hojně je potěšil a rozradostněné a darem poctěné nechal je do vlasti odejíti; a celý podzim toho roku zdržoval se v krajích severních blízko řeky Dunaje a Imbru, s tímtéž úmyslem, aby byl připraven se svými věrnými, kdyby nastala nutnost pomoci výše řečenému národu.« (Ann. fuld.)

898.

»Potom tedy, roku vtělení Páně 898, mezi dvěma bratry národa Moravanů, Mojmírem totiž a Svatoplukem a jejich lidem nastala přetěžká neshoda a nesvornost; taková zajisté, že kdyby jeden druhého svými silami napadnouti a do moci dostati mohl, trest hrdla by (onen) podstoupil. To tedy král a císař znaje, své

markrabí, Luitbolda totiž a hraběte Arbona spolu s ostatními svými věrnými té straně, která k němu měla důvěru a útočiště, na pomoc poslal k jejich osvobození a k ochraně své bavorské velmože. Než ti mečem a ohněm, jak jen mohli, nepřátele své zkrušili a vyplenivše zabili. Hrabě Arbo usvědčen jest tedy, že je strůjcem oné neshody a zničeného míru mezi výše jmenovanými bratry popudem syna svého Isanrika, udavačem a zrádcem, a proto na čas úřadu svého zbaven a zanedlouho jej zase dostal. Avšak potom kdosi, jenž byl kdysi náčelníkem s ostatními velmoži národa bavorského, jménem Erimpert, jenž později proti králi i svým se vzbouřil, od Priznoslava, kteréhosi vévody slovanského, jenž i sám císaři věrným se osvědčil, chycen jsa byl poznán a od Luitbalda, rázného hraběte, řetězem a jinými pouty byv svázán, králi do Rantesfurtu byl předveden ke konci vánoc toho roku. Opětně však uspořádavše výpravu v zimě bavorští náčelníci se svými vtrhli na území Moravanů rázně a nepřátelsky se silným vojskem krajiny jejich zpustošili a sebravše kořist s ní vrátili se domů.« (Ann. fuld.)

899.

»Potom zanedlouho Bavoři území Moravanů odvážně znova napadnuvše, cokoli mohli, vyloupením zničili a Zuentibalda (hocha, syna bývalého vévody Svatopluka) a jeho lid osvobodili z trestnice hradu, v níž byli uzavřeni, hrad sám zapálili a na území své vlasti z milosrdenství s sebou odvedli. Zatím však Isanricus krutovládu svou bez ustání proti králi provozuje. Což král nelibě nesa, ustanovil, ježto již tehdy byl trápen tělesnou nemocí, aby na lodích učiněn byl útok na hrad Mautern, v němž sám Isanricus byl; což se i stalo. Když však on odporoval a když i král a jeho (lidé) statečně a mužně jej přemáhali a hradu dobývali, tu teprve Isanricus sám násilně jsa donucen, s manželkou a těmi, kteří k němu patřili, vyšel a přišel před císaře. Tehdy jej svěřil stráži, která by jej hlídala, pokud byl veden do Řezna. Než on boje se trestu, pokusil se o útěk a utekl až k Moravnům. A tak s jejich pomocí, jako dříve, uchvátil část říše, tak ji zase celou dostal v moc a si zachoval. Pasovský biskup Engilmarus zemřel, na jehož místo Wiching, jakýsi Alaman (Němec) proti ustanovení otců, dříve od Apostolika (t. j. papeže) určený biskup moravský, nastoupil se souhlasem královým. Ale nedlouho potom od arcibiskupa Deotmara a ostatních suffraganů jeho proti vůli krále kanonickým rozsudkem byl sesazen a Rihharius na týž stolec v týž čas na biskupa byl posvěcen.« (Ann. fuld.)

900.

»Císař zemřel v městě Radisboně . . . syn jeho Ludvík, kterýžto hošík jediný se mu narodil z řádné manželky, nastoupil na trůn . . . Bavoři přes Čechy, které s sebou vzali, vtrhli do říše moravské, vše ohněm po tři týdny pustošíce; potom se vším zdarem se vrátili domů. Zatím však Avaři, (kteří se zovou Uhři), zpustošili celou Italii, takže i zabili velmi mnoho biskupů, Italů, když je zcela pokořiti zamýšleli, v jedné bitvě za jediný den padlo 22 tisíc. A tak oni touž cestou, kterou přišli, Panonii z největší části pleníce, se vrátili. Posly své vypravili k Bavorům pod záminkou žádosti o mír, aby prohlédli tu zemi. Což, bohužel, první zlo a za všech uplynulých dnů nevídanou škodu bavorské říši přineslo. Z nenadání totiž se silným zástupem (a převelikým vojskem) přes řeku Enži do říše bavorské nepřátelsky vtrhli, takže padesát mil v délce a napříč (v šířce), ohněm a mečem vše vražděním a pustošením zničili v jednom dni. Když se to dověděli Bavoři dále bydlící, bolestí proniknuti rozhodli se proti nim spěchati; ale to napřed znamenajíce Uhři, vrátili se s tím, co nakořistili, odkud přišli, domů do Panonie. Zatím však nějaká část vojska od severní strany řeky Dunaje, část onu pustošíc, vyrazila. Což dověděv se hrabě Luitbald, těžce to nesa, vzav s sebou některé velmože bavorské, s doprovodem jenom jednoho biskupa pasovského, přepravil se přes Dunaj je pronásledovat. A utkav se s nimi v boji hned, slavně s nimi bojoval, ale slavněji zvítězil. Neboť v první srážce bitevní tak velká milost Boží přispěla křesťanům, že zahubeno bylo 1200 pohanů zabitých a v Dunaji utopených. Stěží jen jednoho z křesťanů ve válce najdou zabitého. Shromáždivše se na témž místě po vítězství s nebe jim daného, hlasem velikým k nebi hlaholíce, díky za to Bohu vzdávali.« (Ann. fuld.)

901.

»Všeobecný sněm se konal v městě Radisboně; tam mezi jiným přišli poslové Moravanů, žádajíce o mír. To se hned, jak požádali, povolilo a přísahou stvrzeno bylo. Nato pro totéž posláni byli biskup Richarius a hrabě Oldřich na Moravu, kteří v téže době, jak v Bavorsku stvrzeno bylo, přísežně zavázali samého vévodu a všechny velmože jeho, že týž mír zachovají. Zatím však Uhři vtrhli do jižní části říše jejich, pleníce Korutany.« (Ann. fuld.)

PRAMENY K DĚJINÁM ŘÍŠE VELKOMORAVSKÉ.

Jak je již z prvního sešitu obnoveného Sborníku velehradského zřejmo, hodláme postupně uveřejňovati všecky důležitější texty, jež mají nějaký vztah k dějinám říše velkomoravské. Vedle původního, povětšině latinského znění, uvedeme příslušné texty i v českém překladě, aby jim porozuměli a jich po případě použíti mohli i čtenáři latiny a jiných cizích řečí neznalí. Doufáme, že se tím zavděčíme odběratelům Sborníku. Letos uvádíme texty letopisů z doby Karlovců. Jsou vyňaty z annálů, jež nám bylo možno si opatřiti. Postupně budou doplňovány. Pro příští rok chystáme hlavně listiny papežů: Hadriána II., Jana VIII. a Štěpána V. (VI.).

Texty v tomto čísle Sborníku jsou vyňaty z těchto letopisů a kronik:

1. Annales regni Francorum. Vydání: Pertz: Monumenta Germaniae historica. Sv. I.
2. Annales Fuldenses. Vydání: Pertz: Mon. Germ. hist., sv. I.
3. Annales Alamanici. Vydání: Pertz: Mon. Germ. hist., sv. I.
4. Annales Weingartenses. Vydání: Pertz: M. G. h., sv. I.
5. Annales Sanzallenses. Vydání: Pertz: M. G. h., sv. I.
6. Annales Altahenses maiores. Vyd.: Oefele, Hannover. 1891.
7. Annales Hildesheimenses. Vydání: Waitz, Hannover, 1878.
8. Annales Bertiniani. Vydání: Waitz, Hannover, 1883.
9. Annales Metlenses. Vydání: Simson, Hannover, 1905.
10. Annales Xantenses. Vydání: Simson, Hannover, 1909.
11. Reginonis Abbatis Prumiensis Chronicon. Vydání: Kurze, Hannover. 1890.
12. Einhardi Vita Karoli Magni. Vydání: Waitz, Hannover, 1911.
13. Poeta Saxo. Vydání: Pertz: M. G. h.

OPRAVY TISKOVÝCH CHYB

Str. 35., 11. řádek shora místo Syto čti Lyto.

Str. 38., 15. řádek shora místo ve Srejmu čti ve Srjemu.

Příloha:

V r. 822, 4. řádek místo Wiltrorum čti Wiltzorum.

V r. 866, 8. řádek místo militae čti militiae.

V r. 869, 40. řádek místo abseondita čti abscondita.

V r. 876, 6. řádek místo Carnatum čti Carnutum.

V r. 884, str. 15., 7. řádek zdola místo concumpti čti consumpti.

V r. 895, poslední řádek místo regioe čti regiae.

V r. 898, 4. řádek místo etam čti etiam.

V r. 898, str. 20., 2. řádek shora místo causem čti causam.

V r. 899, 18. řádek místo subriquid čti subripuit.

V r. 900, str. 21., 14. řádek shora místo cempererunt čti compererunt.

V r. 822, 5. řádek místo Predecentů čti Predenecentů.

V r. 871, str. 31., 4 řádek místo knížete čti kněze.

V r. 884, str. 35., 1. řádek posledního odstavce místo »Překonav tento zármutek po předcházející poradě těchto hochů,« má zníti: »Způsobiv tento žal, zaviněný předchozím zámyslem hochů,«

Str. 42., v »Pramenech« v 19. řádku místo Sanzallenses čti Sangallenses, a v řádku 23. místo Metlenses čti Mettenses.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY.

I. KRONIKY UHERSKÉ A J.

Sestavil J. Hudeček.

Anonymi Belae regis notarii de gestis Hungarorum liber. Nejstarší letopisné dílo uherské z počátku 13. století, obírá se dobou báječnou. Uvádíme z něho několik úryvků, které se týkají Slovenska a Moravy.

Kap. 33. De castro Nougrad et Nitra. In eisden temporibus dux Arpad, dum se per milites suos vidisset ita sublimatum et tutum esse, tum habito inter se consilio misit multos milites in expedicionen, qui subiugarent sibi populum de castro Gumur et Nougrad, et si fortuna eis faveret, tunc ascenderent versus fines Boemorum, usque ad castrum Nitra. In quibus eciam militibus in expedicionen euntibus principes et ductores constituit duos filios avunculi sui Hulec, Zuardum et Cadusam, nec non Hubam, unum de principalibus personis. Tunc hi tres domini, accepta licencia a duce Arpad, egressi sunt a loco illo qui dicitur Paztuch, equitantes iuxta fluvium Hongun et eundem fluvium transierunt iuxta Souyou. Et inde egressi sunt per partes castri Gumur, et venerunt usque ad montem Bulhadu, et inde per partes Nougrad venientes, usque ad fluvium Caliga pervenerunt. Hinc vero egredientes per crepidinem Danubii iverunt, et fluvium Werenecea transeuntes, castra metati sunt iuxta fluvium Ypul. Et quia divina gracia in eis erat, timuit eos omnis homo, et maxime ideo timebant eos, quia audierant ducem Arpadium, filium Almi ducis ex progenie Athile regis descendisse. Tunc omnes Sclavi habitatores terre, qui primo erant Salani ducis, propter timorem eorum, se sua libera sponte subiugaverunt eis, nullo manum sublevante, et ita cum magno timore et tremore serviebant eis, ac si olim domini eorum fuissent.

Tunc Zuardu et Cadusa nec non Huba, a quo prudens Zemera descendit, cum vidissent populum multum sine bello ipsis subiugatum, fecerunt magnum conuiuium, et melioribus habitatoribus terre, qui filios suos in obsides dederant, diuersa dona presentaverunt, et blandis verbis sub dominium ducis Arpad sine bello subiugaverunt et ipsos secum in expedicionem duxerunt, filios vero eorum in obsides accipientes ad ducem Arpad cum diversis muneribus remiserunt, unde dux et sui nobiles leciores facti sunt solito, nunciis gaudia ferentibus multa dederunt dona.

Kap. 34. De fluvio Gron et Castro Borsu. Interea Zuard et Cadusa filii Hulec nec non Huba, et omnis exercitus eorum fluvium Ipul iuxta Danubium transierunt, et alio die transito fluvio Gron castrametati sunt in campo, iuxta quoddam castellum quod nuncupatur Uarod, et capto illo castro manserunt ibi tres dies exspectantes adventum Borsu filii Bunger,

quem dux Arpad cum magno exercitu miserat in auxilium eorum. Quarto die cum Borsu ad eos venisset cum valida manu, timuerunt eos omnes incole terre, et nullus ausus fuit levare manus contra eos. Tunc hi quatuor domini inito inter se consilio, per peticionem incolarum sibi fidelium constituerunt, ut tercia pars de exercitu cum incolis terre irent in siluam Zouolon, qui facerent in confinio regni municiones fortes, tam de lapidibus quam eciam de lignis, ut ne aliquando Boemi vel Poloni possent intrare causa furti et rapine in regnum eorum. Tunc communi consilio hac de causa missus est Borsu filius Bunger cum suis militibus et cum equitarent iuxta fluvium Gron, cervus fuga lapsus ante eos cacumina moncium ascendit, quem Borsu celerrimo cursu persecutus, ictibus sagittarum in vertice moncium interfecit, et tunc Borsu, cum montes illos in circum aspexisset, in memoriam duxit, ut ibi castrum construeret. Et statim congregata multitudime civium, in vertice unius alcioris montis castrum fortissimum construxit, cui nomen suum imposuit proprium, ut castrum Borsu nuncupatur. Et inde cum exercitibus suis usque ad siluam Zouolon perexit, et maximam municionem de lapidibus facere precepit, quod nunc castrum Borssod Zouolon vocatur.

Kap. 35. De Nitria civitate. Zuardu et Cadusa nec non Huba, post discessum Borsu, cum omnibus exercitibus suis egressi de castro quod dicitur Varod, ultra siluam Tursoo castrametati sunt, iuxta fluvium Sytua. Altera autem die miserunt quosdam speculatores viros, quos sciebant esse audaces, qui transirent fluvium Nitra, et viderent si sine bello possent transmeare usque ad civitatem Nitra. Qui cum velocissimo cursu venissent usque ad rivulum Turmas, ubi descendit in rivulum Nitre, viderunt habitatores illius provincie Sclavos et Boemos, eis obsistere cum adiutorio ducis Boemorum, quia mortuo Athila rege, terram que iacet inter Wag et Gron, a Danubio usque ad fluvium Moroua, dux Boemorum sibi preocupaverat et unum ducatum fecerat, et tunc tempore per graciam ducis Boemorum, dux Nitriensis factus est Zubur.

Kap. 36. De speculatoribus missis a ducibus. Cum autem speculatores illi, qui fuerant missi a Zuard et Cadusa, vidissent Sclavos et Boemos eis obsistere non valentes, miserunt sagittas tribus vicibus super eos, et quosdam ex ipsis ictibus sagittarum interfecerunt. Hoc cum vidissent Sclavi et Boemi, quos ad custodiam constituerat Zubur, quod isti qui dicuntur Hetumoger, talibus uterentur armis, timuerunt valde, quia talis armatura nunquam visa fuit eis, statim nunciaverunt Zuburio domino eorum ceterisque principibus eiusdem provincie.

Kap. 37. De pugna ducum Arpadii. Tunc Zubur hoc audito, cum adiutorio Boemorum armata multitudine obviam eis venit pugnaturus, et dum uterque exercitus ad fluvium Nitra pervenissent Zuardu Cadusa et Huba volebant transire fluvium.

Sed Zubur dux Nitriensis et sui milites contra eos diutissime certantes, nullo modo eis transitum concedere volebant. Et cum diu inter se certassent, Hungari ex Boemis et Sclavis ictibus sagittarum multos interficiebant. Sed per tres dies nullo modo Hungari, propter inundacionem aquarum transitum habuissent, tandem quarta die Boemi et omnes Nitrienses Sclavi, videntes audaciam Hungarorum, et percussiones sagittarum non sufferentes, fuga lapsi sunt, et velocissimo cursu pro defensione vite in civitatem Nitriam inclusi sunt cum magno timore. Quos Zuardu, Cadusa et Huba, nec non ceteri milites, persequentes eos usque ad civitatem et ex eis quosdam interfecerunt et quosdam vulneraverunt et alios ceperunt. Zubur vero dux eorum, dum fugiendo contra eos pugnare vellet, per lanceam Caduse cecidit, et captus in custodiam traditus est, ceteri vero in civitatem inclusi, quasi muti remanserunt. Alio namque die Zuard Cadusa et Huba armata multitudine exercituum ceperunt fortiter expugnare civitatem Nitriam multis modis, et dedit eis dominus victoriam magnam, et pugnantes intraverunt eam, et fusus est per eos ibi sanguis multorum adversariorum. Tunc iracundia ducti Zuburium ducem illius provincie, quem nudius tercius ceperant, supra montem excelsum ducentes, laqueo suspenderunt, unde mons ille, a die illo usque nunc, mons Zubur nuncupatur, et propter hoc factum timuerunt eos omnes homines illius patrie, et omnes nobiles filios suos in obsides eis dederunt, et omnes naciones illius terre se subiugaverunt sibi usque ad fluvium Wag. Et quia gracia dei antecedebat eos, non solummodo ipsos subiugaverunt, verum eciam omnia castra eorum ceperunt, quorum nomina hec sunt usque modo Stumtey, Colgoucy, Trusun, Blundus et Bana. Et ordinatis custodibus castrorum inierunt usque ad fluvium Morova, et firmatis obstaculis constituerunt terminos regni Hungarorum usque ad Boronam et usque ad Saruuar. Et adepta victoria reversi sunt ad ducem Arpad et omnes infideles illius terre, ferreis catenis ligatos secum duxerunt. Cumque Zuard Cadusa nec non Huba ad ducem Arpad cum omnibus captivis suis venissent sani et incolumes, factum est gaudium magnum in curia ducis. Dux Arpad consilio et peticione suorum nobilium, donavit, accepto iuramento infidelium, terras in diversis locis predictis infidelibus de partibus Nitrie ductis, ut ne aliquando infideliores facti, repatriando nocerent sibi fidelibus in confinio Nitrie habitantibus, et in eodem gaudio dux Arpad Hubam fecit comitem Nitriensem et aliorum castrorum, et dedit ei terram propriam iuxta fluvium Sytuua usque ad silvam Tursoc.

Kap. 51. Tunc dux Menumorot dimissa multitudine militum in castro Byhor ipse cum uxore et filia sua fugiens a facie eorum, in nemoribus Ygfon habitare cepit. Usubun et Ueluc omnisque exercitus eorum leti contra castrum Byhor equitare ceperunt, et castrametati sunt iuxta fluvium Iouxas. Tercio

autem die, ordinatis exercitibus, ad castrum Bellarad egressi sunt, sicut e converso milites congregati ex diversis nacionibus, contra Usubun et suos milites pugnare ceperunt. Sycli et Hungarii ictibus sagittarum multos homines interfecerunt, Usubun et Ueluc per balistas centum viginti quinque milites occiderunt, et pugnatum est inter eos duodecim dies et de militibus Usubun viginti Hungarii et quindecim Sycli interfecti sunt. Tercio autem die, cum Hungarii et Sycli fossata castri implevissent, et scalas ad murum ponere vellent, milites ducis Menumorout videntes audaciam Hungarorum, ceperunt rogare post duos principes exercitus et aperto castro, nudis pedibus, supplicantes ante faciem Usubun et Ueluc venerunt, quibus Usubun et Ueluc custodiam ponentes, ipsi in castrum Byhor intraverunt, et multa bona illorum militum inibi invenerunt.

II.

SIMONIS DE KEZA. GESTA HUNNORUM.

(Sepsáno koncem 13. století).

Surrexit tandem Zuataplug filius Morot princeps quidam in Polonia, qui Bracta subiugando, Bulgaris Messianisque imperabat, incipiens similiter in Pannonia post Hunorum exterminium dominari. Hunc quidem Hungari de fluvio Hung variis muneribus allectum, et nunciis explorantes, considerata illius milicia immunita, ipsum Zuataplug irruptione subita prope fluvium Racus iuxta Banhida in quodam oppido cuius interrupta adhuc eminent, cum tota milicia peremerunt et sic Pannonie populis, qui superius sunt notati inceperunt dominari. Tradunt quidam, quod Hungari Morot non Zuataplug in secundo eorum reditu in Pannonia reperissent principantem. Hoc idcirco se habet, quia Morot pater cius nomine maior erat, sed confectus senio repausabat in castro, quod Bezprem nominatur. Audito infortunio, quod filio acciderat morte subita ob dolorem finiuit uitam suam, filius vero in dominando novus erat. (pag. 101)

Imperante vero Ottone Sueuo in Germania et Italia, in Francia Ludouico rege Lotharii filio, et Greciam Antonio duro, filio Theodori gubernante DCCCLXXII anno ab incarnatione Jesu Christi, Huni sive Hungari denuo ingressi in Pannoniam, transierant per regna Bessorum, Alborum Comanorum, et civitatem Kyo, et deinde in fluuio Hung vocato, ubi castrum fundauere, resederunt, a quo quidem fluuio Hungari a gentibus occidentis sunt uocati. Cumque et alia VI castra post hunc fundauissent, aliquamdiu in illis partibus permansere, tandemque Zuataplug interemto, quemadmodum superius est narratum, in VII exercitus sunt divisi, ita quidem ut unus exercitus sine centurionibus decurionibusque unum haberet capitaneum, cui tanquam duci deberent unanimiter intendere et parere. Habebat enim unus exercitus XXX milia uirorum armatorum exceptis

decurionlbus ac praefectis. Egressi ergo uexillis erectis cum uxoribus, liberis et armentis, Danubium in Pest et in portu Zub transierunt, ubi castrum quoddam circa Danubium, in quo erant milites Zuataplug recollecti, qui fuere erepti per fugam, quando dominus ipsorum interierat, expugnarunt, in quo quidem affinem Morot nimis vetulum cum aliis perimentes, usque hodie fabulose Morot ipsum fuisse asseuerant . . .

et cum transmeato Danubio Pannoniam introisset ipse Arpad, in loco illo fixit tabernacula, ubi modo Alben civitas est fundata. Illeque locus primus existit Arpad ducis Isti quidem capitanei loca descensumque, ut superius est dictum, sibi elegerunt. Similiter et generationes alie, ubi eis placuit, eligentes. Cum autem rescdissent Pannonia occupata, tandem Morauiam et Boemiam bonis omnibus spoliarunt Waratislao eorum duce in proelio interfecto. Post hoc vero Carinthiam, ultra castrum Leopah Meranie dux Gotfridus nomine, duxque Eberhardus cum Aquilegiensi patriarcha ipsis occurrentes atrociter insimul pugnauerunt, et quamuis ex Hungaris plures corruissent in proelio memorato, utrique duces occiduntur patriarcha per fugam liberato. Abinde spoliata Carniolia cum maxima preda in Pannoniam revertuntur. (pag. 104.)

CHRONICON POSONIENSE. EDIDIT M. FLORIANUS IN: HISTORIAE HUNGARICAE FONTES DOMESTICI. VOL. IV.

Chronicon hoc scriptum est saec. XV. ad finem vergente.

Kap. 22. Exterminata itaque multitudine filiorum regis Athile tandem Pannonia permansit sine rege X annis, Olachis, Grecis Machianis Theutonicis Sclauis exsulibus remanentibus tum in Pannonia, qui Athile seruiuerunt. Surrexit autem post hoc quidam princeps Zathapolug nomine Moroti filius de Polonia; cepit in Pannonia dominari. Hunc quidem primi Hungari de Erdel muneribus variis explorantes bractando diversis sermonibus, denique iruptione subita in oppidum circa pontem Bani iuxta Tatam cum tota militia deleuerunt, et sic populis Pannonie memoratis, quos Morothi filius dilatando auxerat, inceperunt dominari. . . (pag 21.) Fuerat ex istis (vid. VII capitaneis) capitaneus ditior et potencior Arpad, filius Almus qui Almus interfectus est in herdevel non enim potuit Pannoniam intrare. Audientes autem Huni de habitatoribus, quod optimus esset Danubii fluvius, miserunt nunctium nomine Kwsid, filium Kvond, ut iret et totam terram conspiceret, habitatoresque cognesceret Cumque Kwsid venisset et totam terram conspexisset et sibi placuisset, deinde venit ad ducem prouincie, qui regnabat posterius Athilam, vocatum Zatapolug; salutavit eum de suis et tunc pro quo venerat manifestauit. Hec audiens Zatapolug gauisus est valde, putabat enim eos esse rusticos, ut venirent, et terram eius colerent; propterquod nuncium delicatum. Kysid autem de aqua Donubii lagenam impleuit, et herbam weriarum ponens in utre et de terra

nigri sabuli accipiens ad suos reversus est. Qui omnia peroptima habuerunt. Arpad vero cum suis de aqua Danubii cornum implens, ante omnes Hungaros omnipotentis Dei clemenciam rogauit, ut Dominus eis terram in perpetuum concederet. Finitis his verbis omnes Hungari clamauerunt Deus Deus Deus; et ibi inventus est usus, quem modo Hungari obseruant. Deinde ad predictum ducem eundem remiserunt nuncium, et ei equum album cum sella deaurata, et deaurato freno miserant pro terra sua. Quo viso dux ille magis gauisus est; putabat quod pro quadam terra misissent, unde breuiter dicendo dux – – – predictos fugiendo ante Hunos in Danubium est suffocatus. Qui quidem Arpad mortuo Zathopolug castra fecit in monte Noe prope Albam. (pag 23–24).

PETRI RANSANI EPISCOPI LUCERINI EPITOME RERUM HUNGARICARUM.

Ed. M. Florianus, l. c.

Cumque mire ubique per omnem longe lateque regionem populi multiplicarentur nec sine moderatore possent honesto iustoque vivere omnium consensu preficiunt sibi virum quendam natione Sarmatam Suatepolugum nomine, qui apud eos habebatur singulari praeditus prudentia, eratque genere clarissimus. Maroto patri eius fuit nomen, qui et ipse in primis prudens et consilio belligerandique peritia magnus adeo erat, ut suorum temporum mortales omnes superaret. Et ita principatu tenente Hungarorum exercitus, de quo mentio facta est, Pannonias ingressus est. Quibus cum incolae duce Suatepolugo armis occurissent, commissa atrocissima pugna haud procul a ponte Bomo (recte „circa pontem Bani iuxta Tatam), id enim est loco nomen, Hungari victoriam adepti sunt atque ita (in) Pannoniis Sarmatarum seu Scytharum natio rerum potita est. (pag. 177.)

Et iam ab eo qui nominatur Pestensis a Pesto, oppido summamus initium . . Eo quoque est is locus apud universos Hungaros fama inclytus, quod in eius agro[1]) eligi reges Hungariae consueverunt. Quo enim tempore elegunt sibi regem, fieri solet totius regni et optimatum et capitum populorum conventus adeo frequens, ut numerus convenientium saepe excedat summam octoginta millium armatorum hominum, quorum pars maxima equis vehuntur. (pag. 150.)

II. KRONIKY A LEGENDY DOMÁCÍ.

1. Z legendy Christianovy. Vydání Pekařovo ve spise: Wenzels-u. Ludmila-Legenden.

Kap. 1. Moravia, regio Sclavorum, antiquis temporibus fama memorante creditur et noscitur Christi fidem percepisse Au-

[1]) Rakos, campus electionis. Adnotatio editoris.

gustini, magnifici doctoris, ut aiunt, temporibus. Bulgri vel Bulgarii attamen longe ante eadem potiti fore referuntur gracia. Siquidem Quirillus quidam, nacione Grecus, tam latinis quam ipsis Grecorum apicibus instructus, postquam Bulgri crediderant, aggressus est in nomine sancte trinitatis et individue unitatis eciam supradicte genti, Moravie degenti, fidem domini nostri Jesu Christi predicare. Et cooperante divina gracia, postquam illos Christo lucratus erat, eciam apices vel caracteres novas comperit et vetus novumque testamentum pluraque alia de greco seu latino sermone sclavonicam in linguam transtulit. Missas preterea ceterasque canonicas horas in ecclesia publica voce resonare statuit, quod et usque hodie in partibus Sclavorum a pluribus agitur maximeque in Bulgariis, multeque ex hoc anime Christo domino acquiruntur.

Cumque quodam tempore memoratus Quirillus Romam causa orationis adisset, a summo pontifice vel a reliquis sapientibus et rectoribus ecclesie redarguitur, ut quid contra statuta canonum ausus fuerit missarum sollempnia instituere canere sclavonica lingua. Illo humiliter satisfaciente illis nec omnino mitigare eos valente, arrepto psalterio versum psalmigrafi in medium recitavit, quo dicitur: Ommis spiritus laudet dominum (Ps 150.6). Et ipse versui alludens: Si, inquit, omnis spiritus laudet dominum, cur me, patres electi, prohibetis missarum sollempnitatem modulare sclavonice seu alia queque de latino vel greco verbo eorum vertere in sermonem? Si enim quivissem ullo modo subvenire populo illi, ut ceteris nacionibus lingua latina vel greca, omnimodo id non presumpsissem. Sed cernens populum dure cervicis fore et omnino ydiotas et ignaros viarum dei, solum hoc ingenium omnipotente cordi meo inspirante comperi, per quod eciam multos illi acquisivi. Quapropter ignoscite mihi, patres et domini, siquidem et beatus Paulus apostolus, doctor gencium, in epistola ad Corinthios inquit. Loqui linguis nolite prohibere (1. Cor. 14. 39). At illi hec audientes et admirantes tanti viri fidem, auctoritate sua statuunt et firmant suprascripto sermone partibus in illis missarum sollempnia ceterasve canonicorum horas ymnizari. Ipse autem beatus Quirillus inibi persistens monachalemque habitum suscipiens, diem clausit extremum, relinquens supra memoratis in partibus fratrem suum nomine Metudium, virum strenuum omnique decoratum sanctitate. Qui et postquam multos Christi domini manipulos in horreo congregarat, ab ipso principe, qui partibus in illis tunc dominabatur et imperabat universe terre ceu magnifieus imperator, statuitur summus pontifex, habens sub se septem eiusdem sanctitatis pontifices. Sed quia ab ipso mundi exordio, vetiti postquam surupsit amaritudinem prothoplastos pomi, seminarium discordie inter humilitatem et superbiam, inter dileccionem et odium et reliqua virtutum odoramenta viciorumque fetorem humani generis inimicus usque ad presens fundere non desistit, ac dolens

populum suis semper servicis mancipatum sibi subtrahi veroque regi Christo domino acquiri, totis nequiciarum armis indutus, novos satellites et ignaros ad tantam perfidiam bellandi adit, discordiarum venenata semina inter ipsos primarios rectoresque iactitat, superbie ac avaricie ignita tela parat in tantum, ut Zwatopulc, qui erat nepos principis vel regis religiosi, qui institutor et rector tocius christianitatis seu religionis benignus exstiterat, ipsum avunculum suum insidiis appetitum regno pelleret, visu privaret vitamque eius veneno conaretur aufferre. Sed hausto ille pestifero potu protegente se divina gracia, nil adversi patitur.

Dehinc Zwatopulc tyrranide suscepta, fastu arrogancie inflammatus, cum sibi militantibus sodalibus pontificis Metudii predicacionem mellifluam quasi respuit, monitaque sacratissima non pleniter recepit, verum membra sua scilicet plebem populumque suum, partim Christo, partim dyabolo servire exhibuit. Quapropter a pontifice beate memorie supra notato pagus eius cum habitantibus incolis anathemate percussa cum sulcis suis et fructibus diversis cladibus attrita usque in hodiernum diem deflet. Data est enim in direpcionem et captivitatem et predam et derisum et desolacionem et in sibilum universae carni gradienti per eam (ct. Jer. 1816), quoniam non est societas luci ad tenebras nec convencio Christi cum Belial (2 Cor 6, 14–15). Quorum exempla nos quoque videntur respicere, qui eisdem passibus conamur incedere, quoniam qui domum vicini sui conspicit concremari, suspectus debet esse de sua.

Kap. 2. At vero Sclavi Boemi, ipso sub Arcturo positi, cultibus ydololatriae dediti, velut equus infrenis sine lege, sine ullo principe vel rectore vel urbe, uti bruta animalia sparsim vagantes, terram solam incolebant. Tandem pestilencie cladibus atriti, quandam phitonissam, ut fama fertur, adeunt, postulantes spem consilii responsumque divinacionis. Quo accepto civitatem statuunt, nomenque imponunt Pragam. Post haec invento quodam sagacissimo atque prudentissimo viro, cui tantum agriculture officium erat, responsione fitonisse principem seu gubernatorem sibi statuunt, vocitatum cognomine Premizl, iuncta ei in matrimonio supramemorata fitonissa virgine. Sicque a clade et multiplici peste tandem eruti, dehinc a supramemorato principe ex sobole eius rectores seu duces preposuere sibi, servientes demoniorum simulacri set prophanis sacrificiorum ritibus bachantes, donec ad extremum dominatus eiusdem regni pervenit ad unum ex eisdem principibus ortum, vocitatum Borivoi.

Hic cum excellentissima forme et egregie iuventutis flore nitesceret, quodam tempore negocii sui populique sibi comissi causa ducem suum vel regem Zwatopulc Moravie adiit, a quo benigne suscipitur et ad convivium periter cum reliquis adsciscitur. Verum sessionis ei locus inter christicotas minime conceditur, sed ritu paganorum ante mensam pavimento iubetur in-

sidere. Cuius presul Metudius iniurie condolens, fertur dixisse ad eum. Ve, inquit, quod tu talis tantusque haud erubescis a principalibus repelli sedibus, cum et ipse in fascibus ducatum obtineas, sed magis cupias ob nefandam ydolorum culturam cum subulcis umotenus incucare. At ille: Quid, inquit, ob huiuscemodi rem pericli patior vel quid boni mihi conferet christianitatis ritus? Si, inquit presul Metudius, abrenunciaveris ydolis et inhabitantibus in eis demonibus, dominus dominorum tuorum efficieris, cunctique hostes tui subicientur dicioni tue et progenies tua cotidie augmentabitur velut fluvius maximus, in quo diversorum confluunt fluenta rivulorum. Et si, inquit Borivoy, res ita se habet, que mora est baptizandi? Nulla, inquit pontifex, tantum paratus esto ex integro corde credere in deum patrem omnipotentem eiusque unigenitum, dominum nostrum Jesum Christum, et in spiritum paraclitum, illuminatorem omnium fidelium, non tantum mundialis causa substancie, verum eciam capessende salutis tue anime et ad aquirendam perhenitatis gloriosam palmam atque percipiendam societatem sanctorum in ineffabili leticia. Hiis et huiuscemodi mellifluis exorcitationibus accensa mens iuvenis estuabat graciam baptismi percipere, et ut ne ulla mora fieret cum suis omnibus qui eum comitabantur, terretenus pedibus pontificis advoluti, obnixius postulavere. Quid plura? Mane facto ipsum ducem cum suis triginta, qui advenerant, cathechizans, peractis ieiuniorum ex more sollempniis, sacrosancto baptismatis fonte innovavit, pleniterque eum de fide Christi instruens multis locupletatum donis ad propria redire concessit, tribuens ei venerabilis vitae sacerdotem nomine Caich. Quique reversi in sua in castello, cui vocabulum inerat Gradic, supradictum sacerdotem statuunt fundantes ecclesiam in honorem beati Clementis papae et martyris, multa detri menta sathanae ingerentes, populum Christo domino acquirentes. Quae cernens perfidus chelindrus, propriis atriis superatus, antiqua bella repetit. Populum cunctum Boemorum in furorem principis accendit, eo quod paternos mores relinqueret et novam atque inauditam sanctitatis legem christianorum arriperet. Surgunt adversus eum uno animo eademque sentencia suisque eum a finibus perturbare conantur seu eciam vitam auferre moliuntur. Quo agnito princeps sese ab eis removit rursusque regem Zwatopulc seu pontificem Metudium Moravie repetivit. A quibus clarissime et ut decebat suscipitur, aliquantulumque apud eos degens, perfeccius doctrinam Christi nanciscitur. At vero plebs prefata in nequicia sua permanens quendam ducem Ztroymir, nomen cuius in latinum vertitur sermonem: rege pacem, qui apud Theutonicos profugus exulabat gente ex sua missis legatis ad propria eum reducunt sibique principem statuunt. Verum quoniam veritas minime fallitur, que ait in evangelio: Omnis plantacio, quam non plantavit pater meus celestis, eradicabitur (Math. 15.13), ipsa cooperante dissipatum est consilium pravorum

veloeiter. Nam isdem eorum electus dux licet ex eisdem genitus foret, diuturna tamen exulacio eum proprii privaverat labii eloquio. Quapropter a suis electoribus reicitur, se ipsos primum accusantibus, videlicet, quod talem sibi elegissent, cuius neque vocem neque sermonem nossent haurire, quorumque clamores aures eius, ignaras lingue sue, penetrare non valerent. Et quoniam dei providencia disponente supramemoratus princeps Borivoi plurimos amicorum inibi secedens reliquerat, agitur eorum consilio, ut animus furencium plebium erga benignum rectorem mitigaretur atque adversus invasorem perfidum toto annisu instigaretur ad necem. Verum quoniam pars quam maxima perfidorum tyranno favebat, ineunt consilium partibus ex utrisque, quo civitatem metropolim, Pragam scilicet, egredientes, in campo, quid sibi gerendum foret, perquirerent. Sed perfida pars perfidorum perpere agens, arma secum loricasque occulte in eundem campum deferens piorum adversus partem, signum occultum necis inter se condixit, scilicet, ut si sibi, qui ex parte principis Borivoi erant, eis assentire nollent, quilibet eorum excelsa voce occultum in medio proclamaret signum, inquiens: Variemus, variemus nos, sicque iam loricis et galeis, quas abscondite tulerant, induti, universos sibi contradictores frameis necarent. Quod consilium eorum pessimum mineme partem Borivoi latuit, itaque et ipsi loricis sub tunicis induti procedunt in campum pro definiendo statu principis. Cumque parti Ztroimir non placuisset consultus partis Borivoi, unus eorum vocem in altum elevans, proclamat: Heia, nostri, variemus nos! Qua voce hausta et cognita, pars Borivoi, que loricata sub tunicis advenerat: Bene, inquit, bene dixisti, ecce, nunc diversis coloribus apparebis variatus. Sicque ferro obtunicato cunctos eius socios fugam inire coegerunt eorumque falsum principem patria pepulerunt; Moravie dehinc properantes, pristinum ducem reducentes, loco proprio restituunt. Quoniam vero isdem princeps Moravie degens, omnipotenti deo votum voverat, videlicet quo si eum dominus ad propria cum honore deduceret, basilicam in honore beate genitricis et perpetue virginis Marie edificaret, reversus sine mora votum suum implere studuit in i psa civitate Pragensi.

COSMAE PRAGENSIS CHRONICA BOEMORUM.

(Cosmas n. 1045, †1125). M. G. H. Ed. B. Bretholz 1923.

Cap. 10. „Gostivit autem genuit Borivoy, qui primus dux baptizatus est a venerabili Metudio episcopo in Moravia sub temporibus Arnolfi imperatoris et Zuatopluk eiusdem Moravie regis". Bretholz, Cosmae prag. chron. Boem., pag. 22).

Cap. XIV. „Anno dominice incarnationis DCCCL XXXIIII Borivoy baptizatus est primus dux sancte fidei catholicus Eodem anno Zuatopluk rex Moravie, sicut vulgo dicitur, in medio exercitu suorum delituit et musquam comparuit. Sed re vera

tum in se ipsum reversus, cum recognovisset, quod contra dominum suum imperatorem et compatrem Arnolfum iniuste et quasi inmemor beneficii arma movisset, qui sibi non solum Boemiam, verum etiam alias regiones hinc usque ad flumen Odram et inde versus Ungariam usque ad fluvium Gron subiugarat – penitentia ductus, medie noctis per opaca nemine sentiente ascendit equum transiens sua castra fugit ad locum in latere montis Zober situm, ubi olim tres heremite inter magnam et inaccessibilem hominibus silvam eius ope et auxilio edificaverant ecclesiam. Quo ubi pervenit, ipsius silve in abdito loco equum interfecit et gladium suum humi condidit et, ut lucescente die ad heremitas accessit, quis sit illis ignorantibus, est tonsuratus et heremitico habitu indutus et quamdiu vixit, omnibus incognitus mansit, nisi cum iam mori cognovisset, monachis semetipsum quis sit innotuit et statim obiit. Cuius regnum filii eius pauco tempore, sed minus feliciter tenuerunt, partim Ungaris illud diripientibus, partim Teutonicis orientalibus, partim Poloniensibus solotenus hostiliter depopulantibus". (L. c., pag. 32–34.)

Cap. XV. „Borivoy autem genuit duos filios Zpitigneum et Wratizlaum ex ea, que fuit filia Zlaviboris, comitis de castello Psov, nomine Ludmila. Quo feliciter universe carnis viam ingresso successit paternum in principatum Zpitigneus; post cuius obitum obtinuit Wratizlau ducatum, qui accepit uxorem nomine Dragomir de durissima gente Luticensi et ipsam saxis duriorem ad credendum ex provincia nomine Stodor. Hec peperit binos natos, Wencezlaum Deo et hominibus acceptabilem et Bolezlaum fraterna cede execrabilem. Qualiter autem gratia Dei semper preveniente et ubique subsequente dux Borivoy adeptus sit sacramentum baptismi, aut quomodo per eius successores his in partibus de die in diem sancta processerit religio catholice fidei, vel qui dux quas aut quot primitus ecclesias credulus erexit ad laudem Dei, maluimus pretermittere, quam fastidium legentibus ingerere, quia iam ab aliis scripta legimus: quedam in privilegio Moraviensis ecclesie quedam in epilogo eiusdem terre atque Boemie, quedam in vita vel passione sanctissimi nostri patroni et martyris Wenzeslai; nam et esce execrantur, que sepius sumuntur." (L. c., pag. 34–35.)

LIUDPRANDI EPISCOPI CREMONENSIS ANTAPODOSIS.

Sepsáno v letech 958–963.

Kap. V. Per idem tempus Anulfus rex potentissimus . . . Bagoariis, Suevis, Francis, Teutonicis, Lotharingis audacibusque principabatur Saxonibus. Cui Centebaldus, Maravanorum dux, viriliter repugnabat. (Ed. Becker–Hannover 1915 pag. 7)

Kap. XIII. Arnulfus interea, earum quae sub Arcturo sunt gentium rex fortissimus, cum Centebaldum Marovanorum ducem quem supra memoravimus, sibi viriliter repugnantem debellare

nequiret, depulsis his, pro dolov, munitissimis, interpositionibus, quas vulgo clusas nominari praediximus Hungariorum gentem cupidam, audacem, omnipotentis Dei ignaram, scelerum omnium non insciam, caedis et rapinarum solummodo avidam, in auxilium convocat; si tamen auxilium dici potest, quod paulo post eo moriente cum genti suae tum ceteris in meridie occasuque degentibus nationibus grave periculum, immo exitium fuit. Quid igitur? Centebaldus vincitur, subiugatur, fit tributarius; sed non solus. O caecam regnandi Arnulfi regis cupiditatem o infelicem amarumque diem! Unius homuntii deiectio fit totius Europae contritio. Quot mulieribus viduitatem, patribus orbitatem, virginibus corruptionem, sacerdotibus populisque captivitatem, ecclesiis desolationem, terris inhabitantibus solitudinem, caeca ambitio paras! . . Sed redeamus ad rem. Devicto namque Centebaldo Maravanorum duce, Arnulfus pare habita regno potitur. Hungarii interim observato exitu contemplatique regionem cordibus malum, quod post in propatulo apparuit, machinabantur." (l. c. pag. 15–16).

Kop. 36. Profectusque (vid. rex Arnulfus) in propria turpissima valetudine exspiravit. Minutis quippe vermibus, quos pedunculos aiunt, vehementer aflictus, spiritum reddidit. Fertur autem, quod praefati vermes adeo scaturirent, ut nullis medicorum curis minui possent. Utrum vero pro tam inmenso scelere, Hungariorum scilicet emissione, secundum prophetam duplici sit contricione attritus, an ex praesenti supplicio consequeretur veniam in futuro, soli illius scientiae dimittamus, qui de apostolis dicit:„Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui et inluminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium". (l. c. pag. 27.)

Liber II. Kap. I. Postquam vitalis calor Arnulfi regis membra deserens reddidit corpus examime, suus ipsius filius Hulodoicus rex cunctis a populis ordinatur. Tanti denique casus viri vicinos Hungarios, sicut nec in toto orbe degentes, latere non potuit. Siquidem loeti dies eius eis fuit omni festivitate iucundior, gazis omnibus praestantior. Quid igitur?

Kap. II. Primo namque mortis huius gnatique sui ordinationis anno permagno collecto exercitu Maravanorum gentem, quam virtutis eorum amminiculo rex Arnulfus subdiderat, sibi vendicant; Bagoariorum etiam fines occupant, castra diruunt, ecclesias igne consumunt, populus iugulant, et ut magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant. (l. c., pag. 36–37).

[1] K tomu poznamenává vydavatel J. Becker: „Již ve staré době udržovala se bajka o železných kaspických branách, za nimiž prý Alexandr Vel. uzavřel divoké národy Gog a Magog. . . V 10. stol. panovala doměnka, že Karel Vel. Avary uzavřel velikým valem. Pomoc Uhrů proti Moravě zavdala příčinu k bajce, že Arnulf uzavřeným Uhrům otevřel cestu do Německa." (l. c. pag. 15).

PŘÍLOHA.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY

Druhá řada.

I. Texty annálů a kronik říšských.

WIDUKINDI MONACHI CORBEIENSIS RERUM GESTARUM SAXONICARUM LIBRITRES.

Dílo sepsáno okolo r. 968.

Kap. XVIII. „Avares (i. c. Ungarii) autem, ut quidam putant reliquiae erant Hunorum . . . Videntes autem, quia res eis secus cederent, cum uxoribus ac filiis et omni agresti suppellectili iterum venientes et finitimas gentes circumquaque vastantes, Pannoniam postremo inhabitare coeperunt.

Kap. XVIIII. Victi autem a Magno Karolo et trans Danubium pulsi ac ingenti vallo circumclusi, [1]) prohibiti sunt a consueta gentium depopulatione. Imperante autem Arnulfo, destructum est opus, et via eis nocendi patefacta, eo quod iratus esset imperator Centupulcho regi Marorum. Deinde quantam stragem quantamque iniuriam imperio Francorum fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatae testantur . . . .

Kap. XX. Predictus igitur exercitus Ungariorum a Sclavis conductus, multa strage in Saxonia facta et infinita capta preda, Dalamantiam reversi obvium invenerunt alium exercitum Ungariorum; qui comminati sunt bellum inferre amicis eorum, eo quod auxilia eorum sprevissent, dum illos ad tantam predam duxissent Unde factum est, ut secundo vastaretur Saxonia ab Ungariis et priori exercitu in Dalamantia secundum expectante ipsa quoque in tantam penuriae miseriam ducta sit, ut aliis nationibus eo anno relicto proprio solo pro annona servirent. (Editio G. Waitz. Hannover 1904., pag. 24–25.)

THIETMARI MERSEBURGENSIS EPISCOPI CHRONICON

(Thietmar n. 975, † 1018).

„Boemii regnante Zuctepulco duce quondam fuere principes nostri. Huic a nostris parentibus quotannis solvitur census, et episcopis in sua regione Marierun dicta habuit, quod omne is et successores sui, superbia tumidi, perdiderunt, quia omnis humilitas, evangelio teste, crescit et arrogantium sublimitas minoratur". (Scriptum 1009–1018. Ed. Kurze, Hannover 1889., pag. 190.).

[1]) Adnotatio ed. G. Waitz. Karolum Magnum Avares vallo magno circumclusisse saeculo X. vulgaris fuit opinio . . Cf Ann. Ratispon. a. 894 SS. XVII p. 582: Arnilfus Ungarios eduxit. Cf. etiam Isidor. Orig. IX, 2. 66: Abares . . . pernicibus equis Caucasi rupibus, ubi feras gentes Alexandri claustra cohibent, eruperunt.

Chronicon regium s. Pantaleonis ad a. 900.

„Arnolfus imperator obüt, moxque eodem anno Ungari morte ipsius audita, collecto permagno exercitu Moravorum gentem, quam illorum auxilio Arnolfus Imperator subdiderat, invadunt, sibique vendicant". MGSS. I 414.

Adam Bremensis Gesta hammaburgensis ecclesiae pontificum.

Ed. B. Schneidler, Hannoverae. 1917.

(Scriptom a. 1074–1081.)

„Oddara flumen oritur in profundissimo saltu Marahorum.."

Scholion 17 (18): „Marahi sunt populi Sclavorum, qui sunt ab oriente Behemorum, habentque in circuito hinc Pomeranos et Polanos, inde Ungros et crudelissimum gentem Pescinagos, qui humanis carnibus vescuntur." (Pag. 80)

„In diebus illis (a. 915) in manissima persecutio Saxoniam oppressit, cum hinc Dani et Sclavi, inde B e h e m i et Ungari laniarent ecclesias. Tunc parrochia Hammaburgensis a Sclavis, et Bremensis Ungrorum impetu demolita est". (Pag. 53.)

1. Chrom. suevicum univ. a. 901.: „Ungarii Carentanum invadunt, et in sabbato (pasche, Chrom. Trutolfi) comnissa pugna occiduntur".

2. Herim. Aug. Chrom. a. 901.: „Ungarii Marahenses petunt pugnaque victi terga verterunt".

Chrom. suev. un.: „Ungari a Marvis occiduntur".

Ann. Alam.: Et bellum in Maraha cum Ungaris".

Ann. Ratisp.: „Interfectio Ungarorum magna".

3. Annales luvavenses ad. a. 907: „Bellum pessimum fuit ad Brezalauspurc 4° Nonas Julii".

Ann. Alam. ad a. 907.: „Item bellum Baugoariorum cum Ungariis insuperabile, atque Liutpaldus dux et eorum superstitiosa superbia occisa, paucique Christianorum evaserunt, interemptis multis episcopis comitibusque".

Ann. Corbienses ad a. 907.: „Baioariorum gens ab Ungaris pene deleta est".

Ann. Garst. ad a. 906: „Dietmarus Salzburgensis archiepiscopus occiditur ab Ungaris cum Utone et Zacharia aliis duobus episcopis".

Ruotger, Vita Brunonis, archiep. col. (953–965), scripta mox post obitum ipsius: „Ungrorum nihilominus insecuta crudelitas, transgressa terminos Marahensium, quos sibi non longe ante impia usurpavit licentia, plerasque provincias eius (Henrici regis) ferro et igne longe lateque vastavit".

Adson abbas (958–992) in descriptione miraculorum sct. Apri: „Quibus (sc. Hungaris) nemine resistente . . Misia eversa, Marahensiumque licet gentilium convulsis tabernaculis, suam olim Pannoniam irruperunt".

TEXTY Z KONSTANTINA PORFYROGENETA DE ADMINISTRATIONE IMPERII.

Hlava 13. Ὅτι τὰς Τούρκας τὰ τοιαῦτα ἔθνη παράκεινται, πρὸς μὲν τὸ δυτικώτερον μέρος αὐτῶν ἡ Φραγγία, πρὸς δὲ τὸ βορειότερον οἱ Πατζινακῖται, καὶ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος ἡ μεγάλη Μοραβία ἤτοι ἡ χωρα τοῦ Σφενδοπλόκου, ἥτις καὶ παντελῶς ἠφανίσθη παρὰ τῶν τοιούτων Τούρκων καὶ παρ αὐτῶν κατεβχέθη. οἱ δὲ Χρωβάτοι πρὸς τὰ ὄρη τοῖς Τούρκοις παράκεινται.

Hlava 38. Οἱ οὖν Τούρκοι τράπεντες καὶ πρὸς κατοίκησιν γῆν ἐπιζητοῦντες, ἐλθοντες ἀπεδίωξαν οὗτοι τοὺς τὴν μεγάλην Μοραβίαν κατοικοῦντας, καὶ εἰς τήν γῆν αὐτῶν κατεσκήνωσαν εἰς ἣ νῦν οἱ Τούρκοι μέχρι τῆς σήμερον κατοίκουσι.

Hlava 40. ἐν αὐτω δὲ τω τόπω παλαιά τινα ἔστι γνωρίσματα. καὶ πρῶτον μὲν ἐστίν ἡ τοῦ βαβιλέως Τραιάνου γέφυρα κατά τὴν Τουρκίας ἀρχὴν, ἔπειτα καὶ ἡ Βελέγραδα ἀπὸ Τριῶν ἡμερῶν τῆς αὐτῆς γεφύρας, ἐν ᾗ καὶ ὁ πύργος ἔστι τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ βαβιλέως. καὶ πάλιν κατὰ τὴν τοῦ ποταμοῦ ἐκδρομήν ἐστι Σέρμιον ἐκεῖνο τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τῆς Βελγράδας ὁδὸν ἔχον ἡμερῶν δύο, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖθε ἡ μεγάλη Μοραβία ἡ ἀδάπτιβτος ἦν καὶ ἐξήλειψαν οἱ Τούρκοι, ἧς ἤρχετο πρότερον ὁ Σφενδοπλόκος. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ἴστρον ποταμὸν γνωρίβματα τε καὶ ἐπωνυμίαι.

Hlava 41. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ αὐτοῦ Σφενδοπλόκου ἕνα χρόνον ἐν εἰρήνη διατελέσαντες, ἔριδος καὶ στάσεως ἐν αυτοῖς ἐμπεσούβης, καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐμφύλιον πόλεμον ποιήσαντες ἐλδόντες οἱ Τοῦρκοι τούτους παντελῶς ἐξωλόδρευσαν, καὶ ἐκράτησαν τὴν αὐτῶν χώραν εἰς ἣν καὶ ἀρτίως οἴκουσι.

Hlava 42. Καὶ κατοικοῦσι μὲν οἱ Τούρκοι πέραβεν τοῦ Δανούβεως ποταμοῦ εἰς τὴν τῆς Μοραβίας γῆν, ἀλλὰ καὶ ἔνδεν μέσον τοῦ Δανούβεως καὶ τοῦ Σάβα ποταμοῦ.

TEXTY KRONIK V ČESKÉM PŘEKLADĚ.

KRONIKY UHERSKÉ.

Přel. Fr. Bartys.

Kap. 33. Pevnost Nougrad a Nitra. V těch dobách kníže Arpád, vida se tak povýšeným a bezpečným skrze své vojsko, poradiv se se svými, poslal mnoho vojska na výpravu, aby mu podrobilo lid z pevnosti Gumur a Nougrad, a bude-li jim snad štěstí přáti aby potom táhlo k hranicím Čechů až k pevnosti Nitře. V tomto vojsku, táhnoucím na výpravu, ustanovil též za vrchní velitele a vůdce dva syny ujce svého, zvaného Hulec, Zuarda a Kadusu jakož i Hubu, jednoho z předních svých osob. Na to tito tři pánové, dovolení dostavše od knížete Arpáda, vyšli z místa, zvaného Paztuch, harcujíce podél řeky Hongun a tuto řeku přebrodili u Souyou. A odtud vyšli krajinou nougradskou, a přišli až k řece Kaliga. Vytáhnuvše pak odsud, šli po břehu Dunaje a přebrodivše řeku Verenecea, položili se táborem u řeky Ipul. A ježto milost Boží byla s nimi bál se jich každý a nejvíc proto se jich báli, že byli slyšeli, že kníže Arpád, syn knížete Alma, pocházel z rodu krále Attily. Pročež všichni Slované, obyvatelé té země, kteří dříve byli pod knížetem Salanem, ze strachu před nimi dobrovolně se jim vzdali, aniž kdo ruky zdvihl (proti nim) a a tak s velkou bázní a děsem jim sloužili, jakoby ode dávna pány jejich byli.

Tehdy Zuardu a Kadusa jakož i Huba, jehož potomkem jest rozšafný Zemera, vidouce, že množství lidu bez boje se jim vzdalo, vystrojili velkou hostinu a vznešenějším obyvatelům země, kteří dali jim syny své za rukojmí, rozličné dary dali a lichotivými slovy bez boje panství Arpadovu je podrobili a ssebou na výpravu vzali, syny však jejich za rukojmí vzavše, poslali je s různými dary ke knížeti Arpádovi, nad čímž kníže a jeho šlechta zaradovali se víc než obyčejně a posly, radostnou zprávu zvěstující, bohatě obdarovali.

Kap. 34. Řeka Gron a pevnost Borsu. Zatím synové Hulec-ovi Zuard a Kadusa jakož i Huba se vším vojskem svým přešli řeku Ipul u Dunaje a druhého dne přebrodivše řeku Gron, položili se táborem na rovině blízko jakési tvrze, již zovou Varod a dobyvše jí zůstali tam tři dni, čekajíce na příchod Borsu, a syna Bungerova, jejž jim byl poslal kníže Arpád na pomoc s velkým vojskem. Když k nim přišel čtvrtého dne Borsu se silnou četou, báli se jich všichni obyvatelé té země a nikdo se neodvážil proti nim zdvihnouti ruky. Potom tito 4 pánové domluvivše se, stanovili na pomezí říše silná opevnění z kamenů i z dřeva, aby někdy nemohli do říše jejich vtrhnouti Čechové nebo Poláci za účelem krádeže a loupeže. Na to společným usnesením o této záležitosti poslán byl Borsu, syn Bungerův se svým vojskem a když harcovali podél řeky Gron, ubíhaje před nimi jelen,

vyběhl na vrcholky hor a Borsu, žena se za ním rychlým během ranami šípů zabil jej na temeni hor, načež Borsu, dokola hory obhlédnuv ustanovil, že na památku postaví tam pevnost. A hned shromáždil množství občanů a postavil na temeni jedné vyšší hory mohutnou pevnost, jíž dal své jméno vlastní, aby slula pevnost Borsu. A odtud s vojskem svým spěchal až k lesu Zouolonu a poručil stavěti velkou kamennou tvrz, která nyní sluje pevnost Borssod Zouolou.

Kap. 35. Hrad Nitra. Zuardu a Kadusa jakož i Huba po odchodu Borsu-ově s veškerým vojskem svým vytáhli z pevnosti zvané Varod a utábořili se za lesem Tursoo u řeky Sytua. Druhého pak dne poslali několik vyzvědačů, jejichž odvahu znali, aby přešli řeku Nitru a vyzkoumali, zda by mohli projíti bez boje až k hradu Nitře. Když tito velmi rychle běžíce přišli až k potoku Turmas, kde vtéká do říčky Nitry, viděli, že obyvatelé oné provincie, Slované a Čechové, staví se jim na odpor s pomocí knížete Čechů, neboť po smrti krále Attily území, ležící mezi Váhem a Gronem od Dunaje až k řece Moravě obsadil si český kníže a utvořil jediné knížectví a v té době z milosti českého knížete stal se knížetem Nitry Zubur.

Kap. 36. O vyzvědačích, poslaných od knížat. Když tedy spatřili oni vyzvědači, které byli poslali Zuard a Kadusa, Slovany a Čechy a nemohli na ně učiniti náporu, vystřelili na ně třikrát šípy a několik jich ranami šípů zabili. Když spatřili Slované a Čechové, jež ustanovil Zubur na stráž, že ti, kteří slují Hetumoger-ové, takových zbraní užívají, velmi se báli, protože takové zbraně nikdy neviděli a hned to zvěstovali pánu svému Zuburovi a ostatním náčelníkům téže provincie.

Kap. 37. Bitva knížat Arpádových. Na to Zubur, uslyšev to, táhl proti nim s pomocí Čechů s ozbrojeným množstvím, hodlaje s nimi bojovati, a když obojí vojsko přišlo k řece Nitře, Zuard, Kadusa i Huba chtěli přejíti řeku. Avšak Zubur, kníže nitranský, a jeho vojáci velmi dlouho proti nim bojujíce, nikterak jim nechtěli přechodu dovoliti. A když dlouho spolu zápasili, Uhři mnoho Čechů a Slovanů střelami šípů zabili. Ale když po tři dny nikterak nemohli Uhři pro rozvodnění přejíti, čtvrtého dne konečně Čechové a všichni Slované nitranští, vidouce odvahu Uhrů a nemohouce vydržeti šípových střel, dali se na útěk a velmi rychle běžíce pro záchranu života, do hradu Nitry s velikým strachem se zavřeli. A Zuard, Kadusa i Huba jakož i ostatní vojáci pronásledujíce je až k hradu, některé z nich zabili, některé zranili, jiné opět zajali. Zubur pak, jejich kníže, chtěje bojovati proti nim na útěku, padl kopím Kadusovým a byv zajat, vsazen byl do vězení, ostatní však v hradě zavření zůstali jako němí. Nato druhého dne Zuard, Kadusa i Huba ozbrojeným množstvím vojska začali statečně dobývati nitranského hradu mnohými způsoby, i dal jim Pán velké vítězství

a bojujíce do něho vnikli a prolili tam krev mnohých protivníků. Potom prudkým hněvem jsouce puzeni, Zubura, knížete oné provincie, kterého předevčírem byli zajali, vyvedše na vysokou horu oběsili, odkudž ta hora od onoho dne až podnes nazývá se hora Zubur, a pro tento čin báli se jich všichni lidé oné otčiny a všecka šlechta dala jim své syny za rukojmí a všecky kmeny oné země až k řece Váhu se jim poddaly. A že je předcházela milost Boží, nejenom si je podrobili, nýbrž i všecky jejich pevnosti vzali, jejichž jména až dosud tato jsou: Stumtej, Colgoucy, Trusun, Blundus a Bana. A ustanovivše strážce pevností, pronikli až k řece Moravě a zajistivše překážky vyměřili hranice uherské říše až k Borovně a až k Saruvaru. Po dosaženém vítězství vrátili se ke knížeti Arpádovi a ssebou přivedli v železných okovech spoutané všecky nevěrné oné země. Když tedy Zuard, Kadusa i Huba přišli bez úrazu a úhony ke knížeti Arpádovi se všemi svými zajatci, nastala na dvoře knížecím veliká radost. Kníže Arpád na radu a žádost své šlechty, přijav od nevěrných přísahu věrnosti, daroval území na různých místech zmíněným nevěrným, přivedeným z krajů nitranských, aby někdy nevěrnějšími se stanouce, po návratu do vlasti neškodili věrným, v území nitranském bydlícím; a v témže radostném opojení kníže Arpád učinil Hubu hrabětem nitranským a jiných pevností a dal mu do vlastnictví území podél řeky Sytuva až k lesu Tursoc.

Kap. 51. Tehdy kníže Menumorot, rozpustiv množství vojska v pevnosti Byhor, sám prchaje před nimi s manželkou a dcerou svojí ubytoval se v lesích Ygfonských. Usubun a Veluc a všichni vojáci jejich počali harcovati s radostí proti pevnosti Byhor a utábořili se u řeky Jouxas. Třetího však dne, spořádavše vojsko, vytáhli k pevnosti Bellarad jako zas naopak vojsko, sehnané z různých kmenů začalo boj proti Usubunovi a jeho vojsku. Syklové a Uhři šípovými střelami zabili mnoho lidí, Usubun a Veluc samostříly 125 vojáků zahubili; 12 dní spolu bojovali a z vojáků Usubunových zabito bylo 20 Uhrů a 15 Syklů. Třetího pak dne, když Uhři a Syklové naplnili příkopy pevnostní a chtěli ke zdem postaviti žebře, vojáci knížete Menumorota, vidouce odvahu Uhrů, přednesli prosby o milost po dvou velitelích vojska a otevřevše pevnost, bosi, s poníženou prosbou přišli před Usubuna a Veluce a davše k nim Usubun a Veluc stráž, vtáhli do pevnosti Byhor, v níž našli velký majetek oněch vojínů.

II.

Šimona z Kezy:

VÁLEČNÉ ČINY HUNNŮ.

(Sepsáno koncem 13. stol.)

Povstal medle Svatopluk, syn Morotův, kníže jakýs v Polsku, jenž, podrobiv si Bracta, panoval nad Bulhary a Messiany a

jal se podobně v Pannonii po zničení Hunů vládnouti. Tohoto Uhři od řeky Hungu, zlákaného různými dary a svými posly jej vyzkoumavše a uvážívše, že vojsko jeho jest bez ochrany, tohoto tedy Svatopluka nenadálým výpadem blízko řeky Racus u Banhidy v kterési pevnosti, jejíž ssutiny dodnes ční, s celým vojskem zahubili a tak národům pannonským, o kterých výše zmínka byla, jali se vládnouti. Někteří vypravují, že Uhři Morota, ne Svatopluka, při druhém návratu svém v Pannonii zastali vládnouti. Tomu proto tak jest. že otec jeho Morot byl slavnějším, ale stářím seslaben odpočíval v pevnosti, která sluje Bezprem. Uslyšev o neštěstí, které syna stihlo, skončil z bolesti život svůj náhlou smrtí, syn však v panování byl začátečníkem. (str. 101.)

Když pak v Německu a Italii vládl Ota Švábský, ve Francii král Ludvík, syn Lotharův a Řecko spravoval Antonius Krutý, syn Theodorův r. 872 od vtělení Ježíše Krista, Hunové čili Uhři znova vtrhli do Pannonie, táhli přes říše Bessů, Bílých Komanů a hrad Kyo a usadili se potom u řeky zvané Hung, kdež založili pevnost, a od té řeky tedy zváni byli od národů západních Hungaři (Uhři.) A když založili potom ještě jiných 6 pevností, zůstali nějaký čas v těch krajích a po smrti Svatoplukově, jakož dříve jest vypravováno, rozdělili se v 7 sborů vojenských a to tak, že jeden sbor bez setníků a desátníků měl jednoho kapitána, jehož jako vůdce byli povinni jednomyslně sledovati a poslouchati. Měl totiž jeden sbor 30.000 ozbrojenců kromě desátníků a náčelníků.

Vyšedše tudíž pod vztyčenými prapory se ženami, dětmi a stády, přešli Dunaj u Pešti a přístavu Zub, kdež dobyli jakési pevnosti v okolí Dunaje, v níž se shromáždili vojáci Svatoplukovi, kteří se zachránili útěkem, když jejich pán byl zahynul, a v ní staříčkého příbuzného Morotova s jinými zabivše, až podnes bájívají, že to byl sám Morot . . . a když po přechodu Dunaje vtrhl do Pannonie sám Arpád, zarazil stany na tom místě, kde nyní stojí hrad Alben. A to je první místo knížete Arpáda.

Oni pak kapitáni vybrali si území a bydliště, jak dříve řečeno; podobně i jiní kmenové si vybrali, kde se jim zlíbilo. Když se tedy usadili v zabrané Pannonii, obrali Moravu a Čechy o všecek majetek, zabivše knížete jejich Vratislava v bitvě. Na to však vytáhli proti nim do Korutan, nad pevností Leopah kníže meránský jménem Gotfrid a kníže Eberhard s patriarchou akvilejským a rozhořčeně spolu bojovali, však ačkoli Uhrů mnoho padlo ve zmíněné bitvě, obě knížata byla zabita a patriarcha útěkem vyvázl. Odtud poplenivše Kraňsko, s převelikou kořistí vrátili se do Pannonie. (str. 104.)

KRONIKA PREŠPURSKÁ.

Vydal M. Florianus v díle: Domácí prameny dějin uherských, sv. IV. Tato kronika je napsána koncem 15. stol.

Kap. 22. Po vypuzení tedy mnoha synů krále Attily zůstala Pannonia 10 let bez krále, ani tehdy v Pannonii zůstali jako vyhnanci Olachové, Řekové, Machiani, Teutoni a Slované, kteří sloužili Attilovi. Potom však povstal jakýsi kníže, jménem Svatopluk, syn Morotův z Polska; jal se vládnouti v Pannonii. A toho přední Uhři z Erdel různými dary vyzkoumali, lichotíce mu různými řečmi a na to náhlým vpádem na pevnost, u mostu Bani nedaleko Taty s celým vojskem zničili a tak zmíněným kmenům Pannonie, jež syn Morotův rozšířením svých hranic rozmnožil, jali se panovati . . (str. 21.) Z nich (totiž ze 7 kapitánů) byl kapitánem mocnějším a silnějším Arpád, syn Almův, kteryžto Almus byl zabit v herdevelu, neboť nemohl vkročiti do Pannonie. Když tedy slyšeli Hunové od obyvatel, že řeka Dunaj je znamenitá, poslali posla jménem Kwsida, syna Koondova, aby šel shlédnouti celou zemi a poznal její obyvatele. Když (tam) Kwsid přišel, shlédl celou zemi a zalíbila se mu, přišel potom ke knížeti této provincie, jenž vládl po Attilovi, zvanému Svatopluk; pozdravoval jej od svých (knížat) a vyjevil mu, proč přišel. Slyše to Svatopluk, velmi se zaradoval, neboť se domníval, že jsou zemědělci, aby přišli a zemi jeho vzdělávali; pročež za vítaného posla jej měl. Kwsid pak naplnil džbán vodou dunajskou a jarní bylinu uložil do tlumoku a ze země vzav černé písečné prsti, vrátil se k svým. Ti vše za neobyčejně dobré považovali. Arpád potom vodou z Dunaje naplniv roh, přede všemi Uhry milostivost Boha všemohoucího vzýval, aby Hospodin tu zemi naždy jim dal. Po těchto slovech všichni Uhři vzkřikli: Bože, Bože, Bože! a tam vznikl tento zvyk, který Uhři dosud zachovávají.

Potom ke zmíněnému knížeti téhož opět poslali posla a s ním poslali mu bělouše s pozlaceným sedlem a pozlacenou uzdou za jeho zemi. Spatřiv jej onen kníže, více se ještě zaradoval; domníval se, že mu to poslali za jakoukoli část jeho země, proto zkrátka řečeno, kníže — — prchaje před zmíněnými Huny u Dunaji byl zardoušen. Arpád pak po smrti Svatoplukově zřídil pevnost na vrchu Noe u Alby. (str. 23–24.)

PETRA RANSANA, BISKUPA LUCERSKÉHO – KRÁTKÉ VYLÍČENÍ UDÁLOSTÍ UHERSKÝCH.

Když podivuhodně po celém kraji daleko široko množilo se obyvatelstvo a nemohlo žíti bez čestného a spravedlivého vladaře, postavili si v čelo za všeobecného souhlasu jistého muže, rodem Sarmatana, jménem Svatopluka, jenž u nich byl ve váž-

nosti, nadán jsa zvláštní rozvážností a rodem byl velmi slavný. Otec jeho se jmenoval Maroto, jenž též byl obzvláště zkušený v radě válečné a znalosti vedení válek byl tak vynikající, že předčil všecky smrtelníky své doby. A tak za jeho vlády vojsko uherské, o němž zmínka se stala, vtrhlo do Pannonie. Když se s nimi obyvatelé pod vůdcem Svatoplukem zbraněmi utkali a svedli urputný boj blízko mostu Bomo (správně „u mostu Bani u Taty"), tak se totiž to místo jmenuje, Uhři dosáhli vítězství. A tak v Pannonii národ Sarmatů čili Scythů zmocnil se vlády. (str. 117.) A nyní od toho místa, které sluje pešťské od města Pešťu, začněme . . . . Tam je též to místo u všech Uhrů proslavené, ježto na jeho poli [1]) králové uherští se volívají. Neboť tehdy, když si volí krále, bývá tak četné shromáždění celého království jak šlechty tak i pohlavárů lidu, že počet shromážděných převyšuje často 80.000 ozbrojeného lidu, jehož největší část přijíždí koňmo (str. 150).

KRONIKY A LEGENDY DOMÁCÍ.

Kap. 1. Morava, země Slovanů, za dávných dob, dle pověsti přijala prý víru Kristovu, jak se věří, uznává a vypravuje, v dobách Augustina, věhlasného učitele církve. Než o Bulharech se vypravuje, že se jim dávno před tím téže milosti dostalo. Jistý Cyrill totiž, rodem Řek, vzdělán jsa jak v písmu latinském tak i řeckém, když již Bulhaři uvěřili, přikročil ve jménu sv. Trojice a nerozdílné Jednoty také zmíněnému národu, žijícímu na Moravě, k hlásání víry Pána našeho Ježíše Krista. A spolupůsobením božské milosti, jakmile je získal Kristu, též nové písmo či značky vynalezl a Starý i Nový zákon a více jiných knih z řečtiny nebo latiny na jazyk slovanský přeložil. Ustanovil mimo to, aby mše a jiné kanonické hodinky lidovou řečí v chrámě zpívaly, což se děje až do dneška u mnohých kmenů v krajinách slovanských a zvlášť u Bulharů, čímž mnoho duší Kristu Pánu se získává.

Když v kterési době zmíněný Cyrill odebral se do Říma aby se tam pomodlil, kárán byl od Velekněze a též od ostatních mužů moudrých a ředitelů církve, že proti ustanovením zákonů církevních odvážil se stanoviti, aby slavnosti mešní jazykem slovanským se zpívaly. A když se jim pokorně omlouval a nemohl jich upokojiti, vzav žaltář, citoval před nimi verš žalmistův, v němž se praví: Chval každý duch Hospodina (Ž. 150,6.) A naráže na tento verš, dí: „Má-li chválit Hospodina každý duch, proč mně, otcové vybraní, bráníte obět mše sv. zpívati slovansky nebo cokoli jiného z jazyka latinského nebo řeckého na jejich řeč převáděti? Kdybych zajisté byl mohl prospěti národu onomu jako národům jiným latinou nebo řečtinou, nikterak bych se toho nebyl odvážil. Ale vida, že tento lid

1. Rákoš, pole volební. Pozn. vydav.

bude tvrdošíjný, nadobro tupý a neznalý cest Božích, na tuto myšlenku jenom Všemohoucím sobě vnuknutou jsem připadl, jíž také mnoho jich jsem Mu získal. Protož promiňte mi, otcové a pánové, vždyť i sv. Pavel, apoštol a učitel národů, v listě Korinťanům praví: Jazyky (různými) mluviti nebraňte! (1. Kor. 14,39.)

A tu oni slyšíce to a obdivujíce se takového muže víře, stanoví a potvrzují svou autoritou, aby jazykem v těch krajinách obět mše sv. i ostatní kanonické hodinky se zpívaly. Sám však sv. Cyrill setrvav tam a přijav háv mnišský, život ukončil, zanechávaje v krajích dříve vzpomenutých svého bratra, jménem Methoda, muže horlivého a všestrannou svatostí zdobeného. A když tento množství snopů do stodoly Ježíše Krista svezl, od samého knížete, jenž tehdy v té zemi byl pánem a vládl celé zemi jako výtečný vladař, ustanoven byl arcibiskupem, maje 7 biskupů téže svatosti sobě podřízených. Ježto však od počátku světa, jakmile první člověk zrušil přísné ustanovení o zakázaném ovoci, až do nynějška nepřestává nepřítel pokolení lidského rozsévati nesvornost mezi pokorou a pýchou, mezi láskou a záští a ostatními vonnými ctnost a páchnoucími nepravostmi, k tomu se rmoutě, že lidstvo vždy jemu zotročené jest mu odnímáno a pravému králi Kristu Pánu získáváno, všemi zbraněmi nepravostí jsa oděn, obrátí se na nové vrahy a nezkušené tak věrolomného válčení, jedovaté símě zášti rozsévá i mezi předáky a vůdce: nachystá ohnivých střel pýchy a lakoty tolik, že Svatopluk, jenž byl synovcem knížete nebo krále zbožného, strýce svého, který dobrotivě se stal zakladatelem a vůdcem všeho křesťanství či zbožnosti, lstí lapeného z říše vyhnal, zraku zbavil a jemu život vzíti jedem se pokusil. Ale ač požil smrtonosného nápoje, pod ochranou božské milosti se mu nic zlého nestalo.

Od té doby Svatopluk přejav vládu a roznícen jsa domýšlivou zpupností, s družinou sobě službu konající téměř zamítl medotekoucí kázání biskupa Methoda a posvátných napomenutí plně nepřijal, nýbrž údy své, totiž lid a národ svůj, dílem Kristu dílem ďáblu k službě vydal. Pročež od zmíněného biskupa svaté paměti území jeho i s obyvateli vyobcováním z církve stiženo, se svými nivami i sady nepřátelskými porážkami zničeno, až do dneška se oplakává. Vydáno je zajisté v šanc vyplenění a zajetí, kořisti a posměchu, zpustošení a sykotu každému, kdo po ní kráčí (Jer. 16. 18), ježto nic společného světlu s tmou aniž úmluvy Krista s Belialem (2. Kor. 6, 14-15.)

A zdá se, že jejich příklady týkají se i nás, kteří se snažíme týmiž kroky jíti, protože kdo vidí hořeti dům svého souseda, musí se obávat o svůj.

Kap. 2. Avšak Slované Čechové, sídlící na severu, oddaní modlářství, jako bezuzdný kůň bez zákona, bez knížete či vladaře či města jako nerozumná zvířata rozptýleně se potulujíce

zemi zpustošenou obývali. Konečně morovými ranami jsouce zdrceni, zašli, jak dí pověst, k jakési věštce, žádajíce nadějnou radu a věštěckou odpověď. Dostavše ji, postaví hrad a dají mu jméno Praga. Na to vyhledali jakéhos velmi bystrého a rozšafného muže, kterýž pouze rolníkem byl, a dle odpovědi věštkyně za knížete či vladaře si jej ustanovili, jménem Přemysla, spojivše jej svazkem manželským se zmíněnou věštkou, pannou. A tak pohromy a různé nákazy konečně zbaveni, od té doby z potomstva zmíněného knížete vladaře či vůdce si v čelo stavěli, kteříž modlám démonů sloužili a bezbožnými úkony obětí byli nadšeni, až konečně panství té říše dostalo se jednomu z rodu těch knížat, jménem Bořivoji.

Ježto tento muž vynikající postavou a znamenitou mladistvou spanilostí se stkvěl, kdysi v záležitosti úřadu svého a lidu sobě svěřeného přišel k svému vévodovi či králi Svatoplukovi moravskému, od něhož laskavě byl přijat a k hostině spolu s ostatními pozván. Avšak místa k sedění mezi křesťany mu popřáno nebylo, nýbrž dle zvyku pohanského bylo mu kázáno sednouti si na podlahu před stůl. Biskup Metoděj maje soustrast s jeho ponížením, řekl prý mu: Běda, praví, že ty, muž tak vynikající, nestydíš se zahnán býti od sedadel knížecích, ač sám v moci knížectví máš, nýbrž raději si přeješ pro bezbožné modlářství s pasáky na zemi zůstati? Načež on: Jaké, praví, nebezpečí proto mi hrozí nebo co dobrého mi přinese křesťanství? Odřekneš-li se, dí biskup Metoděj, model a v nich demonů bydlících, pánem pánů svých se staneš, všichni tvoji nepřátelé podrobeni budou moci tvé a rod tvůj denně rozrůstati se bude jako veliká řeka, do niž se stékají vody různých potoků. A když, dí Bořivoj, tak tomu jest, nač otáleti se křtem? Netřeba, odvětí velekněz, buď jen ochoten z celého srdce věřiti v Boha Otce všemohoucího a Jeho Jednorozeného, Pána našeho Ježíše Krista, jakož i v Ducha Utěšitele, Osvětitele všech věřících, a to nejen pro světský užitek, nýbrž i proto, že chceš dospěti spásy duše své, dosíci přeslavné palmy věčnosti a přijat býti do společnosti svatých v nevýslovné radosti.

Těmito a podobnými líbeznými pobídkami podnícena jsouc mysl jinochova, rozehřívala se pro přijetí křestní milosti a se všemi, kteří jej doprovázeli, přivinuvše se k nohám biskupovým, tím snadněji žádali, aby nečinil průtahů. Co víc říci? Nazítří knížete s jeho třicetičlennou družinou vyučuje katechismu, a po obvyklém při té slavnosti postu, posvátným pramenem křestním obnovil (v Kristu), a úplněji jej o víře Kristově poučiv, mnoha dary obohacenému domů vrátiti se dovolil a přidělil mu kněze ctihodného života jménem Kajcha. A ti vrátivše se domů, v hradě, jenž slul Gradic, kněze zmíněného ustanovili, založivše tam kostel ke cti bl. Klimenta, papeže a mučeníka, mnoho škod satanu působíce a lid Kristu Pánu získávajíce. To pozoruje věrolomný jedovatý had, ve vlastním obydlí přemožený, pouští

se opět do boje. Všecek lid rozpálí vztekem proti knížeti, protože prý otcovské mravy opustil a nový, neslýchaný křesťanský zákon zbožnosti si osvojil. Povstanou proti němu úplně jednomyslně a z jeho území zahnati jej usilují, ba i o život mu ukládají.

Poznav to kníže, vzdálil se od nich a zas ke králi Svatoplukovi nebo k biskupu Metodovi na Moravu se vrátil. Od nich co nejslavněji a patřičně přijat byl, a pobývaje u nich nějakou dobu, důkladněji si osvojil učení Kristovo. Avšak řečený lid, trvaje v nepravosti své, jistého knížete Strojmíra, jehož jméno překládá se do latiny: rege pacem (stroj mír), který jako utečenec žil ve vyhnanství u Němců, vyslavše posly ze svého národa, domů jej zpět přivedou a za vladaře si ustanoví. Ale ježto nikterak se nemýlí Pravda, kteráž dí v evangeliu: Všeliké štípení, jehož neštípil Otec můj nebeský, bude vykořeněno (Mat. 15, 13) za Jejího spolupůsobení rychle se rozpadl záměr zlostníků. Neboť týž jejich zvolený kníže, ač z nich zrozen byl, přec dlouhé vyhnanství zbavilo jej vyjádřování se vlastní řečí. Pročež byl od svých voličů svržen, když se byli napřed sami vinili, že si zvolili takového, jehož hlasu ani řeči neumí chápati a jejichž hlasitá řeč uší jeho, neznalých řeči jejich, nemůže proniknouti. A ježto řízením Boží Prozřetelnosti zmíněný kníže Bořivoj velmi mnoho přátel odcházeje tam zanechal, jednalo se jejich návodem o to, aby mysl rozeštvaných lidí proti dobrotivému vladaři se zmírnila a proti věrolomnému vetřelci vším úsilím byla podnícena k vraždě.

Protože však z největší části věrolomníci uchvatiteli moci byli nakloněni, uradí se obě strany, aby z mateřského hradu, totiž Prahy, vyjdouce, na poli širém uvažovali, co by měli učinit. Ale věrolomná část zrádců lstivě jednajíc, zbraně a brnění tajně na totéž pole ssebou nesouc proti straně mírných, umluvila si tajné znamení k vraždě, totiž kdyby stranníci knížete Bořivoje nechtěli s nimi souhlasiti, aby kdokoli z nich hlasitě provolal před nimi tajné heslo, řka: S barvou ven, s barvou ven! a tak potom oděni brněním a přilbicemi, které na sobě ukryté měli, aby všecky své protivníky kopími pobili. Než tento zlý záměr jejich nikterak nebyl neznám straně Bořivojové, a tak i oni brněním pod šatem jsouce oděni šli na to pole k volbě knížete. Když pak straně Strojmírově nelíbilo se usnesení strany Bořivojovy, jeden z nich vysokým hlasem vykřikne: Nuže, našinci, s barvou ven! Když strana Bořivojova, která byla přišla s brněním pod šatem zaslechla a poznala tento hlas: Dobře, praví, dobře to řekls, nuže, nyní se ukážeš zbarven různými barvami! A tak zbraní pod šatem ukrytou všecky jeho spojence donutili k útěku a nepravého jejich knížete vyhnali z vlasti; potom spějíce na Moravu a zpět přivedše dřívějšího knížete, na patřičné místo ho znova postavili.

Protože však týž kníže, jsa na Moravě ještě, Bohu všemohoucímu slibem se byl zavázal, že totiž basiliku ke cti bl. Bo-

horodičky a vždy Panny Marie postaví, dovede-li jej se ctí Pán do jeho vlastnictví vrátiv se, snažil se bez odkladu slib svůj splniti na hradě pražském.

KOSMY PRAŽSKÉHO ČESKÁ KRONIKA.

Hl. 10. Hostivít zplodil Bořivoje, jenž jako první kníže byl pokřtěn od ctihodného Metuda, biskupa na Moravě v době císaře Arnulfa a krále téže Moravy Svatopluka (str. 22).

Hl. 14. Roku 884 vtělení Páně pokřtěn byl první kníže Bořivoj, sv. víry katolík. Téhož roku král moravský Svatopluk, jak obecně se tvrdí, mezi vojskem svým zmizel a nikdy se neukázal. Ale ve skutečnosti tehdy se poznav, když seznal, že nespravedlivě a jakoby zapomenuv dobrodiní pozdvihl zbraně proti pánu svému, a kmotru císaři Arnulfovi, jenž mu nejen Čechy, nýbrž i jiné země, tu až k řece Odře a tam proti Uhrám až k řece Hronu podmanil — lítostí jsa puzen o půlnoci sedl na kůň a projížděje tábor uprchl na místo položené na stráni hory Zober, kdež kdysi 3 poustevníci ve velkém a lidem nedostupném lese jeho podporou a pomocí byli vystavěli kostel. Když tam přijel, zabil koně v odlehlém místě toho lesa a meč svůj v zemi uložil a jakmile za nastalého jasného dne přišel k poustevníkům a oni nevěděli, kdo jest, byl na hlavě ostříhán a poustevnickým hábitem oděn, a dokud žil, všem zůstal nepoznaný, leda až cítil, že umře, mnichům dal se poznati, kdo jest a ihned umřel. Říši jeho krátce, ale méně šťastně měli v držení synové jeho, ani ji z části Uhři roztrhali, z části východní Němci a z části Poláci nadobro nepřátelsky zpustošili (str. 32.–34.)

Hl. 15. Bořivoj zplodil dva syny: Spytihněva a Vratislava z té, kteráž byla dcerou Slavibora, lecha z tvrze Pšov, jménem Ludmily. Když vydal se šťastně na cestu všelikého těla (t. j. zemřel), ujal se otcovské vlády Spytihněv a po jeho smrti dostal knížectví Vratislav, jenž Drahomíru z velmi tvrdého rodu Luticů a k věření tvrdší kamenů z provincie řečené Stodor, pojal za manželku. Tato porodila dva syny, Václava, Bohu i lidem milého a Boleslava, bratrovraždou poskvrněného. Jak však kníže Bořivoj, jsa předcházen i doprovázen milostí Boží, dostal svátost křtu, či jak v této zemi za jeho nástupců den ze dne pokroky činilo sv. náboženství katol. víry, anebo který věřící kníže, které a kolik kostelů od základů postavil k chvále Boží — chtěli jsme raději opomenouti než nechuť u čtenářů budit, ježto již od jiných vypsáno jsme četli; něco v Privilegiu církve moravské, něco v Epilogu téže země i Čech něco v životě a umučení přesvatého našeho patrona a mučedníka Václava; neboť i pokrm častěji požívaný se zmrzí (str. 34–35.)

PŘÍLOHA.

LIUDPRANDA, BISKUPA KREMONSKÉHO, ANTAPODOSIS.

Kap. 5. Tou dobou Arnulf, král velmi mocný . . . . vládl Bavorům, Švábům, Frankům, Teutonům, Lotrinkům a odvážným Sasům. A jemu na odpor mužně se stavěl Svatopluk, kníže Moravanů. (Vyd. Becker.)

Kap. 13. Zatím Arnulf, statečný král severních národů, nemoha přemoci Svatopluka, knížete moravského, o němž jsme se dříve zmínili, jenž mu na odpor mužně se stavěl, odstraniv pohříchu, velepevná stanoviska, která obecně bašty, jak jsme napřed řekli, se jmenují, na pomoc si pozval národ uherský lakotný, odvážný, všemohoucího Boha neznalý, všech zločinů dobře znalý, po vraždění a lupu jenom dychtící; může-li se to nazvati pomocí, co za nedlouho po jeho smrti jak národu jeho tak ostatním na jihu i západě sídlícím národům těžkým nebezpečím, ba záhubou bylo. Co tedy? Svatopluk jest přemožen, podroben, poplatným učiněn; ale ne sám. O té slepé žádostivosti krále Arnulfa po vládě! ó nešťastného a hořkého dne! Jediného človíčka svržení jest celé Evropy soužení! Kolika ženám vdovství, otcům osiření, pannám zprznění, kněžím i lidu zajetí, chrámům zboření, zemím obydleným opuštění, slepá ctižádosti chystáš! . . . Než vraťme se k věci. Když byl přemožen kníže moravský Svatopluk, zmocní se nastalým mírem vlády Arnulf. Uhři zatím zpozorovavše výsledek a prohlédnuvše zemi, v srdci strojí zlo, které se potom veřejně ukázalo.

Kap. 36. Odešed (Arnulf) domů, ohavnou zemřel nemocí. Malými červíky totiž, kteréž jmenují pedunculi velmi jsa trápen, duši vypustil. Praví se též, že zmínění červíci tak se hemžili, že žádné lékařské ošetření nemohlo jich umenšiti. Zda však za tak nesmírný zločin, totiž vypuštění Uhrů, podle proroka dvojnásobným soužením byl zkrušen, či za vezdejší trýzeň dosáhl odpuštění v životě budoucím, ponecháme vědění Toho, o Němž apoštol dí: „Nesuďte předčasně, dokud nepřijde Pán, jenž i osvětlí tajnosti temnot i zjeví záměry srdcí."

Kn. II. hl. 1. Když životní teplo údy krále Arnulfa opustilo a zanechalo tělo bezduché, syna jeho Ludvíka ustanovili králem všecky kmeny. Neštěstí muže tak významného jistě nebylo nepovědomo sousedním Uhrům, jakož i všeho světa lidem. Vždyť jako šťastné předzvěsti ten den jeho byl jim nad všecku rozkoš příjemnější a nad všecky poklady vzácnější.

Kap. 2. Neboť v prvním roku jeho smrti a ustanovení jeho syna sebravše převeliké vojsko, podmanili si národ Moravanů, kterýž si byl podrobil král Arnulf s podporou jejich statečnosti též území bavorské obsadili, pevnosti zbořili, chrámy pálili, obyvatelstvo vraždili a aby víc a více byli obáváni, krví zabitých se napájeli. (l. c. str. 36–38.)

TŘI KRONIKY WIDUKINDA, MNICHA KORVEYSKÉHO: HRDINSKÉ ČINY SASKÉ.

Kap. 18. (Avaři t. j. Uhři), jak někteří myslí, byly zbytky Hunů . . . Vidouce pak, že se jim zle daří se ženami, dětmi a celým selským nářadím znova táhnouce a sousední národy vůkol plenice, konečně se usadili v Pannonii.

Kap. 18. Když však od Karla Vel. byli přemoženi za Dunaj zahnáni a ohromným náspem vůkol sevřeni [1]), bylo jim v obvyklém pustošení národů zabráněno. Avšak za vlády Arnulfovy bylo to dílo zbořeno a cesta k záškodnictví jim otevřena, protože se rozhněval císař na Svatopluka, krále Moravanů. Ostatně jakou porážku a jakou křivdu na říši francké spáchali hrady dosvědčují dodnes, opuštěná města i krajiny . . .

Kap. 20. Když tedy zmíněné vojsko uherské od Slovanů najaté velkou porážku v Sasku způsobilo a nesčetnou kořist sebralo, vrátilo se do Dalmacie a potkalo se s jiným vojskem uherským; i pohrozili válkou přátelům jejich, protože prý pohrdli sbory (pomocnými), za tím co ony pro takovou kořist vedli. A tak se stalo, že Sasko podruhé bylo od Uhrů pustošeno a zatím co první vojsko v Dalmacii čekalo na druhé, sama též do takové bídy a nedostatku se dostala, že toho roku, opustivše (Dalmaťané) vlastní zemi, cizím národům za potravu sloužili. (Vydání G. Xaitzb, Hanusver 1904 str. 24–25).

KRONIKA THIETMARA, BISKUPA MERSEBURGSKÉHO.

Čechové za panování knížete Svatopluka kdysi byli našimi vládci. Tomuto platí naši rodičové každoročně poplatek, a měl v zemi své, Morava řečené, i biskupy, což vše on a jeho nástupci nadutí pýchou ztratili, ježto každá poníženost dle svědectví evangelia roste a povýšenost zpupných se zmenšuje.

KRONIKA KRÁLOVSKÁ SV. PANTALEONA K R. 900.

Císař Arnolf zemřel a hned téhož roku Uhři, doslechnuvše o jeho smrti, sebrali převeliké vojsko a napadli národ Moravanů, jejž si podmanil král Arnolf s jejich pomocí, a jej si podrobili.

[1]) Že Karel Vel. obklíčil velkým náspem Avary, bylo v 10. stol. všeobecné mínění . . Sr. Ann. Ratispon. 894 Ss, XVII. str. 582: Arnulf vyvedl Uhry. Sr. i Isidor Orig. IX, 2.66: Avaři . . . na hbitých koních z kavkazských skal, kdež divoké národy bašty Alexandrovy pohromadě drží, vyrazili. Poznámka vydavatele G, Waitze.

ADAMA BRÉMSKÉHO ČINY BISKUPŮ CÍRKVE HAMBURSKÉ.

Řeka Odra vyvěrá v hlubokém hvozdu Moravanů . . . Výklad 17 (18): Moravané jsou lid slovanský, jenž sídlí východně od Čechů a má kolem sebe tu Pomořany a Polany, tam Uhry a velice ukrutný národ Pečeněhů, kteří se živí lidským masem. (str. 80.)

V oné době (r. 915) strašné pronásledování zničilo Sasko, neboť tam Dánové a Slované, tu Čechové a Uhři rozsápali chrámy. Tehdy farnost hamburskou Slované a brémskou Uhři útokem rozmetali. (Str. 53.)

1. Kronika švábská všeob. k r. 901: Uhři vnikli do Korutan a v sobotu (velikonoční, kronika Trudolfa) svedli bitvu a pobiti byli.

2. Herim. Aug. kronika k r. 901: Uhři napadli Moravany a v bitvě byvše poraženi, dali se na útěk.

Kronika šváb. všeob: Uhři od Moravanů byli pobiti.

Ann. Alam.: A válka (byla) na Moravě s Uhry.

Ann. řezenské: Pobití Uhrů veliké.

3. Ann. Iuvav. solnohradské k r. 907: Bitva lítá u Brezalauspurcu byla 4. července.

Ann. Alam. k r. 907: Též bitva Bavorů s Uhry nepřemožitelná a vévoda Leutpaldus a jejich pověrečná pýcha zničena (byla) i vyvázlo málo křesťanů, ale zabito bylo mnoho biskupů a hrabat.

Ann. korveyské k r. 907: Národ bavorský od Uhrů byl téměř zničen.

Ann. Garst. k r. 906: Solnohradský arcibiskup Dietmar byl zabit od Uhrů dvěma jinými biskupy: Utonem a Zachariášem.

Ruotger, životopis Brunona, arcib. kolín. (953–965), napsaný brzo po jeho smrti: Nicméně krutost Uhrů je stíhala, překročivši hranice Moravanů, které si nedlouho před tím bezbožnou zpupností násilně přisvojila, většinu provincií jeho (krále Jindřicha) mečem a ohněm daleko široko zpustošila.

Apad Adson (958–992) v popisu zázraků sv. Apra: Ježto se jim (t. Uhrům) nikdo na odpor nepostavil . . . . když vyvrátili Misii a rozváleli příbytky Moravanů, ač pohanů, vtrhli do své kdysi Pannonie.

X. KONST. PORFYROGENETA O SPRÁVĚ ŘÍŠE.

Hl. 13. S Maďary sousedí tito národové: na západ od nich Frankové, na sever Pečeněhové (?), na jih Velká Morava, totiž země Svatoplukova, která též úplně byla vyvrácena od týchž Maďarů a od nich porobena. Chorvati u hor sousedí s Maďary.

Hl. 38. Když totiž Maďaři sem a tam procházejíce a zemi za bydliště hledajíce přišli, zahnali obyvatele velké Moravy a usadili se v jejich zemi, v níž až podnes Maďaři bydlí.

Hl. 40. V tomto kraji jsou některé staré památky: a prvním je most císaře Trajána podél panství Maďarů, potom i Bělehrad, tři dni cesty od onoho mostu, v němž je též tvrz svatého a velikého krále Konstantina, a zase při ústí řeky ono t. zv. Sermion, od Bělehradu dva dni cesty a dále odtud Velká Morava, nepokřestěná, kterou zničili Maďaři, již dříve panoval Svatopluk. To jsou tedy památky a názory podél řeky Dunaje.

Hl. 41. Po smrti téhož Svatopluka jeden čas žili v míru a když nastal mezi nimi svár a rozbroj a vyvolali proti sobě občanskou válku, Maďaři přišedše z kořene je vyvrátili a zmocnili se země jejich, v níž právě bydlí.

Hl. 42. I bydlí Maďaři s oné strany Dunaje směrem do země Moravy ale též odtud mezi Dunajem a řekou Sávou.

DR. JOSEF KACHNÍK, KAP. ARCHIVÁŘ V OLOMOUCI.

Neznámá dosud listina z kapitulního archivu olomouckého z doby husitské, velehradského kláštera se týkající. Sign. III. b. 37. 28. června 1417.

Nos Ioannes miseratione divina Abbas in Welegrad, Iacobus prior, Wenceslaus subprior, Wenceslaus cellerarius totusque Conventus ordinis Cisterciensis Olomucensis diecesis. Notum facimus tenore presentium universis. Quod cum nomine Serenissimi principis Domini Wenceslay Regis Boemie arctati fuerimus et compulsi ad soloendum pro camera ipsius quandam notabilem pecunie quantitatem. Idcirco adiimus certos amicos petentes consilium et auxilium ab eisdem-Et sit discretus et probus vir dominus Ioaunes Cantor ecclesie Olomucensis, indigentiis nostris et necessitatibus compatiens, nobiscum contractum venditionis reemtionis iniit. Et annuum censum in et supervil lis nostris Brest et Schukowicz triginta marcarum Moraviensum grossosum pragensium comparavit. Quindecim marcas in festo sancti Michaelis proxime venturo et residuas quindecim marcas in festo sancti Georgii deinde secuturo persolvendas. Et centum quinquaginta grossorum antedicti, nunc nobis jam datis in paratis et numeratis pecuniis ad vitae sue dumtaxat tempora vendidimus et vendimus presentes. Qui census in singulis terminis intra unam quindeciam a dicto domino Cantore seu cui vel quibus ipse hos commniserit in civitate Olomucensi deponi debebit omni ulteriori dilacione sen contradictione semota. Quodsi in hoc aliqua negligencia, quod absit, comnitteretur, ex tunc ipse Cantor et testamentarii sui aut ulli, quibus ho(!) comnisisset, licite poterint(!) talem censum sibi retentum recipere etiam super censuris seu dampnis in ludeos aut christianos. Et nichilominus isdem vel alius potestatem habebit ea de causa homines nostros in quibuscunque locis, quo eos venire contingerit, in personis et rebus arestandi et impignorandi, donec satisfactum fuerit, prout est promissam. Promittentes etiam fide, qua promittimus

pro nobis et successoribus nostris omnes expensas, impensas et dampna hac de causa factas et contractas solvere integraliter absque omni difficultate una cum annuo censu, suprascripto. Submittentes nos dicto domino Cantori vel cui aut quibus hoc comiserit prout peractum est, stare et credere simplici verbo, quidquid ipsum vel alium eapropter computemur se exposuisse. Insuper si autem dictas villas nostras Brest et Schukowicz per sivenas, voraginem igui seu tyranidem aut potenciam secularem devastari aut depopulari contigerit, siquid antedictus census triginta marcas colligi non posset, pro tunc antediatus Cantor, quoad hoc nobis et Incolis duarum villarum Brest et Schukowicz compati tenebitur et debebit, graciam faciendo oportunam. Si vero alio modo dictus census in toto vel in parte deperierit, hoc non in ipsius domini Cantoris dampnum sed in nostram(!) potius redundabit. Et endem censum sibi aut quibus hoc commisisse maluisset super bonis effectualibus intra unius mensis spatium tenebuntur et permittimus demonstrare. Renunciamus etiam et presentibus renunciamus contemptis quibuscumque exceptionibus, non solute, non date, non nutante peticione, excepcionibus juris Canonici et Civilis et aliis exceptionibus et privilegiis, statutis, Indultis, graciis, scripturis quibuscunque, per summos pontifices et alios superiores nostros nobis et ordini nostro jam concessis et concedendis, factis et faciendis, datis et dandis, perque ullas pugnas presentes contractum impugnari, infringi, viciari posset vel annulari. Sed permittimus bona et sincera fide et sub honoris nostri virtute, omnibus: dolo, fraude et machinacione quavis postpositis dictum contractum inviolabiter observare. Residuum vero censum dictarum Brest et Schukowicz ultra summam triginta marcarum predictarum una cum dominio et aliis Iuribus nobis et nostro Monasterio integrum reservantes: Cuius rei evidens testimonium et omnis promissionis presentes nostras litteras Sigillis nostris duximus roborare et firmare.

Datum Wellegrad Anno Domini Milesimo quadringentesimo XVII°. In die sanctorum Petri et Pauli apostolorum.

Tato jediná pergamenová listina, která poprvé tuto z originálu byla přepsána a jako příspěvek k dějinám Velehradu uveřejněna, svědčí, že v dobách husitských Velehrad, jinak zámožný klášter, jemuž Přemysl Otakar 52 vsí věnoval, poplatkem komoře českého krále Václava tak byl obtížen, že dvě vsi: Břest a Šukovice kanovníku – kantoru při olomouckém katedrálním kostele za roční poplatek 30 marek pražské ražby – arci s výhradou zpětného kupu – musil prodati. Když tudíž Táborité z Ostrova při vsi Nedakonicích Velehrad dne 30. dubna 1421 za vedení kněží Bedřicha ze Strážnice a Tomáše z Vistonic (Palacký z Vizovic) jak dí starý rukopisný zápis v kapitulním archivu „Varia historica", za příčinou loupení v okolí z tábora vyrazivše, napadli opata Jana v listině svrchu

uvedeného, jeho bratra a šest jiných řeholních bratří zajali a rozdělavše ve chrámě oheň je spálili, neuloupili jistě žádných pokladů, leč že mnichy umučili a vzácnou knihovnu spálili, jak dí Fr. Palacký (Dějiny národu českého, v Praze 1894, díl III., str. 274, 4. vyd.): tam (ve vsi Nedakonicích) shlukše se z blízka a zdaleka sedláci s několika kněžími a vladykami obořili se nejprve na blízký klášter Velehrad, dobyvše jeho, spálili jej i mnichů několik a vzácnou knihovnu."

)(

PŘÍLOHA.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY.

Uspořádal J. Hudeček.

(Pokračování.)

LISTY PAPEŽŮ HADRIANA II., JANA VIII. A ŠTĚPÁNA V. A ZPRÁVY BIBLIOTEKÁŘE ANASTAZIA O KONSTANTINU-CYRILLOVI.

I.

List Hadriána II. »Sláva na výsostech Bohu«, jak se nám dochoval ve staroslovanském překladě v pannonské legendě »Život Metodějův«.

(Dle rukopisu sborníku moskevského Uspenského chrámu z XII.—XIII. st.)

Andrian' episkop' i rab' božii k' Rostislavu i Svętop'olku i Koc'lju.

Slava v' vyš'nich' Bogu i na zemli mir', v' čelověčech' blagovolenije. Iako o vas' duchovnoja slyšachom', nyně že žadachom' s' želanijem' i molitvoju vašego radi spasenija, kako jest' v'zdvigl' Gospod' s'rd'ca vaša, iskati jego i pokazal' vam', jako ne t'k'mo věroju n' i blagyjmi děly dostojit' služiti Bogu. Věra bo bez' děl' m'rtva jest' i odpadajut' ti, iže sę mnęt' Boga znajušče, a děly sę jego ot'metajut'.

Ne t'k'mo bo u sego svętitel'skago stola prosiste učitelja, no i u blagověr'nago cesarja Michajla, da pos'la vam' blaž'nago filosofa Konstantina i s' brat'm', dondeže my ne dospěchom'. Ona že, uvěděv'ša apostol'skago stola dostojaša vaša strany, kromě kanona nestvoriste nič'sože, n' k' nam' pridoste, i svętoga Klimenta mošči nesušče. My že tr'guvu radost' priim'še, umyslichom' ispytav'še, pos'lati Methodija, svęšč'še i s' učeniky, syna že našego, na strany vaša, muža že s'v'ršena razum'm' i pravověr'na, da vy učit', jako že jeste prosili, s'kazaja k'nigy v' język' vaš' po v'semu c'rkv'nomu činu isp'ln' i s' svętoju m'šeju, rek'še s' služ'boju i kr'ščenijem' jakože jest' filosof' načal' Konstantin' božijeju blagodat'ju i za molit'vy svętago Klimenta.

Takože že ašče in' k'to v'zmožet' dostoino i pravověr'no s'kazati, svęto i blagosloveno Bog'm', i nami, i v'seju katolikijeju i apostol'skoju c'rkv'ju budi, da byste udob' zapovědi božija navykli.

S' že jedin' chranite obyčaj, da na m'ši p'rvěje č'tut' apostol' i evangelije rim'sky, tače slověn'sky, da sę isp'lnit' slovo: jako v'schvalęt' Gospoda v'si językyi. I drugoice: v'si v'zglagoljut' językyy različ'ny velič'ja božija, jako že dast' im' svętyi duch' otvěščavati.

Ašče že k'to ot' s'b'ranyich vam' učitel' i češujuščich' sluchy i ot' istiny otvraščajuščich' na blędy, nač'net', d'rznuv', inako razvraščati vy, gadę knigy językya vašego, da budet' ot'lučen' n' t'k'mo v' sud' *danę* c'rkve, donde že sę ispravit'. Ti bo sut' v'lci, a ne ovcę, jaže dostoit' ot' plod' ich' znati i chraniti se ich'.

Vy že čada v'zljublenaja poslušajte učenija božija, i ne otriněte kazanija c'rkv'nago, da sę obręščete istin'nii poklonitele božii, ot'cju našemu nebes'nomu s' v'sěmi svętymi. Amin.

Výtah tohoto listu zachoval se v t. zv. Pochvalném slově. Už záhlaví »Pochvalné slovo« naznačuje, že jde skutečně jen o výtah, který býval čten při bohoslužbě, jak je to zřejmo z toho, že po tekstech z Písma sv., jimiž se odůvodňuje užívání slov. jazyka při bohoslužbě, se dvakráte vsouvá slovo »amen«. Pokládati tento výtah za originál Hadriánova listu mám za vědecky nepřípustné.

I. B.

Litterae papae Hadriani II. directae Rastislao, Sventpulco et Kocelo — translatae e lingua slavica, excerptae ex legenda »Vita s. Methodii«.

Hadrianus episcopus et servus dei Rostislavo et Svjatopolco et Cocelo. Gloria in excelsis deo et in terra pax, in hominibus bona voluntas. Audivimus de vobis spiritualia, quae optabamus cum desiderio et precibus propter vestram salutem, quomodo elevavit dominus corda vestra ad quaerendum eum, et ostendit vobis, quod non solum fide, verum et bonis operibus deceat servire deo. Fides enim sine operibus mortua est, et falluntur ii, qui putant deum se cognoscere, sed factis ab eo decidunt. Non solum enim ab hacce sacro-sancta sede petiistis praeceptorem, verum et a glorioso imperatore Michaele, ut mitteret vobis beatum philosophum Constantinum una cum fratre, prius quam nos approperaremus. Hi autem cognito apostolicae sedis iure in vestras partes, extra canones nihil fecerunt, sed ad nos venerunt, simul sancti Clementis reliquias ferentes. Nos autem trina laetitia percepta, constituimus animo, habita exploratione, mittere Methodium consecrantes eum cum discipulis, filium nostrum, in partes vestras, virum perfectum ingenio et orthodoxum, ut vos edoceret, quemadmodum petiistis, recitans libros lingua vestra, cum omnibus ecclesiasticis officiis plene, una cum sacra missa, hoc est cum liturgia et baptismate. Sicuti philosophus Constantinus inchoavit divina gratia et per sancti Clementis preces: ita ut si quis alius potuerit digne et

orthodoxe recitare, (hoc) sanctum et a Deo benedictum et a nobis et ab omni catholica et apostolica ecclesia sit, ut facile praecepta divina discatis. Hanc autem unam servate consuetudinem: ut in missa primum legatur epistola et evangelium lingua Romana, postmodum Slavica, ut impleatur verbum: quod laudant Dominum omnes gentes; et alias: omnes loquuntur linguis diversis magnalia Dei, sicut dedit iis Spiritus sanctus eloqui. Si quis e collectis apud vos magistris et prurientibus auribus, et a verite avertentibus ad fabulas incipiet temerarie aliter persuadere vobis, vituperans libros linguae vestrae, excommunicetur, sed tantum in iudicium *datus* ecclesiae, donec sese correxerit. Hi enim sunt lupi, et non oves, hosque oportet ex fructibus eorum cognoscere et vitare eos. Vos autem, filii dilecti! audite doctrinam divinam, neque contemmnatis praeceptum ecclesiae, ut inveniamini veri cultores dei patris nostri coelestis cum omnibus sanctis. Amen.

II.

Listy papeže Jana VIII.

A.

Listy, nalezené v britském museu v Londýně (mezi nimi i komonitorium Štěpána V.), a ponejprv uveřejněné P. Ewaldem v Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Bd. V. Hannover 1880.

1. *Paulo episcopo (scilicet Anconitano) Johannes VIII. (Commonitorium).*

a. Ipse nosti, o gloriosissime rex,[1] quod Pannonica dioecesio apostolice sedi sit subiecta, licet bellica clades eam ad tempus ab illa subtraxerit et gladius ad horam ostilis subduxerit. Verum reddita aecclesiis pace reddi debuerunt et iura, quae cum pace reddita (sic) tirranicus unicuique furor ademerat. Id ipsum sancto papa Leone in decretis canonicis, cum de reintegrando nuptiarum federe scripserat, innuente ac dicente: remotis malis, que hostilitas intulit, unicuique id, quod legitime habuit, reformetur.

b. Item. Si de annorum numero forte causatur, sciat Ludovicus rex, quia inter Christianos et eos, qui sunt unius fidei, numerus certus affixus est. Ceterum ubi paganorum et incredulorum furor in causa est, quanta libet praetereant tempora, iuri non praeiudicant aecclesiarum.

c. Item. Dic ergo eis:[2] »Ego quidem ad sedem eius, qui per tres vim pertulit annos, recipiendam, non ad iudicium super dioecesim destinatus sum subeundum. Et certe secundum decretalia instituta

prius eum reinvestiri convenit (ministerio) episcopi, et postmodum ad racionem adduci, ut scilicet vestitus iuribus per annum et dimidium resumptis ad diffiniendam causam suam accedat.« Porro si Aluinus cum Hermerico iudicium cum episcopo nostro Methodio inire voluerit, dic ad eos: »Vos sine canonica sententia dampnastis episcopum ab apostolica sede missum carceri mancipantes et colaphis affligentes et a sacro ministerio separantes et a sede tribus annis pellentes, apostolicam sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem. Non estis ad iudicium convenire dignati, quod profecto semper subterfugere curastis et nunc sine sede apostolica iudicium vos querere simulastis. Cum ergo ad hoc missus sim, ut tantc vos tempore a divinis ministeriis separem, quanto vos eundem venerabilem virum a ministerio sacro cessare coegistis; et ipse tanto tempore credito sibi episcopatu inconcusso ac sine questione fruatur, quanto constat illum vobis facientibus eo fuisse privatum. Sicque demum si habueritis in invicem, conveniatis, et coram sede apostolica pars audiatur et iudicetur utraque. Presertim cum inter archiepiscopos causa versetur et conveniens non sit, ut inter utrumque alius nisi patriarcha iudex inveniatur. Nam et in negotriis minorum sacri canones ad sedem, ubi est maior auctoritas partes destinare probantur.

d. Item I. Ne suscipias occasionem excusationis prohibentem te vel fratrem nostrum Methodium transire ad Suentepulcum sive (sc. episcopi) bella pretendant sive inimicitias congerant. Qui enim sancti Petri sunt, pacifici sunt; quocumque ierint bellis a proximorum utilitate minime coercentur.

d. 2. De percussoribus vero Lazari monachi vide, ut secundum apostolorum canones a vobis iudicium proferatur.

2. *List papeže Jana VIII. slovanskému knížeti Mutimirovi.*

(List patří do této skupiny jen časově.)

Joannes episcopus Montemero duci Sclavinicae. Admonemus te, ut progenitorum tuorum secutus morem, quantum potes, ad pannoniensium reverti studeas dioecesim. Et quia iam illic, deo gratias, a sede beati Petri apostoli episcopus ordinatus est, ad ipsius pastoralem recurras sollicitudinem.

3. *Úryvek z listu papeže Jana VIII. Adalvinovi, arcibiskupu solnohradskému. (Adalvin zemřel 14. května 873.)*

»Ne mireris, quia diximus, te agente sedem a fratre nostro Methodio recipiendam, quia profecto dignum est, ut tu, qui fuisti eius auctor deiectionis, sis officii commissi causa receptionis.«

4. *List papeže Jana VIII. pasovskému biskupu Hermanrichovi (z r. 873).*

Ad deflendam pravitatem tuam nonnisi fontem lacrimarum ut propheta Jeremias sufficere credimus. Cuius enim ut non dicamus episcopi, secularis cuius, quin immo tyranni, seviciam temeritas tua non excessit, vel bestialem feritatem non transcendit? Fratrem et coepiscopum nostrum Methodium carceralibus penis afficiens et sub divo diutius acerrima hiemis et nimborum immanitate castigans atque ab ecclesiae sibi commisse regimine subtrahens, et adeo in insaniam veniens, ut in episcoporum consilium tractum equino flagello percuteres, nisi prohiberetur ab aliis. Sunt, rogo, hec episcopi, cuius nimirum dignitas, si excesserit majora constituit crimina? O episcopum episcopo talia inferentem, et ad hoc apostolicae sedis manu sacrato et (e) latere destinato! Nolumus tamen nunc exagitare quae gesseris, ne cogamur indifferenter promulgare, quod convenit. Verum dei omnipotentis et beatorum principum apostolorum Petri et Pauli atque nostrae mediocritatis auctoritate interim communione Christi misteriorum et consacerdotum tuorum (te) privamus; et nisi cum presenti Paulo venerabili episcopo vel cum eodem sanctissimo fratre nostro Methodio Romam, cum ipso audiendus, occurreris, non deerit iusta dampnatio, ubi talis et tanta fuerit inventa presumtio; nec pondus apostolice sedis auctoritatis frustrabitur, ubi tam gravis molis pravitatum immensitas comprobabitur.

5. *List papeže Jana VIII. frisinskému biskupu Hannovi (z r. 873).*

Audacia tua et presumptio non solum nubes sed et ipsos celos transcendit. Usurpasti enim tibi vices apostolice sedis et quasi patriarcha de archiepiscopo tibi iudicium vindicasti; immo quod est gravius, fratrem tuum Methodium archiepiscopum, legatione apostolice sedis ad gentes fugentem, tyrannice magis quam canonice tractans, nec presbiterorum, qui penes te reperti sunt, iudicasti dignum consensu, quod nonnisi in contumeliam sedis apostolice perpetrasti. Quin etiam petente illo, sacris canonibus edocentibus, ipsius sancte (Romane) sedis iudicium concedi minime permisisti; sed in eum cum sequacibus tuis et sociis quasi sententiam protulisti, (et) a divinis celebrandis officiis illum sequestrans carceri mancipasti. Insuper et cum proprium sancti Petri hominem esse te diceres, ut patrimonii in Germania siti curam gereres, istius fratris et coepiscopi, quin potius et missi nostri, de quo nobis maior cura debebatur, vincula et insecutiones non solum ut fidelis minime nunciasti, sed Rome, (cum) super eo interrogareris a nostris, te illum nosse mentiendo negasti, cum cunctarum afflictionum sibi a vestratibus illatarum ipse incentor, ipse instigator,

immo ipse fueris auctor. De quibus omnibus, nisi adeo fuerit eiusdem venerandi episcopi conditio sana effecta, ut ipse possit omnem suam oblivioni propter deum iniuriam tradere, Romam rationem redditurus indifferenter accurre. Alioquin post mensem Septembrium tamdiu comunicandi nullam habeas omnino licentiam, quamdiu non obediendo tuam erga nos ostenderis pertinaciam.

6. *Komonitorium papeže Štěpána V. biskupu Dominikovi a kněžím Janovi a Štěpánovi, vyslaným (asi r. 886) na Moravu.*

a. Cum Deo propitio ingressi (S)clavorum fines fueritis, tanta vos ornate modestia ut vestri vestrorumque hominum actus exemplum religionis prebeant rudi populo; habentes pre oculis monentem Dominum, ut videant vestra opera bona et glorificent patrem vestrum, qui in celis est. Cum veneritis ad ducem patriae, dicite ei: Visitant vos apostolorum principes beatus Petrus regni celestis claviger et Paulus doctor gentium. Dominus autem Stephanus sanctissimus pontifex sancte catholice et apostolice Romanae aecclesiae et universalis papa, spiritalis videlicet pater vester, visitat vos et mandat vobis amabilem paternitatem; amplectitur enim vos spiritaliter et diligit sicut unicum et carissimum filium. Omnes sanctissimi episcopi, presbiteri et diaconi cum reliquo clero sancte Romane aecclesiae optant vobis salutem; habent enim assidue vestri memoriam in suis Deo dignis orationibus apud beatissimorum apostolorum principum limina. Omnis honorabilis senatus a Deo conservande Romane urbis cum reliquo cetu fidelis populi mandat vobis salutem; desiderant enim omni prosperitate vos in Christi Dei nostri fide pollere et seculi gloria gaudere. Primo die hec dixisse sufficiant, et si de patrie salute interrogaverint, que ad honorificentiam pertinent christianae religionis, aecclesie, honoris, decentie imperialis prudenter respondere.

b. Item. Spiritus sanctus a Patre et Filio, nec ingenitus dicitur, ut duo patres, nec genitus, ut duo filii, sed procedens dicitur. Si dixerint: Prohibitum est (a) sanctis patribus simbolo addere aliquid vel minuere, dicite: Sancta Romana ecclesia custos est et confirmatrix sanctorum dogmatum, quia in catholica fide principis apostolorum vicaricatione in nullo vacillat, ipso dicente Domino: Simon ecce Sathanas expetiit vos, ut cribraret quasi triticum ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Hec omnes herrantes ad fidem duxit ecclesia, et vacillantes roboravit, non immutando sancta dogmata sed aut non intelligentibus aut male sentientibus exponendo.

Cap. XII. Missas et sacratissima illa ministeria, que Sclavorum lingua idem Methodius celebrare presumpsit, quamvis decessoris sui temporibus, domni videlicet Johannis sanctissimi pape, iura-

verit, se ea ulterius non presumere, apostolica auctoritate, ne aliquo modo presumatur, penitus interdicit. Verumtamen si aliquis Sclavorum lingua tam doctus invenitur, ut post sacratissimam evangelicam, apostolicam lectionem eius explicationem doctus sit dicere ad aedificationem eorum, qui non intelligunt, et laudat, si fiat, et concedit et approbat.

Cap. XIII. De veneratione ieiuniorum firmiter tenete, sicut in sua decrevit epistola; quia assidue pro viribus ieiunare laudabile est; corpori etiam consulere, naturale; et festis diebus largiori populo corpus sobrie reficere peccato non inputatur; si tamen cum gratiarum actione et corpus reficitur, et salubre poculum anime ministratur.

Cap. (X)IIII. Successorem, quem Methodius sibimet contra omnium sanctorum patrum statuta constituere presumpsit, ne ministret, nostra apostolica auctoritate interdicite, donec suam nobis presentiam exhibeat, et causam suam viva voce exponat.

[1] sc. Ludovicus. [2] scilicet archiepiscopo Aluino salisburgensi et Hermanricho, episcopo pataviensi.

B

Listy papeže Jana VIII., jež se zachovaly v regestech papežských.

1. *Úryvek z listu papeže Jana VIII. králi Karlmannovi.*

»Reddito ac restituto nobis Pannoniensium episcopatu, liceat fratri nostro Methodio, qui illic a sede apostolica ordinatus est, secundum priscam consuetudinem libere, quae sunt episcopi, gerere.«

2. *List papeže Jana VIII. arcibiskupu Metodějovi (z r. 879).*

»Ioannes episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo Methodio archiepiscopo Pannoniensis ecclesie. Predicationis tue doctrinis populum domini tibi quasi spiritali pastori commissum, salvare instruereque cum debeas, audivimus, quod non ea, que sancta Romana ecclesia ab ipso apostolorum principe didicit, et cottidie predicat, tu docendo doceas, et ipsum populum in errore(m) mittas. Unde his apostolatus nostri litteris tibi iubemus, ut, omni occasione postposita, ad nos de presenti venire procures, ut ex ore tuo audiamus, et cognoscamus, utrum sic teneas, et sic predicas, sicut verbis, ac litteris te sancte Romane ecclesie credere promisisti, aut non, veraciter cognoscamus doctrinam tuam. Audimus et iam, quod missas cantes in barbara, hoc est in sclavina lingua. Unde iam litteris nostris, per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum solempnia celebrares, sed vel in latina, vel greca lingua, sicut ecclesia Dei

toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus gentibus dilatata cantat. Predicare vero, aut sermonem in populo facere tibi licet, quum psalmista omnes commonet Deum gentes laudare, et apostolus omnis inquit lingua confiteatur quia Ihesus in gloria est Dei Patris. — Data XVIII. Kalendas Julii, Indictione XII.«

3. List papeže Jana VIII. knížeti Svatoplukovi (z r. 879).

»Ioannes episcopus, servus servorum Dei, Zuventapu de Maravna. Scire vos volumus, quia nos, qui per Dei gratiam beati petri Apostolorum principis vicem tenemus, pio amore vos quasi Karissimos filios amplectamur, et paterna dilectione amamus, nostrisque assiduis precibus vos omnes Ihesu Christo Domino Commendamus orantes semper pro vobis, ut Deus omnipotens, qui corda vestra inluminavit, et ad viam veritatis perduxit, in bonis operibus confirmet, et usque ad finem in recta fide, bonaque actione decoratos vos atque incolumes dignetur perducere. Quod autem, sicut Iohanne presbitero vestro, quem nobis misistis, referente didicimus, in recta fide dubitetis. Monemus, dilectionem vestram, ut sic teneatis, sic credatis, sicut Sancta Romana Ecclesia ab ipso Apostolorum principe didicit, tenuit, et usque ad finem seculi tenebit. Atque per totum mundum cottidie sancta fidei verba, rectaque predicationis semina mittit. Et sicut antecessores nostros, sanctos videlicet Sedis Apostolice Presules parentes vestros ab initio docuisse cognoscitis. Si autem aliquis vobis, vel Episcopus vester, vel quilibet sacerdos aliter adnunctiare, aut predicare presumpserit, zelo Dei accensi uno animo, unaque voluntate doctrinam falsam abiicite, stantes, et tenentes traditionem Sedis Apostolice. Quia vero audivimus, quia Methodius vester archiepiscopus ab antecessore nostro Adriano scilicet papa ordinatus, vobisque directus, aliter doceat, quam coram Sede Apostolica se credere et verbis et litteris professus est, valde miramur. Tamen propter hoc direximus illi, ut absque omni occasione ad nos venire procuret, quatenus ex ore eius audiamus, utrum sic teneat credat, sicut promisit, aut non. — Data XVIII. Kalendas Julii, Indictione XII.«

4. List papeže Jana VIII. knížeti Svatoplukovi (z r. 880).

Dilecto filio Sfentopulcho glorioso comiti. Industriae tuae notum esse volumus, quoniam confratre nostro Methodio reverentissimo archiepiscopo sanctae ecclesiae Marabensis, una cum Semisisno, fideli tuo, ad limina SS. apostolorum Petri et Pauli, nostramque pontificalem praesentiam veniente, atque sermone lucifluo referente, didicimus tuae devotionis sinceritatem et totius populi tui desiderium, quod circa sedem apostolicam et nostram

paternitatem habetis. Nam, divina gratia inspirante, contemptis aliis saeculi hujus principibus beatum Petrum apostolici ordinis principem vicariumque illius habere patronum et in omnibus adiutorem ac defensorem pariter cum nobilibus viris fidelibus tuis et cum omni populo terrae tuae amore fidelissimo elegisti; et usque ad finem, sub ipsius et vicarii eius defensione colla summittens, pio affectu cupis, auxiliante Domino, utpote filius devotissimus, permanere. Pro qua scilicet tanta fide ac devotione tua et populi tui apostolatus nostri ulnis extensis te quasi unicum filium amore ingenti amplectimur; et cum omnibus fidelibus tuis paternitatis nostrae gremio, veluti oves Domini nobis commissas, recipimus, vitaeque pabulo clementer nutrire optamus atque nostris assiduis precibus omnipotenti te Domino commendare studemus: quatenus sanctorum apostolorum suffragantibus meritis, et in hoc seculo adversa omnia superare, et in coelesti postmodum regione, cum Christo Deo nostro valeas triumphare. Igitur hunc Methodium, venerabilem archiepiscopum vestrum, interrogavimus coram positis fratribus nostris episcopis, si orthodoxae fidei symbolum ita crederet, et inter sacra missarum sollempnia caneret, sicuti S. Romanam ecclesiam tenere, et in sanctis sex universalibus synodis. a sanctis patribus, secundum evangelicam Christi Dei nostri auctoritatem, promulgatum atque traditum constat. Ille autem professus est, se juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, sicuti sancta Romana ecclesia docet, et a patribus traditum est, tenere et psallere. Nos autem illum in omnibus ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes, vobis iterum ad regendam commisam sibi ecclesiam dei remisimus, quem veluti pastorem proprium ut digno honore et reverentia, laetaque mente recipiatis iubemus, quia nostrae apostolicae auctoritatis praecepto eius archiepiscopatus et ei privilegium confirmavimus, et in perpetuum, Deo iuvante, firmum manere statuimus: sicuti antecessorum nostrorum auctoritate omnium ecclesiarum dei iura et privilegia statuta et firmata consistunt, ita sane, tu iuxta canonicam traditionem omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat ipse et ea, velut Deo contemplante, dispenset. Nam populus Domini illi commissus est et pro animabus eorum hic redditurus erit rationem. Ipsum quoque presbiterum, nomine Vichinum quem nobis direxisti, electum episcopum consecravimus sanctae ecclesiae Nitrensis; quem suo archiepiscopo in omnibus obedientem, sicuti cancti canones docent, esse iubemus, et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providentia et alterum nobis apto tempore utilem presbiterum vel diaconum dirigas. quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noveris esse necessariam, ordinemus episcopum; uc cum his duobus a nobis ordinatis episcopis praefatus archiepiscopus vester; iuxta decretum apostolicum, per alia loca, in quibus episcopi honorifice debent et

possunt exsistere, postmodum valeat ordinare. Presbiteros vero, diacones, seu cuiuscunque ordinis clericos, sive Sclavos, sive cuiuslibet gentis, qui intra provinciae tuae fines consistunt, praecipimus esse subiectos et obedientes in omnibus iam dicto confratri nostro, archiepiscopo vestro, ut nihil omnino praeter eius conscientiam agant. Quod si contumaces et inobedientes exsistentes scandalum aliquod aut schisma facere praesumpserint, et post primam et secundam admonitionem se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab ecclesiis et finibus vestris auctoritate nostra precipimus esse procul abiiciendos, secundum auctoritatem capitulorum que illi dedimus et vobis direximus. Literas denique sclaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas, quibus deo laudes debite resonent, iure laudamus; et in eadem lingua Christi domini nostri preconia et opera enarrentur iubemus. Neque enim tribus tantum sed omnibus linguis dominum laudare auctoritate sacra monemur, que precipit dicens: Laudate dominum omnes gentes et collaudate eum omnes populi. Et apostoli repleti Spiritu sancto locuti sunt omnibus linguis magnalia dei. Hinc et Paulus coelestis quoque tuba insonat monens: Omnis lingua confiteatur, quia dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei Patris. De quibus etiam linguis in prima ad Corinthios epistola satis et manifestes nos admonet, quatenus linguis loquentes ecclesiam dei edificemus. Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat sive missas in eadem sclavinica lingua canere, sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, hebream scilicet, grecam et latinum, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Iubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam evangelium latine legatur et postmodum sclavinica lingua translatum in auribus populi, latina verba non intelligentis, adnucietur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et iudicibus tuis placet, missas latina lingua magis audire, precipimus, ut latine missarum tibi solemnia celebrentur. — Data mense Junio, indictione XIII.

5. *List papeže Jana VIII. arcibiskupu Metoděovi (z r. 881).*

Ioannes episcopus, servus servorum Dei, Methodio archiepiscopo pro fide. Pastoralis sollicitudinis tue curam, quam in lucrandis animabus fidelium Domino Deo nostro exhibes, approbantes, et orthodoxe fidei te cultorem strenuum existere contemplantes, nimis in eodem Domino iocundamur, et ei immensas laudes, et gratias agere non cessamus, qui te magis ac magis in suis mandatis accendat, et ad sancte sue Ecclesie profectum ab omnibus adversitatibus clementer eripiat. Verum auditis per tuas litteras

variis casibus, vel eventibus tuis, quanta compassione tibi condoluerimus ex hoc advertere poteris, in quo te coram nobis positum sancte Romane Ecclesie doctrinam iuxta sanctorem patrum probabilem traditionem sequi debere monuimus, et tam simbolum, quam rectam fidem a te docendam, et predicandam subdimus, nostrisque apostolicis litteris glorioso Principi Sphentopulcho quas ei asseris fuisse delatas, hoc ipsum significavimus, et neque alie littere nostre ad eum directe sunt, neque episcopo illi palam, vel secreto aliud faciendum iniunximus, et aliud a te peragendum decrevimus. Quanto minus credendum est, ut sacramentum ab eodem Episcopo exhiberemus, quem saltem levi sermone super hoc negotio allocuti non fuimus. Ideoque cesset ista dubietas, et Deo cooperante, sicuti evangelica, et apostolica se habet doctrina, orthodoxe fidei cultum fidelibus cunctis inculca, ut de labore tui certaminis Domino Ihesu Christo fructum aggeras abundantem, et gratia eius remuneratus mercedem recipias competentem. Ceterum de aliis temptationibus, quas diverso modo perpessus es, noli tristari, quin potius hoc secundum Apostolum omne gaudium prorsus exhistima, quia si Deus pro te, nemo esse poterit contra te, tamen cum, Deo duce, reversus fueris, quicquid inhormiter adversum te est commissum, quicquid iam dictus episcopus contra suum ministerium in te exercuit, utramque audientiam coram nobis discussam, adiuvante Domino, legitimo fini trademus, et illius pertinaciam iudicii nostri sententia corripere non ommittemus. Data X. kalend. Aprilis, Indictione XIII.

III.

List papeže Štěpána V. králi Svatoplukovi (z r. 885). Nalezen byl dr. V. Wattenbachem r. 1847. v cisterciáckém klášteře v Heiligenkreuz v Dolních Rakousích. Pravost listu je prokázána komonitoriem k tomuto listu se vztahujícím, které se nalézá mezi listy Jana VIII., objevenými v britském museu.

Stephanus episcopus servus servorum dei, Zuentopolco regi Sclavorum. Quia te zelo fidei sanctorum apostolorum principi Petro videlicet regni celestis clavigero, omni devocione devouisti, eiusque vicarium pre cunctis huius fluctivagi seculi principibus principalem patronum elegisti, eiusque cum primatibus ac reliquo terre populo tuicioni pariter commisisti: continuis precibus deum bonorum omnium largitorem exoramus, ut ipsius muniaris suffragio, in cuius manu sunt omnia iura regnorum quatenus eius vallatus auxilio et intervencionibus apostolorum principum Petri et Pauli et a diabolicis muniaris insidiis, et corporali sospitate laeteris, ut anima et corpore tutus ab eterno iudice bonis operibus decora-

tus, perpetua felicitate doneris. Nos eciam qui eius vicariacione fungimur, debitam solicitudinem pro te gerentes, inquocumque indigueris negocio, in his que ad salutem tuam pertinent deo auxiliante protectorem inuenies in omnibus. Quem obfidej dignitatem cum omnibus tuis fidelibus, nulla terrarum obsistente intercapedine spiritualibus ulnis quasi presentem amplectimur amore ut spiritualem filium. Igitur quia orthodoxe fidei anhelare te studio audivimus, et certo indicio exhoc agnoscimus, quod ad matrem tuam sanctam videlicet romanam aecclesiam recurrere voluisti, quae capud est omnium aeclesiarum collato sibi privilegio in beato Petro principe apostolorum, cui suas oves verus pastor commisit dicens: Tu es Petrus et super hanc petram edificabo aecclesiam, et porte inferi non prevalebunt adversus eam — portas inferi, ora orthodoxam fidem blasfemancium appellans; quae auctore Christo omnes hereses destruxit, et vacillantes omnes infide solidavit creatoris sui munita auxilio, dicente domino nostro. Iesu Christo: Simon ecce satanas expetit vos ut cribaret sicut triticum. Ego autem rogavi prote ne deficiat fides tua et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Quis rogo nisi insipiens intantum audeat blasphemie baratrum mergi ut Petri fidem infamet? proquo verbum dei induabus naturis existens, quod natura servi autem natura contulit deitatis.[1] Tuam devocionem amplectimur, volentem discere ut prudenciam tuam digna attollamus laude, quae non alibi vagari, sed ipsam quae caput est studuit consulere, a qua eciam omnes ecclesiae sumpserunt exordium. Verumptamen fundamentum fidei super quod suam Christus constituit aecclesiam istud est: Tres certe persone subsistentes, patris, et filii, et spiritus sancti coaeterne sibi sunt et coequales et istarum trium personarum una est deitas natura. una substancia, una divinitas, una maiestas. Inquibus personis discrecio est non confusio, distinccio non separacio. Distinccionem dico quia alia est persona patris, alia filii, alia spiritus sancti; pater enim a nullo. filius a patre spiritus sanctus ab utroque, unius eiusdemque substanciae cuius pater et filius est. Et hec sancta trinitas, unus, et verus, deus est, que nec inicio incipit, aut fine clauditur, nec loco comprehenditur, nec tempore variatur. Pater enim solus de alio non est, et ideo solus ingenitus appellatur, filius autem de patre sempiternus filius et ideo genitus dicitur, spiritus vero sanctus patris et filii est spiritus sine ullo intervallo, ubi nulla tempora quaeque habent prius vel posterius, sunt cogitanda: et ideo nec ingenitus, nec genitus, sed procedens dicitur, nec duo patres nec duo filii credantur. Quod filii sit spiritus apostolus, et inevangelista testatur: Si quis spiritum Christi non habet hic non est eius; et Paulus apostolus quod patris filiique sit spiritus testatur: Vos autem non estis in carne, sed spiritu; si tamen spiritus dei habitat in vobis. Et iterum ut patris sit spiritus, lucidissime distinguit dicens: Quod

si spiritus eius qui suscitavit Iesum amortuis habitat invobis vivificavit et mortalia corpora vestra. Ut vero filii sit spiritus, idem Paulus testatur: Quoniam autem estis filii dei, misit deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem abba pater. Ut a patre procedat ipsa veritas dicit: Spiritus qui apatre procedit, ille me clarificavit. Ut a filio procedat eadem veritas testatur: Ille me clarificavit, quia de meo accipiet. Absit enim ut spiritus sanctus credatur depatre infilium, et de filio ad sanctificandam creaturam quasi quibusdam gradibus procedere, sed quem admodum de patre, ita et de filio simul procedit. Quis enim negabit esse spiritum sanctum vitam? et cui vita pater, vita sit filius; sicut pater vitam habet insemet ipso, sic dedit et filio vitam habere insemet ipso. Haec tibi de multis pauca dixisse sufficiant, quae te absque ambiguitate lingua confiteri et corde oportet credere sed non ultra vires examinare. Quia solis corporei radio oculorum retunditur intuitus, quanto magis ineffabilis deitatis claritate terrena mens retunditur. Hanc fidem a domino in apostolos et apostolis fundatam sancta catholica et apostolica romana tenet ecclesia: quam tu ut firmiter teneas monemus, exoramus, et testificamus. In qua et Wichingum venerandum episcopum et carissimum confratrem aeclesiastica doctrina eruditum repperimus, et ideo eum vobis ad regendam sibi comissam a deo aecclesiam remisimus, quia fidelissimum eum tibi, et pro te satis solicitum in omnibus agnovimus. Quem veluti spiritualem patrem, et proprium pastorem digno honore et debita reverencia sincera mente recipite tenete et amplectimini, quia in eo exibitum honorem Christo conferitis, ipso dicente: Qui vos recipit, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Ipse itaque omnium aecclesiasticorum negociorum officiorum habeat curam, et dei timorem pre oculis habens dispenset eadem, quia et pro his et pro animabus commissi sibi populi ipse redditurus erit districto iudici racionem. De ieiunio itaque scias a lege prophaetis et ab ipso domino in evangelio approdedit pluviam et terra dedit fructum suum, quadraginta diebus et noctibus ieiunavit. Haelias qui caelum orando clausit, ut non plueret annos tres et menses sex, et rursum orando aperuit, et caelum dedit pluviam et terra dedit fructum suum, quadraginta diebus et noctibus ieiunavit. Auctor et ipse legis Iesus Christus dominus noster quadraginta diebus et noctibus ieiunavit. Siquis vero ieiunium reprobat, reprobet et oracionem et blasphemet esse malum demones eici, dicente domino: Hoc genus noneicitur nisi inoracione et ieiunio. Preceptum quippe est ieiunare, sedquibus diebus sit ieiunandum quibusue prandendum, precepto domini vel apostolorum non est diffinitum asercione, sed antiqua patrum consuetudine tenet aecclesia, quia et priorum instituta et consuetudo maiorum prolege tenenda sunt. Quarta feria ieiunandum est, quia considerato evangelio quarta sabbati Iudei consilium inierunt, ut

Jesum dolo tenerent et occiderent. Sexta autem sabbati recte ieiunio deputatur, propter dominice passionis reverenciam. Sabbato quoque nihil ominus ieiunandum est propter renovandam memoriam rei geste, quia discipuli dominum humane intellegentes eo die in sepulchro quiescentem doluerunt. Quintam vero feriam quidam arbitrati sunt esse dissolutam quia eo die reconciliacio sit penitentium, et eo die sanctum crisma conficitur, et eo die redemptor cum discipulis cenavit, et eis sacramentum sui corporis et sanguinis tradidit, eo die videntibus discipulis ad caelos ascendit. Dominicus certe dies propter resurreccionis gloriam et aduentum sancti spiritus laeticie consecratus est. Duos qui remanent, proprio unius cuiusque relinquamus arbitrio; in quibus id observandum censeo utqui manducat nonmanducantem non spernat, et qui nonmanducat manducantem noniudicet, utquicquid agimus, in gloria dei faciamus. Ieiunium scilicet quod quatuor temporum dicitur antiqui patres celebrandum non frustra sanxerunt, dicente psalmista: Benedicam dominum inomni tempore, utsingulis quibusque temporibus anni humiliemus animam inieiunio. Primi itaque mensis ieiunium dominus inexodo, quarti, septimi, et decimi ieiunium per Zachariam prophaetam celebrari precipit, utqui omni tempore demisericordia confidamus penitendo. Haec tibi deieiunio pauca dixisse sufficiant, quamuis plurima dici possent eius ministeria que nunc exponere non est temporis. Hoc tamen ieiunium deo pre ceteris acceptabile credito: dissolue colligaciones impietatis, solue fasciculos deprimentis, dimitte eos qui confracti sunt liberos et omne onus disrumpe. Quod his adornandum est monilibus: Frange esurienti panem tuum et egenos vagosque induc indomum tuam. Has scias deo acceptabiles lampades, quibus ieiunium adornandum est cotidie ut deo sit placitum. Methodium namque supersticioni, non edificacioni, contecioni non paci insistentem audientes plurimum mirati sumus; et si ita est ut audivimus, supersticionem eius penitus abdicamus. Anathema vera pro contemnenda catholica fide, qui indixit in caput redundabit eius. Tu autem et populus tuus sancti spiritus iudicio eritis innoxii, sitamen fidem quam romana praedicat aecclesia tenueritis inuiolabiter. Divina autem officia et sacra misteria ac missarum solemnia que idem Methodius Sclavorum lingua celebrare presumpsit, quod ne ulterius faceret supra sacratissimum beati Petri corpus iuramento firmaverat, sui periurii reatum perhorrescentes nullo modo deinceps a quolibet presumatur. Dei namque nostraque apostolica auctoritate sub anathematis vinculo inter dicimus, excepto quod ad simplicis populi et noninteligentis aedificationem attinet, si evangelii, vel apostoli expositio ab eruditis eadem, lingua annuncietur, et largimur et exortamur, et ut frequentissime fiat monemus, tu omnis lingua laudet deum, et confiteatur ei. Contumaces autem et inobedientes, contencioni et scandalo insistentes, post-

primam et secundam admonicionem si se minime correxerint, quasi zizaniorum seminatores ab aecclesie gremio abici sancimus, et neuna ovis mervida totum gregem contaminet nostro vigore refrenari et a vestris finibus procul excludi precipimus.

[1] Věta tato je očividně zkomolena.

IV.

Zprávy Anastazia, bibliotekáře, o sv. Cyrilu.

1. *Výňatek z jeho předmluvy ke IV. sněmu cařihradskému r. 869. (Mansi. Conc. Coll. Tom. XVI. pag. 6.)*

Ante annos aliquod Photius idem duarum unumquemque hominem animarum consistere praedicabat. Quiquum a Constantino Philosopho, magnae sanctitatis viro, fortissimo eius amico, increpatus fuisset, dicente: cur tantum errorem in populum spargens, tot animas interfecisti? Respondit: non studio quemquam laedendi, talia, inquit, dicta proposui; set probandi, quid Patriarcha Ignatius ageret, si suo tempore quaelibet haeresis per syllogismos Philosophorum exorta patesceret, qui scilicet viros exterioris sapientiae repulisset; verum ignoravi me sub huius fomite propositionis tot animos fore laesurum. Ad quod ille: o sapientia mundi, quae infatuatur et destruitur! Iactasti sagittas in multitudinem copiosae turbae, et ignorasti quemlibet ex his omnibus vulnerandum. Certe omnibus liquet, quia sicut oculi quantumlibet sint magni et aperti, si fumus palearum interiacuerit, videre ultra non possunt; ita oculi sapientiae tuae quantumlibet sint ampli et patuli, avaritiae tamen et invidiae fumo penitus obcoecati, tramitem justitiae videre non possunt. Ac per id verum est, quod dicis neminem ictu tuo putasse esse laedendum, quum si obcoecatum sensum praedictis adversum Patriarcham passionibus habens, nec quid emiseris praevidisti.

2. *Výňatek z listu Anastasia, zaslaného králi Karlu Holému r. 875. (Wattenbach: Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren. Wien 1849. s. 14.)*

Denique vir magnus et apostolicae saedis praeceptor Constantinus Philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriae Adriano iuniori papa veniens, S. Clementis corpus sedi suae restituit — quique totum codicem saepe memorati et memorandi patris memoriae commendabat, et quantum utilitatis medulla eius haberet, auditoribus commendabat, solitus erat dicere: quod si sanctos videlicet priores institutores nostros, qui haereticos vix et quodammodo cum fuste decollaverunt, Dionysium contigisset habere,

cum acuto illos gladio procul dubio trucidassent. — Kalend. Aprilis. Indictione VIII.

3. *List Anastasia, bibliotekáře apoštolské Stolice, psaný biskupu Gauderikovi.*

Sancto meritisque beato Gauderico egregio episcopo Anastasius peccator et exiguus apostolicae sedis bibliothecarius devotissimus perennem orat salutem.

1. Quia sanctitas tua, reverende pater, sanctae Veliternensi prae est ecclesiae, ubi scilicet beati Clementis antiquitus insignis honor cum celebris memoriae titulo commendatur, non immerito mota est ad ipsius reverentiam sublimis excolendam, et vitae meritum ad multorum imitationem excellentius praedicandum. Neque enim aliunde sanctus coram deo et hominibus comprobaris, nisi quia cum spiritu ergo sancto, quae sancta sunt, pio studio consectaris. Hinc eiusdem sancti martiris multa repertas cura reliquias apud eandem ecclesiam, cui praees in templo nominis eius locasti. Hinc rursus oratorium domum Romae mirae pulchritudinis edificasti. Hinc totum acquisitae possessionis tuae patrimonium ipsi beato Clementi ac per eum domino deo salubriter dedicasti, Hinc etiam viro peritissimo Ioanni, digno Christi levitae, scribenda eius vitae actus et passionis historiam ex diversorum colligere latinorum voluminibus institisti. Ad extremum hinc quoque mihi exiguo, ut si qua de ipso apud Grecos invenissem, latinae traderem linguae saepe iniungere voluisti. Cuius nimirum cum rerum gestarum monumentum iam latinus habebat stilus, illa tantum occurrunt adhuc romano transferendo sermoni, quae Constantinus Thessalonicensis philosophus, vir apostolicae vitae, super eiusdem reliquiarum beati Clementis inventione paulo ante descripsit. Verum quia reliquiarum huius inventionis fecimus mentionem, licet idem sapientissimus vir tacito nomine suo in storiola sua qualiter acta sit strictim commemoret, ego tamen quae hinc ipse his verbis enarrare solitus erat, compendio pandam.

2. »Cum inquit, ob nostrorum copiam peccatorum miraculum marini recessus, quod inter alia huius beati Clementis miracula lectitatur, apud Cersonam more solito a multis retro temporibus fieri minime cerneretur, mare quippe fluctus suos ad nonnulos retractos spatio in proprios sinus collegerat, cepit populus a veneratione templi illius paulatim tepescere et a profectione, qua illuc a fidelibus, et potissimum die natalis eius, properabatur, quodam modo pedem subtrahere, praecipue cum in confinibus ille sit romani locus imperii et a diversis barbarorum quam maxime nationibus frequentur. Subducto itaque miraculo, quo carnales, ut mos se habet, populi delectabantur, et crescente circumquaque multitudine paganorum, qua sunt infirmiores quique soliti

deterreri, immo quia ut evangelice perhibeatur, abundavit iniquitas, refriguit caritas multorum, desertus est et factus inhabitabilis locus, destructum templum, et tota illa pars Cersonicae regionis prope modum desolata est. Ita ut ibi Cersonis episcopus intra eandem urbem cum non plurima plebe remansisset, cerneretur, qui scilicet non tam urbis cives quam esse carceris habitatores, cum non auderent extra eam progredi, viderentur. Hac itaque causa factum est, ut ipsa quoque archa, in qua beati Clementis reliquiae conditae partim servabantur, penitus obrueretur, ita ut nec esset iam memoria prae longitudine temporum, ubinam ipsa foret archa, declarans.«

3. Haec quidem ille tantus ac talis revera philosophus Ceterum cum apostolicae sedis missi nuper Constantinopolim pro celebranda sinodo morarentur, ubi ut me quoque alia pro causa legatione functum per idem tempus contigit inveniri, visum est nobis in commune huic rei ad liquidum indagandae omnem tribuere penitus operam, et a Metrophane, viro sanctitae ac sapientia claro, Smirneorum metropoleos praesule, omnem super hac veritatis certitudinem discere, utpote qui sciretur a nobis penes Cersonam a Photio cum aliis exilio relegatus. Qui videlicet quanto loco propinquior, tanto re gesta doctior habitus, ea nobis hinc curiose sciscitantibus enarravit, quae praedictus philosophus fugiens arrogantiae notam referre non passus est. Perhibebat enim »quod idem Constantinus philosophus a Michaele imperatore in Gazaram pro divino praedicando verbo directus, cum Cersonam quae Chazarorum terrae vicina est pergens ac rediens frequentaret, cepit diligentur investigare, ubinam templum, ubi archa, ubi essent illa beati Clementis insigna, quae monumenta super eo descripta liquido declarassent. Sed quod omnes accolae loci illius utpote non indigenae, sed ex diversis barbaricis gentibus advenae, immo valde saevi latrunculi, nescire se quae diceret, testabantur. Super quo stupefactus philosophus se in orationem multo tempore dedit deum revelare, sanctum vero revelare corpus deposcens. Sed quod et episcopum cum clero plebeque gerendum salutiferis hortationibus excitavit, ostensoque ac recitato quid de passione quidve de miraculis, quid etiam de scriptis beati Clementis et precipue quid de templi siti penes illos structura, et ipsius in ipsa conditione librorum numerositas commendabat; omnes ad illa littora fodienda et tam preciosas reliquias sancti martiris et apostolici inquirendas ordine, quem ipse philosophus in historica narratione descripsit, penitus animavit«. Huc usque praedictus Metrophanes.

4. Ceterum, quae idem mirabilis vere philosophus in huius honorabilium inventione reliquiarum solemniter ad hymnologicon dei omnipotentis edidit, Grecorum resonant scolae. Sed et duo eius opuscula praedicata, scilicet brevem historiam et sermonem declamatorium unum a nobis agresti sermone et longe ab illius facun-

diae claritate distante translata, opinionem commento monumentorum eius carptim addendo paternitatis tuae officio, quaeque iudicii tui cylindro polienda committo. Sane rotulam hymni quae et ad laudem dei et beati Clementis idem philosophus edidit, idcirco non transtuli, quia, cum latine translatur, hic pauciores, illic plurales syllabas generatum esset nec aptam nec sonoram cantus harmoniam redderet. Verum etsi hoc mihi a te, o vir desideriorum, imponitur, aggrediar, deo praeduce, quod hortaris. Quia etsi aliis non profuero scribendo, mihi tamen prodero saltem obediendo.

5. Ceterum nolo sanctimoniam tuam latere scripsisse beatum Clementem quaedam quae ad nostram notitiam nondum venere, quae admodum sanctus Dionysius Areopagites meminit Athenorum episcopus, et beatus Iohannes Scythopolitanus, cuius doctrina inter gesta sinodalia reperitur, quorum sensus super hac circumstantia iam dudum translatos invenies in codice iam memorati s. Dionysii Athenorum antistitis. Quos oportet ut et ipsi quoque operi, quod de vita beati Clementis instantia tua praedicto Christi levita sudante texitur, inseratur. Qualiter autem reliquiae ipsius semper memorandi Clementis crebro dicto asportante philosopho in Romanu delatae atque reconditae sunt, non necesse habeo scribere, cum et ipse inspector factus non nescias, et scriptor vitae illius silentio, sicut credimus, non praetereat.

PŘEKLADY LATINSKÝCH TEXTŮ.

Fr. Bartys.

I. B.

List papeže Hadriána II. Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi, přeložený z jazyka slovanského, vzatý z legendy »Život sv. Metoděje«.

Hadrián, biskup a sluha boží, Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj, v lidech dobrá vůle! Uslyšeli jsme o vás věci duchovní, jichž jsme si přáli toužebně, a modlíce se za vaši spásu, kterak Pán roznítil srdce vaše, abyste Jej hledali, a ukázal vám, že nejen vírou, nýbrž i dobrými skutky sluší se Bohu sloužit. Neboť víra bez skutků je mrtva a klamou se ti, již domnívají se, že Boha znají, ale skutky svými od Něho odpadají. Neboť nežádali jste učitele jen od této svatosvaté Stolice, nýbrž i od slavného císaře Michala, aby vám poslal svatého filosofa Konstantina s jeho bratrem, dříve než my jsme dospěli. A tito uznavše právo apoštolské Stolice na vaše území, ničeho bez kánonů neučinili, nýbrž přišli k nám, nesouce spolu ostatky sv. Klimenta. My pak dvojnásobnou radostí unešeni, rozhodli jsme se po vykonané zevrubné zkoušce poslati do země vaší syna svého Metoděje, vysvětivše jej s jeho žáky, muže dokonalého důmyslu a pravověrného, aby vás vyučoval, jak jste žádali, říkaje knihy jazykem vaším, úplně se všemi církevními hodinkami spolu se mší sv., t. j. s bohoslužbou i křtem. Jak začal filosof Konstantin s milostí boží a na prosby sv. Klimenta. Rovněž mohl-li by kdokoliv jiný hodně a pravověrně říkati, budiž to svato a požehnáno od Boha, od nás i od celé katolické a apoštolské Církve, abyste se snadno přikázáním božím naučili. Zachovávejte však tento jediný zvyk: Aby při mši sv. epištola a evangelium se četlo napřed latinsky, potom slovansky, aby se vyplnilo slovo: že Boha chválí všichni národové, a jindy: všichni mluví různými jazyky veliké skutky boží, jak Duch sv. dával jim promlouvati. Jestli kdo z učitelů soustředěných u vás, uším lahodících a od pravdy odvracejících k bajkám vás opovážlivě začne jinak přemlouvati a haněti knihy vašeho jazyka, budiž vyloučen, ale jen když byl dán na soud Církve, dokud se nenapraví. Nebo tito jsou vlci a ne ovce, a je třeba po jejich ovoci je poznati a jich se stříci. Vy však, milovaní synové, poslouchejte nauku božskou, abyste byli nalezeni jako praví ctitelé Boha, Otce našeho nebeského, se všemi svatými. Amen.

II.

Listy papeže Jana VIII., nalezené v britském museu.

A.

1. *Pavlu, biskupu (totiž ankonskému), Jan VIII.*

a) Víš sám, veleslavný králi (totiž Ludvíku), že pannonská diecése je pod pravomocí apoštolské Stolice, třebaže válečná pohroma ji na čas od ní odtrhla a meč nepřátelský na nějakou dobu vzal. Avšak s navrácením míru církvím navrátit se měla též práva, jež s obnoveným mírem násilnická vášeň je každému odňala. Totéž sv. papež Lev v dekretech kánonických, když byl psal o obnovení svatební smlouvy, naznačuje, řka: po napravení škod, jež způsobilo nepřátelství, každému to, co právem držel, budiž opět upraveno.

b) Rovněž. Předstírá-li se snad počet roků, nechť ví král Ludvík, že mezi křesťany a těmi, již jsou jedné víry, jistý počet je pevně stanoven. Ostatně kde je vinna zběsilost pohanů a nevěřících, ať uplynula doba jakákoliv, nerozhoduje o právu církví.

c) Rovněž. Řekni tedy jim (totiž arcibiskupu solnohradskému Alcuinovi a biskupu pasovskému Hermanrichovi): »Já dozajista povolán jsem, abych v ochranu vzal stolici toho, jenž tři roky trpěl násilí a ne vésti při o diecési. A zajisté dle ustanovení nařizovacího napřed příslušelo uvésti jej znova v úřad biskupský a potom jej k vysvětlení předvésti, aby totiž opatřen právy svými znovanabytými po půldruha roku, mohl se dostaviti ke konečném vyřízení své záležitosti.« Jestli tudíž Alcuinus s Hermanrichem chtěl soudit biskupa našeho Metoda, řekni jim: »Vy jste bez kánonického výroku soudili biskupa, poslaného od apoštolské Stolice, vězníce jej a poličkujíce, k posvátnému úřadu jeho nehledíce, a po tři roky na stolec ho nepřipouštíce, ač se dovolává po celé tříletí apoštolské Stolice mnohými poselstvími a dopisy. Neuznali jste za slušné dostaviti se k soudu, kterému vpravdě vždy jste hleděli uniknouti, a nyní jste se přetvařovali, že bez apoštolské Stolice soudu hledáte. A ježto tedy jsem k tomu poslán, abych vás na tak dlouho zbavil služeb božích, jak dlouho jste vy donutili téhož muže ctihodného ustávati od posvátného úřadu, i on tak dlouho užívati bude svěřeného sobě biskupství nerušeně a bez vyšetřování soudního, jak dlouho dle zjištění vaším jednáním byl ho zbaven.

A tak teprve, budete-li míti co proti sobě, sejdete se a před apoštolskou Stolicí ať jsou slyšeny i souzeny obě strany. Zvláště když mezi arcibiskupy je sporná záležitost a není slušno, aby mezi jedním a druhým jiný než patriarcha soudcem byl. Vždyť

i v záležitostech nižších posvátné zákony církevní schvalují poukázati strany ke Stolici, kde je autorita vyšší.

d) Rovněž. 1. Neber si záminky k výmluvě, která by bránila tobě nebo bratru našemu Metodovi přijíti k Svatoplukovi, buď že (biskupové) předstírají války, buď že svádějí nepřátelství. Kdož zajisté učedníky jsou sv. Petra, jsou mírumilovni, ať jdou kamkoli, nikterak válkami se nedají zdržeti od dobra ve prospěch bližních.

2. A o vrazích mnicha Lazara hleď, aby podle zákonů apoštolských od vás byl rozsudek vynesen.

2. *List papeže Jana VIII. slovanskému knížeti Mutimírovi.*

(Patří do této skupiny jen časově.)

Biskup Jan Mutimírovi, knížeti slovanskému. Připomínáme ti, abys po zvyku svých předků, pokud jen můžeš, usiloval o návrat do pannonské diecése. A protože již, Bohu díky, je tam od Stolice sv. apošt. Petra biskup ordinován, uteč se pod jeho pastýřskou péči.

3. *Úryvek z listu papeže Jana VIII. Adalvinovi († 14. V. 873), arcibiskupu solnohradskému.*

»Nediv se, že jsme řekli, že má svůj stolec bratr náš Metoděj tvým přičiněním opět přijati, neboť opravdu je hodno, abys byl příčinou opětného přijetí svěřeného úřadu, když jsi byl původcem jeho svržení.«

4. *List papeže Jana VIII. pasovskému biskupu Hermanrichovi (z r. 873).*

Myslím, že k oplakávání tvé nepravosti nestačí nic než pramen slzí, jak dí prorok Jeremiáš. Neboť kterého, ať nedíme biskupa, kterého světského pána, ba docela tyrana zuřivost tvá opovážlivost nepřevýšila nebo zvířecí divokost nepřekročila? An jsi bratra a spolubiskupa našeho Metoděje trestal vězením, pod širým nebem delší dobu za ukrutné zimy a sněhu týral, od řízení Církve jemu svěřené jej vyrval a do takového šílenství až došel, že dav jej přivésti do sboru biskupů, bičem bys jej byl šlehal, kdyby jiní tomu nezabránili. Jsou to, prosím, činy biskupa, jehož ovšem důstojnost, vybočí-li z mezí, tím větší páchá zločiny? Oh, hle, biskup biskupovi takové křivdy působící a k tomu posvátnou rukou ustanovenému, a pobočníku apoštolské Stolice! Nechceme tě však nyní stihati za to, cos učinil, abychom nebyli nuceni bezodkladně prohlásiti, co náleží. Avšak autoritou Boha

všemohoucího, ss. knížat apoštolských Petra a Pavla, a svého prostřednictví zbavujeme tě prozatím společenství tajemství božích a tvých spolukněží, a nedostavíš-li se s přítomným ctihodným biskupem Pavlem nebo s týmž svatým bratrem naším Metodějem do Říma, abys byl s ním vyslechnut, nedostane se spravedlivého odsouzení tam, kde se našlo tolik a takové opovážlivosti, aniž bude bezvýslednou váha autority apoštolské Stolice, kde bude prokázána nesmírnost tak těžkého břemena nepravostí.

5. *List papeže Jana VIII. frisinskému biskupu Hannonovi (z roku 873).*

Smělost a opovážlivost tvá nejen nad mračné výšiny, nýbrž i nad sama nebesa vystoupila. Přivlastnil jsi sobě totiž úřad apoštolské Stolice, a jako patriarcha osobil jsi sobě soud nad arcibiskupem; ba co těžšího, s bratrem svým arcibiskupem Metodějem, jenž honosí se poselstvím apoštolské Stolice k pohanům, ukrutnicky spíše než kánonicky jednaje, ani souhlasu kněží, již u tebe se objevili, neuznal jsi ho za hodna, což jenom na potupu apoštolské Stolice jsi spáchal. Ba dokonce nedovolils, ač tě žádal, a posvátné zákony církevní zevrubně poučují, aby ses podrobil rozsudku samé sv. (římské) Stolice; než pronesl jsi nad ním rozsudek se svými spřeženci a společníky a zdržuje ho od slavení božských povinností, uvěznils. Nadto i když jsi se vyslovil, žes mužem, náležejícím sv. Petru, abys mohl vésti správu dědictví jeho v Germanii, vězení a pronásledování onoho bratra a spolubiskupa, ba spíše i vyslance našeho, jemuž jsme byli větší péčí povinni, nejen jako věrný neoznámils, nýbrž v Římě, byv naň otázán od našich, lživě zapřels, že jej znáš, zatím co všech strastí, kterých se mu od vašich dostalo, sám byls podněcovatelem, sám vynalézatelem, ba sám byls původcem. O všem tomto maje vydati počet, spěšně přijdi do Říma, nebude-li povaha téhož ctihodného biskupa tak rozšafná, aby mohl sám křivdy své zapomenouti pro Boha. Jinak po měsíci září dotud naprosto nemáš dovoleno svátostně přijímati, dokud budeš oproti nám neposlušností ukazovati svou tvrdohlavost.

6. *Připomínací list papeže Štěpána V. biskupu Dominikovi a knežím Janovi a Štěpánovi, vyslaným (asi r. 886) na Moravu.*

a) Jakmile s milostí boží vstoupíte na území Slovanů, zdobte se takovou skromností, aby činy vaše a vašich lidí daly příklad zbožnosti nevzdělanému lidu, majíce před očima Pána povzbuzujícího, aby viděli skutky vaše dobré a chválili Otce vašeho, jenž jest v nebi. Až přijdete ke knížeti oné otčiny, rcete mu: Navštěvují vás apoštolská knížata sv. Petr, klíčník božího království, a Pavel, učitel národů. I náš pán Štěpán, svatý velekněz, svaté, katolické, apoštolské a všeobecné Církve římské papež, totiž duchovní otec váš, navštěvuje vás a vzkazuje vám něžnou otcovskou lásku, neboť vás objímá duchovně a miluje jako jediného a nejdražšího syna. Všichni svatí biskupové, kněží a jáhnové s ostatním duchovenstvem sv. římské Církve přejí vám blaha, neboť vás ustavičně vzpomínají na svých Boha důstojných modlitbách u prahů sv. knížat apoštolských. Celý úctyhodný senát římského města, od Boha chráněného, s ostatním zástupem věřícího lidu vzkazuje vám pozdravy, neboť si přejí, abyste se vším zdarem ve víře Boha našeho Krista silnými byli a ze slávy světa se radovali. Prvního dne postačiž vám toto říci a otáží-li se vás na blaho vlasti vaší, odpovězte moudře to, co je významno pro poctu náboženství, Církve, důstojnosti a slušnosti vladařské.

b) Rovněž... Praví se: Duch sv. od Otce i Syna, ani se nenazývá nezplozený, aby byli dva Otcové, ani zplozený, aby byli dva Synové, ale nazývá se vycházející. Řeknou-li: zakázáno jest od sv. Otců k vyznání víry něco přidati neb ubrati — rcete: Svatá Církev římská strážkyní jest a potvrditelkou svatých dogmat (t. j. nezměnitelných pravd božích), protože v katolické víře jako zástupkyně Hlavy apoštolů v ničem nekolísá dle slov samého Pána: Šimone, satan žádal, aby vás mohl čistiti jako pšenici, ale já jsem prosil za tebe, aby nezhynula víra tvá, a ty až se jednou obrátíš, potvrzuj bratry své. Tato Církev k víře vedla všecky bloudící a kolísavé upevnila ne tím, že svatá dogmata měnila, nýbrž buď nerozumějícím nebo špatně smýšlejícím je vykládala.

Hl. XII. Mešní oběti a posvátné ony služby, kteréž Metoděj napřed konal jazykem slovanským, ač za předchůdce našeho, totiž za pána, sv. papeže Jana, byl přisahal, že jich dál už konati nebude, vážností apoštolskou naprosto zakazuje, aby se nijakým způsobem toho nečinilo. Avšak jestli bude někdo tak znalý jazyka slovanského, že po posvátném evangelickém, apoštolském čtení dovede jeho vysvětlení povědět ku vzdělání těch, kteří mu nerozumí, schvaluje, děje-li se tak, dovoluje i souhlas dává.

Hl. XIII. O slavení postů pevně držte v paměti, jak ustanovil ve svém listě: že ustavičně dle sil svých postiti se je chvályhodno, též o tělo pečovati je přirozeno; a o slavných dnech štědřejším jídlem tělo střídmě osvěžiti, nepočítá se za hřích, jen když s díkůčiněním i tělo se osvěží, i léčivý pohár duši se podává.

Hl. XIV. Nástupci, kterého si Metoděj proti pravidlům všech sv. Otců opovážil ustanoviti, naší apoštolskou autoritou zapovězte, aby nesloužil (Bohu), dokud se k nám osobně nedostaví a svou záležitost živým slovem nevysvětlí.

B.

Listy papeže Jana VIII., jež se zachovaly v regestech papežských.

1. *Úryvek z listu papeže Jana VIII. králi Karlmannovi.*

Ve vráceném nám a obnoveném biskupství pannonském nechť je dovoleno bratru našemu Metodějovi, jenž tam od apoštolské Stolice byl ustanoven, svobodně spravovati záležitosti biskupské dle starodávného obyčeje.

2. *List papeže Jana VIII. arcibiskupu Metodějovi (z r. 879).*

Biskup Jan, služebník služebníků božích, veledůstojnému Metodějovi, arcibiskupu Církve pannonské. — Ač jsi povinen lid boží, tobě jako duchovnímu pastýři svěřený, živiti a říditi naukami svého hlásání, doslechli jsme, že učením toho, co sv. římská Církev od samé Hlavy apoštolů se naučila a denně hlásá, neučíš a sám lid v omyl vrháš. Pročež tímto listem svého apoštolského úřadu ti poroučíme, abys, nechav stranou každou vhodnou záminku, okamžitě měl na starosti přijíti k nám, abychom z tvých úst slyšeli a poznali, zda tak držíš a tak hlásáš, jak jsi slíbil slovem i písmem víru sv. římské Církve, čili nic, ať pravdivě poznáme tvou nauku. Slyšíme již také, že mše zpíváš barbarským, t. j. slovanským jazykem. Pročež již svým listem, tobě poslaným skrze ankonského biskupa Pavla, zakázali jsme ti, abys tím jazykem posvátných slavností mešních neslavil, nýbrž buď latinským nebo řeckým jazykem, jako zpívá Církev boží po celém okrsku zemském rozprostřená a u všech národů rozšířená. Kázati však nebo řečniti mezi lidem je ti volno, ježto žalmista napomíná všecky národy, aby chválily Boha, apoštol pak dí, aby každý jazyk vyznával, že Ježíš je ve slávě Boha Otce. — Dáno 18. července v indikci XII.

3. *List papeže Jana VIII. knížeti Svatoplukovi (z r. 879).*

Biskup Jan, služebník služebníků božích, Svatopluku moravskému. — Dáváme vám na vědomost, že my, kteří s milostí boží zastáváme úřad sv. Petra, knížete apoštolů, oddanou láskou jako nejmilejší syny vás objímáme, otcovskou láskou milujeme a ve svých modlitbách ustavičných vás všecky Pánu Ježíši Kristu doporoučíme, modlíce se za vás vždy, aby Všemohoucí Bůh, Jenž srdce vaše osvítil a na cestu pravdy přivedl, vás v dobrých skutcích upevnil a až ke smrti v pravé víře a šlechetnou činností ozdobené i neporušené přivésti ráčil. Prý však

v pravé víře nemáte jistoty, jak jsme se dověděli ze zprávy kněze vašeho Jana, jejž jste k nám poslali. Napomínáme lásku vaši, abyste tak drželi, tak věřili, jako svatá římská Církev od samého knížete apoštolů se naučila, držela a na věky držeti bude. — A nadto po všem světě denně slova svaté víry a pravá semena hlásání rozsévá. A jakož víte, že předchůdci naši, totiž představení apoštolské Stolice, od počátku otce vaše učili. Kdyby však vám někdo, buď váš biskup nebo kterýkoli kněz jinak zvěstovati či kázati se opovážil, horlivostí boží jsouce zaníceni, jednomyslně a rozhodně klamnou nauku odmítněte, pevně stojíce a držíce se tradice Stolce apoštolského. Velice však se divíme, když jsme doslechli, že arcibiskup váš Metoděj, od předchůdce našeho, totiž papeže Hadriána, vysvěcený a vám poslaný, jinak učí než slovem i písmem před apoštolskou Stolicí veřejně vyznal, že věří. Proto tedy jsme mu určili, aby bez odkladu hleděl k nám přijíti, ať z jeho úst slyšíme, zdali tak drží a věří, jak slíbil, čili nic. — Dáno 18. července v indikci XII.

4. *List papeže Jana VIII. knížeti Svatoplukovi (z r. 880).*

Milenému synu, slavnému knížeti Svatoplukovi. — Přičinlivosti tvé oznamujeme, že ze zprávy, skvělou řečí pronesené, od našeho spolubratra Metoděje, veledůstojného arcibiskupa svaté Církve moravské, jenž přišel k prahům sv. apoštolů Petra a Pavla a před naší velekněžskou moc spolu s důvěrníkem tvým Semisisnem, jsme se dověděli o tvé upřímné úctě a všeho lidu tvého touze, již chováte k apoštolské Stolici a naší otcovské lásce. Neboť vnuknutím boží milosti, pohrdnuv jinými knížaty tohoto světa, z nejvěrnějšího citu lásky, zvolils sv. Petra, knížete úřadu apoštolského a jeho zástupce za ochránce a ve všech záležitostech za pomocníka i obhájce, steině jako vznešení mužové, tvoji důvěrníci a všecek lid země tvé; a skloniv šíji svou pod ochranu jeho (sv. Petra) a zástupce jeho, s oddanou dojemností toužíš s pomocí boží, jakožto věrně oddaný syn až do skonání tak vytrvati. Pro ni, totiž takovou věrnost a oddanost tvou a tvého lidu, s rozpiatou náručí svého apoštolského úřadu objímám tě s horoucí láskou jako jediného syna; i se všemi důvěrníky tvými přijímáme tě v náruč své lásky otcovské jakožto svěřené sobě ovečky Páně, pastvou života milostivě tě živiti si přejeme a v našich stálých modlitbách Pánu všemohoucímu tě doporoučeti usilovně se snažíme: abys na přímluvu zásluh sv. apoštolů i v tomto světě vše protivné přemoci i v nebeském kraji později s Kristem, Bohem naším, plesati mohl.

Pročež otázali jsme se tohoto ctihodného arcibiskupa vašeho Metoděje před ustanovenými biskupy našimi, zda vyznání pravé víry tak se drží a o posvátných slavnostech mešních tak zpívá,

jak pevně drží sv. římská Církev, a na šesti svatých všeobecných sněmech od sv. Otců dle evangelické autority Krista, Boha našeho, prohlášeno jest a odkázáno. On tudíž vyznal, že drží a zpívá dle evangelické i apoštolské nauky, jak sv. římská Církev učí a od Otců jest odkázáno.

A ježto jsme jej shledali ve všech naukách a záležitostech církevních pravověrným a prospěšným, poslali jsme jej zpět zase vám, aby řídil svěřenou sobě Církev boží a přikazujeme, abyste jej jako svého pastýře s důstojnou poctou, uctivostí a veselou myslí přijali, poněvadž z nařízení své apoštolské autority potvrdili jsme i jemu privilegium jeho arcibiskupství a ustanovili jsme, aby s pomocí boží trvale pevným zůstalo; tak jako autoritou předchůdců našich stanovena a potvrzena jsou práva i privilegia všech Církví božích, tak zajisté, aby podle církevní tradice sám na starosti měl všecky záležitosti církevní a o nich rozhodoval, jako by Bůh o nich uvažoval. Vždyť lid boží mu svěřen a on z duší jejich účet bude klásti. A též kněze, jménem Vichinga, jejž jsi nám poslal, jako zvoleného biskupa sv. Církve nitranské, jsme vysvětili, i poroučíme mu, aby poslušen byl ve všem svého arcibiskupa, jak sv. zákony církevní učí, a chceme, abys rovněž se souhlasem a prozíravostí téhož arcibiskupa ještě druhého vhodného kněze nebo jáhna v dobu vhodnou nám poslal, jejž bychom podobně v jiné církvi, o které víš, že je v ní správa biskupská nutnou, na biskupa vysvětili, aby s těmito dvěma biskupy, od nás vysvěcenými, zmíněný arcibiskup váš, dle ustanovení apoštolského, později světiti mohl pro jiná místa, v nichž biskupové čestně mají a mohou býti. Přikazujeme tedy, aby kněží, jáhnové neb jakékoli svěcení klerikové, ať Slované či kteréhokoli národa, kteří jsou usazeni v území tvé provincie, poddáni a poslušni byli ve všem řečeného již spolubratra našeho, arcibiskupa vašeho, aby naprosto ničeho nepodnikali bez jeho vědomí. Pročež jestliže vzpurni a neposlušni jsouce, pohoršení jakékoli neb rozkol způsobiti se opovážší a po prvním a druhém napomenutí se nijak nepolepší, přikazujeme, že jako rozsévači koukolu z církví a území vašich ve jménu autority naší mají odstraněni býti podle autority pravidel, která jsme mu dali a vám poslali.

Konečně přikazujeme, aby písmo slovanské, od Konstantina, filosofa, kdysi vynalezené, jímž řádně Bohu chvály znějí, pravoplatně schvalujeme; ať týmž jazykem oslavy a skutky Krista, Pána našeho, se vypravují. Neboť jsme napomínáni, abychom Pána Boha chválili nejen třemi, nýbrž všemi jazyky autoritou boží, která přikazuje, řka: Chvalte Hospodina všichni národové a vychvalujte jej všichni lidé. Též apoštolové, naplnění Duchem sv., vypravovali všemi jazyky veliké skutky boží. Odtud i Pavel, také boží polnice, přizvukuje a napomíná: Každý jazyk vyznávej,

že Pán náš Ježíš Kristus, je ve slávě Boha Otce. A též o těchto jazycích v I. epištole ke Korinťanům dosti zjevně nás napomíná, abychom jazyky mluvíce vzdělávali Církev boží. Ani pravé víře nebo nauce nic nepřekáží, buď mešní oběti týmž jazykem slovanským zpívati, buď svaté evangelium nebo nábožná čtení Starého nebo i Nového zákona správně přeložená a vyložená čísti nebo všecky jiné církevní hodinky zpívati: protože kdo utvořil tři hlavní jazyky, a to hebrejský, řecký a latinský, ten stvořil i všecky jiné ke své cti a chvále. Avšak přikazujeme, aby ve všech církvích vaší země pro větší úctu evangelium četlo se latinsky a potom teprve jazykem slovanským, přeložené k poslechu lidu, jenž latinským slovům nerozumí, budiž zvěstováno, jako prý se děje v některých církvích. A líbí-li se tobě a tvým velmožům mešní oběti jazykem latinským raději slyšeti, přikazujeme, aby se ti mešní slavnosti latinsky slavily. — Dáno v měsíci červnu, v indikci XIII.

5. *List pap. Jana VIII. arcibiskupu Metodějovi (z r. 881).*

Biskup Jan, služebník služebníků božích, Metodějovi arcibiskupu pro šíření víry. Schvalujíce horlivost tvé pastýřské péče, kterou věnuješ získávání duší věřících Pánu Bohu našemu a na mysli majíce, žes pěstitelem statečným pravé víry, velice v témž Pánu se radujeme a nepřestáváme vzdávati mu vroucí chvály a díky, On ať vždy víc tě rozněcuje ve svých přikázaních a ku prospěchu Své sv. Církve ode všech protivenství milostivě chrání. Avšak uslyševše z tvého listu o různých případech neb událostech tvých, s jakou soustrastí dali jsme ti najevo svou bolest, z toho můžeš poznati, jak jsme tě napomenuli za tvé přítomnosti před námi, abys držel se učení sv. římské Církve dle důvodné tradice ss. Otců a jak Vyznání víry tak i pravou víru, kterou máš kázati a učiti, tobě jsme svěřili a jenom toto jsme oznámili slavnému knížeti Svatoplukovi svým apoštolským listem, jenž mu byl, jak tvrdíš, dodán a nebylo posláno už jiného listu jemu, ani onomu biskupu veřejně či tajně jsme neuložili jinak jednati, aniž tobě jinak jsme nařídili vykonávati. A tím méně je věřitelno, že jsme od téhož biskupa přísahu vyžadovali, s nímž jsme o této záležitosti, byť jen letmou řečí, nemluvili. Pročež zbav se té pochybnosti a s Boží pomocí všem věřícím vštěpuj pěstění pravé víry, jak je skutečné učení evangelické i apoštolské, ať z námahy svého zápolení přinášíš hojný užitek Pánu Ježíši Kristu a milostí Jeho jsa odměněn, přijmeš příslušnou odplatu. Ostatně se nermuť z jiných zkoušek, které různě přetrpěls, a spíše toto vše dle Apoštola přímo za radost považuj, neboť je-li Bůh s tebou, nikdo nemůže býti proti tobě, až se však vedením božím vrátíš, cožkoli proti tobě nehorázně bylo spácháno, čehokoliv ře-

čeným již listem proti úřadu svému na tobě se dopustil, obojí slyšení před námi projednávané s pomocí boží řádně ukončíme a jeho tvrdošíjnosti nálezem soudu svého potrestati neopomeneme. Dáno 10. dubna, v indikci XIII.

III.

List papeže Štěpána V. králi Svatoplukovi (z r. 885).

Biskup Štěpán, služebník služebníků božích, slovanskému králi Svatoplukovi. Protože z horlivé víry se vší oddaností zaslíbil jsi se knížeti svatých apoštolů, totiž Petrovi, klíčníku království božího a jeho zástupce přede všemi knížaty tohoto rozbouřeného, bloudícího světa za hlavního ochránce zvolils a ochraně jeho ty s velmoži a ostatním lidem své země se svěřils: stálými modlitbami vzýváme Boha, dárce všeho dobra, abys byl chráněn pomocí Toho, v Jehož rukách jsou všecka práva království, abys pod záštitou Jeho a přímluvami knížat apoštolských Petra a Pavla jak od úkladů ďábelských byl uchráněn, tak i tělesnému zdraví se těšil, abys bez pohromy duše i těla, od věčného Soudce dobrými skutky jsa ozdoben, nepomíjejícím štěstím byl obdařen. Také nás, kteří Jej zastupujeme a máme povinnou starost o tebe, ve všem s pomocí boží najdeš jako ochránce, v jakékoli bude třeba záležitosti, v tom, co se týká tvé spásy.

A protože jsme doslechli, že horlivě usiluješ o pravou víru a z toho jako jistý důkaz poznáváme, žes chtěl se utéci k matce své, totiž sv. římské Církvi, která je hlavou všech církví, protože jí tato výsada byla dána ve sv. Petru, hlavě apoštolů, jemuž pravý Pastýř ovce své svěřil, řka: Ty jsi Petr (Skála) a na té skále vystavím Církev svou a brány pekelné jí nepřemohou — branami pekelnými nazývaje ústa tupitelů pravé víry, která ve jménu Kristově vyhubila všecka kacířstva a upevnila všecky ve víře kolísající pod záštitou a pomocí svého zakladatele, an Pán náš Ježíš Kristus dí: Šimone, satan žádal, aby vás mohl čistiti jako pšenici. Ale já jsem prosil za tebe, aby nezhynula víra tvá, ty však až se jednou obrátíš, potvrzuj bratry své.

Kdož, prosím, leda nerozumný, odhodlá se ponořiti do tak hluboké propasti rouhačství, že na víru Petrovu hanu kydá? (Porušená věta.) Vážíme si tvé oddanosti, chtějící se poučiti, abychom mohli vyvýšiti tvou prozíravost zaslouženou chválou, která se vynasnažila ne jinde blouditi, nýbrž té se poraditi, která jest hlavou, od níž též všecky církve vzaly počátek. Vskutku však základ víry, na němž Kristus Církev svou založil, je tento: Jistojistě trvající tři osoby Otce, Syna a Ducha sv. pospolu jsou od věčnosti a sobě rovné a těch tří osob táž je božská přirozenost, táž podstata, táž božská vlastnost, táž velebnost.

A v osobách těchto je rozeznávání, ne sloučení, různost, ne však rozdělení. Rozeznávání pravím proto, že jiná je osoba Otce, jiná Syna, jiná Ducha sv.; Otec totiž od žádného, Syn od Otce, Duch sv. od obou, jedné a téže podstaty, kteréž jest Otec a Syn. A tato sv. Trojice jest jeden pravý Bůh, jež nemá začátku ani konce, ani místem není omezena ani časem se nemění. Otec totiž sám není od jiného, pročež sám nezplozený se nazývá, Syn však od Otce věčný Syn a tudíž zplozený sluje, Duch sv. je duchem Otce i Syna bez nijakého rozdílu, kde žádná doba, jež by měla »dříve« nebo »později«, není myslitelna: pročež ani nezplozený ani zplozený, nýbrž vycházející sluje, aniž dva Otcové nebo dva Synové se smí věřiti. A že Syna jest Duch apoštol a evangelista, svědčí: Kdo nemá Ducha Kristova, není Jeho; apoštol Pavel svědčí také, že Duch jest Otcův i Synův: Vy však nejste v těle, nýbrž v duchu, ač-li Duch boží ve vás přebývá. A opět co nejjasněji rozeznává, že jest Duchem Otcovým, řka: Jestliže Duch Toho, Jenž vzkřísil Krista z mrtvých, ve vás přebývá, oživil i smrtelná těla vaše. A že jest i Duchem Synovým, svědčí týž Pavel: Protože jste synové boží, seslal Bůh Ducha Syna svého do srdcí vašich, jenž volá Abba, Otče!

Že od Otce vychází, praví sama Pravda: Duch, jenž od Otce vychází, ten mě oslavil. Že od Syna vychází, svědčí táž Pravda: On mě oslaví, protože z mého vezme. Budiž dalek toho, aby kdo věřil, že Duch sv. od Otce k Synu a od Syna k posvěcení tvorstva jako po nějakých stupních vychází, ale jak od Otce tak i od Syna zároveň vychází. A kdo popře, že Duch sv. je život? A komu životem Otec, životem jest Syn; jakož Otec má život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl život v sobě samém.

Postačiž tobě, že jsme něco z mnohého řekli, co je ti třeba bez dvojsmyslu řečí vyznávati a srdcem věřiti, ale ne nad síly tě zkoušeti. Neboť paprskem hmotného slunce zrak očí se seslabuje, čím více seslabuje se pozemská mysl jasností nevyslovitelného božství! Tuto víru, založenou na apoštolech a v apoštolech od Pána, drží svatá katolická, apoštolská Církev římská; abys i ty pevně se jí držel: napomínáme tě, zapřisaháme a svědecky prohlašujeme. V ní nalézáme církevní naukou vzdělaného též ctihodného biskupa a drahého spolubratra Vichinga, a proto jsme jej k vám zpět poslali, aby řídil od Boha sobě svěřenou Církev, ježto jsme poznali, že je ti velmi věrný a o tebe dosti pečlivý ve všem. I s myslí upřímnou jej přijměte, držte se a važte si ho jako svého duchovního otce a vlastního pastýře, protože čest jemu prokázanou vzdáváte Kristu, an praví: Kdo vás přijímá, mě přijímá, a kdo mě přijímá, přijímá Toho, Kdo mě poslal. Ať má tedy starost o všecky povinnosti záležitostí církevních a nechť je spravuje, bázeň boží maje před očima, neboť i za ně i za duše lidu sobě svěřeného on sám přísnému soudci účtovati bude.

Věz tedy o postu, že potvrzeno jest Zákonem, proroky a samým Pánem v evangeliu, Mojžíš totiž, aby zákon přijati mohl, 40 dní a nocí se postil. Eliáš, jenž modlitbou nebe zavřel, takže nepršelo tři roky a šest měsíců, a opět modlitbou otevřel a nebe dalo déšť a země dala úrodu svou, 40 dní a nocí se postil. A sám Původce Zákona, Pán náš Ježíš Kristus, 40 dní a nocí se postil. Kdo by však půst zavrhoval, bude zavrhovat i modlitbu a bude rouhavě tvrdit, že je zlem vyháněti zlé duchy, jak Pán praví: Tento druh nevyžene se leč modlitbou a postem. Přikázáno tedy jest postiti se, ale v kterých dnech máme se postiti nebo v kterých se najísti, není stanoveno prohlášením příkazu Páně neb apoštolů, nýbrž podle starobylého zvyku Otců drží Církev, že se mají zachovávati ustanovení předků a zvyk starých místo zákona. Ve středu se máme postit, protože dle evangelia židé čtvrtého dne po sobotě uradili se, aby Ježíše chytili a zabili. Pátek pak správně se počítá k postu pro úctu k umučení Páně. Nicméně též v sobotu jest se postiti pro obnovení památky té skutečnosti, že učedníci, Pána lidsky chápajíce, toho dne v hrobě odpočívajícího oplakávali. Domnívali se někteří, že čtvrtek je zproštěn (postu), protože toho dne je smíření kajícníků, toho je sv. křižmo připravováno, toho dne Vykupitel s učedníky večeřel a svátost svého těla a krve dal, toho dne před zraky učedníků vystoupil na nebesa.

Den Páně jistotně zasvěcen jest radosti pro slávu zmrtvýchvstání a příchod Ducha sv. Dva dny, jež zbývají, ponecháváme úsudku každého jednotlivce; o těchto dnech budiž dbáno, myslím, aby ten, kdo jí, nepohrdal tím, kdo nejí a kdo nejí, aby neposuzoval toho, kdo jí, abychom pro slávu boží činili, cokoliv činíme. Půst ovšem, jenž sluje kvatembr, ne nadarmo schválili staří Otcové ke slavení, an žalmista dí: Dobrořečiti budu Hospodinu v každé době, abychom v každých ročních dobách zvlášť duši svou pokořovali postem. Postiti se tedy prvního měsíce Pán v Exodu, čtvrtého, sedmého a desátého skrze proroka Zachariáše přikázal, abychom v každé době se kajíce doufali v milosrdenství boží. Postačiž ti těchto málo slov o postu, ač velmi mnoho říci možno o jeho tajemstvích, na jejichž vysvětlování nyní není času. Věř však, že nad jiné příjemný jest Bohu tento půst: Rozvaž svazky bezbožnosti, zruš svazky utlačujícího, propusť ty svobodné, kteří jsou skrušeni a učiň přítrž všem obtížím. Toto pak ozdobiti musíš šperkem: Lámej hladovému chléb svůj a potřebné i nuzné uváděj do svého domu. Věz, že tato světla jsou Bohu příjemná, jimiž zdobiti musíš denně půst, aby Bohu byl líbezný.

Divíme se skutečně velmi, slyšíce, že Metoděj oddává se pověře a ne vzdělávání, sporu a nikoli míru, a je-li tomu tak, jak jsme doslechli, zříkáme se úplně jeho pověry. Klatba však na

potupu katolické víry vylita bude na hlavu toho, kdo jej vyřkl. Ale ty a tvůj lid budete bez viny dle rozsudku Ducha sv., ač-li se držíte neporušeně víry, kterou hlásá římská Církev. Pročež božská officia, posvátná tajemství a mešní slavnosti, které týž Metoděj slovanským jazykem slaviti se opovážil, čehož dále že nebude činiti přísahou potvrdil nad svatosvatým tělem sv. Petra, ať žádným způsobem nadále se kdokoli neodváží (přikazujeme), hrozíce se zločinu jeho křivé přísahy. Neboť boží a svou apoštolskou autoritou pod trestem vyloučení z Církve to zakazujeme, vyjma to, co patří ku vzdělání prostého a nechápavého lidu, jestliže výklad evangelia neb apoštola tím jazykem od vzdělaných se hlásá, i ochotně dovolujeme i vybízíme i napomínáme, aby se co nejčastěji dálo, aby každý jazyk Boha chválil a jej vyznával. Stanovíme však, aby vzpurní a neposlušní, sporu a pohoršení hovící, po prvním a druhém napomenutí, nepolepší-li se nikterak, jako rozsévači koukolu z lůna Církve odstraněni byli, a přikazujeme, aby jedna ovce nakažená celého stáda nenakazila, aby z moci naší byla zkrocena a z vašich krajů daleko odehnána.

IV.

Zprávy bibliotekáře Anastazia o sv. Cyrilu.

1. *Výňatek jeho předmluvy ke IV. sněmu cařihradskému r. 869. (VIII. sněm obecný).*

(Mansi. Conc. Coll. Sv. XVI. str. 6.)

Před několika lety hlásal týž Fotius, že každý člověk má dvě duše. A když jej káral Konstantin Filosof, muž veliké svatosti a nejjistější jeho přítel, řka: proč jsi zahubil tolik duší, rozšiřuje mezi lidem takový blud?, odvětil: ne ze snahy komukoliv ublížiti, dí, takové řeči jsem pronášel, nýbrž zkusiti jsem chtěl, jak by jednal patriarcha Ignác, kdyby v jeho době jakákoliv herese vzniklá logickými úsudky filosofů se objevila, jenž by totiž muže zevnější moudrosti byl vypudil; avšak nevěděl jsem, že bych pod rouškou tohoto výkladu tolika duším ublížil. Načež onen: O té světské moudrosti, která ohlupuje a boří! Vystřelils šípy do množství velikého zástupu a nevěděls, že musí kohokoliv ze všech raniti! Jistě je všem zřejmo, že tak jak oči, jakkoliv jsou velké a otevřené, jsou-li zacloněny kouřem z plev, viděti dále nemohou, tak oči tvé moudrosti, jakkoliv jsou značné a otevřené, avšak úplně zaslepené kouřem lakoty a nenávisti, stezky spravedlnosti nemohou viděti. A proto správným jest, když pravíš, žes myslil, žádnému že úhozem svým nemusíš ublížiti, když jsi

ani nepředvídal, cos vypustil, maje smysly své zaslepené zmíněnými vášněmi proti patriarchovi.

2. *Výňatek z listu Anastasia, zaslaného králi Karlu Holému r. 875.*

(Wattenbach: Příspěvky k dějinám křesť. Církve na Moravě. Wien 1849, str. 14.)

Posléze veliký muž a učitel apoštolské Stolice Konstantin Filosof, jenž přišel do Říma za papeže Hadriana ml. ctné paměti a tělo sv. Klimenta opět získal stolci jeho — a jenž celý spis často vzpomenutého a pamětihodného Otce na pamět uváděl a kolik užitku nitro jeho mělo, posluchačům doporučoval, říkával: že kdyby se přihodilo svatým, totiž zakladatelům našim, kteří ztěžka a jakoby kyjem heretiky stínali, míti Dionysia, popravovali by je beze vší pochyby ostrým mečem. — 1. dubna. V indikci VIII.

3. *List Anastasia, bibliotekáře apoštolské Stolice biskupu Gauderikovi.*

Svatému a zasloužilému Gauderikovi, proslulému biskupu, Athanasius, hříšník a nepatrný a nejoddanější knihovník apoštolské stolice, vyprošuje stálého zdraví.

1. Poněvadž tvoje svátost, ctihodný otče, stojí v čele sv. veliternské církve, kde totiž je v oblibě ode dávna význačná úcta sv. Klimenta s chrámem slavné paměti, ne bez zásluhy povzbuzena jest k vyššímu pěstění úcty jeho a k znamenitějšímu hlásání zásluh jeho života k následování pro mnohé. Neboť odnikud nebudeš uznán za svatého před Bohem i lidmi, leč že s duchem tedy svatým za tím, co svaté jest, se svatým úsilím půjdeš. Proto též ostatky téhož sv. mučedníka, s velikou pečlivostí nalezené, umístil jsi v chrámě jeho jména. Proto opět vystavils v Římě modlitebnu podivné krásy. Proto též celé dědictví svého získaného majetku prospěšně věnovals tomuto sv. Klimentovi a skrze něho Pánu Bohu. Proto také vytrvale žádals, aby Jan, muž velezkušený a hodný levita Kristův, sebral k sepsání z různých latinských knížek skutky jeho života a děje umučení jeho. Naposled proto též chtěls často uložiti mně nepatrnému, abych do latiny přeložil, jestli co najdu o něm u Řeků.

Když už tedy památku jeho činů měl zápis latinský, jen to ještě napadá mi přeložiti do římské řeči, co soluňský filosof Konstantin, muž apoštolského života, o nálezu ostatků téhož sv. Klimenta nedávno napsal. Protože tedy zmínili jsme se o tomto nálezu ostatků, třebaže týž velemoudrý muž, zamlčev své jméno, zběžně vzpomíná ve svém spisku (storiola), jak se (nález) udál,

já přece s prospěchem vyložím, co sám od té doby těmito slovy vykládával:

2. »Když«, praví, »pro množství hříchů našich, podivného úkazu mořského odlivu, o němž se čítává mezi jinými divy tohoto sv. Klimenta, u Cheronesu od mnoha minulých dob, jak obyčejně se dálo, není k vidění, moře totiž vlny svoje na dosti značné prostoře do vlastního lůna bylo stáhlo, začal lid v úctě onoho chrámu ponenáhle chladnouti a pouti, na kterou tam věřící spěchávali a to především v den jeho úmrtí, jaksi se straniti, zvláště když ono místo je na hranicích říše římské a od různých národů barbarských co nejvíce se navštěvuje. Když tedy ten div zmizel, na který hmotařští lidé, jak bývá zvykem, se těšili, a když odevšak vzrůstalo množství pohanů, kterým se všichni slabší dávají zastrašiti, ba protože, evangelicky řečeno, bylo nadbytek nepravosti, ustydla láska mnohých, opuštěným a neobydlitelným stalo se to místo, zbořen chrám a celá ona část krajiny chersonské bezmála je proměněna v poušť. Takže, když tam chersonský biskup v tom městě s nemnohými lidmi byl zůstal, bylo zřejmo, že ti lidé nezdáli se býti ani tak měšťany jako spíše obyvateli vězení, ježto se neodvážili z města vyjíti. Z té příčiny tudíž stalo se, že také rakev, v níž částečně byly uschovány uložené ostatky sv. Klimenta, nadobro byla zasypána, takže už ani pro délku doby nebylo památky, jež by hlásala, kde by byla ona rakev.«

3. Toto tedy praví onen vskutku takový a tak znamenitý filosof. Ostatně, když nedávno v Cařihradě meškali poslové apoštolské stolice k vůli slavení synody, kde i mně se událo v témže čase jako vyslanci, zastupujícímu jinou záležitost, prodlévati, zdálo se nám vespolek vhodným, všecko úsilí zcela věnovati na úplné vyšetření této záležitosti, a od Metrofana, muže svatostí a moudrostí slynoucího, arcibiskupa smyrnenské metropole, zvěděti o tom všecku jistou pravdu, ježto nám bylo známo, že on s jinými ještě na Chersonesu od Fotia byl vyobcován. Majíce totiž za to, že čím blíže byl tomu místu, tím poučenějším je o té události, když jsme proto na něm horlivě vyzvídali, vyprávěl nám o tom, o čem zprávu podati nechtěl zmíněný filosof, varuje se známky domýšlivosti. Vypravoval totiž, že týž Konstantin Filosof, od císaře Michala k Chazarům poslaný hlásat slovo boží, když navštívil tam jda a vraceje se Chersones, který je v sousedství země Chazarů, začal bedlivě zkoumati, kde asi je chrám, kde rakev, kde ony odznaky sv. Klimenta, které by osvětlily památky o něm napsané. Ale že všichni na tom místě bydlící, totiž ne domorodci, nýbrž přistěhovalci z různých barbarských národů, ba i velmi divocí loupežníci zapřisahali se, že neví, co on mluví.

Nad tím filosof, zaražen byv, oddal se dlouho modlitbě, vyprošuje si, aby Bůh zjevil, totiž zjevil svaté tělo. Ale že i bis-

kupa k činnosti spasitelnými pobídkami vybídl s duchovenstvem a lidem a ukázav a předčítav mu něco o umučení, nebo o zázracích, něco též o spisech sv. Klimenta a zvláště o způsobu stavby chrámu, u nich postaveného, což v tom ohledu i početnost jeho knih doporučovala, všecky zcela nadchnul k prokopání onoho pobřeží a k vyhledání tak drahocenných ostatků sv. mučedníka a apoštola po pořádku, který filosof sám popsal v historickém vypravování. — Až potud zmíněný Metrofanes.

4. Ostatně, co týž vskutku podivuhodný filosof při nálezu jeho úctyhodných ostatků slavně vydal ku chvalořečení Boha všemohoucího, tím se ozývají řecké školy. Než i dvě vyhlášená dílka jeho, totiž Stručné vypravování a Oslavnou řeč jednu, která jsme drsnou a daleko od jeho skvělé výmluvnosti vzdálenou řečí přeložili, přidavše semtam své mínění jako výklad k jeho pamětem z povinnosti ku tvé otcovské lásce a která ti svěřuji k urovnání válcem tvého vkusu. S dobrým rozumem svazeček chvalozpěvu, jejž týž filosof vydal i k chvále boží i sv. Klimenta, proto jsem nepřeložil, ježto, když se překládá latinsky, tu méně, tam více slabik bylo by nutno utvořit, a zpěv by nedával ani vhodného, ani zvučného souladu. A když skutečně toto je mi uloženo od tebe, ó muži toužebných přání, podniknu pod vedením božím, k čemu mě vybízíš. Protože i když jiným neprospěji psaním, přec aspoň sobě prospěji poslušností.

5. Avšak nechci zatajiti bezúhonnosti tvé, že sv. Kliment napsal něco, čeho ještě dosud neznáme, co připomíná nad míru svatý athenský biskup Dionysius Areopagita a sv. Jan scythopolský, jehož nauka jest obsažena v zápisech synodálních, jejichž mínění o této okolnosti najdeš už dávno uvedená ve spise již vzpomenutého biskupa athénského sv. Dionysia. Je třeba, aby též tato (mínění) byla vložena do toho díla, které se skládá o životě sv. Klimenta na tvou vytrvalou žádost za námahy zmíněného levity jáhna Kristova. Ale kterak ostatky tohoto vždy pamětihodného Klimenta, které často řečený filosof s sebou vzal, do Říma byly přineseny a tam uloženy, nemám za nutné popisovati, když i sám o tom dobře víš, an jsi byl pozorovatelem toho a životopisec jeho, jak doufáme, toho nezamlčí.

PŘÍLOHA.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY.

Pořádá J. Hudeček.

(Pokračování.)

Tentokrát vydáváme tři důležité latinské dokumenty: Stížnostní spis Anonyma salcpurského z roku 871, protestní list bavorských biskupů z roku 900 a tak zv. italskou (římskou) legendu. K těmto tekstům uvádíme několik poznámek.

1. Anonymi salisburgensis de conversione Carantanorum libellus. V tomto memorandu, určeném pravděpodobně papeži Hadriánovi II., se vyličují zásluhy salcpurských arcibiskupů o pokřestění Slovanů v Korutansku a v Pannonii a obhajuje se právo salcpurských arcibiskupů na pannonskou eparchii. Spis je psán stranicky, podává však mnoho vzácných a naprosto věrohodných zpráv, zvláště o Pribinovi a Kocelovi.

2. List bavorských biskupů papeži Janu IX. z roku 900. Je to neobyčejně ostrý protest proti zřízení arcibiskupství a tří biskupství na Moravě, o níž biskupové dokazují, že vždy náležela pod pravomoc biskupů pasovských. O arcibiskupu Metoději není v listě ani zmínky. Někteří badatelé mají list za snůšku smělých lží, aniž se pokoušejí to dokázati. Svou formou je list neobyčejně sebevědomý, ano místy až drzý. Co do obsahu nelze však jednotlivé údaje jen tak beze všeho zamítati. List obírá se událostmi jednak současnými jednak takovými, jejichž svědci ještě žili anebo které byly dosud v živé paměti mnohých. Proto je nezbytně potřeba údaje tohoto listu kriticky, ale bez zaujatosti zkoumati. Nelze na př. jen tak beze všeho zamítati sdělení listu, že Nitransko teprve Svatopluk přivedl ke křesťanství.

3. Legenda italská (správněji římská) byla dlouho považována za nejspolehlivější pramen pro badání o životě a činnosti soluňských bratří. V nejnovější době mnozí badatelé jí vykazují mezi prameny místo podřadné. Dle mého názoru zcela neprávem. Kamenem úrazu jsou hlavně některé nesrovnalosti mezi t. zv. pannonskými legendami a touto legendou. Zvláště zaráží okolnost, že legenda italská jediná se zmiňuje o vysvěcení Konstantina na biskupa. Svůj názor o této otázce podávám na jiném místě. Jsem přesvědčen, že legenda vznikla hlavně z písemných záznamů Konstantinových a z ústních sdělení obou soluňských bratří a že ji tedy lze pokládati i nadále za historický pramen prvého řádu.

ANONYMI SALISBURGENSIS
HISTORIA CONVERSIONIS CARANTANORUM EX ANNO 871.

Hactenus praenotatum est, qualiter bawarii facti sunt christiani, seu numerus episcoporum et abbatum conscriptus in sede Iuvavensi. Nunc adiciendum est, qualiter Sclavi, qui dicuntur Quarantani et confines eorum fide sancta instructi, christianique effecti sunt. Seu quomodo Huni Romanos et Gothos atque Gepidos de inferiori Pannonia expulerunt, et illam possederunt regionem. Quoadusque franci el bawarii cum quarantanis continuis affligendo bellis superaverunt, eos autem qui obediebant fidei et baptizmum sunt consecuti, tributarios fecerunt regum. Et terram quam possident residui, adhuc pro tributo retinent regis usque in hodierum diem.

Nunc recapitulandum est de Quarantanis.

Temporibus gloriosi regis francorum dagoberti Samo quidam nomine, Sclavus manens in quarantanis, fuit dux gentis illius. Qui venientes negociatores dagoberti regis interficere iussit et regia exspoliavit pecunia. Quod dum comperit dagobertus rex, misit exercitum suum et damnum quod ei idem Samo fecerat vindicare iussit. Sicque fecerunt qui ab eo illuc missi sunt, et regis servitio subdiderunt illos. Non multo post tempore coeperunt Huni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere. Fuitque tunc dux eorum nomine boruth, qui hunorum exercitum contra eos iturum bawariis nunciari fecit, eosque rogavit sibi in auxilium venire. Illi quoque festinando venientes expugnaverunt hunos, et obfirmarunt Quarantanos servitutique eos regum subiecerunt similiterque confines eorum, duxeruntque inde secum obsides in bawariam. Inter quos erat filius boruth, nomine cacatius, quem pater eius more christiano nutrire rogavit, et christianum facere; sicut et factum est. Et de chettimaro filio fratris sui similiter postulavit.

Mortuo autem boruth, per iussionem francorum bawarii cacatium iam christianum factum petentibus eisdem sclavis remiserunt, et illi eum ducem sibi fecerunt. Sed ille tertio postea anno defunctus est. Iterum autem permissione domini pippini regis ipsis populis petentibus, redditus est eis Chettimarus christianus factus; cui etiam lupo presbyter ordinatus de Iuvavensi sede in insultam Chemingi lacus, quae et auua vocatur dedit ei nepotem suum, nomine maioranum ad presbyterum iam ordinatum. Et quia compater eius erat idem lupo presbyter, docuit eum, ut ad iuvavense monasterium se devota mente ad christianitatis officium subdidisset. Quem suscipientes idem populi, ducatum illi dederunt. Ille vero secum habens maioranum presbyterum in iuvavensi monasterio ordinatum presbyterum qui admonuit eum ad ipsum monasterium suum caput declinare in servitium dei. Et ille ita fecit ac promisit se ad ipsam sedem serviturum. Sic et fecit, atque annis singulis ibidem suum servitium persolvebat, et inde semper doctrinam et officium christianitatis percepit usque dum vixit.

Peractis aliquantis temporibus praenominatus dux Carantanorum petiit Virgilium episcopum visitare populum gentis illius eosque in fide firmiter confortare. Quod ille tunc minime adimplere valuit, sed sua vice misso suo episcopo nomine modesto ad docendam illam plebem; et cum eo witonem, reginbertum, rozharium atque latinum presbyteros suos, et ekihardum diaconum, cum aliis clericis, dans eis licentiam ecclesias consecrare et clericos ordinare iuxta canonum diffinitionem, nihilque sibi usurpare quod decretis sanctorum patrum contrairet. Qui venientes carantanis, dedicaverunt ibi ecclesiam S. Mariae et aliam Liburnia civitate, seu ad Undrimas, et in aliis quam plurimis locis. Ibique permansit usque ad vitae suae finem. Eo igitur defuncto episcopo postulavit iterum idem Chettimarus dux Virgilium episcopum, si fieri posset ut ad se veniret. Quod ille renuit, orta seditione quod carmula dicimus. Se inito consilio misit ibidem Latinum presbyterum, et non multo post orta seditione alia exivit inde ipse Latinus presbyter. Sedata autem carmula, misit iterum Virgilius episcopus ibidem Madalhohum presbyterum, et post eum Warmanum presbyterum.

Mortuo autem Chettimaro, et orta seditione, aliquot annis nullus presbyter ibi erat; usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad virgilium episcopum; et petiit ibidem presbyteros mittere. Qui tunc misit eis heimonem presbyterum, et reginbaldum presbyterum, atque maioranum diaconum cum aliis clericis. Et non multo post misit iterum ibidem eumdem heimonem et dupliterum ac maioranum presbyteros et alios clericos sum eis. Iterumque misit eis rozharium presbyterum, maioranum et archanbertum. Post eos reginbaldum et reginharium presbyteros. Ac deinde maioranum et augustinum presbyteros. Iterumque reginbaldum et gundharium. Et hoc sub Virgillio factum est episcopo.

Item anacephalaeosis de Avaris.

Antiquis enim temporibus ex meridiana parte danubii in plagis pannoniae inferioris et circa confines regiones romani possederunt, ipsique ibi civitates et munitiones ad defensionem sui fecerunt, aliaque aedificia multa, sicut adhuc apparet. Qui etiam Gothos et Gepidos suae ditioni subdiderunt. Sed post annos nativitatis domini CCCLXXVII et amplius huni ex sedibus suis in aquilonis parte danubii in desertis locis habitantes, transfretantes

danubium expulerunt romanos et gothos atque gepidos. De gepidis autem quidam adhuc ibi resident.

Tunc vero Sclavi post hunos inde expulsos coeperunt istis partibus danubii diversas regiones habitare. Sed nunc qualiter huni inde expulsi sunt, et Sclavi inhabitare coeperunt, et illa pars Pannoniae ad dioecesin Iuvanensem conversa est, edicendum putamus.

Igitur Karolus imperator anno nativitatis domini DCCXC. VI. aericum comitem destinavit et cum eo immensam multitudinem. hunos exterminare. Qui minime resistentes reddiderunt se per praefatum comitem Karolo imperatori. Eodem igitur anno misit Karolus pippinum filium suum in huniam cum exercitu multo, qui praefatum usque ad celebrum eorum locum qui dicitur rinch, ubi iterum omnes eorum principes se reddiderunt pippino. Qui inde revertens partem Pannoniae circa lacum pellissa inferioris, ultra fluvium qui dicitur hrapa, et sic usque ad dravum fluvium et eo usque ubi dravus fluit in danubium, prout potestatem habuit, pranominavit cum doctrina et ecclesiastico officio procurare populum qui remansit de hunis in sclavis in illis partibus, arnoni Iuvavensium episcopo usque ad praesentiam genitoris sui, Karoli imperatoris. Post modum ergo anno DCCC. III. Carolus imperator bawariam intravit, et in mense Octobrio Salcpurc venit. Et praefatam concessionem filii sui iterans potestative multis astantibus fidelibus suis affirmavit, et in aevum inconvulsam fieri conussit.

Simili modo etiam Arn episcopus, successor Virgilii, sedis Iuvavensis deinceps curam gessit pastoralem, undique ordinans presbyteros et mittens in Sclaviniam in partes videlicet quarantanas atque inferioris Pannoniae illis ducibus atque comitibus, sicut pridem Virgilius fecit.

Quorum unus Ingo vocabatur, multum carus populis et amabilis propter suam prudentiam; cui tam obediens fuit omnis populus, ut si cuiquam vel charta sine litteris ab eo directa fuit, nullus ausus est négligere suum praeceptum. Qui etiam mirabiliter fecit.

Vere servos credentes secum vocavit ad mensam, et qui eorum dominabantur infideles foris quasi canes sedere fecit ponendo ante illos panem et carnes et fusca vasa cum vino, ut sic sumerent victus: servis autem staupis deauratis propinare iussit. Tunc interrogantes primi de foris dixerunt: cur facis nobis sic? At ille: Non estis digni, non ablutis corporibus cum sacro fonte renatis communicare, sed foris domum ut canes sumere victus. Hoc facto fide sancta instructi certatim cucurrerunt baptizari. Et sic deinceps religio christiana succrevit.

Interim contigit, anno videlicet nativitatis domini DCC. XC

VIII. arnonem iam archiepiscopum a Leone papa accepto pallio remeando de Roma venisse ultra padum eique obviasse missum Caroli cum epistola sua, mandans illo ipso itinere in partes sclavorum ire et exquirere voluntatem populi illius et praedicare ibi verbum dei. Sed quia hoc facere nequivit, antequam responsum referret suae legationis, festine perrexit ad imperatorem, et retulit ei quidquid per eum domnus Leo papa mandavit. Post expletam legationem ipse imperator praecepit arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum et providere omnem illam regionem, et ecclesiasticum officium more episcopali colere, populosque in fide et christianitate praedicando confortare.

Sicut ille praecepit, fecit illuc veniendo; consecravit ecclesias, ordinavit presbyteros, populumque praedicando (confortare) docuit. Et inde rediens nunciavit imperatori quod magna utilitas ibi potuisset effici si quis inde habuisset certamen. Tunc interrogavit illum imperator, si aliquem habuisset ecclesiasticum virum, qui ibi lucrum potuisset agere deo. Et ille dixit se habere talem, qui deo placuisset et illi populo pastor fieri potuisset. Tunc iussu imperatoris ordinatus est Theodericus episcopus ab Arnone archiepiscopo Iuvavensium; quem ipse arno et Geroldus comes perducentes in sclaviniam dederunt in manus principum, commendantes illi episcopo regionem carantanorum et confines eorum occidentali parte dravi fluminis, usque dum dravus fluit in amnem danubii, ut potestative populum regeret sua praedicatione et evangelica doctrina doceret servire deo, et ut ecclesias constructas dedicasset, presbyteros ordinando constituisset, totumque ecclesiasticum officium in illis partibus, prout canonicus ordo exposcit perficeret, dominationem et subiectionem habens iuvavensium rectorum; sicut ille fecit quamdiu vixit.

Postdiem vero transitus de hoc seculo Arnonis archiepiscopi. anno nativitatis domini DCCC.XXI. adalrammus piissimus doctor sedem iuvavensem suscepit regendam; qui inter cetera beneficiorum opera finito cursu Theodorici episcopi, prout arno archiepiscopus autea Thedorico episcopo sclavos commisit, ita et ipse ottonem constituit episcopum. Ipse enim Adalrammus anno nativitatis Christi DCCCXX.III. pallium accepit ab Eugénio papa rexitque gregem sibi commissum XV annos: eoque superna clementia vocante a nexibus corporis absoluto Liuprammus venerabilis praedictae sedis pontificatum accepit pastor, quem Gregorius pallio honoravit DCCC.XXX.VI. qui innumerabilibus Deo placitis operibus peractis sydereas conscendit sedes anno nativitatis Christi DCCC.L.VIII. Cui successor quem ipse nutrivit Adalwinus venerabilis praesul pallio honoratus a Nicolao papa ad praesens enitet tempus, cum omni regens diligentia divinitus sibi gregem commissum. Quorum temporibus, Liuprammi videli-

cet et Adalwini archiepiscoporum, Osbaldus episcopus Sclavorum regebat gentem prout iam dicti episcopi fecerunt subiecti episcopis iuvavensium et adhuc pse Adalwinus archiepiscopus per semetipsum regere studet illam gentem in nomine domini, sicut iam multis in illis regionibus claret locis.

Enumeratis itaque episcopis Iuvavensium conamur prout veracius in chronicis imperatorum et regum francorum et bawariorum scriptum reperimus, scire volentibus manifestare. Postquam ergo Carolus imperator hunis reiectis episcopatus dignitatem Iuvavensis ecclesiae rectori commendavit, arnon videlicet archiepiscopo et suis successoribus tenendi perpetualiter atque regendi perdonavit, coeperunt populi sive sclavi vel bawarii inhabitare terram, unde illi expulsi sunt huni, et multiplicari. Tunc primus ab imperatore constitutus est confinii comes goterramus, secundus werintarius, IIIus albricus, IVus gotefridus, Vus geroldus. Interim vero, dum praedicti comites orientalem procurabant plagam, aliqui duces habitaverunt in illis partibus ad iam dictam sedem pertinentibus, qui comitibus praefatis subditi fuerunt ad servitium imperatoris; quorum nomina sunt privvizlauga cemicas ztoimar, etgar. Post istos vere duces bawarii coeperunt praedictam terram dato regum habere in comitatum .. N. Helmovinus, albgarius, et pabo. His ita peractis ratbodus suscepit defensionem termini.

In cuius spatio temporis quidam priwina exulatus a moimaro duce maravorum supra danuvium venit ud ratbodum, qui statim illum praesentavit domno nostro regi Hludovico. Et suo iussu fide instructus baptizatus est in ecclesia S. Martini loco treisma nuncupato, curte videlicet pertinenti ad sedem iuvavensem. Qui et postea ratbodo commissus aliquot cum illo fuit tempus. Interim exorta est inter illos aliqua dissensio; quam Privina timens fugam iniit in regionem Wulgariam cum suis et chozil filius eius cum eo. Et non multo post de Wulgariis Ratimari ducis adiit regionem. Illoque tempore Hludovicus rex Bawariorum misit Ratbodum cum exercitu multo ad exterminandum Ratimarum ducem; qui diffidens se defendi posse, in fugam conversus est cum suis qui eadem evaserunt. Et praedictus Privinus substixit, et cum suis pertransivit fluvium Sawa, ibique susceptus a Salachone comite pacificatus est cum Ratbodo.

Aliqua vero interim occasione percepta rogantibus praedicti regis fidelibus praestitit rex Privinae aliquam inferioris Pannoniae in beneficium partem circa fluvium qui dicitur Sala. Tunc coepit ibi ille habitare et munimen aedificare in quodam nemore et palude Salae fluminis, et circumquaque populos congregare ac multum ampliari in terra illa: cui quondam Adalrammus archiepiscopus ultra danubium in sua proprietate loco vocato nitrava consecravit ecclesiam. Sed postquam praefatum munimentum aedificavit, construxit infra primitus ecclesiam, quam Liuprammus archiepiscopus, cum in illa regione ministerium sacerdotale potestative exercuit, in illud veniens castrum in honore s. Dei genitricis Mariae consecravit anno videlicet DCCCL. Ibi fuerunt praesentes chezil, unzhat, chotemir, liuutemir, zcurben, siliz, wulkina, witemir, trebiz, brisnuz, zvemin, zeska, crimisin, goymer, zistilo, amelrich, altvart, wellehelm, fridepercht, serot, cunther, arfrit, nidrid, isanpero, rato, deoterih, item deoterich, madalrercht, engelhadt, waltker, deobald. Ipsi viderunt et audiverunt complacitationem illo die inter Liuprammum et Privinam, quando ille dedicata est ecclesia, id est IX. Kal. Febr. Tunc dedit Privvina presbyterum suum, nomine Dominicum, in manus et potestatem Liuprammi archiepiscopi, et Liuprammus illi presbytero licentiam concessit in sua dioecesi missam canendi; commendans illi ecclesiam illam et populum procurandum sicut ordo presbyteratus exposcit. Indeque rediens idem pontifex, et cum eo Hezhil, consecravit ecclesiam Sandrati presbyteri, ad quam Hezil territorium et silvam ac prata in praesentia praefatorum virorum tradidit et circumduxit in ipsum terminum. Tunc quoque ad ecclesiam Erinperti presbyteri, quam memoratus praesul consecravit, tradidit Hezil, sicut Engildeo et filii eius duo, et Erenpercht presbyter, habuerunt et circumduxit praefatos viros in ipsum terminum. Transactis namque fere duorum aut trium annorum spatiis ad Salapiugin consecravit in honore S. Hrodberti ecclesiam, quam privvina cum omni superposito tradidit deo et S. Petro atque S. Hrodberto in perpetuum usum fructuarium viris dei Salzburgensibus habendi. Post modum vero roganti Privvino misit Liuprammus, archiepiscopus magistro de Salzburch muratores et pictores fabros et lignarios, qui infra civitatem Privinae honorabilem ecclesiam construxerunt, quam ipse Liuprammus aedificari coepit, officium ecclesiasticum ibidem colere peregit. In qua ecclesia Adrianus martyr humatus pausat. Item in eadem civitate ecclesia S. Iohannis Baptistae constat dedicata, et foris civitatem ad dudleipin, ad ussitin, ad businiza, ad bettoviam, ad stepili perc, ad lindolneschirichun, ad keisi, ad uveidhereschirichum, ad isangrimenschirichum, ad beatuseschirichun, ad quinque basilicas temporibus Liuprammi dedicatae sunt ecclesia. Et ad otachareschirichum, et ad palmunteschirichum ceterisque locis ubi privvina et sui voluerunt populi. Quae omnes temporibus privvinae constructae sunt et consecratae a praesulibus Iuvavensibus.

Pervenit igitur ad notitiam Ludovici piissimi Regis, quod privvina piissimus fuit ac benevolus erga dei servitium et suum; fidelibus suis quibusdam saepius ammonentibus concessit illi in proprium totum, quod prius habuit in beneficium, exceptis illis rebus, que ad episcopatum Iuvavensis ecclesiae viderentur pertinere. scilicet ad S. Petrum principem apostolorum et beatissimun

Hrodbertum ubi ipse corpore requiescit. Ubi tunc ad praesens rector venerabilis Liuprammus archiepiscopus praeesse dinoscitur. Ea ratione diffinivit domnus senior noster rex easdem res, que tunc ad ipsum episcopum in ipsis locis conquaesite sunt, et quae inantea deo propitio possunt, ut sine illius hominis contradictione iudiciaria consignatione illibate ad ipsa loca supra dictorum perpetualiter valeant perseverare. Isti fiebant praesentes: N. liuphrammus archiepiscopus, erchanbertus ep., erchanfridus ep., hartwigus ep. Karolomannus, hludovicus. ernust ratpot. werinheri. pabo. fritilo. tacholf. deotrih. vuaninc. gerolt. liutolt. deotheri. wuolfregi. Jezo. egilolf. puopo. adalperht. megingoz. Item adalperht. odalrih. peringer. managolt. Actum loco publice in reganespurc. Anno domini DCCC°. XL°. VIII°. Indictione XI, sub die IIII idus octobris.

Quamdiu enim ille vixit, nihil minuit rerum ecclesiasticarum nec subtraxit de potestate praedictae sedis, sed ammonente archiepiscopo, prout valuit, augere studuit; quia ad augmentum servitii dei primitus post obitum Dominici presbyteri, Sovarnagal presbyter ac praeclarus doctor illuc missus est, cum diaconis et clericis. Post illum vero Altfridum presbyterum et magistrum cuiusque artis Liuprammus illuc direxit; quem Adalwinus successor Liuprammi archipresbyterum ibi constituit, commendans illi claves ecclesiae, curamque post illum totius populi gerendam. Similiter, eo defuncto, rihbaldum constituit archipresbyterum. Qui multum tempore ibi commoratus est, exercens suum potestative officium, sicut illi licuit archiepiscopus suus — usque dum quidam graecus methodius nomine, noviter inventis sclavinis litteris, linquam latinam doctrinamque romanam atque literas auctorales latinas philosophice superducens, vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Quod ille ferre non valens sedem repetivit Iuvavensem.

Anno igitur DCCC.LXV. venerabilis archiepiscopus Iuvavensium Adalwinus nativitatem Christi celebravit in castro Hezilonis, noviter Moseburch vocato, quod illi successit moriente patre suo privvino quem Maravi occiderunt; illo quoque die ibi officium celebravit ecclesiasticum. Sequentique die in proprietate Wittimaris dedicavit ecclesiam in honore S. Stephani protomartyris. Die vero Kal. Jan. ad ortahu consecravit ecclesiam in honore S. Michaelis archangeli in proprietate Hezilonis. Idem eodem anno ad weride in honore S. Pauli apostoli id. Nov. dedicavit ecclesiam. Item in eodem anno XIX. Kal. Febr. ad Spizzun in honore S. Margarethae virginis ecclesiam dedicavit. Ad Termperch dedicavit ecclesiam in honore S. Laurentii. Ad Fiskere eodem anno dedicavit ecclesiam. Et singulis proprium dedit presbyterum ec-

clesiis. Sequenti quoque tempore veniens iterum in illam partem causa confirmationis et praedicationis, contigit, illum venire in locum, qui dicitur cella, proprium videlicet unzatonis, ibique apta fuit ecclesia consecrandi, quam dedicavit in honore S. Petri principis apostolorum, constituitque ibi proprium presbyterum. Ecclesiam Stradachi dedicavit in honore S. Stephani. Iterum in veride ecclesia dedicata floruit in honore Petri principis apostolorum. Postea vero tres ecclesias consecravit, unam ad quartinacha in honore S. Johannis evangelistae; alteram ad Muzziliches chirichum, tertiam ad ablanza; quibus constituit proprios sacerdotes.

A tempore igitur, quo dato et praecepto domni Karuli Imperatoris orientalis Pannoniae populus a Juvavensibus, regi coepit praesulibus, usque in praesens tempus sunt anni LXXV., quod nullus episcopus alicubi veniens potestatem habuit ecclesiasticam in illo confinio nisi Salcburgenses rectores; neque presbyter aliunde veniens plus tribus mensibus ibi ausus est colere officium, priusquam suam dimissoriam episcopo praesentaverit epistolam. Hoc enim ibi observatum fuit, usque dum nova orta est doctrina Methodii philosophi.«

EPISTOLA EPISCOPORUM BAVARIENSIUM AD IOANNEM P. SCRIPTA ANNO 900.

(Queruntur unum archiepiscopum et episcopos tres in Moravorum terris, prius Pataviensi episcopo subiectis, creatos esse:)

»Summo Pontifici, et universali Papae, non unius Urbis, sed totius Orbis, domino Ioanni, Romanae Sedis gubernatori magnifico, humillimi Paternitatis vestrae filii. Theotmarus Iuvavensis ecclesiae archiepiscopus Waldo Frisingensis, Erchenpaldus Eystatensis, Zaclarias Saebonensis, Tutto Ratisponensis, Richarius Pataviensis ecclesiae episcopus. Nec non et universus clerus, populusque christianus per totam Noricam, quae et Bawaria vocatur; prosperum in Salvatore nostro profectum, catholicae pacis augmentum, et regnum optamus aeternum.

Antecessorum vestrorum decretis et catholicorum patrum institutis plenissime instruimur, in omnibus nostro ministerio sacerdotali obstantibus et adversantibus Romanum appellare Pontificem; ut, quod ad unitatem concordiae et ad custodiam, pertinet disciplinae, nulla dissensione violetur, sed ab ipso summa provisione decernatur. Nequaquam enim credimus, quod coacti quotidie audimus, ut de illa sancta et Apostolica sede, quae nobis sacerdotalis mater est dignitatis, et origo christianae religionis, profluxerit quippiam perversitatis, sed doctrina et auctoritas ecclesiasticae rationis. Sed venerunt, ut ipsi promulgaverunt, de latere vestro tres episcopi, videlicet Ioannes archiepiscopus, Benedictus

et Daniel episcopi, in terram Slavinorum, qui Moravi dicuntur: quae regibus nostris et populo nostro, nobis quoque cum habitatoribus suis subacta fuerat, tam in cultu christianae religionis quam in tributo substantiae saecularis; quia exinde primum imbuti et ex paganis Christiani facti sunt. Et idcirco Pataviensis episcopus civitatis, in cuius dioecesi sunt illius terrae populi ab exordio christianitatis eorum, quando voluit et debuit, illuc nullo obstante intravit, et synodalem cum suis et etiam ibi inventis conventum frequentavit, et omnia quae agenda sunt potenter egit et nullus ei in faciem restitit. Etiam et nostri comites illi terrae confines placita saecularia illic continuaverunt, et quae corrigenda sunt, correxerunt, tributa tulerunt, et nulli eis restiterunt; usque dum incessente corda eorum diabolo christianitatem abherrere, et omnem iustitiam detrectare belloque lacessere et obsistere saevissime coeperunt: adeo ut via episcopo et praedicatoribus illuc non esset, sed libitu suo egerunt quae voluerunt. Nunc vero, quod grave nobis videtur et incredibile, in augmentum iniuriae iactitant se magnitudine pecuniae id egisse; qualia de illa Apostolica sede numquam audivimus exisse, neque canonum decreta sanxisse, ut tantum schisma una pateretur ecclesia. Est enim unus episcopatus in quinque divisus. Intrantes enim praedicti episcopi in nomine vestro, ut ipsi dixerunt, ordinaverunt in uno eodemque episcopatu unum archiepiscopum (si tamen in alterius episcopatu archiepiscopium esse potest) et tres suffraganeos eius episcopos, absque scientia archiepiscopi, et consensu episcopi, in cuius fuerunt diocesi. Cum in concilio Africano cap. XX. decretum sit, ut plebes quae in dioecesibus ab episcopis retinentur, quae numquam episcopos habuerunt, nonnisi cum voluntate eius episcopi, a quo tenentur, proprios accipiant rectores vel episcopos. Et item in eodem concilio cap. LXV. ut plebes, quae numquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario uniuscuiusque provinciae et primatis, atque consensu eius, ad cuius dioecesin eadem plebs pertinebat, episcopos minime accipiant. In decretis Papae Leonic cap. XV. scriptum, est: Nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeantur, qui a provincialibus episcopis cum metropolitani iudicio non consecrantur. Item cap. XLIX. Si indignis quibusque et longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium et gubernatio ecclesiae detur: non est hoc consulere populis, sed nocere, nec praestare regimen, sed augere discrimen. Et in eodem capite post pauca: Difficile est, ut bono peragantur exitu, quae malo sunt inchoata principio. Et in decreto Papae Coelestini antecessoris vestri cap. XVII. continetur, ne alicui locus concedatur sacerdoti in alterius iniuriam.

Antecessor vester Zuentibaldo duce impetrante Wichingum consecravit episcopum; et nequaquam in illum antiquum Patavi-

ensem episcopatum eum transmisit, sed in quamdam neophytam gentem, quam ipse dux domuit bello, et ex paganis Christianos esse patravit. Cum autem iisdem Slavis locus familiaritatis apud legatos vestros dabatur, accusabant nos et diffamabant nos in multis et verbis mendacibus instabant, quia nemo eis vera respondebat, dicentes: nos et cum Francis et Alemannis scandalum et discordiam habuisse; cum hoc falsum esse ex hoc convincitur, quia amicissimi nostri sunt et caritative cooperantes. Et etiam cum ipsis impacatos nos esse accusabant; quod non nostra culpa exigente, sed sua protervia faciente, ita fatemur esse. Quia quando christianitas illis coepit vilescere, et insuper debitum tributum senioribus nostris regibus, et principibus eorum solvere respuerunt, belloque resistere et gentem nostram coeperunt lacessere. orta est seditio inter illos. Et quoniam armis si eos defenderint, in servitium redegerint: idcirco jure proprio tributarios habere debuerunt et debent; et sive velint sive nolint, regno nostro subacti erunt. Quapropter oportet vos ab alto speculari, et moderaminis temperiem prae omnibus tenere, ne peior pars confortetur et melior infirmetur.

Progenitores namque serenissimi senioris nostri, Hludovici videlicet, imperatores et reges ex christianissima Francorum gente prodierunt Moravi vero Sclavi a paganis et ethnicis venerunt. Illi potentia imperiali Romanam rempublicam sublimaverunt, isti damnaverunt. Illi christianum regnum confortaverunt, isti infirmaverunt. Illi toti mundo spectabiles apparuerunt, isti latibulis et urbibus occultati fuerunt. Illorum consilio Apostolica sedes vollebat, istorum persecutione christianias dolebat. In omnibus his iuvenculus rex noster, nulli praedecessorum suorum secundus, nulli et inferior, sed secundum virtutem a Deo sibi datam sanctae Romanae ecclesiae et vobis, summo Pontifici, cum omnibus regni sui principibus adjutor optat esse fortissimus. Omne mamque regnum divinitus sibi commissum ad Dei servitium suumque adjutorium unum vult et operatur. Unde et pace viget, et concordia gratulatur, atque ad vestram paternitatem, sicut patres sui, se pertinere laetatur.

Quod nos praefati Sclavi criminabantur, cum Ungaris fidem catholicam violasse, et per canem seu lupum aliasque nefandissimas et ethnicas res sacramenta et pacem egisse, atque ut in Italiam transirent pecuniam dedisse: si vobis coram posito ratio inter nos agitaretur ante Deum, qui cuncta novit antequam fiant, et coram vobis qui vicem eius Apostolicam tenetis, eorum falsitas manifestaretur et innocentia nostra probaretur. Quia enim Christianis nostris longe a nobis positis semper imminebant et persecutione nimia affligebant, donavimus illis nullius pretiosae pecuniam substantiae, sed tantum nostra linea vestimenta; quatenus

aliquatenus eorum feritatem molliremus et ab eorum persecutione quiesceremus. Talia namque, ut praescripsimus, iuxta malitiam cordis sui argumentantes, et Pontifices nostros ad iniuriam nostram incitantes; adeo ut directa nobis epistola, quasi ab Apostolica sede, haec omnia improperabant et diversas iniurias ingerebant, atque inter alia divino gladio feriendos dignos dicebant. Impletur enim in nobis, quod quidam sapiens ait: Iustus tulit crimen iniqui. Ipsi enim crimen quod nobis falso semel factum imposuerunt, multis annis peregerunt. Ipsi Ungarorum non modicam multitudinem ad se sumpserunt, et more eorum capita suorum pseudochristianorum penitus detonderunt et super nos Christianos immiserunt; atque ipsi supervenerunt et alios captivos duxerunt, alios occiderunt, alios ferina carcerum fame et siti perdiderunt, innumeros vero exitio deputarunt et nobiles viros ac honestas mulieres in servitium redegerunt, ecclesias Dei incenderunt et omnia aedificia deleverunt: ita ut in tota Pannonia, nostra maxima provincia, tantum una non appareat ecclesia, prout episcopi a vobis destinati, si fateri velint, enarrare possunt, quantos dies transierint et totam terram desolatam viderint.

Quando vero Ungaros Italiam intrasse comperimus, pacificare cum eisdem Sclavis teste Deo multum desideravimus, promittentes eis, propter Deum omnipotentem ad perfectum indulgere omnia mala contra nos nostraque acta, et omnia reddere, quae de suis nostros constaret habere; quatenus ex illis securos nos redderent et tamdiu spatium darent, quamdiu Longobardiam nobis intrare et res sancti Petri defendere populumque christianum divino adjutorio redimere liceret. Et nec ipsum ab eis obtinere potuimus, ut post tanta maleficia haberent benecifia; et sunt falsi accusatores, qui semper fuere Christianorum persecutores.

Si quis in toto mundo aliorsum nos oberrasse et iustitiae restitisse probare conetur, veniat praesens, et eum ludificasse nosque de hac re sentietis purissimos esse. Idcirco singuli omnesque ad monendo precamur, ne ullo modo alicui falso de nobis aliquam suscipionem referenti creduli sitis, antequam opportunitas exigat, ut huius rei gratia missus de vestra celsitudine nobis, aut a nostra parvitate directus appareat vobis. Communis gemitus et generalis dolor angustat, quos Germania et tota tenet Norica, quod unitas ecclesiae dividitur scissura. Est enim, ut praemisimus, unus episcopatus in quinque divisus. Ideo si quid fraus maligni Sclavorum calliditate adduxerit, iustitia avertat. Vosque virtute ex alto induti et Apostolica potestate armati iuxta Prophetam; quod fractum est alligate, quod infirmum consolidate, quod abjectum reducite; ut deinceps populus et fide integritate gratuletur, et sancta ecclesia tranquilla devotione laetetur.

Theotmarus indignus archiepiscopus et Apostolicarum rerum

procurator promptissimus. Pecuniam vestro iuri debitam, propter infestam paganorum saevitiam, nec per me poteram nec per alios transmittere; sed quia Dei gratia liberata est Italia, quantocius potero, vobis transmittam. Precatur nostra humilitas, ut dignetur vestra sublimitas respondere per singula transmissa cum epistola.

Alme Pater mundi, dignus praenomine Petri,
Nomine quem sequeris, utinam virtute sequaris;
Sisque tuis famulis protector verus, et ipsos
Commendes Domino, coelo qui praesidet alto.

LEGENDA ITALICA.

1.

Tempore igitur quo Michael Imperator Novae-Romae regebat imperium, fuit quidam vir nobili genere civitate Thessalonica ortus, vocabulo Constantinus, qui ob mirabile igenium, quo ab inеunte infantia mirabiliter claruit, veraci agnomine Philosophus est appellatus. Hic cum adolevisset, atque a parentibus fuisset in urbem regiam ductus, essetque insuper magna religione et prudentia praeditus, honorem quoque Sacerdotii ibidem, ordinante Domino, est adeptus.

Tunc temporis ad praefatum Imperatorem Cazarorum legati venerunt, orantes ac supplicantes, ut dignaretur mittere ad illos aliquem eruditum virum, qui eos fidem catholicam veraciter edoceret; adjicientes inter cetera, quoniam nunc Judaei ad fidem suam, modo Saraceni ad suam nos vonvertere.e contrario moliuntur. Verum nos ignorantes ad quos potissimum nos transferamus, propterea a summo et catholico Imperatore consilium quaerere nostrae fidei ac salutis decrevimus, in fide ac veteri amicitia plurimum confidentes. Tunc Imperator, simul cum Patriarcha consilio habito, praefatum Philosophum advocans, simul cum legatis illorum ac suis, honorificentissime transmisit illuc, optime confidens de prudentia et eloquentia eius.

2.

E vestigio igitur praeparatis omnibus necessariis, iter arripiens venit Cersonam, quae nimirum terrae vicina Cazarorum et contigua est, ibique gratia discendi linquam gentis illius est aliquantulum demoratus. Interea Deo inspirante, qui iam iamque tantum, tamque pretiosum thesaurum, corporis videlicet S. Clementis, fidelibus suis revelare decreverat, coepit praefatus vir, ac si curiosus explorator, ab incolis loci diligentissime perscrutari

ac solerter nvestigare illa, quae ad se tum litterarum traditione, tum quoque vulgari fama, de corpore B. Clementis, de templo angelicis manibus praeparato sive de arca ipsius, pervenerant. Ad quem praefati omnes utpote non indigenae, sed diversis ex gentibus advenae, se quod requireret omnino nescire professi sunt. Siquidem ex longo iam tempore, ob culpam et negligentiam incolarum, miraculum illud marini recessus, quod in historia passionis praefati Pontificis celebre satis habetur, fieri destiterat, et mare fluctus suos in pristinas stationes refuderat. Praeterea et ob multitudinem incursantium Barbarorum locus ille desertus est, et templum neglectum atque destructum, et magna pars regionis illius fere desolata et inhabitabilis reddita; ac propterea ipsa sancti Martyris arca cum corpore ipsius fluctibus obruta fuerat.

3.

Super quo responso miratus valde ac tristis Philosophus redditus, ad orationem conversus est, ut quod per homines explorare non poterat, divina sibi revelatio meritis praefati Pontificis dignaretur ostendere. Civitatulae ipsius Metropolitam, nomine Georgium, simul cum clero et populo ad eadem de coelo expetenda invitans: super hoc etiam referens illius gesta passionis, seu miraculorum eiusdem beatissimi Martyris, plurimos eorum accedere et tam pretiosas margaritas tamdiu neglectas requirere, et in lucem Deo iuvante reducere, suis adhortationibus animavit. Quadam autem die, quae in III. Calendarum Januariarum inscribitur. tranquillo mari navem ingressi, Christo duce iter arripiunt, praedictus videlicet Philosophus cum Episcopo ac venerabili clero, nec non cum nonnullis de populo. Navigantes igitur cum ingenti devotione ac fiducia psallentes et orantes pervenirunt ad insulam, in qua videlicet aestimabant sancti corpus Martyris esse. Eam igitur undique circumdantes, et multo luminum splendore lustrantes, coeperunt magis ac magis precibus sacris insistere, et in acervo illo, quo tantum thesaurum quiescere suspicari dabatur, curiose satis et instantissime fodere.

4.

Ubi diu multumque desiderio sancto cunctantibus, et de spe divinae miserationis plurimum confidentibus, tandem ex improviso velut clarissimum quoddam sidus, donante Deo, una de costis Martyris pretiosi resplenduit. Ad quod spectaculum omnibus immensa exultatione repletis, magisque ac amplius sine aliqua iam excitatione terram certatim eruderantibus, sanctum quoque caput ipius consequenter apparuit. Quantae iam omnium voces in

coelum, quantae laudes et gratiarum actiones in Deum ab universis cum lacrymarum effusionibus, datae sunt, si vel aestimare quidem vix possumus, quanto minus exprimere? Tanta siquidem in omnes tum de sanctarum inventione reliquiarum, tum de immensissimi odoris suavitate erat innata laetitia, ut cum iubilo ineffabili gratulantes in paradiso extra sese putarentur consistere. Cum ecce post paullulum rursus quasi ex quibusdam abditis sanctarum reliquiarum particulis paullatim et per modica intervalla. omnes repertae sunt. Ad ultimum quoque ipsa etiam anchora, cum qua in Pontum est praecipitatus, apparuit.

5.

Omnibus igitur pro tantis Dei bonis immensa repletis laetitia, celebratis ibidem a sancto Pontifice sacrosanctis mysteriis, ipsemet sanctus vir super proprium caput sanctarum reliquiarum loculum levans, ad navim cum ingenti universorum subsequentium tripudio detulit; ac deinde Georgiam metropolim cum hymnis et laudibus maximis transportavit. Interea cum iam civitati appropinquarent, vir nobilis Nicephorus eiusdem civitatis dux, illis cum pluribus alliis obviavit, et adoratis sanctis reliquiis, cum multis gratiarum actionibus praecedens sanctum loculum, ad urbem cum gaudio remeare properabat. Ibi etiam cum ingenti universorum tripudio sanctum ac venerabile corpus receptum adoravit, et recitato coram omni populo inventionis eius mysterio, cum iam advesperasceret, et prae nimia populi frequentia ingredi ultra non posset, in templo S. Sozontis quod urbi erat contiguum, cum diligenti custodia posuerunt; demum vero ad ecclesiam S. Leuntii transtulerunt. Inde cum mane factum esset, universa civitatis multitudo conveniens, assumpto sanctarum reliquiarum loculo, totam cum magnis laudibus in circuitu lustraverunt urbem, et sic ad maiorem basilicam venientes, in ea ipsum honorifice locaverunt; sicque omnes demum ad sua gaudentes reversi sunt.

6.

Post haec praedictus Philosophus iter arripiens, et ad gentem illam, ad quam missus fuerat, veniens, comitatus Redemptoris omnium Dei praedicationibus et rationibus eloquiorum suorum, convertit omnes illos ab erroribus quos tam de Saracenorum quam de Judaeorum perfidia retinebant. Unde plurimum exhilarati, et in fide catholica corroborati atque edocti, gratias referebant omnipotenti Deo et famulo eius Constantino Philosopho. Litteras insuper Imperatori cum multis gratiarum actionibus transmiserunt: quia eos studio suo ad veram et catholicam revocare studuerit fi-

dem; affirmantes se ob eam rem imperio eius semper subditos et fidelissimos de cetero velle manere. Deducentes autem Philosophum cum multo honore, obtulerunt ei munera maxima, quae ille omnia, ut revera Philosophus, respuens, rogavit ut pro muneribus illis quotquot captivos externos haberent, sibi secum mox reversuro dimitterent. Quod protinus completum est.

7.

Philosopho autem reverso Constantinopolim, audiens Rastilaus princeps Moraviae, quod factum fuerat a Philosopho in provincia Cazarorum; ipse quoque genti suae consulens, ad praedictum Imperatorem nuntios misit, nuntians hoc, quod populus suus ab idolorum quidem cultura recesserat, et christianam legem observare desiderabat; verum doctorem talem non habent, qui ad legendum eos et ad perfectam legem ipsam edoceat: rogare se ut talem hominem ad partes illas dirigat, qui pleniter fidem et ordinem divinae legis et viam veritatis populo illi ostendere valeat. Cuius precibus annuens Imperator, eundem supernominatum Philosophum ad se venire rogavit; eumque illuc, id est, in terram Sclavorum, sumul cum Methodio germano suo, transmisit, copiosis valde illi de palatio suo datis expendiis. Cumque ad partes illas Deo praeparante, venissent; cognoscentes loci indigenae adventum illorum, valde gavisi sunt; quia et reliquias B. Clementis secum ferre audierant, et Evangelium in eorum linguam a Philosopho praedicto translatum. Exeuntes igitur extra civitatem obviam, honorifice et cum ingenti laetitia receperunt eos. Coeperunt itaque ad id quod venerant peragendum studiose insistere, et parvulos eorum litteras edocere, officia ecclesiastica instruere, et ad correptionem diversorum errorum, quos in populo illo repererant, falcem eloquiorum suorum inducere; sicque abrasis et extirpatis de agro illo pestifero multifariis vitiorum sentibus divini verbi gramina seminare. Manserunt ergo in Moravia per annos quatuor et dimidium, et direxerunt populum illius in fide catholica, et scripta ibi reliquerunt omnia, quae ad Ecclesiae ministerium videbantur esse necessaria.

8.

His omnibus auditis, Papa gloriosissimus Nicolaus, valde laetus super his quae sibi ex hoc relata fuerant redditus, mandavit et ad se venire illos litteris Apostolicis invitavit. Quo nuntio illi percepto valde gavisi sunt, gratias agentes Deo, quod tanti erant habiti, quod mererentur ab Apostolica Sede vocari. Mox igitur iter aggressi, duxerunt etiam secum aliquos de discipulis suis, quos

dignos esse ad Episcopatus honorem recipiendum censebant; sicque post aliquos dies Romam applicuerant.

9.

Sed cum ante non multos dies supradictus Papa Nicolaus trasiisset ad Dominum, secundus Adrianus, qui illi in Romano Pontificatu successerat, audiens quod praefatus Philosophus corpus B. Clementis, quod studio suo repererat, secum deferret, valde nimis exhilaratus est, et extra Urbem cum clero et populo procedens obviam illis, honorfice satis eos recepit. Coeperunt interea ad praesentiam sanctarum reliquiarum, per virtutem omnipotentis Dei, sanitates mirabiles fieri; ita ut quovis languore quilibet oppressus fuisset, adoratis pretiosi Martyris reliquiis sacrosanctis, protinus salvaretur. Quapropter tam Venerabilis Apostolicus quam et totius Romani populi universitas, gratias et laudes Deo maximas referentes, gaudebant et iocundabantur in ipso, qui iis post tam prolixi temporis spatia concesserit in diebus suis sanctum et Apostolicum virum, et ipsius Apostolorum. Principis Petri successorem, in sede sua recipere; et non solum Urbem totam, sed et Orbem quoque totum Romani imperii, signis eius ac virtutibus illustrare. Multis itaque gratiarum actionibus praefato Philosopho pro tanto beneficio redditis, consecraverunt ipsum et Methodium in Episcopos, nec non et ceteros eorum discipulos in Presbyteros et Diaconos.

10.

Cum autem Philosophus, qui et Constantinus, diem transitus sui imminere sibi sensisset, ex concessione Summi Ponsificis imposuit sibi nomen Cyrillum, dicens hoc revelatum sibi fuisse: et sic post quadraginta dies dormitionem accepit in Domino sexto decimo Kalendas Martias. Praecepit autem sanctus Apostolicus, ut omnes tam Graeci quam Romani clerici ad exequias eius accurrerent cum psalmis et canticis, cum cereis et thuris odoribus, et non aliter ei quam ipsi quoque Apostolico, funeris honorem impenderent.

11.

Tunc supradictus frater eius Methodius accedens ad sanctum Pontificem, et procidens ad vestigia eius, ait: Dignum ac necessarium duxi suggerere Beatitudini Tuae, Apostolice Pater, quoniam quando ex domo nostra ad servitium, quod auxiliante Domino fecimus, sumus aggressi; mater cum multis lacrymis obtestata est, ut si aliquem ex nobis, antequam reverteremur, ,obiisse contingeret defunctum fratrem frater vivens ad monasterium suum reduceret,

et ibidem illum digno et competenti obsequio sepeliret. Dignetur igitur Sanctitas vestra hoc munus meae parvitati concedere, ne precibus matris vel contestationibus videar aliquatenus contraire. Non est visum Apostolico quamvis grave sibi aliquantulum videretur, petitioni et voluntati huiuscemodi refragari: sed clausum diligenter defuncti corpus in locello marmoreo, et proprio insuper sigillo signatum post septem dies dat ei licentiam recedendi. Tunc Romanus clerus simul cum Episcopis ac Cardinalibus et nobilibus Urbis consilio habito convenientes ad Apostolicum coeperunt dicere: Indignum nobis valde videtur, venerabilis Pater et Domine, ut tantum tamque magnificum virum, per quem tam pretiosum thesaurum Urbs et Ecclesia nostra recuperave promeruit, et quem Deus ex tam longinquis regionibus et exteris ad nos sua gratuita pietate perducere, et adhuc etiam ex hoc loco ad sua regna est dignatus assumere, qualibet interveniente occasione in alias patiamini partes transferri; sed hic potius placet, honorifice tumuletur, quia et dignum valde est, ut famae tam celebris homo, in tam celeberrima urbe, celebrem locum habeat supulturae. Placuit hoc consilium Apostolico, et statuit ut in B. Petri basilica poneretur, in suo videlicet proprio monumento.

12.

Cernens Methodius iam suum defecisse propositum, oravit iterum dicens: Obsecro vos Domini mei, quandoquidem non est placitum vobis, meam petitiunculam edimplere, ut in ecclesia B. Clementis, cuius corpus multo suo labore ac studio repertum huc detulit, recondatur. Annuit huiusmodi petitioni Praesul sanctissimus et concurrente cleri ac populi maxima frequentia, cum ingenti laetitia et reverentia multa, simul cum locello marmoreo, in quo pridem illum praedictus Papa condiderat, posuerunt in monumento ad id praeparato in basilica B. Clementis ad dexteram partem altaris ipsius, cum hymnis et laudibus, maximas gratias agentes Deo: qui in loco eodem multa et miranda operatur, ad laudem et gloriam nominis sui, per merita et orationes Sanctorum suorum, qui est benedictus et gloriosus in secula seculorum. Amen.

Fr. Bartys:

PŘEKLADY LATINSKÝCH TEXTŮ.

SOLNOHRADSKÉHO ANONYMA VYLÍČENÍ OBRÁCENÍ KORUTANCŮ Z ROKU 871.

Až posud nejprve uvedeno bylo ve známost, jak Bavoři křesťany se stali čili výpočet biskupů a opatů na stolci solnohradském. Nyní jest nám připomenouti, jak Slované, zvaní Korutanci, a sousedé jejich ve sv. víře vzděláni byli a křesťany se stali. Nebo jak Hunové vypudili Římany, Goty a Gepidy z dolní Pannonie a tu zemi obsadili, až jak Frankové a Bavoři s Korutanci stálé válčíce zvítězili, ty pak, kteří přijali víru a křest, učinili poplatníky svých králů. A zemi, již obývají zbytky jejich, ještě drží poplatnou králi až do dneška.

Nyní jest nám stručně zopakovati o Korutancích.

V dobách slavného krále franckého Dagoberta jakýsi Samo, Slovan, zdržuje se u Korutanců, byl onoho kmene knížetem. A ten kázal zavražditi přišlé obchodníky krále Dagoberta a obral je o královské peníze. Když se to král Dagobert dověděl, poslal své vojsko a nařídil mu pomstíti křivdu, kterou mu byl Samo způsobil. A tak učinili ti, jež tam poslal a uvedli je v porobu královu. Nedlouho potom počali tytéž Korutance těžce trýzniti Hunové nepřátelským vpádem. A tehdy byl jejich vůdcem Boruth, jenž ohlásil Bavorům, že vojsko hunské hodlá proti nim táhnouti, prosil je, aby mu přispěli na pomoc. Oni též spěšně táhnouce, porazili Huny, sevřeli Korutance a v porobu králů svých je uvedli, jakož i sousedy jejich, a odvedli odtud s sebou rukojmí do Bavorska. Mezi nimi byl syn Boruthův jménem Kakatius; otec jeho prosil, aby mravem křesťanským byl vychováván a křesťanem učiněn, jakž se též stalo. A podobně žádal pro syna bratra svého, Chettimara.

Avšak po smrti Boruthově na rozkaz Franků Bavoři Kakatia již křesťana prosebníkům slovanským zpět poslali a oni si jej ustanovili knížetem. Ale týž za tři roky potom zemřel. Opět pak s dovolením pána, krále Pippina, na žádost těchže lidí byl jim vrácen Chettimar již křesťan; a tomuto dal kněz Lupo, vysvěcený od stolce solnohradského pro ostrov jezera Chemingi, jenž i Awwa sluje, synovce svého jménem Maiorana, vysvěceného již na kněze.

A protože kmotrem jeho byl týž kněz Lupo, dal mu návod, aby do solnohradského kláštera, ovšem s myslí zbožnou, ke službě křesťanské se uchýlil.

I přijav jej týž lid, dal mu knížecí hodnost. On pak, maje s se-

bou kněze Maiorana, v solnohradském klášteře na kněze vysvěceného, který jej pobídl, aby do jeho kláštera se uchýlil pro službu Boží. I učinil tak a slíbil, že při tom klášteře bude Bohu sloužiti. Tak též učinil a každého roku tam svou službu odbýval a odtud vždy poučení a řád křesťanský si osvojoval, pokud živ byl.

Po nějaké době žádal zmíněný kníže korutanský biskupa Virgilia, aby lid onoho kmene visitoval a ve víře důkladně upevnil. Toho však tehdy nemohl splniti, avšak poslal za sebe k vyučování onoho lidu svého biskupa jménem Modesta a s ním kněze Witona, Reginberta, Rozharia, Latina a jáhna Ekiharda s jinými kleriky, dav jim dovolení světiti kostely a duchovní dle ustanovení církevních zákonů, ale ničeho si neosobovat, co by se ustanovením sv. Otců protivilo. Přišedše do Korutan, zasvětili tam kostel P. Marii a jiný ještě v městě Liburnii čili v Undrimech a na jiných přemnohých místech. Tam pak zůstal až do konce svého života. A když tento biskup zemřel, žádal týž kníže Chettimar znova biskupa Virgilia, by k němu dle možnosti přišel. Což odepřel, ano tam vypuklo povstání, jemuž říkáme revoluce. Po zralé úvaze poslal tam kněze Latina, zanedlouho však odtud odešel i Latinus, ana vypukla nová revoluce. Po zdolání revoluce poslal tam znova biskup Virgilius kněze Madalhoha a po něm kněze Warmana.

Když pak Chettimar zemřel a vypuklo povstání, nebylo tam po několik let kněze žádného, až kníže jejich Waltunk znova poslal k biskupu Virgiliovi a požádal jej, aby tamtéž kněze poslal. I poslal jim tehdy kněze Heimona, kněze Reginbalda s jáhnem Maioranem a jinými kleriky. A za nedlouho znova tam poslal téhož kněze Heimona, Duplitera, Maiorana a s nimi jiné kleriky. A znova jim poslal kněze Rozharia, Maiorana a Erchanberta. Po nich kněze Reginbalda a Reginharia, na to potom kněze Maiorana i Augustina. Znova pak Reginbalda a Gundharia. Toto se událo za biskupa Virgilia.

Rovněž o Avarech stručné opakování.

V dávných dobách z jižní strany Dunaje v končinách dolní Pannonie a okolních sousedních krajinách usazeni byli Římané, kdež na svou obranu postavili hrazená města, pevnosti a mnoho jiných staveb, jak podnes je patrno. Též Gothy a Gepidy svému panství podrobili. Avšak po více než 377 letech po Kr. Hunové, bydlící v pustinách severního Dunaje, přepluvše Dunaj ze svých sídel, vypudili Římany, Gothy i Gepidy. Z Gepidů však někteří tam sídlí dosud. Tehdy však po vypuzení Hunů počali obývati různé kraje v těch stranách Dunaje Slované. Než nyní míníme vyložiti, jak odtud Hunové byli vypuzeni a Slované začali tam bydleti a ona část Pannonie se přiklonila k diecési solnohradské.

Císař Karel uložil totiž léta Páně 796 hraběti Aerikovi s nesmírným množstvím vojska, aby vypudil Huny. A ti se bez odporu vzdali skrze zmíněného hraběte císaři Karlu. Téhož tedy roku poslal Karel syna svého Pipina s velkým vojskem do hunské země, a ten přišel až k jejich pověstnému sídlu, jež se zove hrink, kdež opět všichni jejich náčelníci vzdali se Pipinovi. I vraceje se odtud prozatímně nařídil o části dolní Pannonie kolem jezera Pelissy za řekou, zvanou Hrapa, tak až k řece Dravě a až tam, kde Drava se vlévá do Dunaje, dle své moci, aby vyučování a úkony církevní lidu, který tam z Hunů mezi Slovany zůstal, měl na starosti biskup solnohradský Arno až do příchodu otce jeho, císaře Karla. Potom tedy r. 803. vtáhl do Bavor císař Karel a v říjnu přišel do Salcburku. I znova úředně potvrdil u přítomnosti mnoha svých věrných zmíněné dovolení svého syna a navždy za neodtržitelné je prohlásil.

Podobně též biskup Arno, nástupce Virgiliův, vedl potom duchovní správu stolce solnohradského, všude vysvěcuje kněze a posílaje do země slovanské, t. j. do území korutanského a dolní Pannonie věrozvěsty jejich knížatům a velmožům, jako dříve činil Virgilius. Jeden z nich slul Ingo, důvěrník a miláček lidu pro svou rozšafnost. Všecek lid jej tak poslouchal, že poslal-li komu třebas papír bez písma, nikdo se neodvážil neposlechnouti jeho příkazu. Ten i zázraky činil.

Opravdu věřící sluhy zval ke stolu s sebou a nevěřící pány jejich venku nechal sedět jako psy, klada před ně chléb, maso a sprosté nádoby s vínem, aby tak brali potravu: sluhům však kázal z pozlacených džbánů připíjeti. Tehdy velmoži venku se tázajíce řekli: »Proč nám tak činíš?« Načež on: »Nejste hodni s neobmytými těly (t. j. nepokřtěni) družiti se ke zrozeným z posvátného zdroje, nýbrž mimo dům jako psi bráti potravu.« Na tento čin, byvše ve víře sv. vzděláni, předbíhali se dáti pokřtíti. Potom ovšem náboženství křesťanské zkvétalo.

Mezitím se stalo, totiž leta Páně 798, že Arno již jako arcibiskup, obdržev pallium od papeže Lva a vraceje se domů, přišel za řeku Pád a střetl se s poslem Karlovým, s dopisem od něho, v němž poroučel, aby na téže cestě šel do území slovanského vyzvědět přání onoho lidu a hlásat tam slovo Boží. Ale protože toho nemohl učinit, dokud nepodal odpovědi o svém poslání, spěchal k císaři a pověděl mu, co po něm pán, papež Lev, vzkázal. Po vyplnění poselství poručil sám císař arcibiskupu Arnonovi, aby šel do území slovanského, postaral se o celou tu krajinu, církevní úřad dle práva svého biskupského vykonával a kázáním obyvatele ve víře a mravu křesťanském upevnil.

Jak onen byl rozkázal, učinil, když tam přišel: posvětil kostely, vysvětil kněze a lid kázáním poučoval. A vraceje se odtud, zvěstoval císaři, že by se tam velkého úspěchu dosíci mohlo, kdyby

někdo chtěl o něj zápasit. Na to se ho císař tázal, měl-li by takového muže církevního, jenž by tam pro Boha něco mohl získat. A on odpověděl, že má takového muže, jenž by se Bohu líbiti a onoho lidu pastýřem státi se mohl. Tehdy na rozkaz císařův byl od arcibiskupa Arnona vysvěcen Theodorikus na biskupa, jejž sám Arno a hrabě Gerold přivedli do země slovanské a doručili knížatům, svěřivše onomu biskupu korutanské území a sousedy jejich západně od řeky Drávy až ke vtoku Drávy do řeky Dunaje, aby z úřední moci (své) řídil lid kázáním a učením evangelním nabádal ke službě Boží, aby postavené kostely světil, kněze vysvěcením ustanovoval a všecek úřad církevní prováděl v těch krajích, jak toho církevně-právní řád vyžaduje, jsa pod panstvím a poddanstvím solnohradských církevních správců, jakž byl i učinil, dokud žil.

Po dnu odchodu arcibiskupa Arnona z tohoto světa, l. P. 821, převzal stolec solnohradský velmi zbožný učitel Adabramus, jenž mezi dalšími dobrodiními po smrti biskupa Theodorika, jakož před tím arcibiskup Arno, svěřil Slovany biskupu Theodorikovi, taktéž on ustanovil biskupem Ottu. Adabramus l. P. 823 dostal pallium od papeže Eugena, i řídil svěřené sobě stádce 15 roků, a když dobrotivostí Boží jsa zavolán, zproštěn byl svazků tělesných, dostal biskupství zmíněného stolce ctihodný pastýř Liuprammus, jejž Řehoř vyznamenal palliem roku 836, jenž vykonav nesčetné Bohu milé činy, odebral se l. P. 858 do sídel nadhvězdných. Jeho nástupce, kterého on sám vychoval, ctihodný arcipastýř Adalvin, palliem od papeže Mikuláše vyznamenaný, vyniká do nynějška, spravuje od Boha sobě svěřené stádo s veškerou obezřetností. Za jejich dob, totiž arcibiskupů Liupramma a Adalvina, spravoval národ slovanský biskup Osbald, jak již učinili řečení biskupové, poddaní biskupům solnohradským, a dosud osobně arcibiskup Adalvin snaží se spravovat onen národ ve jménu Páně, jakž zjevno již na mnohých místech v těchto krajinách.

Po výpočtu biskupů solnohradských usilujeme vědomosti chtivým uveřejniti zápis, jak jej dle pravdy nacházíme v kronikách císařů a králů franckých a bavorských. Jakmile tedy císař Karel po vypuzení Hunů biskupskou hodnost svěřil správci solnohradské církve, t. j. Arnonovi a jeho nástupcům dal v držení a řízení na věčné časy, počal lid jednak slovanský, jednak bavorský se usazovati a množiti v zemi, z níž oni Hunové byli vypuzeni, tu byl od císaře ustanoven prvním správcem pomezí Goterram, druhým Werinhar, třetím Albrik, čtvrtým Gotefrid, pátým Gerold. Zatím však, co zmínění správci pečovali o kraj východní, bydleli někteří vůdcové v oněch krajích, patřících k řečenému již stolci, kteří zmíněným správců byli poddáni k císařské službě. Jmenují se Přibyslav, Cemikas, Stojmír a Edgar. Po nich však bavorská knížata

počala zmíněnou zemi darem královským držeti jako svěřenství, jménem Helmovinus, Albgar a Pabo. Když tato záležitost byla tak provedena, převzal obranu území Radbod.

Během té doby přišel k Radbodovi jakýsi Pribina, vyhnaný od Mojmíra, knížete Moravanů nad Dunajem, a ten jej ihned představil pánu našemu, králi Ludvíkovi. I na jeho rozkaz ve víře vyučen a pokřtěn byl v kostele sv. Martina, v místě zv. Traismauern, dvorci totiž, patřícímu ke stolci solnohradskému. Svěřen byv později Radbodovi, byl s ním též nějaký čas. Mezitím nastala mezi nimi jakási roztržka. Pribina ze strachu před ním uteki se svými do kraje bulharského a s ním jeho syn Kocel.

A zanedlouho z Bulhar přišel do kraje knížete Ratimara. V téže době bavorský král Ludvík poslal Radboda s velkým vojskem k vypuzení knížete Ratimara. Tento však, netroufaje, že by se mohl uhájit, dal se na útěk i se svými, kteří unikli povraždění. Zmíněný Pribina se poddal a se svými přešel řeku Sávu, a tam jsa přijat od hraběte Salachona, s Radbodem se smířil.

Když pak zatím naskytla se jakási příležitost, na prosby věrných zmíněného krále, propůjčil král Pribinovi v užívání jakousi část dolní Pannonie podél řeky řečené Sála. Tehdy jal se tam bydliti a pevnost budovati v jakési lesnaté bažině řeky Sály, ze všech stran lidi shromažďovati a velmi se rozmnožiti v oné zemi: jemuž posvětil kdysi arcibiskup Adalram kostel v jeho državě za Dunajem, v místě zv. Nitra. Když pak zmíněnou pevnost vybudoval, vystavěl v ní první kostel ke cti sv. Boží Rodičky Marie, který posvětil arcibiskup Liupramm, když v tom kraji z úřední moci zastával úřad kněžský, an přišel do oné pevnosti, totiž r. 850.

Tam byli přítomni: Kocel, Unšata, Chotěmír, Ljutomir, Skrben, Žilislav, Vlkina, Vitomir Třebislav, Prisnoslav, Znemin, Kroměžizn, Čestislav, Gojmír, Čestil, Amelrich, Altvart, Wellehelm, Fridepercht, Serot, Kunther, Arfrit, Nidrid, Isanpero, Rato, Deoterich, jiný Deoterich, Madalpercht, Engelhadt, Waltker, Deobald. Ti viděli a slyšeli vzájemnou oblíbenost mezi Liuprammem a Pribinou toho dne, kdy onen kostel byl svěcen, t. j. 21. ledna. Tehdy v poddanost a moc arcibiskupa Liupramma dal Pribina svého kněze, jménem Dominika, Liupramm pak tomu knězi dal svolení, aby v jeho diecési mohl konati bohoslužby, v ochranu jeho dávaje onen kostel a na starost lid, jak vyžaduje kněžský řád. A vraceje se odtud týž velekněz a s ním Kocel, posvětil kostel kněze Sandrata, pro nějž Kocel v přítomnosti zmíněných mužů odevzdal pozemek, les a louky a uvedl v jeho úřad.

Tehdy též kostelu kněze Erinperta, posvěcenému od vzpomenutého arcipastýře, předal Kocel to, co měli též Engildeo, dva syni jeho a kněz Erenpercht, a uvedl zmíněné muže v jejich úřad. Když pak uplynuly asi 2 či 3 roky, posvětil kostel ke cti sv. Hrod-

berta, který se vším příslušenstvím odevzdal Bohu, sv. Petru a sv. Hrodbertu na stálé užívání mužům Božím solnohradským, aby z toho brali výnos. Za krátko pak arcibiskup Liupramm poslal na prosby Pribinovi ze Solnohrad mistry zedníky, malíře, řemeslníky, a tesaře, kteří Pribinovi zbudovali v hradě důstojný chrám, jejž počal stavěti sám Liupramm a zařídil, aby se tam služba církevní vykonávala. V tom chrámě odpočívá pohřbený mučedník Adrian. Rovněž je známo, že v témž hradě posvěcen je kostel sv. Jana Kř., a mimo hrad v Dudleipin, v Cusitin, v Businize, v Bettovia, v Stepili perc., v Lindolneschirichun, v Peise, v Uveidhereschirichun, v Isangrimeschirichun, v Beatuseschirichun, Pětikostelí za dob Liuprammových posvěceny byly kostely. A v Otachareschirichun a v Palmanteschirichun a v jiných místech, kde chtěli Pribina a jeho lidé. Tyto všechny byly vystavěny za dob Pribinových a posvěceny od arcibiskupů solnohradských.

Přišlo tudíž ve známost krále Ludvíka Zbožného, že Pribina byl velmi zbožný a ohleduplný ke službě Boží a jeho. Ježto mu to někteří jeho věrní častěji připomínali, dal mu jako vlastnictví vše, co dříve měl jako léno, s výjimkou toho, co k biskupství církve solnohradské zdálo se patřiti, totiž ke sv. Petru, knížeti apoštolů, a k sv. Hrodbertu, kdež tělo jeho odpočívá. Tam tehdy, jak známo, stál v čele správce, ctihodný arcibiskup Liupramm.

Tím opatřením určil král, někdejší náš pán, aby týž majetek, kterýž tehdy v těch místech pro samého biskupa byl zjednán, a který mezitím z Boží přízně rozmnožen býti může, bez odporu onoho muže soudním potvrzením neztenčeným navždy zůstati mohl při místech zmíněných. Přítomnými byli tito: arcibiskup Liupramm, biskup Erchanbert, bisk. Erchanfrid, bisk. Hartwig, Karolomann, Ludvík, Ernust, Ratpot, Werinheri, Pabo, Fritilo, Tacholf, Destrih, Unaninc, Gerold, Liutolt, Deotheri, Wuolfregi, Jezo, Egilolf, Puopo, Adalpercht, Meningoz. Rovněž Adalpercht, Odalrich, Peringer, Managolt. Ujednáno veřejně v Řezně l. P. 848, Indikce XI., dne 5. října.

Pokud totiž on žil, v ničem nezměnil majetek církevní, aniž odňal z úřední moci zmíněného stolce, nýbrž dle připomínky arcibiskupovy snažil se (obojí) rozmnožiti. Neboť k rozšíření služby Boží prvotně po smrti kněze Dominika byl tam poslán proslavený učitel a kněz Svvarnagal s jáhny a kleriky. Po něm zas poslal tam Liupramm kněze a mistra každého umění Altfrida, kterého tam nástupce Liuprammův Aldwin ustanovil arciknězem, svěřiv mu klíče Církve, aby po něm se staral o všecek lid. Podobně po jeho smrti ustanovil arcikněze Rihbalda. Tento tam pobyl dlouhou dobu, jednaje z pravomoci, jak mu dovolil jeho arcibiskup — až když jakýsi Řek, jménem Metoděj, po nedávno vynalezeném písmu slovanském, latinskou řeč, římské učení a autoritativní knihy latinské filosoficky povrchně odbývaje, v nevážnost všeho lidu přivedl z části mše, evangelia i církevní úřad těch, kteří toto latinsky horlivě konali. Čehož on nemoha strpěti, vrátil se do Solnohradu. R. 865 ctihodný arcibiskup solnohradský Adalwin slavil Narození Páně v hradě Kocelově, nově pojmenovaném Moseburk (Blatenský hrad), který mu připadl po smrti otce jeho Pribiny — kterého Moravané zavraždili — téhož dne tam též vykonal svou církevní povinnost. A druhého dne zasvětil na majetku Witimarově kostel ke cti sv. Štěpána, prvomučedníka. 1. ledna pak v Ortahu posvětil kostel ke cti sv. archanděla Michala na majetku Kocelově. Týž téhož roku 13. listopadu posvětil ve Weride kostel ke cti sv. apošt. Pavla. Rovněž v tom roku 19. února posvětil kostel ke cti sv. p. Markety ve Spizzunu. V Temperchu posvětil kostel ke cti sv. Vavřince. Ve Fiskere posvětil kostel téhož roku. I dal jednotlivým kostelům vlastního kněze.

Následujícího roku taktéž, přicházeje do tohoto kraje za účelem biřmování a kázání, přihodilo se mu, že přišel na místo zv. Cella, majetek totiž Unšaty, kdež byl kostel způsobilý k posvěcení, který posvětil ke cti knížete apošt. sv. Petra a ustanovil tam vlastního kněze. Kostel Stradachův zasvětil sv Štěpánu. Opět ve Weride vynikal kostel zasvěcený knížeti apošt. Petrovi. Nato posvětil tři kostely, jeden ve Quartinacha ke cti sv. Jana Ev., druhý v Muzzilicheschirichun, třetí v Ablanze, jimž ustanovil vlastní kněze.

Od té doby tudíž, co darem a rozkazem císaře pána Karla lid východní Pannonie začali spravovati solnohradští arcibiskupové, až do nynějška, jest 75 roků, co žádný biskup, odněkud přišlý, neměl církevní moci v onom území, leč arcibiskupové solnohradští. Ani kněz odjinud přišlý neodvážil se tam víc než tři měsíce konati svůj úřad, dokud nepředložil biskupovi své ustanovovací listiny. Jistě toto tam bylo zachováváno až do té doby, co vznikla nová nauka filosofa Metoda!

LIST BAVORSKÝCH BISKUPŮ PAPEŽI JANOVI. NAPSANÝ R. 900.

(Stěžují si, že v zemích moravských, patřících dříve pod moc pasovského biskupa, jmenováni byli: jeden arcibiskup a 3 biskupové.)

Veleknězi a všeobecnému papeži, ne jednoho Města, nýbrž všeho světa, Pánu Janovi, vznešenému Řediteli římského Stolce, nejpokornější Vaší Otcovské lásky synové.

Theotmar, arcibiskup církve solnohradské, Waldo frisinské, Ercheupald eystatské, Zacharias sabionské (brixenské), Tutto řezenské, Richarius pasovské církve biskup. A zajisté i všecko duchovenstvo a křesťanský lid v celém Noriku, kteréž i Bavorsko sluje.

Přejeme zdárného ve Spasiteli našem úspěchu, rozšíření všeobecného pokoje a stálého panování.

Nálezy Vašich předchůdců a zásadami Otců katolických jsme co nejdokonaleji poučeni, že se máme odvolávati k římskému Veleknězi ve všech překážkách a obtížích svého kněžského úřadu, aby žádnou roztržkou nebylo zhanobeno, co patří k jednotě svornosti a ochraně učení, nýbrž od něho samého s krajní prozíravostí bylo rozhodnuto. Nikterak totiž nevěříme, co nuceně denně slyšíme, že by z oné svaté, apoštolské Stolice, která jest nám matkou kněžské důstojnosti a původem křesťanského náboženství, vyprýštilo cokoli převráceného, nýbrž jen poučení a záruka církevního prospěchu. Ale přišli jako zplnomocněnci Vaši, jak sami prohlásili, tři biskupové, a to arcibiskup Jan, biskupové Benedikt a Daniel do země Slovanů, kteří slují Moravané, a ta byla poddána králům našim a lidu našemu a též nám se svými obyvateli, jak co do vzdělání v křesťanském náboženství, tak co do poplatku z hodnoty světské, ježto odtud vzděláni byli a z pohanů křesťany se stali.

Pročež biskup města Pasova, v jehož diecési jsou lidé oné země od vzniku svého křesťanství, kdy chtěl a byl povinen, přisel tam bez překážky, slavil se svými a též tam přišlými synodu vše, co třeba zjednati, podle svých sil zjednal a nikdo mu přímo neodporoval. Též hrabata naši, sousedi oné země, usnesení moci světské nepřetržitě prováděli, co bylo nutno napraviti, napravili, dané brali a nikdo jim nebránil, až když ďábel posedl jejich srdce, začali křesťanství se hroziti, proti veškeré spravedlnosti se vzpouzeti, válkou dráždditi a odporovati co nejzuřivěji: do té míry, že tam nelze choditi biskupu ani kazatelům, nýbrž dle své libovůle učinili, co chtěli. Nyní pak pro zvětšení křivdy, co se nám zdá těžce snesitelným a neuvěřitelným, vychloubají se, že to učinili za velké peníze: nikdy jsme neslyšeli, že by takového cos bylo vyšlo od apoštolské Stolice, aniž že by nálezy církevních zákonů byly schválily, aby takový rozkol utrpěla jediná Církev. Je totiž jedno biskupství v patero rozděleno. Přišedše totiž zmínění biskupové ve jménu Vašem, jak sami pravili, vysvětili v témž biskupství jednoho arcibiskupa (ač-li v biskupství druhého biskupa může býti arcibiskupství) a tři jeho pomocné biskupy bez vědomí arcibiskupova a souhlasu biskupa, v jehož diecési byli. Ač sněmem africkým hl. XX. schváleno jest, aby lidé, kteří jsou zdržáni od biskupů v diecésích, jež nikdy biskupů neměly, jen se svolením toho biskupa, od něhož jsou držáni, mohou dostat vlastní správce nebo biskupy.

A rovněž v témž sněmu hl. 65., aby lidé, kteří nikdy vlastních biskupů neměli, nijak jinak biskupů nedostali, leč z úplného shromáždění každé provincie i primasa a se souhlasem toho, k jehož týž lid patřil diecési. V nálezu papeže Lva hl. 15 stojí: Žádný důvod nedovoluje, aby za biskupy byli ti, již nejsou vysvěcení

rozhodnutím metropolity od biskupů provinciálních. Rovněž hl. 49.: Jestliže se udělí pastýřská hodnost a řízení Církve některým nehodným a daleko mimo zásluhu kněžskou postaveným: neznamená to pečovati o lidi, nýbrž jim škoditi, ne vládnouti, nýbrž zvětšovati rozdíly. A v téže hlavě kousek dále: Nesnadno jest, aby s dobrým výsledkem se potkalo, co se špatným začátkem se počalo. A v nálezu papeže Celestina, předchůdce Vašeho, hl. 17. stojí, aby se nedávalo některému knězi místo na křivdu druhého.

Předchůdce Váš na žádost knížete Svatopluka Wichinga vysvětil na biskupa, a nikterak ho nepustil do onoho dávného biskupství pasovského, nýbrž k jakémusi nově pokřtěnému národu, jejž kníže sám válkou si podmanil a provedl, že jsou z pohanů křesťany. Když však se týmž Slovanům příležitost k důvěrnému přátelství dávala u Vašich vyslanců, obvinili a roznesli nás v mnohých věcech a lživými slovy dotírali, ježto jim nikdo po pravde neodpovídal, říkajíce: prý měli jsme i s Franky a Němci škandál a rozbroj; že je to nepravdivé, dosvědčuje to, že jsou s námi v nejlepším přátelství a spolupracují s obětavou láskou. A žalovali, že ani s nimi nežijeme v míru; přiznáváme, že tomu tak jest, což však neprovedla naše vina, nýbrž učinila jejich opovážlivost. — Neboť jakmile křesťanství začalo jim všedněti a nadto odmítli platiti povinnou daň pánům našim králům a jejich knížatům, válečně na odpor stavěti se začali a národ náš dráždditi, vypukla u nich vzpoura. A protože kdyby zbraněmi jim kladli odpor, porobili by je: z té příčiny právem výhradním je za poplatníky směli a smí míti; a chtěj nechtěj budou podrobeni naší vládě. Pročež je třeba, abyste s patřičným rozhledem uvažovali a především mírností vládli, aby horší část nesílila, lepší pak neslábla.

Neboť předkové nejjasnějšího pána našeho, totiž Ludvíka, císařové a králové, vyšli z nejkřesťanštějšího národa Franků, Moravští však Slované přišli od pohanů a nevěřících. Onino vladařskou mocí římský stát vyvýšili, tito zahubili. Oni vládu křesťanskou upevnili, tito zeslabili. Oni celému světu se ukázali obdivuhodnými, tito v doupatech a tvrzích byli ukryti. Jejich rozvahou apoštolská Stolice mohutněla, pronásledováním těchto křesťanství truchlilo. Ve všem tomto mladičký král náš, nad žádného ze svých předchůdců horší, nad žádného ani slabší, nýbrž podle síly, od Boha sobě dané, vřele si přeje býti co nejsilnějším pomocníkem se všemi knížaty své říše sv. římské církvi i Vám, nejvyššímu Pastýři. Každé totiž království, od Boha sobě svěřené, chce a vykonává jen pro službu Boží a svou pomoc. Pročež i v míru kvete i v svornosti se těší a raduje se, že je ve spojení s Vaší otcovskou láskou jako jeho otcové.

A že nás zmínění Slované obviňují, že jsme s Uhry potupili víru a skrze psa či vlka nebo jiné bezbožné a pohanské věci přisa-

hali a přispění (bohů) zjednávali a peníze jim dali, aby táhli do Italie: kdyby, dejme tomu, před Vámi důkaz mezi námi byl proveden a před Bohem, jenž vše ví, než se stane, a před Vámi, jenž úřad Jeho apoštolský zastáváte, vyšla by najevo jejich licoměrnost a dokázala by se naše nevinnost. Ale protože křesťanům našim, od nás daleko bydlícím, vždycky vyhrožovali a krutým pronásledováním trýznili, darovali jsme jim majetek ne nějaké drahocenné hodnoty, nýbrž jenom svá lněná roucha: abychom nějak zmírnili jejich divokost a měli pokoj od jejich pronásledování.

Takové důvody tedy, jak jsme uvedli, dle zloby svého srdce uvádějíce a Velekněze naše k bezpráví proti nám ponoukajíce, tak daleko šli, že v poslaném nám jakoby od apoštolské Stolice dopise, toto vše nám vyčítali a různá bezpráví nám předhazovali a mezi jiným se vyjádřili, že jsme hodni, aby nás meč Boží zahubil. Vyplňuje se na jistě, co kterýsi mudřec dí: Spravedlivý odnesl zločin nešlechetníkův. Sami totiž po mnoho let páchali zločin, který na nás jednou spáchaný křivě vložili.

Sami k sobě vzali nemalé množství Uhrů a dle zvyku jejich do hola ostřihali hlavy svých lžikřesťanů a poslali mezi nás křesťany; a ti přišli a některé zajali, některé zabili, některé v surových žalářích hladem a žízní zahubili, nesčetné pak určili pro záhubu, šlechetné muže a počestné ženy uvrhli v otroctví, chrámy Boží zapalovali a všecky budovy zbořili: takže v celé Pannonii, naší největší provincii, není vidět jediného kostela, jakož od Vás ustanovení biskupové, chtějí-li to přiznati, mohou vyprávěti, kolik dní procházeli (ji) a celou zemi zpustošenou spatřili.

Jakmile však jsme se dověděli, že Uhři vtáhli do Italie, velice jsme toužili, Bůh je svědkem, smířiti se s týmiž Slovany, slibujíce jim, že jim odpustíme úplně pro Boha všemohoucího vše zlé, spáchané proti nám a našemu majetku a že jim vrátíme vše, o čem by se zjistilo, že naši mají z jejich majetku, aby z jejich strany nás ujistili a dotud času nám popřáli, dokud bude možno jíti nám do Longobardie a záležitosti sv. Petra obhájiti a lid křesťanský s Boží pomocí zachrániti. A nemohli jsme od nich ani toho dosíci, aby po takových zločinech měli dobrodiní, a křivými jsou obviňovateli, kteří vždy byli křesťanů pronásledovateli.

Kdyby kdokoli z jiných národů na celém světě snažil se nám dokázati, že se přehmatů dopouštíme nebo správnosti odporujeme, nechť přijde před nás a vycítíte, že si z vás žerty tropí a my v této záležitosti jsme úplně čistými. Pročež jednotlivě i vespolek s výstrahou prosíme, abyste nikterak nevěřili žádnému, jenž o nás křivě bude podávati nějakou podezřelou zprávu, dokud vhodná doba nebude vyžadovati, aby pro tuto záležitost byl k službám posel s výsosti Vaší nám, neb od nepatrnosti naší Vám určený. Společný nářek a všeobecný bol svírá ty, které zaujímá

Germania a celá Norika, že jednotu církve tříští roztržka. Je totiž, jak jsme předeslali, jedno biskupství rozděleno na pět. Proto jestli co zlověstného podvod Slovanů přivodil úskočností, nechť spravedlnost odvrátí. A Vy, mocí s nebe jsouce oděni a právem apoštolským ozbrojeni, dle proroka: co zlomeno jest, přivažte, co slabého, upevněte, což odhozeno, znova zaveďte, aby pak lid i z neporušené víry se těšil a svatá Církev z pokojného zaslíbení se radovala.

Theotmar, nehodný arcibiskup a nejrozhodnější zastánce apoštolských záležitostí. Peněz, vašemu právnímu ustanovení povinných, nemohl jsem zaslat ani sám ani skrze jiné pro neblahou zpupnost pohanů; ale ježto Italie z milosti Boží jest osvobozena, jak nejdříve budu moci, Vám zašlu. Naše poníženost prosí, aby Vaše vznešenost ráčila odpověděti na jednotlivá zaslána listinou.

Otče milý světa, hodný Petrova pojmenování,
jménem, jejž sleduješ, kéž ctností následuješ též!
Všem služebníkům Svým ochráncem opravdovým buď,
Pánu je odporučuj, jenž sídlí v výši nebeské.

LEGENDA ITALSKÁ.

1.

V době, kdy císař Michael vládl v Novém Římě, žil jistý muž vznešeného rodu z města Thesaloniky (Soluně), jménem Konstantin, jenž pro neobyčejné nadání, jímž se podivuhodně stkvěl od útlého mládí, nazván byl správným příjmením Filosof. Když dospěl a od rodičů byl přiveden do královského města, nad to pak velkou zbožností a důvtipem byl obdařen, dosáhl tam též řízením Božím kněžské důstojnosti.

Tehdy přišlo k řečenému císaři poselstvo Kazarské, snažně prosíc, by k nim ráčil poslat nějakého vzdělaného muže, který by je řádně vyučil ve víře katolické; dodávajíce mimo jiné, že »hned židé na svou víru, hned Saraceni naopak na svou snaží se nás obrátiti.« My pak nevědouce, ke komu raději měli bychom se přidati, usnesli jsme se proto hledat rady o své víře a spáse od svrchovaného a katolického císaře, plně důvěřujíce ve věrnost a staré přátelství.

Na to císař poradiv se s patriarchou a povolav zmíněného Filosofa, odeslal jej tam velmi čestně spolu s jejich i svými posly, úplně důvěřuje v jeho prozíravost i výmluvnost.

2.

Pročež okamžitě vše nutné připraviv a dav se na cestu, přišel

do Chersony, jež totiž těsně sousedí s územím kazarským, kdež se nějakou dobu pozdržel, aby se naučil řeči toho národa. Mezitím z vnuknutí Božího, Jenž ustanovil jižjiž odhaliti svým věřícím tak vznešený a tak vzácný poklad, totiž těla sv. Klementa, počal zmíněný muž jako nějaký horlivý zkoumatel vyzvídati co nejbedlivěji od obyvatel toho místa a hledati pečlivě, co se dověděl jednak písemným podáním jednak též lidovou pověstí o těle sv. Klementa, o chrámu andělskýma rukama zhotoveném či o jeho rakvi. I vyznali se mu všichni zmínění (obyvatelé), že ježto nejsou domorodci, nýbrž z různých kmenů přichozí, naprosto nevědí o tom, co hledá. Neboť již odedávna ustal vinou a nedbalostí obyvatelů onen známý div mořského odlivu, jenž v historii umučení zmíněného Velekněze je dosti proslulý, a moře své vlny do dřívějšího zálivu zas vylilo. Mimo to též pro mnoho útoků barbarských to místo zpustlo, i chrám zanedbán a zbořen, i velká část krajiny té byla liduprázdnou, téměř k obývání nezpůsobilou; proto též rakev sv. mučedníka s jeho tělem zalita byla vodou.

3.

Nad odpovědí touto filosof s velkým podivem se pozastaviv a zarmoutiv, uchýlil se k modlitbě, aby mu Božské zjevení pro zásluhy řečeného Velekněze ukázati ráčilo, čeho nemohl vyzkoumati skrze lidi. A vyzývaje k dosažení toho metropolitu téhož městečka, jménem Georgia, zároveň s duchovenstvem i lidem a nadto i vypravuje skutky jeho umučení nebo zázraků téhož přesvatého mučedníka, nadchnul svým povzbuzováním velmi mnohé, aby se přidali a perly tak vzácné a tak dlouho nevšímané hledali a s pomocí Boží opět na světlo vynesli.

Kteréhos tudíž dne, jenž se píše na 30. prosince, vstoupivše na loď za klidné pohody, za vůdcovství Kristova se plaví, totiž zmíněný Filosof s biskupem a ctihodným duchovenstvem, jakož i s několika lidmi. Plujíce tedy s velkou zbožností a důvěrou za zpěvu a modliteb, přitrhli k ostrovu, o němž se domnívali, že jest tam tělo sv. mučedníka. I postavili se kolem dokola a hledíce za velké záře světel, počali víc a víc zbožnými prosbami usilovati a na kopečku, který tak vzácný poklad dával tušiti, velmi bedlivě a usilovně kopati.

4.

Když tam velmi dlouho ve svaté touze prodlévali a nadějí v Boží slitování co nejvíce byli si jisti, tu nenadále jedna z kostí vzácného mučedníka z dopuštění Božího zazářila jako nějaká přejasná hvězda. Když pak nad touto podívanou všichni byli naplněni nesmírným jásotem a u větší míře bez jakéhokoli již po-

vzbuzování zemi o závod vykopávali, též svatá hlava jeho v zápětí se ukázala. Jak vroucí tu hlasy k nebi všichni, jaké chvály a díky Bohu s proléváním slzí všichni vysílali, můžeme vskutku sotva jen posouditi, tím méně vyjádřiti! Taková opravdu do všech se vproudila radost jednak z nálezu svatých ostatků, jednak z líbeznosti nesmírné vůně, že s nevýslovným plesem děkujíce, zdáli se býti postaveni v ráji. A tu, hle, za kratičko zase jakoby z nějakých skrýší všecky částky svatých ostatků ponenáhlu a v malých přestávkách se našly. Naposled našla se i kotva, s níž byl hozen do moře.

5.

Když tedy všichni byli naplněni nesmírnou radostí za takové Boží dary a když tamtéž svatý Velekněz nejsvětější tajemství byl obětoval (t. j. mši sv.), sám tento světec na svoji hlavu pozvednuv schránku se svatými ostatky, s převelikou radostí všech sebe následujících donesl na loď; potom je za velkých chvalozpěvů dopravil do metropole Georgiovy[1]. Zatím co se již přibližovali k městu, kníže téhož města, velmož Nicefor, přišel jim naproti s mnoha jinými a pokloniv se svatým ostatkům, s velikými díky kráčeje před posvátnou schránkou, spěšně se vracel radostně k městu. Tam opět s nesmírnou radostí všech poklonil se znovu získanému svatému a ctihodnému tělu a oznámiv jeho podivuhodný nález všemu lidu, ježto se již bylo sešeřilo a nemohl pokračovati v cestě pro přílišný dav lidu, s bedlivou pozorností je uložili ve chrámě sv. Sozonta, sousedícím s městem; později však přenesli je do chrámu sv. Leuntia. Odtud za nastalého jitra, když se bylo sešlo všecko obyvatelstvo města, vzata byla schránka se svatými ostatky, obešli s nimi za chvalozpěvů celé město kolkolem a tak přišedše k hlavnímu chrámu, v něm je uctivě uložili, načež teprve všichni vrátili se plni radosti domů.

6.

Potom zmíněný Filosof pokračuje v cestě a přišel k onomu národu, k němuž byl poslán, kázáním o Bohu, Vykupiteli všech lidí, a přesvědčivými svými výklady odvrátil je všecky od bludů, kterých se drželi jak z úskočnosti saracenské tak i židovské. Z čehož velice byvše rozradostněni a ve víře katolické upevněni a vyučeni, děkovali všemohoucímu Bohu a Jeho sluhovi Konstantinovi Filosofovi. Nadto poslali císaři dopisy s velikými díky; ježto se horlivě vynasnažil znova je povolati k pravé a katolické víře; a dosvědčovali, že za to vždy příště chtějí zůstat co nejvěrnějšími poddanými jeho vládě. Vyprovázejíce pak Filosofa s velkou

[1] Tak upravuje text pořadatel.

poctou, nabídli mu převeliké dary, jež on všecky, jako skutečný filosof, odmítnuv, žádal, aby místo těch darů propustili mu s sebou, an se bude brzo vracet, cizí otroky, kolik jich mají. Což se ihned splnilo.

7.

Když se tedy vrátil Filosof do Cařihradu a kníže moravský Rastislav uslyšel, co vykonal Filosof v území kazarském: sám též staraje se o svůj národ, vyslal posly ke zmíněnému císaři, oznamuje, že sice lid jeho upustil od uctívání model a touží zachovávati zákon křesťanský, že však nemají takového muže učeného, který by je vyučil ve čtení a v důkladné znalosti onoho zákona: že prosí, aby poslal do krajin těch takového muže, jenž by mohl tomu lidu plně víru a řád božského zákona i cestu pravdy ukázati. I dav souhlas k jeho prosbám, požádal onoho výše zmíněného Filosofa, by k němu přišel; i poslal jej tam, totiž do země slovanské spolu s rodným bratrem jeho Metodějem, když mu byl dal velmi hojné prostředky na výdaje z císařské pokladny. A když do krajin těch, jak byl Bůh napřed připravil, došli, velice se zaradovali místní obyvatelé, když se o jejich příchodu dověděli, neboť doslechli, že s sebou nesou ostatky sv. Klementa a od Filosofa přeložené evangelium do jejich řeči. Pročež vyšli jim vstříc za město a uctivě i nesmírně radostně je přijali. Začali tudíž horlivě usilovat o dílo, pro které byli přišli, dítky jejich knihám učiti, o církevním řádu poučovati a k nápravě různých poblouzení, která u lidu onoho našli, ostří své výmluvnosti uplatňovati, takto z kořene vytrhavše z onoho pole otravného na mnohých místech bodláčí nepravostí, zasévali sémě slova Božího. I pobyli na Moravě půlpáta roku, vedli její lid ve víře katolické a zanechali tam všecky spisy, které se jim zdály nutnými k bohoslužebným úkonům církve.

8.

Když toto všecko uslyšel nad jiné slavný papež Mikuláš, velmi rozradostněn tím, co mu z toho bylo řečeno, vyzval je listem apoštolským, aby k němu přišli. Když tuto zprávu dostali, velice se zaradovali, děkujíce Bohu, že za tak vzácné pokládáni byli, že zasloužili si býti povoláni od apoštolské Stolice. I vydali se hned na cestu a vzali s sebou též některé své žáky, o nichž soudili, že by hodnými byli k přijetí úřadu biskupského; na to za několik dní přibyli do Říma.

9.

Ježto však výše zmíněný papež Mikuláš před nemnohými dny odebral se k Pánu, Adrian II., jenž po něm nastoupil římské velekněžství, uslyšev, že zmíněný Filosof s sebou nese tělo sv. Klementa, jež byl našel svým úsilím, převelice se zaradoval a vyšed jim vstříc za město s duchovenstvem i lidem, přijal je uctivě, jak náleží. Zatím dála se zázračná uzdravení mocí všemocného Boha u přítomnosti ss. ostatků, takže kdo jakýmkoliv neduhem stižen byl a přesvaté ostatky vzácného mučedníka uctil, ihned se uzdravil. A proto jak ctihodný nástupce apoštolský, tak i shromáždění všeho lidu římského chvály a díky vroucí Bohu vzdávajíce, radovali se a plesali v Něm, jenž jim byl dopřál po tak dlouhé době za dnů jejich svatého a apoštolského muže a nástupce samého knížete Petra na jeho stolci opět přijati, a nejen celé město (Řím), nýbrž i celý svět římské svrchované moci zázraky a ctnostmi jeho (dopřál Bůh) proslaviti. A když byli vzdali veliké díky zmíněnému Filosofu za toliké dobrodiní, vysvětili jej i Metoděje na biskupy a ostatní jejich žáky na kněze a jáhny.

10.

Když pak Filosof, jenž i Konstantin (slul), byl vytušil, že se blíží den jeho smrti, dal si s dovolením papežovým jméno Cyril, řka, že mu to bylo zjeveno: a tak po 40 dnech zesnul v Pánu 14. února. Svatý nástupce apoštolský pak nařídil, aby k jeho pohřbu se dostavilo všechno duchovenstvo (klerici) jak řecké tak římské se zpěvy a chvalořečmi, se svícemi a kadidlem, a vzdali mu pohřební poctu nejinak nežli samému papeži.

11.

Nato výše zmíněný Metoděj přistoupil k svatému Velekněžu, poklekl u nohou jeho a řekl: Pokládal jsem za vhodno a nutno sděliti Tvé Svatosti, apoštolský Otče, že když jsme vykročili ze svého domu za těžkým úkolem, jejž jsme vykonali s pomocí Boží, zapřisáhla nás matka v hojných slzách, kdyby některého z nás zastihla smrt, než se vrátíme, aby mrtvého bratra živý bratr do jeho kláštera dopravil a tam jej s důstojnou a patřičnou uctivostí pohřbil. Račiž tedy Vaše Svatost tuto úlohu svěřiti mé maličkosti, aby se nezdálo, že se jaksi protivím matčiným prosbám a zapřisáháním.

Nevidělo se papeži, ač se mu to trochu zdálo těžkým, postaviti se na odpor žádosti a přání tohoto způsobu, nýbrž pečlivě uzavřev tělo zemřelého do mramorové schránky a nadto vlastní pečetí ji opatřiv, dovolil mu po sedmi dnech odejíti. A tu kněžstvo římské spolu s biskupy, kardinály a šlechtou Městskou po poradě sešli se u papeže a jali se mluviti: Zdá se nám velmi nedůstojným, ctihodný Otče a Pane, abychom dopustili z jakékoli příčiny do cizí

země převézti tak velikého a tak znamenitého muže, skrze něhož naše Město i církev zasloužila nabýti tak vzácného pokladu a kterého Bůh svou dobrotivou laskavostí z tak dalekých cizích krajů k nám přivésti a k tomu ještě z tohoto místa do svého království vzíti ráčil; ale je lépe, aby raději zde uctivě byl pochován, ježto i velmi vhodným jest, aby muž tak slavné pověsti v Městě, tak nad jiná slavném, měl slavné místo pohřební. Líbila se tato rada papeži a rozhodl, aby pohřben byl v basilice sv. Petra, totiž v jeho vlastním hrobě.

12.

Vida Metoděj, že již padl jeho úmysl, znova prosil: Když tedy vám, pánové (moji), nezalíbilo se vyhověti mé skromné žádosti, snažně prosím, aby uložen byl v kostele sv. Klementa, jehož tělo, s velkou lopotou a úsilím svým nalezené, sem donesl. Přivolil k žádosti této svatý papež a když sešel se převeliký dav lidu i duchovenstva, s nesmírnou radostí a velkou uctivost i s mramorovou rakví, do níž jej dříve zmíněný papež byl uložil, pochovali v hrobce k tomu připravené v basilice sv. Klementa po pravé straně oltáře se zpěvy a chválami, vroucně děkujíce Bohu, jenž na témž místě mnoho činí zázraků ke cti a slávě jména Svého, pro zásluhy a přímluvy svých svatých, Jenž jest požehnaný a slavný na věky věkův. Amen.

SLOVANSKÝ ŽIVOT KONSTANTINŮV.

Latinkou přepsal a poznámkami opatřil Jan Malý.

Slovanský Život Konstantinův je přepsán podle vydání: A. Teodorovъ-Balanъ: Kirilъ i Metodi, Sofija 1920. Toto vydání má za základ vydání Miklosichovo (Denkschriften der Wiener Akademie, 1870) a srovnáno s vydáním Šafaříkovým (Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův, 2 Praha 1873) a Pastrnkovým (Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda, Praha 1902) a s rukopisem rylského kláštera v Bulharsku, jenž byl napsán jáhnem Vladislavem r. 1479.

M = vydání Miklosichovo
Š = vydání Šafaříkovo
P = vydání Pastrnkovo
R = rukopis rylský.

Tekst přepisu a varianty jsou až na nepatrné výjimky přesně podle vydání Teodorova-Balana. Citace míst Písma sv. je však opravena a doplněna podle překladu Života Konstantinova od Jos. Vašici (Život a pochvala svatého Cyrila, učitele slovanského národa, Stará Říše 1927.), zkratky biblických knih jsou uvedeny podle Bible české prel. Hejčla.

Měseca fervara vь 14. dьnь. Pametь i žitije blaženago učitelja našego Kostanьtina filosofa, prьvago nastavьnika slověnьsku jezyku.

Blagoslovi otьče!

I.

Bogъ milostivь i štedrъ, ožidaje pokajanije člověčьsko, da byše vьsi sьpaseni byli i vь razumь istinьnyi prišьli (1 Tim. 2, 4) — ne choštetь bo sьmrьti grěšьniku, nь pokajaniju i životu, ašte i naipače priležitь na zlobu, — ne ostavljajetь[1] člověča roda otьpasti oslabljenijemь, i vь sьblaznь neprijazninu priiti i pogybnuti, nь na kajažde lěta i vrěmena ne prěstajetь blagoděti tvore namь mnogo, jako isprьva daže i do nynja, patrijarьchy že prьvěje i otьci, i po těchь proroky, i po sichь apostoly i mučeniky, pravedьnymi muži i učiteli, izbiraje ichь otь mnogomlьvьnago[2] žitija sego. Znajetь bo gospodь svoje, iže jego sutь, jakože reče: ovьce moje glasa mojego slyšetь, i azъ znaju je, i imenemь vьzyvaju je, i po mьně chodetь, i azъ daju imь životь věčьnyi (Jan 10, 27—28). Ježe sьtvori i vь našь rodь, vьzdvigь namь učitelja sego, iže prosvěti jezykь našь, slabostiju omračьše umь svoi, pače že lьstiju dijavoljeju, ne chotěvьše[3] vь světь[4] božiichь zapovědii choditi. Žitije že jego javljajetь, i po malu sьkazajemo, jakovьže bě; da iže choštetь, to se slyše podobitь se jemu, bьdrostь pri-

emlje a lěnostь otьmětaje, jakože reče apostolь: podobьni mьně byvaite, jakože i azъ Christu (1 Kor. 4, 16).

[1] ne neostavljaetь M, nь ne ... Š
[2] mnogometežnago Š
[3] chotevьše ve všech rukopisech.
[4] vь světě Š

II.

Vь Solunьscě gradě bě mužь jeterь, dobrorodьnь i bogatь, imenemь Lьvь, prědrьže sanь drugarьskyi podь stratigomь. Bě že blagověrьnь, sьchranjaje vьse zapovědi božije isplьnь,[5] jakože inogda Iovь. Živy že sь podružijemь svoimь,[6] rodi 7 otročetь, otь nichьžě běše mladěiši sedmyi Konьstanьtinь filosofь, nastavьnik i učitelь našь. Jegda že i rodi mati, vьdaše jego doilici, da i by doila: otroče že ne rači se jeti[7] po tuždь sьsьcь nikakože, razvě po materьnь, donьdeže otьdojenь bystь. Se že bystь po božiju sьmotreniju, da by dobra korene dobraja lětoraslь[8] neskvrьnьnomь mlěkomь vьzdojena byla. Po semь že dobraja ta roditelja sьvěštavьša se ne sьchodista se, govešta sebě,[9] nь tako žista o gospodi jako bratь i sestra lětь 14, donьdeže ja sьmrьtь razluči, nikakože přěstuplьša togo sьvěta. Na sudь že jemu choteštu iti, plaka se mati otročete sego glagoljušti: ne brěgu o vьsemь, razvě o mladenьci semь jedinomь, kako imatь byti ustrojenь. Onь že reče: věru mi imi[10] ženo, naděju se bozě, jako dati imatь jemu otьca i stroitelja takogo, iže i stroitь vьse christijany. Ježe se i sьbystь.

[5] istinno Š.
[6] živy ž. s. p. svoimь není v R
[7] ne vьschotě jeti Š
[8] da budetь d. k. d. otraslь Š
[9] ne sьchoditi se k tomu Š
[10] na boga Š

III.

Sedmi že lětь[11] sy otrokь vidě sьnь, i povědaje otьcu i materi reče, jako stratigь sьbravь vьse děvice našego grada reče kь mьně: izberi sebě otь nichь, juže chošteši, podružije i na pomoštь, sьvrьstь sebě. (Gn. 2, 20.) Azъ že sьgledavь i sьmotrivь vьsěchь, viděchь jedinu krasьnějšu vьsěchь licemь, svьteštu se i ukrašenu velьmi monisty zlaty i bisromь i vьseju krasotoju,[12] jeiže bě ime Sofija, siréčь prěmudrostь.[13] Tu izbrachь. Slyšavьša že slovesa si roditelja jego rekosta kь njemu: synu, chrani zakonь otьca tvojego, i ne otvrьzi nakazanija matere tvojeje. (Přís. 6, 20.) Světilьnikь bo zapovědь zakonu i světь (Přís. 6, 23). Rьci že prěmudrosti: sestra mi budi, a mudrostь znajemu sebě sьtvori (Přís. 7, 4); sijajetь bo prěmudrostь pače slьnьca (Moud. 7, 29). I ašte pri-

vedeši ju sebě iměti podružije,[14] to otь mnoga zla izbaviši se jeju. Jegda že i vьdasta vь naučenije, spějaše pače vsěchь učenikь vь knigachь pametiju skoroju velьmi, jakǫ i divu byti vьsěmь.[15] Jedinogo že otь dьnii, jakože obyčai jestь bogatičištemь glumljenije tvoriti lovitvoju, izide sь nimi na polje kragui svoi vьzьmь; i jako pusti i, větrь se obrětь po sьmotreniju božiju, vьzetь i zanese jego. Otrokь že otь togo vь unynije i pečalь vьpadь dva dьni ne jastь.[16] Člověkoljubijemь bo svoimь milostivyi bogь ne vele[17] jemu privyknuti žitiiskyichь veštechь, udobь i ulovi: jakože drevlje ulovi Plakidu vь lově jelenemь, tako i sego kragujemь. Vь sebě že pomyslivь žitija sego sujetu okajaše je glagolje: takovo li jestь žitije se, da vь radosti město pečalь pribyvajetь? Otь sego dьne po inь se putь imu, iže jestь sego lučii, a vь mlьvě žitija sego svoichь dьnii ne iždivu! I poučae se imь[17] sěděaše vь domu svojemь, uče se izь ustь knigamь svetago Grigorija Bogoslova. I znamenije krьstnoje sьtvori na stěně, i pochvalu svetomu Grigoriju napisa sicevu: »o Grigorije, tělomь člověče, a dušeju aggele! Ty tělomь člověkь sy, aggelь javi se, usta bo tvoja jako jedinь otь serafimь boga proslavljajutь i vьseljenuju prosvěštajutь pravyje věry kazanijemь.[19] Těmь že i mene pripadajušta kь tebě ljuboviju i věroju priimi, i budi mi učitelь i prosvětitelь.« Takovaja zavěštavaaše. Vьšьdь že vь mnogy besědy i umь velii, nemogy razuměti glьbinь vь unynije veliko vьpade. Stranьnь že někoi bě tu uměje gramatikiju, i kь njemu šьdь moljaše i, na nogu jego padaje i vьdaje se jemu: dobre děje,[20] nauči me, reče, chudožьstvu gramatičьskomu! Onь že talanьtь svoi pogrebь reče kь njemu: junoše, ne truždai se; otreklь bo se jesmь otьnudь nikogože[21] ne učiti semu vь moji dьni.[22] Paky že otrokь klanjaje se jemu sь slьzami glagolaše:[23] vьzьmi vьsu moju čestь otь domu otьca mojego, ježe mi dostoitь, a nauči me! Ne chotěvьšu že onomu[24] poslušati jego, šьdь vь domь svoi vь molitvachь prěbyvaše, da by obrělь želanije srьdьca svojego. Vь skoré že bogь sьtvori volju boještichь se jego (Ž 144, 19). O krasotě[25] bo jego i mudrosti i priležьněmь učenii, ježe bě rastvoreno vь njemь, slyšavь carevь stroitelь, iže naricajetь se logofetь, posla po nь, da se by sь caremь učilь. Otrokь že uslyšavь se sь radostiju puti se jetь, i na puti poklonь se molitvu sьtvori glagolje: bože otьcь našichь i gospodi milosti, iže jesi sotvorilь vьsakaja[26] slovomь i prěmudrostiju svojeju, sьzdavь člověka da vladetь[27] toboju sьtvorenymi tvarmi (Moud 9, 1.—2.), daždь mi suštuju vьskrai tvoichь prěstolь prěmudrostь (Moud 9, 4.) da razuměju, čьto jestь ugodьno tebě,[28] i sьpasu se; azъ bo jesmь rabь tvoi i synь raby tvojeje (Moud 9, 5; Ž 115, 7). I kь semu pročee Solomonju molitvu izglagolavь i vьstavь reče: aminь.

[11] sedmymь že lětomь Š
[12] utvariju Š

[13] mudrostь M
[14] iměe tu podružie R
[15] vьsěmь není v R
[16] nejastь ničesože Š
[17] ne chote Š
[18] poučaje se imь P, po učenije se imь M
[19] skazaniemь Š
[20] děje není v Š
[21] otьnudь není v Š
[22] vь vьse moe dьni žitia Š
[23] otrokь sь slьzami moljaše se glagolje Š
[24] onomu není v R
[25] o razumě R
[26] vьsačьskaa Š
[27] obladaet Š
[28] volja tvoja Š

IV.

Jegda že priide kь Carju Gradu, vьdaše jego učiteljemь da se učitь, i vь tri měsece navykь gramatikiju po pročaja se jetь učenija. I nauči se Omiru i geomitrii, i u Lьva i u Fotija dialexicě i vьsěmь filosofiiskyimь učenijemь, kь simь že i ritorikii i arithьmitikii, astronomii i musikii, i vьsěmь pročiimь jelinьskymь chudožьstvomь. Tako že ja navyče vьsa, jakože by jedino otь nichь navyknuti: skorostь bo se sь prileţanijemь sьluči, druga drugu prěspěvajušti, imьže se učenija i chudožьstva sьvrьšajutь. Bolje[29] že učenija tichь obrazь na sebě javljaje, sь těmi besědovaše,[30] sь nimiže běaše polьzněje, uklanjaje se otь uklanjajuštichь sc vь strьpьty,[31] ona tьčiju jedina sьmatraje i děje,[32] kako by vь město zemlьnychь nebesьnaja prěměnьšju izletěti is tělese[33] sego i sь bogomь žiti. Uzrěvь[34] že jego takova sušta logofetь dastь jemu vlastь nadь svoimь[35] domomь i vь carevu polatu sь drьznovenijemь vьchoditi. I vьprosi jego jedinoju glagolje: filosofe, chotělь bychь[36] uvěděti, čьto jestь filosofija. Onь že skoromь umomь reče abije: božijamь i člověčamь veštemь razumь, jeliko možetь, člověkь približiti se bodzě, i jako děteliju učitь člověka po obrazu i po podobiju byti sьtvorьšomu i. Otь sego[37] že pače vьzljubi i prisьno[38] vьprašaše i o vьsemь[39] tolikь mužь, velikь i čьstьnь. Onь že sьtvori jemu učenije filosofьsko, v malěchь slovesechь velikь umь[40] sьkazavь. Vь čistotě že prěbyvaje jelьmi[41] ugaždaše bogu, tolьmi pače ljubьzьněi vьsěmь byvaše. I logofetь vьsaku čьstь tvore jemu gověinu zlato mnogo daaše jemu, onь že ne priimaše. Jedinoju že reče jemu: Tvoja krasota[42] i mudrostь otьnudь iz licha nuditь me ljubiti te, to[43] dьšterь imamь duchovьnu, juže otь krьstila vьzechь,[44] krasьnu i bogatu i roda dobra i velija; ašte chošteši podružiju siju ti damь. Otь cara že nynja veliju čьstь i knežije priimь[45] bolьše čai, vь skorě bo i[46] stratigь budeši. Otvěšta že jemu filosofь:[47] darь ubo velikь trěbujuštimь jego, a mьně bolje

učenija něstь ino,[48] imьže razumь sьbravь prědědьnje čьsti i bogatьstva choštu iskati. Slyšavь že logofetь otvětь jego šьdь kь carici[49] reče: sь filosofь junyi ne ljubitь žitija sego, to ne otьpustimь jego obьštiny, nь postrigьše i na popovьstvo otьdadimь jemu služьbu,[50] da budetь vivlotikarь u patrijarcha vь svetěi Sofii, negli[51] poně tako jego udrьžimь. Ježe i sьtvoriše jemu. Malo že sь nimi vьsьma probyvь[52] na Uzьkoje More vьšьdь[53] sьkry se tai vь monastyri. Iskaše že ego 6 měsecь, i jedva i obrětoše. Ne mogьše že jego prinuditi vь tu služьbu umoliše i učitelьnyi stolь prějeti i učiti filosofii tozemьce i stranьnyje, sь vьsakoju služьboju i pomoštiju. I po to se priet[54].

[29] vetьše Š
[30] besědovaše není v Š
[31] vь zlobu R
[32] ona t. je. s. i děje není v Š
[33] nebesnaa priobrělь izyti otь tělese Š
[34] viděvь Š
[35] vьsěmь svoimь Š
[36] chotěchь Š
[37] otь není v Š
[38] prisьno není v Š
[39] semь Š
[40] razumь Š
[41] velmi Š
[42] razumь R
[43] nynja Š
[44] izechь Š
[45] priimi i Š
[46] i není v Š
[47] otvěštavь ž. je. f. reče Š
[48] bolšee učenia ničtože estь Š
[49] kь carju Š
[50] otdadimь na popovьstvo i službu Š
[51] eda Š
[52] sь nimь vь semь prěbyvь Š
[53] šьdь Š
[54] i sie p. R.

V.

Bě že Annisь patrijarchь jeresь vьzdviglь, glagolje ne tvoriti[55] čьsti svetymь ikonamь. I sьbravьše sьimь[56] obličiše i, jako nepravo glagoljetь, i sьgnaše jego sь stola.[57] Onь že reče: nasilijemь me sьgnaše,[58] a ne prěprěvьše mene, ne možetь bo se nikьtože protiviti slovesemь moimь. Carь že sь patrikii ustroivь, filosofa posla na nь rekь tako: ašte možeši junoše sego prěpréti, to paky stolь svoi priimeši. Onь že uzrěvь filosofa juna tělomь, a ne vědy stara uma vь njemь[59] i iže běchu poslani sь nimь, reče kь nimь: vy[60] podьnožija mojego něste dostoini, to[61] kako azь sь vami se choštu prěti? Filosofь že kь njemu reče: ne ljudьskago obyčaja drьži se, nь božii zapovědii zьri; jakože bo jesi i[62] ty otь zemlje i duše bo-

gomь sьstavljenь, tako i my vьsi. To[63] na zemlju zre člověče, ne grьdi se.[64] Paky že Annisь otvěšta: ne podobьno jestь vь jesenь cvětьcь[65] iskati, ni starьca na voisku gnati, jako junošu někojego Nestora. Filosofь že otvěšta jemu: samь na se viny obrětaješi. Rьci, vь kuju vrьstu duša silьněiši tělese jestь? Onь že reče:[66] na starostь. Filosofь že reče: to[67] na kuju te branь gonimь[68] na tělesьnu li ili na duchovьnu? Onь že reče: na duchovьnu. Filosofь že otvěšta: to[69] ty nynja silьněi chošteši byti. Da ne glagoli namь tačěchь pritьčь: ne bezь vrěmene bo ni cvětьcь ištemь, ni[70] na voisku tebe gonimь. Posramlь že se tako starьcь inamo obrati besědu i reče: rьci mi junoše, kako krьstu razorenu suštu ne klanjajemь se jemu, ni lobyzajemь jego, a vy, ašte ikona do prьsii tьkmo budetь[71] pisana, čьstь jei tvorešte ne stydite se? Filosofь že otvěšta: četyri bo česti krьstь imatь, i ašte jedina cestь jego ubudetь, to[72] uže svojego ne javljajetь obraza; a ikona tьkmo otь lica javljajetь obrazь i podobije[73] togo, jegože radi budetь pisana:[74] ne lьvova bo lica, ni rysija zritь, iže ju viditь, nь prьvago obrazь. Paky starьcь reče: kako ubo[75] se klanjajete krьstu bez napisanija, a byvšemь i iněmь krьstomь; ikona že ašte ne imatь napisana imene,[76] jegože budetь obrazь, to[77] ne tvorite jei čьsti? Filosofь že otvěšta: vьsakь bo krьstь podobьnь obrazь imatь Christovu krьstu, a ikony ne imajutь vьse jedinago obraza. Starьcь že reče: bogu rekьšomu kь Moyseu, ne sьtvoriši vьsakogo podobija (Ex 20, 4.), kako vy tvorešte[78] klanjajete se? Filosofь že protivu semu otvěšta: ašte by reklь, ne sьtvoriši nikakogo že podobija, to[79] pravo priši; nь jestь reklь: ne vьsakogo, siréčь nedostoinoje. Protivu že simь ne mogy prěti se[80] starьcь umlьča, posramlь se.[81]

[55] ne tvorite Š
[56] sьborь Š
[57] izьgnaša ego Š, sь stola není v Š
[58] izьgnaše Š
[59] a ne v. s. u. v. njemь není v Š
[60] vьsi Š
[61] i Š
[62] i není v Š
[63] i Š
[64] ne vьznašai se Š
[65] cvětь Š
[66] reče není v P
[67] to není v Š
[68] gonimь otvěštai R
[69] to není v Š
[70] ni (cvětьcь) chybí; níže na vojsku Š
[71] i do prьsii sušta Š
[72] to není v Š
[73] obrazь podobiju Š
[74] egože budetь pisano Š
[75] ubo není v Š
[76] ne budetь n. imenemь Š
[77] to není v Š

[78] tvorešte se Š
[79] to není v Š
[80] otvěštati Š
[81] i posrami se Š

VI.

Po sichь že agarěni, naricajemi sracini, vьzdvigoše chulu na jedino božьstvo svetyje troice glagoljušte: kako vy christijani jedinь bogь měnešte razměšajete i paky na tri glagoljušte, jako otьčь i synь i duchь jestь? Ašte možete sьkazati javě, to posьlěte[82] muže, iže mogutь glagolati o semь i prěpréti ny. Bě že togda filosofь 20 i 4 lětomь. Sьborь že sьtvori[83] carь, i prizvavь i reče jemu: slyšiši li filosofe, čьto glagoljutь skvrьnьnii agarěni na našu věru? To[84] jako svetyje troice sy sluga i učenikь, šьdь protivi se imь, i bogь sьvrьšitelь sy vьsakoi vešti, slavimyi vь troici — otьcь i synь i svetyi duchь, — tь da ti podastь blagodětь i silu vь slovesechь, i jako drugago Davida nova javitь te na Golijatha, sь trьmi kamenьmi i[85] poběždьša, i vьzvratitь te kь namь spodoblь nebesьnomu carstviju. Slyšavь že[86] otvěšta: sь radostiju idu za christijanьskuju věru. Čьto bo mi jestь slaždьše na semь světě, nь za světuju troicu živu byti i umrěti? Pristaviše že kь njemu[87] asikrita Georgija i poslaše ja.[88] Došьdьšemь že imь tamo uzréše stranьnyje i gnusьnyje vešti sьdějavьšeje se otь nichь tamo, ježe sьtvorili běchu na poruganije i posmijanije suštiimь christijanomь vьsěmь, iže[89] vь městě onomь živuštiimь, oskrьbljajušte ichь[90] ne malo:[91] běchu bo obrazy demonьskyje napisali vьnějudu na dvьrechь vьsěchь christijanь, divy[92] tvorešte i rugajušte se. Vьprosiše že filosofa glagoljušte: možeši li filosofe razuměti, čьto jestь znamenije se? Onь že reče: demonьsky obrazy viždu, i mьnju, jako christijani tu vьnutrь živutь; oni že ne mogušte žití sь nimi, běžetь vьnь otь nichь, a ideže sego znamenija něstь vьnějudu, to[93] sь těmi sutь vьnutrь. Na obědě že sědešte agarěni, mudra čedь i knižьna,[94] naučena geomitrii i astronomii i pročiimь učenijemь, iskušajušte i vьprašachu glagoljušte: vidiši li filosofe divьnoje čudo, kakože božii[95] prorokь Machmetь prinesь namь blaguju věstь otь boga, obrati[96] mnogy ljudi; i vьsi drьžimь se po zakonь jego,[97] ničesože přestupajušte: a vy christijani,[98] Christovь zakonь drьžešte, vašego proroka,[99] ovь sice, ovь inako, jakože jestь godě komuždo vasь, tako drьžite i tvorite. Kь simь že filosofь otvěšta: bogь našь jako i pučina jestь morьskaja; prorokь že glagoljetь o njemь: rodь jego kьto ispověstь? Vьzemljetь bo se otь zemlje životь jego (Is. 53, 8). Sego že[100] radi iskanija mnozi vь pučinu tu vьchodetь, i silьnii umomь pomoštiju jego bogatьstvo razumьnoje prijemljušte prěplavajutь i vьzvraštajutь se, a slabii,[1] jako i vь sьgniléchь korablichь pokušajušte se[2] prěiti, ovi istapajutь se, a ovi[3] sь trudomь jedva otьdychajutь, nemoštьnoju lěnostiju vlajušte se. Vaše že jestь uzько[4]

i udobьno, ježe možetь i prěskočiti vьsak, malь i velikь; — něstь bo kromě ljudьskago obyčaja, nь ježe vьsakь[5] možetь dějati. A ničesože jestь vamь zapovědalь: jegda bo něstь vamь vьstegnulь gněva i pochoti, nь popustilь,[6] to vь kuju[7] vy imatь vьrinuti propastь, — sьmyslьnyi da razuměetь! Christosь že ne tako, nь otь nizu težьkoje gorě vьzvoditь, věroju že i děteliju božijeju učitь člověka;[8] tvorьcь bo sy vьsakymь, meždu aggely i skoty jestь člověka sьtvorilь, slovesemь i sьmyslomь otlučivь i otь skota, a gněvomь i pochotiju otь aggelь; a[9] jeiže se česti kьto približajetь, pače[10] toju se pričeštajetь, vyšniichь li ili nižniichь. Vьprosiše že i paky: kako vy edinomu bogu suštu vь tri slavite i? Sьkaži, aште věsi. Otьca bo naricajete i, syna, i ducha. To ašte tako glagoljete,[11] da i ženu emu dadite, da se otь togo mnodzi bozi rasplodetь. Kь simь že filosofь otvěšta: ne glagolite tako chuly bečьstьny. My ubo dobrě jesmy navykli otь prorokь i otь otьcь i otь učitelь troicu slaviti: otьcь, i slovo, i duchь — tri ypostasi vь jedinomь suštьstvě. Slovo že to vьplьti se vь děvě,[12] i rodi se našego radi sьpasenija, jakože i Machmetь vašь prorokь sьvědětelьstvujetь napisavь sice: poslachomь duchь našь kь děvě,[13] izvolьše da roditь (Alkoran, sura 19, 17). Otь sego azь vamь izvěštenije tvorju[14] o troici. Simi že slovesy poraženi, na druga obratiše se[15] glagoljušte: jako tako jestь, jakože glagolješi, gosti.[16] Da ašte Christosь bogь vašь jestь, po čьto ne tvorite, jakože velitь?[17] Pisano bo jestь vь eyaggelьskyichь knigachь: molite za vragy, i dobro děite[18] nenavideštimь i goneštimь,[19] i lanitu obratite[20] bijuštimь. (Lk 6, 27—29; Mt 5, 44.) Vy že ne tako, nь protivьna oružija ostrite na tvorešteje vamь takova. Filosofь že protivu simь otvěšta: dvěma zapovědьma suštema vь zakoně, kьto zakonь sьvrьšaja javljajetь se: iže li jedinu sьchranitь, ili iže obě? Otvěštaše že oni: jako[21] iže obě. Filosofь že reče: bogь jestь reklь, molite za obidešteje (Lk 6, 28); tь jestь reklь paky: bolьše seje ljubve ne možetь nikьtože javiti na semь žitii, nь da svoju dušu položitь[22] za drugy (Jan 15, 13.). Drugь že radi se my dějemь, da ne sь tělesьnymь plěnjenijemь i duša[23] ichь plěnjena budetь. Paky glagolaše:[24] Christosь jestь dalь danь za se i za iny; vy že kako ne tvorite togo dělь? I juže ašte branešte sebe, kako poně dani ne dajete sicemu[25] veliku i krěpьku jezyku izmailьtьsku za bratiju vašu i drugy? Malo že prosimь: tьkmo jedinogo zlatika; i donьdeže stoitь vьsa zemlja, chranimь mirь meždu soboju, jakože inь nikьtože. Filosofь že otvěšta: ašte kьto vь slědь učitelja chode choštetь vь tьžde[26] slědь choditi, vь nьže i onь. drugyi že sьrětь sьvrašťajetь i, drugь li jemu jestь ili vragь? Otvěštaše že oni: vragь. Filosofь že reče:[27] jegda Christosь danь dastь, koje carьstvo bě: izmailьtьsko li ili rimьsko? Otvěštaše že oni: rimьsko javě.[28] Onь že reče: těmьže ne podobajetь namь zazirati, ponježe rimljanomь vьsi dajmь danь. Po sichь že i ina mnoga vьprašania vьprosiše

i, iskušajušte otь[29] vьsěchь chudožьstvii, jaže i sami umějachu. Sьkaza že imь vьsa. Jakože je prěprě i o sichь, rekoše[30] kь njemu: kako ty vьsa si uměješi? Filosofь že reče kь nimь:[31] člověkь někoi, počrьpь vь mori vodu vь měšьci nošaše ju, i grьděše se glagolje kь[32] stranьnikomь: vidite li vodu jeježe nikьtože ne imatь razvě mene?[33] Prišьdь že jedinь mužь pomorьnikь reče kь njemu: neistovь li se děješi[34] chvale se tьkmo o smrьdeštiimь měšьci,[35] a my[36] sego pučinu imamy? Tako i vy dějete.[37] A otь nasь sutь vьsa chudožьstvija išьla. Po[38] sichь že pokazaše jemu, divy[39] tvorešte, vrьtogradь nesaždenь, inogda otь zemlje izniknuštь. I jako[40] sьkaza imь, kako se byvajetь, paky pokazaše jemu vьse bogatьstvo, chraminy utvoreny[41] zlatomь i srebromь i kamenijemь dragomь i bisromь, glagoljušte: viždь filosofe divьnoje čudo, sila velika, i bogatьstvo mnogo Amermniino, vladyky sracinьska! Reče že kь nimь: ne divьno se jestь, bogu že slava i chvala sьtvorьšomu si vьsa i vьdavьšu na utěchu[42] člověkomь; togo bo sutь, a ne inogo. Setьnče[43] že na svoju se zlobu obraštьše[44] daše jemu jadь piti. Nь bogь milostivyi rekyi: ašte i sьmrьtьno čьto ispijete, ne imatь vasь vrěditi (Mk 16, 18), izbavi i togo,[45] i na svoju zemlju zdrava vьzvrati i paky.

[82] to chybí; pošlěte kь namь Š
[83] sьtvorь Š
[84] ty že Š
[85] i není v Š
[86] že se Š
[87] pristavlьše ž. k. njemu P; priposlaše že sь nimь Š
[88] assygkrita i Georgia polašu R i z r. 1469
[89] iže není v P
[90] sichь Š
[91] uzrěše... ne malo pouze v R
[92] igry R
[93] to není v Š
[94] čedь knigь Š
[95] božii není v Š
[96] prinese... i obrati Š
[97] zakonu, bez jego Š
[98] christijani není v Š
[99] vašego proroka není v Š
[100] že není v Š
[1] slabii razumomь Š
[2] pokušajutь se Š
[3] potapljajut se, drudzii že Š
[4] lьsno Š; lьstno R
[5] vьsakь není v Š
[6] postopilь P
[7] věste vь kuju Š
[8] učitь člověka není v Š
[9] i Š, P
[10] tь pače Š
[11] ašte tako estь Š
[12] děvěi Š
[13] děvěi Š

[14] vьzvěštaju Š
[15] vьzvratiše se Š
[16] druže R
[17] povelěvaetь Š
[18] dobrodětati Š
[19] goneštiimь vasь Š
[20] obraštati Š
[21] javě jako Š
[22] položitь kto Š
[23] sь tělesnymi duša Š
[24] vьprosiše ego rekušte Š
[25] sicevu Š
[26] tьžde není v Š
[27] ašte kьto... reče neni v R
[28] javě není v M
[29] vьprosiše iskušajušte o Š
[30] i jako že ichь prěprě paky rekoše Š
[31] kь nimь není v Š
[32] chvaljaaše se kь Š
[33] juže niktože imatь kromě azь Š
[34] ne stydiši li se sia glagolje Š
[35] semь měšci Š
[36] my že Š
[37] tvorite Š
[38] i po Š
[39] igry Š
[40] jakože Š
[41] i chraminy ukrašeny Š
[42] vьzdavšomu ja na utěšenie Š
[43] razgněvavьše se R
[44] obratiše se i daše Š
[45] togo togda nevrěždenna Š

VII.

Ne[46] po mьnozě vrěmeni otrekь se vьsego žitija sego sěde na edinomь městě bezь mlьvy i sebě samomu tьkmo vьnjemlje, i na utrěšnii dьnь ničesože ne ostavljaje, nь ništimь razdavaje vьse i na boga pečalь vьmětaje,[47] iže se na vьsakь dьnь o vьsěchь pečetь. Jedinoju že na svetyi dьnь[48] služe jemu tužeštu: jako ničesože ne imamy na sicь[49] dьnь čьstьnь, onь že reče jemu: prěpitěvyi inogda izrailьtěny vь pustyni,[50] tь imatь i namь zdě dati pištu. Nь šьdь prizovi poně 5 ništь mužь, čaje božije pomošti. I jako bystь obědьnii časь, abije prinese mužь[51] brěme vьsakoje jadi i 10[52] zlatikь. I bogu chvalu vьzdastь o vьsěchь sichь. Vь Olibь že šьdь kь Methodiju, bratu svojemu, načetь žiti i molitvu tvoriti[53] bezь prěstanija kь bogu, tьkmo knigami besěduje.

[46] i ne Š
[47] nadeždu vьzlagae Š
[48] dьnь někotoryi Š
[49] na sьi Š
[50] vь pustyni není v Š
[51] mužь někyi Š

[52] 5 Š
[53] tamo živěše molitvu tvore Š

VIII.

Priidoše že sьli[54] kь caru otь kozarь glagoljušte: jako isprьva jedinogo boga znajemь, iže jestь nadь vьsěmi, i tomu se klanjajemь na vьstokь, i obyčaje svoje iny studьny[55] drьžešte. Jevrei že ustetь[56] ny věru ichь i dětělь prijeti. a sracini na druguju stranu,[57] mirь dajušte i dary mnogy, težutь ny na svoju věru glagoljušte:[58] jako naša věra jestь dobrěiši vsěchь jezykь. To sego radi sьljemь kь vamь staruju družьbu[59] i ljubovь drьžešte, jezykь bo velii sušte, carьstvo[60] otь boga drьžite; i vašego sьvěta vьprašajušte prosimь muža knižьna otь vasь, da ašte prěpritь jevreje i sraciny, to po vašu se věru imemь.[61] Togda vьziskavь carь filosofa i izobrětь[62] sьkaza jemu kozarьsku rěč glagolje: idi filosofe kь ljudemь simь,[63] i sьtvori[64] imь slovo i otvětь o svetěi troici sь pomoštiju jeje, inь bo nikьtože ne možetь dostoino sego sьtvoriti.[65] Onь že reče: ašte veliši vladyko, na sikovuju[66] rěčь sь radostiju idu pěšь i bosь i[67] bezь vьsego, jegože ne veléaše gospodь[68] učenikomь si nositi. Otvěšta že carь:[69] ašte se ty by chotělь o sebě sьtvoriti, to dobrě mi[70] glagolješi; nь carьskuju drьžavu vědy i čьstь, čьstьno idi sь carьskoju pomoštiju. Abije že puti se jetь, i Chersona došьdь nauči se tu židovьsceі besědě i knigamь, osmь čestii prěložь gramatikije i otь togo razumь bolii[71] vьsprijemь. Samarěninь že někoi tu živěše, i prichode kь njemu sьtezaše se sь nimь; i prinesь[72] knigy samarěnьsky pokaza[73] jemu. I isprošь je u njego filosofь zatvori se vь chramině. i na molitvu se naloži;[74] i otь boga razumь prijemь čisti načе[75] knigy bes poroka. Uzrěvь[76] že samarěninь vьzupi velijemь glasomь i rěče· vь istinu, iže vь Christa věrujutь, vь skorě duchь svetyi prijemljutь i blagodětь. Synu že se jego abije krьštьšu i samь se krьsti po njemь. Obrětь[77] že tu jeyaggelije i psaltyrь rosьsky[78] pismeny pisano, i člověka obrětь glagoljušta toju besědoju; i besědovavь s nimь i silu rěči prijemь, svojei besědě prikladaje razluči pismena[79] glasьnaja i sьglasьnaja, i kь bogu molitvu drьže vь skorě[80] načetь čisti i sьkazati. I mnozi[81] se jemu divljachu boga chvalešte. Slyšavь že jako svetyi Klimenьtь ješte vь mori ležitь, pomolivь se reče: věruju vь boga, i svetěmь[82] Klimenьtě naděju se, jako obrěsti jego imamь i iznesti izь mora. Uběždь že arьchijepiskupa, i sь klиromь[83] vьsěmь i gověiny muži vьsědьše vь korablь[84] idoše na město, i[85] utišьšu se morju velьmi i[85] došьdьše načeše kopati pojušte. Abije že[86] bystь chrizma[87] mnoga jako i kadilь mnogь.[88] I po semь javiše se svetyje mošti, ježe vьzьmьše sь velikoju čьstiju i sь slavoju vьsěchь graždanь vьnesoše vь gradь, jakože pišetь vь obrětenii jego. Kozarьskyi že vojevoda sь voi šьdь obьstupi christijanьskyi gradь,[89]

i oplete se o njemь. Uvěděvь že filosofь ne lěnь se ide kь njemu. Besědovavь že sь nimь i učitelьna slovesa prěložь[90] ukroti jego. I oběštavь[91] se jemu na krьštenije otide, nikojeježe pakosti sьtvorь ljudemь těmь.[92] Vьzvrati[93] že se filosofь vь svoi putь. I vь prьvyi časь molitvu tvoreštu jemu, napadoše na nь ugri, jako i[94] vlьčьsky vyjušte, chotešte ubiti jego. Onь že ne užase se, ni ostavi svojeje molitvy, kyrije eleisonь[95] tьkmo zovy; bě bo okonьčalь uže služьbu. Oni že uzrěvьše i po božiju poveleniju ukrotěše i načeše klanjati se jemu. I slyšavše učitelьna slovesa otь ustь jego otьpustiše i sь[96] vьseju družinoju.

[54] p. ž. ubo vь to vrěme poslanьcy Š
[55] da obyčae studьnye inii Š
[56] nudetь Š
[57] otь drugye strany Š
[58] stužajutь ny glagoljušte Š
[59] sego r. poslachomь k. v. prьvuju d. Š
[60] suštii i carьstvo Š
[61] vašu věru priimemь Š
[62] i obrětь ego Š
[63] simь není v P, ale v lat. překladě: homine hos
[64] imь není v Š
[65] tvoriti Š
[66] takovuju Š
[67] i není v Š
[68] nepovelěvaše bogь Š
[69] otvěštavь že carь reče Š
[70] o sebě, to, mi není v Š
[71] bolii není v Š
[72] prinese Š
[73] i pokaza Š
[74] prěloži Š
[75] načetь Š
[76] viděvь Š
[77] i obrět Š
[78] rušьkymi Š
[79] različii pismenь Š
[80] i vьskorě Š
[81] mnozi není v Š
[82] o svetěmь Š
[83] klirosomь Š
[84] i v. že vь korablje Š
[85] i není v Š
[86] i abie Š
[87] blagouchanie Š
[88] kadilo mnogo Š
[89] obьstupi někotoryi christianьskyi gradь otь iže tamo suštiichь Š
[90] prědloživь Š
[91] oběšta Š
[92] otide ... těmь není v Š
[93] vьzvrativь Š
[94] i není v Š
[95] gospodi pomilui Š
[96] o. i i sь ... Š

IX.

Vьsědь že vь korablь puti se jetь kozarьskago na Meotьskoje jezero i Kapiiskaja vrata Kavьkažьskychь gorь.[97] Poslaše že kozari protivu jemu mužь lukavь i zaskopivь,[98] iže besědoju sьnide se sь nimь,[99] i reče emu: kako vy zьlь obyčai imate i stavite carь inь vь inogo město otь inogo roda, my že po rodu se děјemь? Filosofь že kь njemu reče: i bogь bo[1] vь Saula město, ničesože ugodьna děјušta, izbra Davida, ugaždajušta jemu, i rodь jego. Onь že reče paky: kako ubo vy knigy drьžešte vь ruku otь nichь vьse pritьče glagoljete; my že ne tako, nь otь prьsii vьsu mudrostь jako poglьštьše iznosimь ju, ne grьdešte se o pisanii jakože i vy. Reče že filosofь kь njemu: otvěštaju ti kь semu, ašte sьrešteši muža naga i glagoljetь ti »jako mnogy rizy i zlato imamь«, iměši li jemu věru vide i naga? I reče: ni. Reče že jemu: tako i azь tebě glagolju. Ašte li jesi poglьtilь vьsaku mudrostь, to sьkaži ny,[2] koliko rodь jestь do Moyseja,[3] i koliko lětь jestь kotoryiždo rodь drьžalь? Ne mogy že kь semu otvěštati umlьča. Došьdьšu že jemu tamo, jegda chotěchu na obědě sěsti u kagana, vьprosiše jego glagoljušte: kaja jestь tvoja čьstь, da te posadimь na svojemь činu? Onь že reče: děda iměchь velika i slavьna zělo, iže blizь cara stojaše, i danuju jemu slavu volјeju[4] otvrьgь izgnanь bystь, i na stranьnu zemlju došьdь[5] obništa, i tu[6] me rodi. Azь že dědьnje čьsti drevьnjeje[7] ište ne dostigochь onoje[8] prijeti, Adamovь bo jesmь vьnukь. Otvěštaše že oni: dostoino i pravo glagolјeši gosti. Otь sego že pače[9] načeše na njemь čьstь tvoriti. Kaganь že vьzьmь čašu reče: pijamь vь ime boga jedinogo sьtvorьšago vьsu tvarь. Filosofь že vьzьmь čašu reče: piju vь ime boga jedinago, i slovese jego, sьtvorьšago slovomь vьsu tvarь, imьže nebesa utvrьdiše se i životvoreštago ducha, imьže vьsa sila ichь sьstoitь[10] (Ž 32, 6). Otvěšta že[11] kь njemu kaganь: vьsa ravьno glagoljušte[12] o semь tьkmo različь drьžimь: vy bo troicu slavite, a my boga jedinogo, ulučьše knigy. Filosofь že reče: slovo i duchь knigy propovědajutь. Ašte kьto tebě čьstь tvoritь, tvojego že slovese i ducha ne vь čьsti imatь, drugyi že paky[13] vьse troje[14] vь čьsti imatь, kotoryi ubo otь oboju jestь čьstivěje?[15] Onь že reče: iže vьse troje vь čьsti imatь. Filosofь že otvěšta: těmьže i my bolьšeje tvorimь veštьmi sьkazajušte i prorokь slušajušte:[16] Reče bo Isaija: slušai mene Ijakove i Izrailju, jegože azь zovu; azь jesmь prьvyi, i[17] azь jesmь vь věky; nynja gospodь posla me i duchь jego (Is 48, 12. 16). Ijudei že stoješte okrьstь jego rekoše jemu: rьci ubo, kako možetь ženskь polь boga vьměstiti vь črěvo, na nьže ne možetь ni vьzrěti, a ne li[18] roditi i? Filosofь že pokazavь prьstomь na kagana i na prьvago sьvětьnika jego reče: ašte kьto rečetь, jako prьvyi sьvětьnikь ne možetь črěditi kagana, paky že rečetь: poslědьnii rabь jego možetь i črěditi i čьstь

jemu sьtvoriti, čьto imamь narešti i, sьkažite mi, neistova li ili sьmyslьna? Oni že rekoše: i zělo neistova. Filosofъ že kь nimь reče: čьto jestь otь vidimyje tvari čьstьněje vьsěchь? Otvěštaše že[19] jemu: člověkь, po obrazu bo[20] božiju sьtvorenъ jestь. Paky že kь nimь reče filosofъ: to kako[21] ne sutь trěsnoveni, iže glagoljutь, jako[22] ne možetь se vьměstiti vь člověka bogъ, a onь i vь kupinu se vьměsti, i vь oblakь. i vь burju i dymь,[23] javlь se Moyseovi i Iovu. Kako bo[24] možaše inomu boleštu a inogo cěliti?[25] Člověčьsku ubo rodu na istьlěnije prišьdьšu otь kogo by inogo paky[26] obnovljenije prielь, ašte ne otь samogo tvorьca? Otvěštaite[27] mi. Ašte vračь chote priložiti plastyrь boleštiimь, priložitь li i[28] drěvě ili kameni?[29] I javitь li otь sego člověka iscělevьši? I kako Moysei duchomь svetymь vь svojei molitvě reče ručě prostьrь: vь gromě kamenьně i glasě trubьněmь ne javljai ny se kь[30] tomu gospodi štedryi, nь vьseli se vь našu utrobu, otьjemь naše grěchy. Akila bo tako glagoljetь. I tako razydoše se sь oběda narekьše dьnь, vь nьže[31] besědu o vьsěchь sichь sьtvoretь.[32]

[97] toto čtení přijímá M; — kapiiskaa vrata kьavьkajskyichь gorь Š, R Kaspiiskaa vrata Kavъkažьskychъ gorъ Usp. rukopis a jiné
[98] muža lukava za skopivь Š
[99] sь nimь není v Š
[1] i chybí, bogь ubo Š
[2] mi Š
[3] otь Adama do Moysea Š
[4] veliju čьstь Š
[5] na stranu zemlje šьdь Š
[6] tamo Š.
[7] dčnjuju čьstь preždnjuju Š
[8] inoe Š
[9] pače není v Š
[10] stoitь Š
[11] že není v Š
[12] vьsi ravno glagoljemь Š
[13] pače Š
[14] tvoje M, P; chybně
[15] čьstněi Š
[16] proroky poslušajušte Š
[17] i není v Š
[18] nemenь li Š
[19] že není v Š
[20] bo není v Š
[21] da kako Š
[22] jako není v Š
[23] vь oblakь bureju i dymomь Š
[24] bo není v Š
[25] inogo bolešta iscěliti Š
[26] otь kogo li by paky Š
[27] věštaite Š
[28] sego Š
[29] kameni ili ni Š
[30] kь není v Š
[31] vь onьže Š
[32] besědujutь o vьsěchь sichь Š

X.

Sědь že paky sь kaganomь reče filosofъ: azъ ubo jesmь člověkь jedinь vь vasь, bezъ roda i drugъ; o bozě že se sьtezajemь,[33] jemuže sutь vь ruku vьsaka, i srьdьca naša. Otь vasь že iže sutь silьni vь slovesechь, besědujuštemь namь, jaže razumějutь, da glagoljutь, jako tako jestь; a ichьže ne razumějutь, da vьprosetь, i sьkažemь imь.[34] Otvěštaše že ijudei i rekoše: i[35] my drьžimь vь knigachь slovo i duchь. Sьkaži[36] namь, kotoryi zakonь dastь bogъ člověkomь prьvěje: moyseovь li ili iže vy drьžite? Filosofъ že reče: sego li radi vьprošajete, da prьvyi zakonь drьžite? Otvěštaše[37] oni: jei, prьvyi bo podobajetь. Filosofъ že reče: ašte choštete prьvyi zakonь drьžati, to otь obrězanija uklonite se setьno. Rekoše že[38] oni: česo radi sice glagolješi? Filosofъ že reče: sьkažite mi nepotaještě,[39] vь obrězanii li jestь prьvyi zakonь danь ili vь neobrězanii? Otvěštaše oni: mьnimь vь obrězanii. Filosofъ že řeče: ne Noevi li bogъ zakonь dastь prьvěje po zapovědanii i otьpadenii Adamově, zavětomь naricaje zakonь? Reče bo kь njemu: se azъ vьzdvižu zavětь[40] moi sь toboju i sь sěmenemь tvoim i sь vьseju zemljeju[41] (Gn 9, 9.), trьmi zapovědьmi drьžimь; i: vьsa jadite, jako i zelije trěvьnoje, jeliko podь[42] nebesy i jeliko na zemli i jeliko vь vodachь, razvě mesa [vь krvi duša jego] ne jadite; i: iže prolějetь krьvь člověka, da prolějetь se svoja jego vь njeje město (Gn 9, 3—6). Čьto glagoljete ubo[43] protivu semu prьvyi zakonь drьžati? Ijudei že[44] kь njemu otvěštaše: prьvyi zakonь Moyseovь drьžimь; sego že něstь bogъ nareklь zakona, nь zavětь, jako[45] i prьvěje zapovědь kь člověku vь rai; i kь Avraamu inako: obrězanije, a ne zakonь; ino bo jestь zakonь, ino že zavětь, različьno bo jestь tvorьcь nareklь oboje. Filosofъ že otvěšta kь nimь: azъ[46] o semь sьkažu vamь[47] sice, jako zakonь se naričetь zavětь. Bogъ bo glagola kь Avraamu: daju zakonь moi vь plьti vašei (Gn 17, 13), ježe i znamenije nareče jako budetь meždu mьnoju i toboju (Gn 17, 11.) Tьi že paky kь Ijeremii vьpijetь: poslušai že[48] zavěta sego, i vьzglagolješi bo reče kь mužemь Ijudovomь i živuštimь vь Ijerusalimě, i rečeši kь nimь: tako glagoljetь gospodь bogъ Izrailjevь: prokletь člověkь, iže ne poslušajetь slovesь zavěta sego, iže zapovědachь otьcemь vašimь vь dьnь, vь nьže izvedochь je izь[49] zemlje jegypetьskyje (Jer 11, 2.—3.). Otvěštaše ijudei kь semu:[50] tako i my drьžimь, jako zakonь naricajetь se i zavětь,[51] i jeliko se ichь drьža po zakonь Moyseovь, vьsi bogu ugodiše; i my drьžešte se po nь nepьštujemь takožde[52] byti, a vy vьzdvigьše inь zakonь popirajete božii zakonь. Filosofъ že reče kь nimь: dobrě dějemь.[53] Ašte bo bi Avraamь ne jelь se po obrězanije, nь drьžalь Nojevь zavětь, ne by se božii drugъ nareklь; ni Moysii[54] že, poslědi paky napisavь zakonь, prьvago ne drьža. Takožde i my po sichь obrazu chodimь; i otь boga zakonь prijemьše drьžimь, da božija

zapovědь tvrьda prěbyvajetь. Davь bo Nojevi zakonь ne sьkaza jemu, jako i drugyi imatь[55] dati, nь vь věky prěbyvajuštь vь dušu živu (Gn 9, 16.). Ni[56] paky Avraamu obětovanija davь ne vьzvěsti jemu, jako i drugyi imamь dati Moyseovi. To kako[57] vy drьžite zakonь? A bogъ Ijezekiiljemь vьpijetь: jako prěstavlju i, i[58] inь vamь damь zakonь (Ez 11, 19; 36, 26.). I Ijeremija[59] (Jer 31, 31.—33.) reče javě: se dьnije gredutь, glagoljetь gospodь, i zavěštaju domu Ijudovu i domu Izrailjevu zavětь novь — ne po zavětu, iže zavěštachь otьcemь[60] vašimь vь dьni, prijemьšu mi ruku ichь izvesti je izь[49] zemlje Egypьtskyje, jako i [61] ti ne prěbyše vь zavětě mojemь, i azь vьznenaviděchь je; — jako se zavětь moi, iže zavěštaju domu Izrailjevu. Po dьnechь oněch, reče gospodь, daju zakony moje[62] vь pomyšljenija ichь, i na srьdcichь ichь napišu je, i budu imь vь bogъ, i ti budutь mьně vь ljudi. I paky tьžde Ijeremija (6, 16.—18.) reče:[63] tako glagoljetь gospodь: staněte[64] na putechь,[65] i vьprosite na stьze gospodьnje věčьnyje,[66] i vidite, kyi jestь putь istovyi,[67] i chodite po njemu, i obrěštete očištenije dušamь vašimь. I rěše: ne idemь. Postavichь vь vasь bljustelje, poslušaite glasa truby. I rěše: ne poslušajemь. Sego radi uslyšetь jezyci i pasuštii stada vь nichь. I abije (Jer 6, 19.): slyši zemlje: se azь navoždu na ljudi sije zlo, plodь[68] otvraštenija ichь, zanje slovesь moichь ne vьnješe, i zakonь moi, iže proroci propovědaše, otrinuše. Ne tьkmo že simь jedinomь sьkažu, jako zakonь prěstajetь, nь i iněmi mnogymi[69] vinami otь prorokь[70] javě. Otvěštaše kь njemu judei: vьsakь židovinь se věstь vь istinu, jako byti imatь tako, nь ne u jestь vrěme prišьlo o pomazaněmь. Filosofь že reče kь nimь: čьto si předlagajete videšte, jako Ijerusalimь sьkrušenь jestь i žrьtvy přestali sutь, i vьse se jestь sьbylo,[71] ježe sutь proroci prorekli o vasь? Malachija (1, 10.—11.) bo o vasь[72] javě vьpijetь: něstь mojeje volje vь vasь, glagoljetь gospodь vьsedrьžitelь; žrьtvь otь rukь vašichь ne prijemlju; zanje otь vьstokь slьnьca i[73] do zapadь ime moje slavitь se vь jezyčěchь, i na vьsakomь městě tьmjanь prinositь se imeni mojemu i žrьtva čista, zanje velije ime moje vь jezyčěchь, glagoljetь gospodь vьsedrьžitelь. Oni že glagolaše: sija že[74] glagolješi, vьsi jezyci chotetь blagosloveni byti o nasь[75] i obrězani vь gradě Ijerusalimьscě! Reče že[76] filosofь: to[77] kako Moysei (Dt 11, 22. 24.) glagoljetь, ašte poslušajušte poslušajete po vьsemu chraniti zakonь, budutь[78] prěděli vaši otь mora Črьmьnago do mora Filistimьska, i otь pustynje do rěky Jefrata? A my jezyci o sěmeni Avraamli[79] blagoslovimь se, otь Ijeseova korene išьdьšimь, čajanie jezykь narečeně i světь vьseje zemlje i vьsěchь otokь,[80] slavoju božijeju osvěšteni. Ne po tomu zakonu ni městu proroci velьmi vьpijutь. Reče bo Zacharija (9, 9.): radui se zělo dьšti Sionja, se carь tvoi gredetь kь tebě, krotokь, vьsědь na žrěbьcь osьlь, synь jarьmьničь. I paky (Zach 9, 10. 39.): potrěbitь oružije otь Jefrema i konь otь Ijerusalima

i vьzglagoljetь mirь jezykomь, i vlastь jego otь krai zemlje do konьcь vьseljenyje. Ijakovь že reče (Gn 49, 10.): ne oskudějetь knezь otь Ijudy ni voždь otь stьgnu jego, donьdeže priidetь, jemuže se štediть, i tь čajanije jezykь. Si vьsa videšte sьkonьčana i sьvrьšena, kogo inogo žьdete? Daniilь bo reče, otь aggela naučenь, 70 nedělь do Christa, igumena, ježe jestь 400 i 9[81] desetь lětь, zapečatьlěti viděnije i[82] proročьstvo (Dan 9, 24. 25.) Koje že[83] vy se mьnitь želězьnoje carьstvo (Dan 2, 40.), ježe Daniilь měnitь vь ikoně? Otvěštaše oni:[84] rimьsko. Filosofь že vьprosi je: kamenь utrьgyi se sь gory bezь ruky člověčьsky kьto jestь (Dan 2, 45.)? Otvěštaše že: pomazanyi. Paky že rekoše: to[85] ašte sego sьkazajemь proroky i iněmi veštьmi uže prišьdьša, jako že glagolješi, kako rimьskoje carьstvo doselě drьžitь vladyčьstvo? Otvěšta filosofь: ne drьžitь se, uže mimo šьlo jestь, jako[86] i pročaja, po obrazu ikonьnomu; naše bo carьstvo něstь rimьsko, nь Christovo, jakože reče prorokь (Dan 2, 44.): vьzdvignetь bogъ nebesьnyi carьstvo,[87] ježe vь věky ne istьlějetь; i carьstvo ego ljudemь iněmь ne ostavitь se; istьnitь i[88] izbějetь vьsa carьstva, i to stanetь vь věky. Ně christijanьskoje li carьstvo nynja,[89] Christověmь imenemь naricajemo? A rimljane idoléchь priležachu. Si že ovь otь sego, ovь otь onogo[90] jezyka i plemene vь Christovo ime carьstvujutь, jakože i prorokь Isaija (65, 15.—16.) javljajetь glagolje kь vamь: ostaviste[91] ime vaše vь sytostь izbranymь moimь; vasь že izbijetь gospodь, a rabotajuštiimь jemu narečetь se[92] ime novo, ježe blagosloveno budetь po vьsei zemli; blagoslovetь bo boga istinьnago, i klьnuštei se na zemli klьnutь se bogomь nebesьnymь. Ne sьvrьšila li se sutь vьsěchь prorokь prorečenija, jaže[93] javě rečenaja o Christě? Isaija (Is 7, 14; Mt 1, 23.) bo sьkazajetь roždьstvo jego otь děvy glagolje sice: se děvaja v črěvě priimetь i roditь syna, i narekutь ime jemu Jemьmanuilь, ježe jestь sьkazajemo »sь nami bogъ. A Michea reče (Mich 5, 2.—3.; srv. Mt 2, 6): i ty Vithlejemě, zemlje Ijudova, nikakože mьnši byvai[94] vь vladykachь Ijudovachь, is tebe bo mi izidetь igumenь, iže upasetь ljudi moje Izrailja, ischodi[95] jego iskoni otь dьnii věka. Sego radi dastь je do vrěmene raždajušteje,[96] i roditь. Ijeremija že (30, 6. 7.): vьprosite, i[97] vidite, ašte rodi mužьskь polь; jako velii dьnь tь, jakože ne bystь inь, i lěto těsьno budetь Ijakovu, i otь sego sьpasetь se. I[98] Isaija (66, 7.) reče: prěžde daže boleštija ne rodi, prěžde daže ne priide roždьstvo, bolězni izběža, i rodi mužьskь polь. Paky že ijudei rekoše: my jesmy otь Sima blagoslovenoje sěme, blagoslovenii otьcemь[99] Nojemь, vy že něste. Sьkazavь že i[1] o sichь reče: blagoslovenije otьca vašego inó ničьtože něstь, tьkmo chvala bogu, onogo že ničьtože ne doidetь. Sice bo jestь: blagoslovenь gospodь bogъ Simovь (Gn 9, 26); a kь Ijafetu glagola, otь njegože my jesmy: da prostranitь[2] gospodь Ijafeta i da vьselitь se vь sela Simova (Gn 9, 27.). I otь prorokь že, i otь iněchь knigь sьkazaje[3] ne ostavi

ichь, donьdeže rekoše sami: jako tako jestь, jakože ty glagolješi. Rekoše že[4] paky: kako vy upovanije imušte na člověka, tvorite[5] se blagosloveni byti a knigy proklinajutь takovago? Otvěšta filosof: to[6] prokletь li jestь Davidь ili blagoslovenь? Rekoše že[7] oni: i zělo[8] blagoslavenь. Filosofь že reče: to[9] i my na togo upovajemь, na nьže i onь. Reče bo vь psalьměchь (40, 10.): ibo člověkь mira mojego, na nьže upovachь. Člověkь že tь Christosь jestь bogъ[10] A iže upovajetь na prosta člověka, to[9] i my togo prokleta tvorimь. Paky že inu pritьču prědložiše glagoljušte: kako vy christijane obrězanije otьměštete, a Christu ne otvrьgьšu jego, nь po zakonu sьkonьčavьšu? Otvěšta filosofь: iže bo reče kь Avraamu prьvěje, se budi znamenije meždu toboju i mьnoju (Gn 9, 12.), tь je sьvrьši prišьdь, otь togo drьžavьše[11] do sego, a pročeje ne dastь jemu mimo iti, nь krьštenije namь vьdastь. Rekoše že oni: to[12] česo radi ini prьvěje ugodiše bogu, togo znamenija ne prijemьše, nь Avraamlje? Otvěšta filosofь: nikotoryi bo otь těchь javljaetь se dvoju ženu iměvь, nь tьkmo Avraamь, i sego radi uda togo urězajetь, prědělь daje, ne přěstupati jego dalje, nь po[13] prьvomu sьvrьštiju Adamovu obrazь daje pročiimь vь tь choditi. I Ijakovu ubo takožde sьtvori, utraplь žilu stьgna jego, zanje 4 ženy pojetь. Razuměvь že vinu, jejuže to jemu[14] sьtvori, nareče ime jemu Izrailь, siréčь »umь zre boga«; kь tomu bo[15] ne javljajetь se primešь se kь ženě. Avraamь že togo ne razumě. Paky že vьprosiše i[16] ijudei: kako vy idolomь se klanjajušte tvorite se bogu ugaždati?[17] Otvěšta filosofь: prьvěje se naučite razděljati imena, čьto jestь ikona i čьto jestь idolь, i tako sьmotrešte ne postupaite na christijany; desetь bo imenь vь vašemь jezyčě o semь obrazě ležitь. Vьprošu že vy i azь: obrazь li, juže vь gorě skiniju Moysei vidě i[18] niznese, ili obrazь obraza chudožьstvijemь[19] sьděla (srv. Ex 36), prikladьnь obrazь, kliny i usmy i srьstьmi[20] i cheruvimь izredьnyi? Ponježe[21] to tako sьtvori, narečemь li vy togo radi drěvu i usmomь i srьstemь[20] čьstь tvoriti i klanjati se, a ne bogu davьšomu vь to vrěme takь obrazь? Takožde že i o Solomoni crьkvi (2 Par 5), ponježe ikony cheruvimьsky i aggelьsky i iněchь mnogъ obrazy iměaše? Takože ubo i my[22] christijani, ugoždьšiichь bogu tvorešte[23] obrazy čьstь tvorimь, otьděljajušte dobroje otь demonьskyichь obrazь; chuletь bo knigy žrušteje[24] syny svoje i dьšteri,[25] i gněvь božii propovědajutь; tako že drugyje chvaletь žrušteje syny svoje i dьšteri.[26] Rěše že paky[27] ijudei: kako vy svininu i zaječinu jadušte ne protivite se bogu? (srv. Lv 11, 7; Dt 14, 7 8.) Otvěšta že[28] kь nimь: prьvomu zavětu zapovědajuštu, vьsa sьněste jako i zelije trěvьnoje (Gn 9, 3), vьsa bo čista čistyimь sutь, a skvrьnьnymь i sьvěstь se jestь oskvrьnila[29] (Tit 1, 15). I bogь bo vь Tvari glagoljetь (Gn 1, 31): se vьsa dobra zělo, vašego že radi lakomija[30] malo někoje otь nichь otьjetь. Sьněstь bo reče Ijakovь, i nasyti se, i otvrьže se vьzljubljenyi (Dt 32, 15.). I paky (Ex

32, 6): sědoše ljudije jasti i piti, i vьstaše igrati. Otь mnoga že[31] se my ukraštьše vь malě položichomь seliko[32] pameti radi; a iže choštetь sьvrьšenyichь sichь besědь iskati istychь, vь knigachь jego obrešteть je, jeliko přeloži učitelь našь arьchijepiskupь Methodije, razdělь je na osmь slovesь, i tu uzritь slovesьnuju silu otь božije blagoděti, jako i plamenь goreštь na protivьnyje. Si že vьsa kaganь kazarьskь sь načelьnymi muži[33] sladьkaja i podobьnaja jego slovesa slyšavьše rekoše kь njemu: bogomь jesi samo[34] poslanь na sьzdanije naše! I vьse knigy otь njego navykь, vьse jesi po činu glagolalь, do syti naslaždь vьsěchь ny medьvьnymi slovesy svetychь knigь.[35] Nь my jesmy ne knižьna čedь: semu že věru imemь, jako ty jesi otь boga. Pače že ašte chošteši pokoi obrěsti dušamь našimь, vьsako ispravljenije[36] pritьčami sьkaži namь po činu, jegože[37] te vьprašajemь. Tako že se razidoše[38] počiti.

[33] stedzaemь Š
[34] skazaemichь Š
[35] i není v Š
[36] skaži že Š
[37] otvěštaše že Š
[38] že není v Š
[39] istinnu Š
[40] zakonь Š
[41] i vьsee zemlje Š
[42] na Š
[43] ubo není v Š
[44] že není v Š
[45] jakože Š
[46] azь bo Š
[47] vamь není v Š
[48] že není v Š
[49] otь Š
[50] kь njemu Š
[51] jako tako naricaet se zakonь zavětь Š
[52] tako Š
[53] tvorimь R
[54] i Moisi Š
[55] i chybí; imamь Š
[56] niže Š
[57] tako Š
[58] a Š
[59] I. bo Š
[60] eže z. kь otcemь Š
[61] i není v Š
[62] zakonь moi Š
[63] reče není v Š
[64] ostaněte Š
[65] n. putechь, i vidite..., M. P
[66] i vьprosite.... věčьnyje není v R
[67] istinnyi Š
[68] i plodь Š
[69] mnogymi není v Š
[70] otь prorokь není v R
[71] vьse sie sьbystь se Š

[72] o vasъ neni v Š
[73] i není v Š
[74] sia jaže Š
[75] o nasъ není v Š
[76] že není v Š
[77] da Š
[78] i budutъ Š
[79] o njemže sěme Avraamlje Š
[80] ostrovъ Š
[81] četyrista i devetь desetь Š;
[82] i není v Š
[83] koe že li Š
[84] oni není v Š
[85] da Š
[86] to mimo š. bo je. jakože Š
[87] nebesnoe carstvo Š
[88] i istьnitь Š
[89] jestь nynja Š
[90] i inъ otь inogo Š
[91] ostavite Š
[92] se není v Š
[93] jaže není v P; uže Š
[94] esi Š
[95] i ischodi Š
[96] dastь ju d. v. raždajuštuju Š
[97] v. ju i Š
[98] i není v Š
[99] otcemь našimь Š
[1] imь Š
[2] rasprostranitь Š
[3] skazae imь Š
[4] že není v Š
[5] i tvorite Š
[6] to není v Š
[7] že není v Š
[8] i chybí; dzělo Š
[9] to není v Š
[10] i bogъ Š
[11] drьžavše e Š
[12] da Š
[13] po není v Š
[14] jemu není v Š
[15] ubo Š
[16] i není v Š
[17] ugaždajušte Š
[18] vidě i není v Š
[19] i chudožьstviemь Š
[20] orьstьmi Š: (chyba)
[21] i ponježe Š
[22] takožde i my Š
[23] tvorešte není v Š
[24] žrušte Š
[25] dьšteri běsomь Š
[26] i gněvь ... dьšteri není v Š
[27] paky není v Š
[28] že není v Š
[29] oskvrьnjennyimь sьvěstь jestь oskvrьnjena Š

[30] lakomьstva Š
[31] že ubo Š
[32] zde eliko R
[33] kaganъ kazarьskъ není v Š
načelьnyi mužie Š
[34] sěmo P
[35] medotočnychь slovesь otь s. k. Š
[36] ispravi Š
[37] eže Š
[38] i tako razydoše se Š

XI.

Sьbravьše že se vь drugyi dьnь rekoše jemu glagoljušte: sьkaži[39] namь čьstьnyi mužu pritьčami i umomь věru, jaže jestь lučьši vьsěchь. I[40] otvěšta kь nimь filosofь: malьžena dva běsta u cara někojego vь čьsti velicě i ljubima zělo. Sьgrěšьšema že ima, izgnavь ja otь zemlje otьsla. Živuštema že mnoga lěta tamo děti sьtvorista vь ništetě. Sьbirajušte že se děti kь sebě sьvětь tvorachu, kyimь se bi putemь paky vьměstili[41] vь prьvyi činь. Ovь že ichь sice glagola,[42] a drugyi inako, a drugyi drugojako, sьvětь dějachu.[43] Kotoromu ubo dostoitь sьvětu stojati? Ne dobrěišomu li? Rekoše že oni: česo radi sice glagolješi? Svoi bo sьvětь kьždo dobrěiši tvoritь inogo. Ijudei bo svoi dobrěi tvoretь inogo,[44] sraciny takožde, i ini inь. Sьkaži že, koi razuměimь[45] dobrě i otь sichь? Reče že filosofь: ognь iskušajetь zlato i srebro, a člověkь umomь otьsěkajetь lьžu otь istiny. Rьcěte že mi: otь česogo bystь prьvoje otьpadenije?[46] Ne otь viděnija li i ploda sladьkago i pochotěnija na božьstvo? Oni že rěše: tako jestь! Filosofь že reče: to[47] ašte komu budetь pakostь[48] medь jadьšu ili studenu vodu pivьšu, prišьdь že vračь glagoljetь jemu: i ješte mnogь medь jadь iscělěješi:[49] a iže budetь vodu pilь, tomu glagoljetь:[50] studeny se vody napivь, nagь na mrazě stavь iscělěješi. Drugyi že vračь ne tako glagoljetь, nь protivьno vračьstvo zapovědajetь: vь meda město gorьkoje pijušti postiti se,[51] a vь studenago město toploje grějušte se.[52] Kotoryi ubo otь oboju chytrěje vračujet? Otvěštaše vьsi: iže protivьnaja vračьstva zapovědajetь; gorestiju bo žitija sego pochotьnuju slastь dostoitь umrьtviti i sьměrenijemь grьdostь, protivьnymi protivьnaja vračujušte. I my bo glagoljemь, jako drěvo, iže prьvěje trьnь sьtvoritь, to poslědi[52] sladьkь plodь priploditь. Paky že otvěšta filosofь: dobrě rekoste.[54] Christovь bo zakonь ostrotu javljajetь božija žitija, potomь že vь věčьnychь žiliščichь sьtokraticeju plodь prinositь. Jedinь že otь nichь sьvěstьnikь[55] sracinьsku zlobu dobrě vědy vьprosi filosofa: rьci mi gosti, kako vy Machmeta ne drьžite? Tь bo jestь velьmi Christa pochvalilь vь svoichь knigachь glagolje: jako otь děvy se jestь rodilь, sestry Moyseovy (Alkoran, sura 3, 35; 19, 27), prorokь velikь, mrьtvyje[56] vьskrěšalь i vьsakyje jezy cělilь[57]

siloju velijeju (Alkoran, sura 3, 48). Otvěšta že filosofъ kъ njemu: da suditъ naju[58] kaganъ. Glagoli že: ašte jestъ prorokъ Machmetъ, kako[59] imemъ Daniilu věru? Onъ bo reče (Dan. 9, 24): do Christa vьsako viděnije i[60] proročьstvo prěstanetъ; tъ že po Christě javlь se kako možetъ prorokъ byti? Ašte bo togo proroka narečemъ, to Daniila otvrьžemъ. Rekoše že mnozi otъ ichъ: Daniilъ ježe jestъ glagolalъ, božijemъ duchomъ jestъ glagolalъ; Machmetъ že vьsi věmy jako lьžь jestъ i pagubьnikъ sьpaseniju vьsěchъ, iže jestъ dobrěišeje bledi svoje na zlobu i studodějanije izblelъ. Reče že prьvyi sьvětьnikъ otъ nichъ kъ prijateljemъ sracinьskomъ: božijeju pomoštiju gostъ sь vьsu grьdynju židovьskuju na zemlju sьvrьže,[61] a vašu na onъ polь rěky prěvrьže jako skvrьnьnu. Reče že i kъ vьsěmъ ljudemъ: jakože dalь jestъ bogъ vlastъ nadъ vьsěmi jezyky caru christijanьsku i mudrostъ sьvrьšenu, tako i věru vь nichъ, i kromě jeje nikьtože ne[62] možetъ života věčьnago žiti. Bogu že slava vь věky! I rekoše vьsi: aminь.[63] Reče že filosofъ sь slьzami kъ vьsěmъ: bratije i otьci i druzi i čeda, se bogъ dastъ vьsakъ razumъ i otvětъ dostoinъ; ašte li jestъ i ješte kьto protive se, da priidetъ i přěpritъ ili přěprěnъ budetъ. Iže poslušajetъ sego, da se krьstitъ vь ime svetije troice; iže li ne choštetъ, azъ kromě jesmъ sego grěcha, a onъ uzritъ vь dьnь sudьnyi, jegda sědetъ vetьchyi dьnьmi suditi vьsěmъ jezykomъ jako bogъ (Dan. 7, 9—10). Otvěštaše oni: něsmy my sebě vrazi, nь po malu iže možetъ — tako velimъ — da se krьstitъ voljeju, iže choštetъ otъ sego dьne; a iže otъ vasъ[64] na zapadъ klanjaetъ se, ili židovьsky molitvu tvoritъ, ili sracinьsku věru drьžitъ, skoro sьmrьtъ priimetъ otъ nasъ. I tako se raziдoše sь radostiju. Krьsti[65] že se otъ nichъ do dvoju sьtu čedi, otvrьgьše se mrьzostii poganьskyichъ i ženitьvь bezakonьnychъ. Napisa že kъ caru kaganъ knigy sicevy: jako poslalъ ny jesi vladyko muža takego, iže ny sьkaza christijanьsku věru slovomъ i věštьmi svetu suštu; i izvěštьše se, jako to jestъ istaja[66] věra, poveljechomъ krьstiti se svojeju[67] voljeju, nadějušte se i my dospěti togožde. Jesmy že vьsi my druzi i[68] prijateli tvojemu carьstvu i gotovi na službu tvoju, jamože potrěbuješi. Provoždaje že filosofa kaganъ nače jemu dary mnogy dajati,[69] nь ne prijetъ ichъ glagolje: daždь jeliko imaši plěnьnikъ grьkъ zde; to mi jestъ bolje vьsěchъ darovъ. Sьbravьše že ichъ do dvoju sьtu vьdaše jemu. I ide radue se vь putь svoi.

[39] pokaži Š
[40] i není v Š
[41] vьměstiti Š
[42] glagola není v Š
[43] dějušte Š
[44] ijudei b. s. d. t. inogo není v Š
[45] razumъ jestъ Š
[46] padenie Š
[47] da Š
[48] pakostъ není v R

[49] ešte mnogo meda ždь i is. Š
[50] tomu glagoljetъ není v Š
[51] posti se Š
[52] i goreštee Š
[53] na poslědьkъ Š
[54] Paky že... rekoste není v R
[55] sьvětьnikъ není v Š
[56] iže i mrьtvye jestъ v.. Š
[57] iscělilъ Š
[58] ny Š
[59] to kako Š
[60] i není v Š
[61] nizvrьže Š
[62] ne není v Š
[63] i rekoše v.: aminь není v Š
[64] otъ nasъ R
[65] krьstiše Š
[66] istinnaa Š
[67] svojeju není v Š
[68] druzi i není v Š
[69] kaganъ daa emu darъ mnogъ Š

XII.

Došьdьše že bezvodьnь městъ pustъ žežde ne možachu trьpěti. Obrětьše že vь slatině vodicu[70] ne možachu otъ njeje piti, běše bo jako zlьčь. Rašьdьšemъ že se imь[71] vьsěmъ iskati vody, reče kъ Methodiju bratu svojemu: ne trьplju uže[72] žežde, da počrьpi vody seje; iže bo prьvěje přeloži izrailьtomъ gorьkuju vodu vь sladьku, tьi imatъ i nama[73] utěchu sьtvoriti. Počrьpьša že obrětosta ju[74] sladьku jako i medьvьnu i studenu. I pivьša proslavista boga, tvorešta takova[75] svoimъ rabomъ.[75] Vь Chersoně že večeraje sь archijepiskupomъ reče kъ njemu filosofъ: sьtvori mi molitvu otьče, jakuže mi bi otьcь[76] sьtvorilъ. Vьprošьšemъ že někoimъ osobъ, česo radi sьtvori se, otvěšta filosofъ: vь istinu jutrě otidetъ otъ nasъ kъ gospodu,[77] i ostavitъ ny. Ježe i bystъ, slovu semu sьbyvšu se. Běše vь fulьscě[78] jezycě dubъ velii, sьraslъ se sь črěšnjeju, podь[79] nimъ že trěby dějachu,[80] naricajušte i[81] imenemъ Aleksandrъ, ženьsku polu ne dajušte pristupati kъ njemu, ni kъ trěbamъ jego. Uslyšavъ že to filosofъ ne lěni se truditi[82] do nichъ, i stavъ posrědě ichъ glagola kъ nimъ: jelini sutъ vь věčьnuju muku šьli[83] klanjavьše se nebu i zemli jako bogu, takoi velicě i dobrě[84] tvari; to i[85] vy, iže se klanjajete drěvu, chuděi vešti, ježe jestъ gotovo na ognь, kako imate izbyti věčьnago ognja? Otvěštaše že oni: my sego něsmy načeli otъ nynja tvoriti, nь otъ otьcь[86] jesmy prějeli, i otъ togo obrětajemъ vьsa prošenija naša, dьždь že naipače idetъ mьnogъ.[87] I kako se my sьtvorimъ, jegože něstъ drьznulъ nikьtože otъ nasъ[88] sьtvoriti? Ašte bo drьznetъ kьto se sьtvoriti, togda že sьmrьtъ uzritъ, i ne imamy kъ tomu dьžda viděti do konьčiny. Otvěšta kъ nimъ filosofъ: bogъ o vasъ vь knigachъ glagoljetъ, a vy

kako se jego otьmeštete? Isaija (66, 18-20) bo otь lica gospodьnja vьpijetь glagolje: gredu[89] azь sьbrati vьsa plemena i vьse jezyky; i priidutь, i uzretь slavu moju, i ostavlju na nichь znamenije, i posьlju otь nichь sьpasenyje[90] vь jezyky — vь Tharьsь, i vь Fulь i Ludь i Mosochь, Thovelь, i vь Jeladu, i vь otoky[91] dalьnjeje, iže ne sutь slyšali mojego imene; i vьzvěstetь slavu moju vь jezycěchь, glagoljetь gospodь vьsedrьžitelь. I paky (Jer 16, 16): se azь posьlju rybitvy i lovьce mnogy, i otь chlьmь i otь skalь kamenьnychь izlovetь vy. Poznaite bratije boga sьtvorьšago vy. Se jeyaggelije novago zavěta božija, vь nьže se jeste krьstili.[92] Tako že[93] sladьkymi slovesy uglagolavь[94] ichь povelě imь poséšti drěvo i sьžešti je.[95] Pokloni že se starěišina ichь, i šьdь lobьza jeyaggelije;[96] takožde i vьsi. Svěšte že běly prijemlьše otь filosofa i pojušti idoše kь drěvu, i vьzьmь sěkyru filosofь,[97] 30 i 3 kraty udarivь povelě[98] vьsěmь šěšti i iskoreniti je i sьžešti je.[99] Vь tu že noštь abije otь boga dьždь bystь,[1] i sь radostiju velijeju pochvališe boga, i veseli se bogь o semь zělo.

[70] vodu Š
[71] imь není v Š
[72] ubo Š
[73] namь Š
[74] p. že ju obrětoše ju Š
[75] tako Š
[76] otьcь moi Š
[77] kь bogu Š
[78] běše že vь filьscě Š
[79] i podь Š
[80] tvorachu R
[81] i není v Š
[82] l. se truditi se Š.
[83] naslědili Š
[84] takoi vьsakoi R
[85] to mi Š; to není v R
[86] nь otьci M, P
[87] d. naipače i inaa mnoga Š
[88] otь nasь není v R
[89] tь se gredu R
[90] sьpasenije P
[91] ostrovy Š
[92] i krьstili Š
[93] i tako Š
[94] uvěštavь R
[95] je není v Š
[96] svetoe eyaggelie Š
[97] filosofь není v Š
[98] i povelě Š
[99] je není v Š
[1] d. bystь i upoi zemlju Š

XIII.

Filosofь že ide vь Carь gradь. I viděvь cara živěše bezь mlьvy

boga mole, vь crьkve svetychь apostolь sěde.[2] Estь že[3] vь svetěi Sofii potirь otь dragaago kamene, Solomonja děla, na' njemьže sutь[4] pismeny židovьsky i samarěnьsky grani[5] napisani, ichьže ne možaše nikьtože ni pročisti ni sьkazati. Vьzьmь že i filosofь pročьte i sьkaza je.[6] Jestь že[7] sice prьvyi granь: »čaša moja, čaša moja,[8] proricai, donьdeže zvězda![9] Vь pivo budi gospodi prьvěnьcu, bьdeštu noštiju.« Po semь že drugyi granь:[10] »na vьkušenije gospodьnje sьtvorena drěva inogo. Pii i upii se veselijemь, i vьzupii alliluija.« I po semь tretii granь:[11] »se knedzь; i uzritь vьsь sьnьmь slavu jego, i Davidь carь[12] posrědě ichь.« I po sem čislo napisano 9 sьtь i 9 = ro. Rasčьtь že je[13] po tьnьku filosofь obrěte[14] otь vьtorago na desete lěta carьstva[15] Solomonja do roždьstva Christova 9 sьtь i 9 lětь. I[16] se jestь proročьstvo o Christě.

[2] živěše vь crьkvi svetychь apostolь mole boga Š
[3] že není v Š
[4] běchu R
[5] slovesi R
[6] imь Š
[7] eže estь Š; běše že R
[8] prьvyi g.: č. m. č. moja není v Š
[9] sice zvězda Š
[10] slovesa R
[11] čislo R
[12] carь není v R
[13] je není v Š
[14] i obrěte Š
[15] cara Š
[16] i není v Š

XIV.

Veseleštu že se o bozě filosofu paky druga rěčь prispě i trudь ne mьnii prьvychь. Rastislavь bo, moravьskyi knezь, bogomь ustimь,[17] sьvětь sьtvori sь knezi svojimi i sь[18] moravljany, i posla kь caru Michailu glagole: Ijudem našimь poganьstva se otvrьgšemь i po christijanskyi zakonь se drьžeštemь učitelja ne imamy takogo, iže ny by vь svoi jezykь istuju[19] věru christijanьskuju sьkazalь, da se byše i iny strany togo[20] zrěšte podobili namь. To[21] posьli ny vladyko jepiskupa i učitelja takogo; otь vasь bo na vьse strany vьsegda[22] dobryi zakonь ischoditь. Sьbravь že sьborь carь prizva[23] Konьstanьtina filosofa, i sьtvori i slyšati rěčь siju. I reče: věmь te trudьna sušta filosofe; nь potrěba jestь tebě tamo iti; seje bo rěči ne možetь inь nikьtože ispraviti jakože ty. Otvěšta[24] že filosofь: i trudьnь sy i bolьnь tělomь sь radostiju idu tamo, ašte imajutь bukьvy vь jezykь svoi. Glagola že carь kь njemu: dědь moi i otьcь moi i ini mnozi iskavьše togo ne sutь togo[25] obrěli, to kako azь mogu to obrěsti? Filosofь že reče: to kьto možetь na vodu besědu napisati[26] i jeretičьsko ime obrěsti?[27] Otvěšta jemu paky carь i sь Vardoju ujemь[28] svoimь: ašte ty chošteši, to[29] možetь to[30] tebě bogь

dati, iže i dajetь vьsěmь proseštimь bezь sumněnija, i otvrьzajetь tlьkuštimь (Lk 11, 10). Šьdь že filosofь po prьvomu obyčaju na molitvu se naloži[31] i sь iněmi pospěšьniky. Vь skorě že se[32] jemu bogъ javi poslušaje molitvь svoichь rabъ; i abije sьloži pismena, i načetь besědu pisati jeyaggelьsku: isprьva[33] bě slovo, i slovo bě u boga,[34] i bogъ bě slovo, i pročeje (Jan 1, 1). Vьzveseli že se carь, i boga proslavi sь svoimi sьvětьniky. I posla jego sь dary mnogy pisavь kь Rastislavu jepistoliju sicevu: bagъ, iže velitь[35] vьsakomu, da by vь razumь istinьnyi prišьlь (1 Tim 2, 4) i na bolьšii se činь sьtežalь,[36] viděvь věru tvoju i podvigь sьtvori i nynja[37] vь naša lěta, javlь bukvy vь vašь jezykь, jegože ne bě isprьva bylo, nь tьkmo vь prьvaja lěta, da i vy pričьtete se[38] velikychь jezyčěchь, iže slavetь boga svoimь jezykomь. I to ti[39] poslachomь togo,[40] jemuže je[41] bogъ javi, muža čьstiva[42] i blagověrьna, knižьna zělo i filosofa.[43] I se priimi darь bolii i čьstьněi pače vьsego zlata i srebra, i kamenija dragago, i bogatьstva prěchodeštago. Podvigni[44] se sь nimь spěšьno utvrьditi[45] rěčь i[46] vьsěmь srьdьcemь vьziskati boga: i[46] obьštago sьpasenija ne otrini, nь vьse podvigni ne lěniti se, nь jeti se po istinьnyi putь; da i ty, privedь je podvigomь tvoimь vь božii razumь, priimeši svoju mьzdu vь togo město i vь sь věkь, i vь budušti za vьse ty[47] duše chotešteje věrovati vo Christa boga našego, otь nynja i do konьčiny pametь[48] svoju ostavljaje pročimь rodomь, podobьno velikomu caru Konьstanьtinu.

[17] naučaemь R
[18] i sь není v Š
[19] istinnuju Š
[20] togo není v Š
[21] da Š
[22] vьsegda není v Š
[23] i prizva Š
[24] otvěštavь Š
[25] togo není v Š
[26] pisati Š
[27] sebě obrěsti Š
[28] i umomь R
[29] to není v Š
[30] sije M, Š
[31] se vьdastь i postu četyri desetnu R
[32] se není v Š
[33] iskoni R, P
[34] otь boga R
[35] chotei R
[36] vьzdviglь R
[37] i není v Š; nynja isplьniti se tvoemu prošeniu R
[38] je M
[39] i puti Š
[40] p. ti togo samogo R
[41] se R
[42] čьstna Š
[43] i knižna dzělo f. Š

[44] i podvigni Š
[45] i utvrьdi Š
[46] i není v Š
[47] ty není v Š
[48] i pamjatь Š

XV.

Došьdьšu že jemu Moravy sь velikoju čьstiju prietь jego Rastislavь, i učeniky sьbravь vьdastь[49] ichь učiti. Vь skorě že vьsь crьkovьnyi činь prěložь[50] nauči je utrьnici, časovomь[51] i večerьni, pavečerьnici[51] i tainěi služьbě. I otvrьzoše se po proročьskomu slovesi (Is 35, 5; 32, 4) ušesa gluchyichь uslyšati[52] knižьnaja slovesa, i[53] jezykь jasьnь bystь gugnivyichь. Bogъ že se vьzveseli o semь, i dijavolь postydě.[54] Rastuštu že božiju učeniju[55] zlyi zavistьnikь[56] isprьva, prokletyi[57] dijavolь, ne trьpě sego dobra, nь vьšьdь vь svoje sьsudy načetь[58] mnogy vьzdvizati glagolje imь: ne slavitь se bogъ o semь; ašte bo bi jemu sice godě bylo, to ne bi li moglь sьtvoriti, da biše i sii isprьva, pismeny pišušte besědy svoje, slavili boga? Nь tri jezyky jestь tьkmo izbralь: jevreiskyi, grьčьskyi i latinьskyi, imiže dostoitь[59] slavu bogu vьzdajati. Běchu že se glagoljušte latinьscii sьpričestьnici,[60] arьchijerei, ijerei i učenici. Bravь že se[61] sь nimi, jako Davidь sь inoplemenьniky, knižьnymi slovesi poběždь je nareče je trijezyčniky i pilatьny,[62] jako Pilatu tako napisavьšu na titlě gospodьni. Ne tьkmo že se jedino glagolachu, nь i inomu besčьstiju učachu glagoljušte, jako podь zemljeju živutь člověci veleglavi; i vьsь gadь dijavolja tvarь jestь; i ašte kьto ubijetь zmiju, 9 grěchь izbudetь togo[63] radi; ašte člověka ubijetь kьto, 3 měsece da pijetь vь dрěvěně čaši, a stьklěně se ne prikasaje;[64] i ne braněchu žrьtvь tvoriti po prьvomu obyčaju, ni ženitvь besčьstьnyichь tvoriti.[65] Vьse že sije jako i trьnije posěkь slovesьnymь ognjemь popali, glagolje proroku glagoljuštu o semь:[66] požri bogu žrьtvu chvalьnuju, i vьzdaždь vyšnjemu molitvy tvoje. (Ž 49, 14.) Ženy že junosti tvojeje ne otьpusti; ašte bo ju vьznenaviděvь otьpustiši, i[67] pokryjetь nečьstь pochotь tvoju, glagoljetь gospodь vьsedrьžitelь; i sьchranite se duchomь vašimь, i[68] da ne ostavitь kьždo vasь ženy junosti svojeje. (Mal 2, 15. 16.). I si, ichьže ne naviděchь, tvoraste, jako bogъ[69] sьvědětelьstvova meždu toboju i meždu ženoju junosti tvojeje, juže jesi ostavilь; i ta obьštьnica tvoja i žena zavěta tvojego (Mal 2, 13—14). I vь jeyaggelii (Mt 5, 27—28) gospodь: slyšaste, jako rečeno bystь drevьniimь, ne sьtvoriši prěljuby; azь že glagolju vamь, jako vьsakь, iže vьzritь na ženu pochotěti jei,[70] juže prěljuby jestь sьtvorilь sь njeju srьdcemь[71] svoimь. I paky (Mt 5, 32): glagolju vamь, jako iže pustitь ženu svoju razvě slovese ljuboděinago, tvoritь ju prěljuby dějati; i iže otьpuštenuju otь muža pojemljetь, prěljuby dějetь. I apostolь

reče (Mt 19, 6): ježe[72] jestь bogъ sъčetalъ, člověkъ da ne razlučitъ. 40 že měsecь[73] sъtvorivъ vъ[74] Moravě ide svetiti učeniky svoje. Prějetъ že i idušte Kocьlь, knedzь panonьskyi, i vъzljublь velьmi slověnьsky knigy naučiti se imь, vъda[75] do 50 učenikъ učiti se imь. I veliju čьstь[76] jemu sъtvorь mimo provodi i. Ne[77] vъzetъ že ni otъ Rastislava, ni otъ Kocьlja ni zlata, ni srebra, ni inoje vešti, položivъ jeyaggelьskoje slovo i bezъ pište, ne tъčiju[78] plěnьnikъ isprošь otъ oboju[79] 9 sъtъ otъpusti ichь.

[49] i vъdatsь Š
[50] priemь Š
[51] i časovomь; i pavečernici Š
[52] i uslyšaše Š
[53] a Š
[54] postidě se Š
[55] slovesi Š
[56] zavistivyi Š
[57] trьkletii Š
[58] i načetь Š
[59] podobno R
[60] sъpričьtnici Š
[61] i bravь se Š
[62] pilatьny není v Š, v M v závorkách.
[63] toe Š
[64] da ne prikasaet se Š
[65] tvoriti není v Š
[66] proroku g. o semь není v Š
[67] ne Š
[68] i není v Š
[69] bogъ není v Š
[70] sъ pochotьjo P
[71] vъ srьdci Š
[72] iže Š, P
[73] tri lěta jinde (Š, Vat. rkp. XVII. st.)
[74] sъtvori vъ Š
[75] i vъda Š
[76] veliju že č. Š
[77] i ne Š
[78] nь není: tъkmo místo tъčiju Š
[79] otъ oboju není v R

XVI.

Vъ Venetii že byvъšu jemu sъbraše se na nь jepiskupi i popove i črьnorizьci, jako i vrani na sokola, i vъzdvigoše trijezyčьnuju jeresь glagoljušte: člověče, sъkaži namь, kako ty jesi sъtvorilъ nynja slověnomь knigy i učiši je,[80] ichьže něstь nikьtože inь prьvěje obrělь, ni apostoli, ni rimьskyi papa, ni bogoslovь Grigorije, ni Ijeronimь, ni Avьgustinь? My že tri tъkmo jezyky věmy, imiže dostoitъ vъ knigachь slaviti boga: jevreiskyi, jelinьskyi i latinьskyi. Otvěšta že filosofъ kъ nimь: ne idetъ li dьždь otъ boga na vъse ravьno? Ili slьnьce takožde ne sijajetъ li na vъse (Mt 5, 45)? Ni li ne dychajemь na aijerь ravьno vъsi? I kako[81] vy ne stydite

se tri ezyky měnešte tъčiju, a pročiimь vъsěmь jezykomь i plemenemь slěpomь velcšte i gluchomь byti? Sъkažite mi, boga tvorešte nemoštьna, jako ne mogušta sego dati, ili zavistьliva, jako ne chotešta? My že narodь mnogo znajemь knigy umějušte[82] i bogu slavu vъzdajušte, kъždo svoimь jezykomь; javě že sutь si: arьmeni, perьsi, avazьgy, iveri, sugdi, gotьthi, obri, turьsi, kozari, aravljane, jegypьti i suri i ini mnozi. Ašte li ne choštete otъ sichь razuměti, poně otъ knigъ poznaite sudiju. Davidь bo (Ž 95, 1) vъpijetъ glagolje: poite gospodu vъsa zemlja, poite gospodevi pěsnь novu. I paky (Ž 97, 4): vъsklikněte gospodevi vъsa zemlja. poite i vъzveselite se i vъspoite. I drugoici[83] (Ž 65, 4): vъsa zemlja da poklonitъ ti se i pojetъ tebe, i da pojetъ že imeni tvojemu vyšьnii. I paky (Ž 116, 1; 150, 6): chvalite boga vъsi jezyci, i pochvalite jego vъsi ljudije, i vъsako dychanije da chvalitъ gospoda. Vъ jeyaggelii (Jan 1, 12) že glagoljetъ: jeliko že ichь prijetъ i, dastь[84] imь oblastь, da čeda božija budutь. I paky tъžde (Jan 17, 20-21): ne o sichь molju tъkmo, nь i o věrujuštiichь slovese ichь radi vъ me, da vъsi jedino budutь, jakože i ty otъče vъ mьně, i azъ vъ tebě. Matthei(28, 18-20) že reče: dana mi bystь vъsaka vlastь na nebesi i na zemli; šьdъše ubo naučite vъse jezyky, krьstešte je vъ ime otъca i syna i svetago ducha, učešte je bljusti vъsa, jelika zapovědachь vamь. I sc azъ sъ vami jesmь vъ vъse dьni do sъkonьčanija věka, aminь. I Marьko (16, 15—17) paky: šьdъše vъ mirъ vъsь propovědite[85] jeyaggelije vъsei tvari; iže[86] věrujetъ i krьstitъ se, sъpasenъ budetъ; ne věrovavyi že osuždenъ budetъ. Znamenija že věrovavъšiimь sija poslědujutъ: imenemь moimь běsy iždenutъ, i jezyky vъzglagoljutъ novy. Glagoljetъ že i kъ vamь paky zakonoučiteljemь (Mt 23, 13): gore vamь knigočije i farisei, ipokriti, jako zatvarajete carstvije nebesьnoje prědь člověky, vy bo ne vъchodite, i choteštiichь vъniti vъ nje ne ostavljajete. I paky (Lk 11, 52): gore vamь knigočije, jako vъzeste ključь razuměnija i sami ne vъnidoste, i vъniti choteštiimь vъzbraniste.[87] Korenьthiomь že Pavlь (1 Kor. 14, 5—40) reče: velju že vъsěmь vamь glagolati jezyky,[88] pače že da proricajete: bolii bo proricajei nežе glagoljei jezyky, razvě ašte ne sъkazujetъ, da i crьkvi sъzdanije priimetъ. Nynja že bratije, ašte priidu kъ vamь vъ jezyky glagolje,[89] kuju vamь polьdzu sъtvoru, ašte vamь ne glagolju vъ javlenii, ili[90] vъ razuměnii, ili vъ proročьstvii, ili vъ naučenii? Obače bezdušьnaja[91] glasь dajušta, ašte pištali, ašte gusli, ašte raznьstvija piskomь ne podastь, kako razumějetъ se[92] piskanije ili gudenije? Ibo ašte bezvěstьnь[93] glasь truba dastь, kъto ugotovitъ se na branь? Tako i vy jezykomь ašte ne razumьna slovese[94] daste, kako razumějetъ se glagoljemoje? Budete bo vъ vъzduchь glagoljušte. Toliko ubo ašte slučitъ se rodь glasьnyich[95] vъ mirě, i nijedinь že ichь[96] bezglasьnь: ašte ne věmь syly glasu, budu glagoljuštemu mьně varьvarь i glagoljei mьně varьvarь. Tako i vy,

ponježe jeste revьnitelje duchovьnyimь, kь sьzdaniju crьkvi prosite, da vy izbyvajetь. Těmь že glagoljei jezykomь, da molitь se, da sьkazujetь. Ašte bo molitvu tvoru jezykomь, duchь moi molitь se, a umь moi besь ploda jestь. Čьto ubo jestь? Pomolju se duchomь, pomolju se i umomь; poju duchomь, poju že i umomь. Ašte blagosloviši duchomь, isplьnjajei město nerazumьnago kako rečetь aminь po tvojemu prošeniju, ponježe ne věstь, čьto glagolješi? Ty ubo dobrě chvališi, nь drugyi ne dziždetь se. Chvalju boga mojego, otь vьsěchь vasь pače jezyky glagolje;[97] nь vь crьkvi 5 slovesь choštu umomь svoimь glagolati, da i[98] iny nauču, neželi tьmy slovesь jezykomь. Bratije, ne děti byvaite umomь, nь zloboju mladьnьstvuite, umy že sьvrьšeny buděte. Vь zakoně jestь pisano: jako inoezyčьnymi i ustьnami iněmi vьzglagolju kь ljudemь simь, i ni tako poslušajutь mene, glagoljetь gospodь. Těmь že jezycy ne sutь vь znamenije věrьnyimь, nь nevěrьnyimь; a proročьstvo ne nevěrьnyimь, nь věrьnyimь. Ašte ubo sьnidetь se crьkvi vьsa kupě, i vьsi glagoljutь jezyky, i vьnidetь někьto nerazumьnь ili nevěrьnь, ne rekutь li, jako dzlo se děete? Ašte li vьsi proročьstvujutь, i vьnidetь někьto nerazumьnь ili nevěrьnь, obličajetь se vьsěmi i vьstezajetь se otь vьsěchь, i tainaja srьdьca jego javě byvajutь; i tako padь nicь poklonitь se bogovi, ispověduje, jako vь istinu bogь vь vasь jestь. Čьto ubo jestь bratije? Jegda sьchodite se, kьždo psalomь imatь, učenije imatь, javljenije imatь, jezykь imatь, sьkazanije imatь: vьsa kь sьzdaniju da byvajutь. Ašte li kьto jezykomь glagoljetь, po dvěma ubo ili zělo po[99] tremь i po česti, i jedinь da sьkazujetь. Ašte li ne budetь sьkazatelja, da mlьčitь vь crьkvi, sebě že da glagoljetь i bogovi. Proroci že dva ili trije da glagoljutь, a drudzii da sьkazujutь; ašte li inomu otkryjetь se sědeštu, prьvyi da mlьčitь. Možete bo po jedinomu vьsi proročьstvovati, da vьsi učetь se i vьsi utěšajutь se. I dusi proročьscii prorokomь povinujutь se: něstь bo nestrojeniju bogь, nь miru, jako vь vьsěchь crьkvachь svetyichь. Ženy vaše vь crьkvachь[1] da mlьčetь: ne velitь bo se imь glagolati, nь da povinujutь se, jakože i zakonь glagoljetь; ašte li česomu naučiti se chotetь, vь domochь svoichь muže da vьprašajutь, sramь[2] bo jestь ženě vь crьkvi glagolati. Ili otь vasь slovo božije izide? Ili vь vasь ediněchь obrěte se? Ašte[3] kьto mьnitь se prorokь byti ili duchovьnь, da razumějetь, ježe pišu vamь, jako gospodьnje zapovědi sutь. Ašte li kьto ne razumějetь, da ne razuměvajetь! Těmь že bratije revьnuite proricaniju, i ne branite glagolati vь jezyky. Vьsa že blagoobrazьno i po činu da byvajutь. I paky (Fil 2, 11) glagoljetь: i vьsakь jezykь ispověstь,[4] jako gospodь Isusь Christosь, vь slavu bogu[5] otcu, aminь. Simi že slovesy i iněmi bolьšiimi posrami je, i otide ostavlь ichь.

[80] je není v Š
[81] tako P

[82] rodi znaemь dovolny knigy imějušte R
[83] drugo Š
[84] jestь prietь ichь dastь Š
[85] i propovědite Š
[86] i iže Š
[87] vьzbranjaete Š
[88] ezykomь Š
[89] i vь ezyky glagolju Š
[90] i Š
[91] bezglasnaa i bezdušna Š
[92] razuměete Š
[93] bezglasьnь Š
[94] slovesa Š
[95] sьglasnyichь Š
[96] ichь není v Š
[97] o vasь p. ž. ezyky glagolju Š
[98] i není v Š
[99] zělo po není v Š
[1] vь crьkvachь není v Š
[2] sramno Š
[3] i ašte Š
[4] ispověstь i Š
[5] bogu není v Š

XVII.

I uvěděvь o njemь rimьskyi papa posla po nь. I došьdьšu jemu vь Rimь, izide samь apostolikь Andrijanь protivu jemu[6] sь vьsěmi graždany svěšte nesušte, jako i svetago Klimenьta mošti nesuštu[7] mučenika i papy rimьska. I abije bogь čudesa prěslavьna sьtvori tu. Oslabljenь bo člověkь tu iscělě, i ini mnodzi otь različьnyichь nedugь iscěliše se, jakože pače i plěnьnici, Christa narekьše i svetago Klimenьta, plěnьšiichь izbaviše se. Prijemь že papa knigy slověnьskye osveti,[8] i položi je vь crьkvi svetyje Marije, jaže naricajetь se Fatanь.[9] i pěše nadь nimi svetuju liturьgiju. Po semь povelě papa dvěma jepiskupoma, Furьmosu i Gondrichu,[10] svetiti[11] slověnьskyji učeniky; i jakože svetiše se, abije[12] pěše liturьgiju vь crьkvi svętago apostola Petra slověnьskyimь jezykomь. I vь drugyi dьnь pěše vь crьkvi svetyje Petronily; i vь tretii[13] pěše vь crьkvi svetago Andreje. I otь tudu paky vь[14] velikago učitelja vьseljenskago Pavla apostola crьkvi. I vьsu noštь pěše slavoslovešte slověnьsky, i na utrěi paky liturьgiju nadь svetymь grobomь jego, imušte na pomoštь Arsenija episkupa, jedinogo sušta otь sedmi episkupь, i Anastasija vivlotikara. Filosofь[15] že ne prěstaaše dostoinuju chvalu bogu vьzdavaje sь svoimi učeniky o semь. Rimljane že ne prěstaachu idušte kь njemu i vьzprašajušte jego o vьsemь[16] i sьkazanije sugubь i trьgubь[17] priimachu otь njego. Židovinь že jeterь takožde prichode sьtezaaše se sь nimь, i glagola jemu jedinoju: něstь ne u prišьlь Christosь po čislu lětьnomu, o njemьže glagoljutь proroci, jako otь děvy imatь roditi se. Počьtь že jemu filosofь vьsa lěta otь Adama po

rodomь sьkaza jemu po tьnьku, jako prišьlь jestь, i seliko lětъ jestь otь toli do nynja. I naučivь otьpusti jego.

[6] protivu jemu není v Š
[7] noseštu Š
[8] osveti není v Š
[9] fatni P; fotida R
[10] firьmosu i gonьdrichu Š
[11] svetiti slovesiemь Š
[12] i abie Š
[13] drugyi Š
[14] u Š
[15] i filosofь Š
[16] ichže ašte iměaše kto (místo vьsemь) R
[17] sugubo i trьgubo Š

XVIII.

I postigoše i mnozi trudi, i vь bolězni vьpade. I trьpeštu jemu jezu mnogy dьni, jedinoju viděvь božije javlenije načetь pěti sice: o rekьšiichь mьne, vь domь gospodьnь vьnidemь, vьzveseli se duchь moi, i srьdьce vьzradova se. (Ž 121, 1.) I oblьkь se vь čьstьnyje rizy tako prěbystь vьsь dьnь tь, vesele se i glagolje: otь selě něsmь azь ni carju sluga, ni inomu nikomuže na zemli, nь tьkmo bogu vьsedrьžitelju: ne běchь, i bychь, i jesmь vь věky. aminь. Vь utrěi že dьnь vь svetyi mьnišьskyi obrazь oblěče se, i světь kь světu prijemь nareče si ime Kyrilь. I vь tomь obrazě prěbystь dьni 50. I jakože približi se časь, da pokoi[18] priimetь i prěstavitь se vь věčnaja žilišta, vьzdvigь rucě svoi kь bogu sьtvori molitvu sь slьzami glagolje sice: gospodi bože moi, iže jesi vьse aggelьskyje činy i besplьtьnyje sily sьstavilь, nebo že raspelь i zemlju osnovalь, i vьsa suštaja otь nebytija vь bytije privelь, iže[19] vьsegda poslušajei tvoreštiichь volju tvoju i boješčiichь se tebe i chraneštichь zapovědi tvoje, poslušai mojeje molitvy i věrьnoje ti stado sьchrani, jemuže bě pristavilь mene, neključimago i nedostoinago raba tvojego: izbavi je bezbožьnyje i poganьskyje zloby glagoljuštichь na te chulu; i pogubi trijezyčьnuju jeresь[20] i vьzrasti crьkovь svoju množьstvomь, i vьse vь jedinudušii sьvьkupi, i sьtvori izredьny ljudi, jedinomyslešte o[21] istinьněi věrě tvojei i pravěmь ispovědanii, i vьdьchni vь srьdьca ichь slovo tvojego usynjenija.[22] Tvoi bo jestь darь, ašte ny prijelь jesi nedostoinyje na propovědanije jeyaggelia Christa tvojego, ostrešteje[23] se na blagaja děla i tvorešteje ugodьna tebě. Ježe mьně bě dalь, jako tvoja tebě prědaju: ustroi je silьnoju tvojeju desьniceju i pokryi ichь krovomь krilu tvojeju (Ž 60, 5.), da vьsi chvaletь i slavetь[24] ime tvoje, otьca i syna i svetago ducha, aminь. Lobьza že vьse svetyimь cělovanijemь i reče: blagoslovenь bogь, iže ne dastь nasь vь lovitvu zubomь nevidimyichь vragь našichь, nь sětь ichь sьkruši, i izbavi ny otь istьlěnija[25] (Ž 123, 6—7). I tako poči

o gospodi, syi 42-ma lětoma, měseca ferьvara vь 14 dьnь, inьdikta vьtorago, otь sotvorenija že sego mira 6377-je lěto. I povelě apostolikь vьsěmь grьkomь, iže běchu vь Rimě, takožde že i rimljanomь, sь svěštami sьšьdьšemь se pěti nadь nimь i sьtvoriti[26] provoždenije jemu, jakože byše sьtvorili samomu papě. Ježe i sьtvoriše. Methodije že bratь jego vьprosi apostolika glagolje: jako mati ny jestь zaklela, jako iže otь nasь prьvěje prěidetь, da prinesetь jego vь svoi bratьnь monastyrь i tu i pogrebetь. Povelě že papa vьložiti jego vь raku i zagvozditi gvozdьmi želězьnymi, i tako drьža i sedmь dьnii gotovaje na putь. Rekoše že kь apostoliku rimьscii jepiskupi: ponježe jestь po mnodzěmь zemljamь chodivьša bogь privelь jego samo i zde dušu jego prijelь, zdě jemu dostoitь i pogrebenu byti, jako čьstьnu mužu. I reče apostolikь. za svetynju jego i ljubovь rimskyi obyčai prěstuplь[27] pogrebu i vь mojemь grobě vь crьkvi svetago apostola Petra. Glagola že vy jestь ljubo,[28] da ležitь vь crьkvi svetago Klimenьta, sь nimьže bratь jego: ponježe mene ne poslušaste, i ne daste mi jego, ašte jestь i samo prišьlь. Povelě že apostolikь tako sьtvoriti. I paky sьbravьše se jepiskupi, i sь vьsěmi ljudьmi chotešte i provoditi čьstьno rekoše: otьgvozdivьše rakŭ vidimь, jeda čьto vьzeto budetь otь njego. I truždьše se mnogo ne vьzmogoše otьgvozditi raky, božijemь povelenijemь. I tako sь rakoju položiše i vь grobь, o desьnuju stranu olьtara vь crьkvi svetago Klimenьta, ideže načeše mnoga čudesa byvati, jaže viděvьše rimljane bolje priložiše se svetyni jego i čьsti; i napisavьše ikonu jego nadь grobomь jego načeše světiti nadь nimь dьnь i noštь, chvalešte boga, proslavljajuštago tako, iže jego slavetь. Tomu bo jestь slava i čьstь i poklanjanije vь věky věkovь. Aminь.

[18] paky Š
[19] iže není v P
[20] věru i eresь R
[21] o není v Š
[22] uslyšenija P
[23] podvizajuštee R
[24] vьschvaletь i s. Š; i slavetь není v P
[25] istlěnia ichь Š
[26] sьtvoriše Š
[27] ljubovь vь r. obyčai, [illegible] Š
[28] ugodno R

SLOVANSKÝ ŽIVOT METODĚJŮV.

Latinkou přepsal a poznámkami opatřil Vojtěch Tkadlčík.

Život Metodějův je přepsán z cyrilského textu podle vydání: A. Teodorovъ-Balanъ: Kirilъ i Metodi, Sofija 1920. Toto vydání má za základ vydání P. A Lavrova (Žitie svjatago Mefodija i pochvalьnoe slovo sv. Kirillu i Mefodiju po spisku XII. v., Moskva 1898.) a podává varianty jiných rukopisů, které vydal O. Bodjanskij (Čtenija vъ Imper. Obščestvě itsorii i drevnostej rossijskichъ, kn. I., Moskva 1865) a na něž poukazují formule »jinde«, »v jiných rkp.« a pod. našeho vydání. Ostatní zkratky znamenají:

L = vydání P. A. Lavrova

Š = vydání Šafaříkovo (Památky dřevního písemnictví Jihoslovanův, 2 Praha 1873)

M = vydání Miklosichovo (Vita sancti Methodii russico-slovenice et latine, Vindobonnae 1870).

P = vydání Pastrnkovo (Dějiny slovanských apoštolů Cyrila a Methoda s rozborem a otiskem hlavních pramenů, Praha 1902, str. 216—238)

U = Uspenský rukopis.

Značky přepisu:

č = ѣ

ę = ѧ, které však nutno čísti ja.

y = ѣ, po případě ѵ ve slovech egyptęny, Kyrilъ, Kyrъ, syrti, Olympъ, vygylii.

th = ѳ, nutno však čísti f, jak nasvědčuje různé psaní těchže slov: Methedii i Mefedii, filosofъ i filosothъ.

Měsęca aprělja vь 6 denь.[1]

Pamętь i žitije blaženago otcę našego i učitelę Methodija archiepiskopa moravьska.

Gospodi[2] blagoslovi otče!

I. Bogъ blagъ i vsemogai, iže jestь stvorilъ otъ nebytija vъ bytije vьsęčьskaja, vidimaja že i nevidimaja, i ukrasilъ vьsękoju krasotoju, juže kъto razmyšlęja, pomyšlęi[3] po malu, otъ čьsti[4] možetь razuměti, i togo poznati, iže jestь sъtvorilъ sicę děla divьna i mnoga, — otъ velikoty bo i dobroty dělъ po razmyslu i rodi telь ichъ mudrьstvujetь sę[5] (Řím 1, 20); — iže pojutъ angeli trьsvętyimь glasomь, i vьsi pravověrьnii slavimъ vъ svętěi troici, siréčь vъ otci i syně i svętěmъ dusě, eže jestь vъ trьchъ upostaséchъ, ježe možetь kъto tri lica rešti a vъ jedinomь božьstvě; — preže bo vьsękogo časa i vrěmene[6] i lěta, nadъ[7] vьsęcěmъ umъmь i sъmyslъmь neplъtьskъmь, otecь samь jestь syna rodilъ, jakože reče premudrostь: preže vьsěchъ chъlmъ ražajetь mę (Přís 8, 25); i vъ evangelii reče samo božije slovo prečistyimi usty, vъplъštь sę na poslědьnęja lěta našego radi spasenija: azъ vъ otci i otecь vъ mně (Jan 14, 11);otъ togože otca i svętyi duchъ ischoditь, jakože reče samъ synъ božijemь glasomь: duchъ istinьnъ, iže otъ otca ischoditь (Jan 15, 26); sь bogъ sьvьrьšь[8] vьsju tvarь, — jako[9] glagoletь Davidъ (Ž 32, 6. 9.): slovъmь gospodnьmь nebesa utvьrdiša sę, i duchъmь ustъ jego vьsę sila ichъ; jako tъ reče i byša, tъ povelě, i sъzdaša sę; — prěže vьsěchъ sьtvori člověka, pьrьstь otъ zemlę prijemlę, otъ sebe dušju vъdъchnuvъ životьnyimь dъchnovenijemь[10] i slovesьnyi sъmyslъ i samovlastь, da vъnidetь[11] vъ rai, zapovědь zapovědavъ[12] jemu iskusьnu, da ašte sъchranitь ju, i prěbudetь[13] besъmьrtьnъ, ašte li prěstupitь, sъmьrtiju umьretь otъ svojeja volę, a ne otъ božija velěnija. Uzьrěvъ že dijavolъ člověka tako počьtena i ustima na to město, sъ nego že tъ svojeju gъrdyneju sъpade, i sъtvori prěstupiti zapovědь; i bogъ[14] iz-d-raja izgъna člověka i sъmьrtiju osužь. I otъ tolě ustiti načatъ neprijaznь, i[15] blazniti mnogami kъznьmi člověčьskyi rodъ. Nъ ne ostavi bogъ velikoju milostiju i ljubъvьju do konьca člověkъ, nъna koježьdo lěto i vrěmę izbьra muža i javi ljudьmь děla ichъ i podvigъ, da sę těmъ podobęšte[16] vьsi na dobroje ustili. Jakože bě Enochъ,[17] iže upova pьrvyi naricati imę gospodne; Enochъ že potomь ugožь bogu prěstavlenъ bystь. Noi pravьdьnъ sę obrěte[18] vъ rodě svojemь, i[19] potopa izbystь vъ ko vьčezě, da sę by paky zemlę napъlnila tvari božija i ukrasila. Avraamъ po razděljenii jazykъ, zablužьšemъ že vьsěmъ, boga pozna, i drugъ sę jemu nareče, i obětovanije prijatъ: jako vъ sěmeni tvojemь blagoslovleni budutь vьsi jazyci (Gn 22, 18; 26, 4). Isakъ po obrazu Christovu na goru vъ žьrtvu vъzvedenъ bystь. Ijakovъ idoly tьstьnja[20] pogubi i lěstvicju vidě otъ zemlę do nebese, angeli že božija vъschodęšta i sъchodęšta[21] po njei, i vъ blagoslovleniichъ synovъ svoichъ o Christě proročьstvova. Iosifъ vъ Eguptě ljudi prěpitě, božii sę javlь. Iova avьsitidiiskaago pravьdьna istinьna i neporočьna knigy sъkazajutь, iskušenije priimъ prětьrpěvъ že blagoslovenъ bystь bogъmь.[22] Moisi sъ Aronъmь vъ ijerěichъ božiichъ bogъ Faraosovъ nareče sę i muči Egyptъ, božija ljudi izvede, vъ dьne oblakъmь světьlъmь a vъ nošti stьlpъmь ognьnъmь, i more probi, i proidu[23] po suchu, a egyptęny potopi, i vъ pustyni bezvodьně ljudi napoi vody i chleba angelьskago nasyti i pъticь. I glagolavъ sъ bogъmь licьmъ kъ licju, jakože jestь vъzmožьno člověku sъ bogъmь glagolati, zakonъ ljudьmъ dastь božijemъ pьrstъmь napisanъ.[24] Isusъ Navьginъ ljudьmъ božijemъ zemlju razděli protivьniky vojevavъ. Sudija takože mnogy pobědy sъtvoriša. Božiju milostь priimъ že[25] Samoilъ cьsarę pomaza i postavi gospodьnьmь slovъmь. Davidъ krotostiju ljudi raspase[26] i pěsnьmъ božijamъ nauči. Solomonъ mudrostь[27] otъ boga priimъ pače vьsěchъ člověkъ mnoga kazanija dobra sъtvori sъ pritъčami, ašte i samъ ne dokonьča. Ilija zъlobu ljudьsku obličь[28] gladъmь, i mьrtva otroka vъskrěšь, i

ognь sъ nebese slovъmь sъnesъ,[29] popalь mnogy,[30] i žьrtvy sъžьže divьnъmь ognьmь, mьrzъkyja že ierěja izbivъ, vъzide na nebo na kolesnici ognьněi i konichъ učeniku davъ sugubь duchъ. Elisěi milostь priimъ suguba čudesa sъtvori. Pročii proroci, kъždo vъ svoje vrěmę, o divьnychъ veštьchъ chotęštichъ byti proročьstvo vaša. Ioanъ velikyi po sichъ chodatai mežju vetъchymь zakonъmь i novymь, krьstitelь[31] Christovъ i sъvědětelь i propovědětelь živyimъ že i mьrtvyimъ bystь. Svętii apostoli Petrъ i Pavьlъ sъ pročimi učeniky Christovy, jako mъlnija vьsь mirъ prošьdъša, osvětiša vьsju zemlju. Po sichъ mučenici krъvьmi svoimi omyša skvьrnu, a nastolьnici svętyichъ apostolъ, cьsarę krьštьše,[32] mnogъmь podvigъmь i trudъmь poganьstvo razdrušiša. Selьvestrъ čьstьnь i sъ[33] trьmi sъty i 18 otьcь, velikago cьsarę Kosstęntina na pomoštь priimъ, sъnьmъ[34] pьrvyi sъbьravъ vъ Nikei Arija pobědi, i proklętъ i, i jeresь jego, juže vъzdvizaše na svętuju troicju, jakože bě Avraamъ inъgda sъ trьmi sъty i 18-te otrokъ cьsarę izbilъ, i otъ Melchisedeka cьsarę Salimьska blagoslovlenije prijatъ i chlěbъ i vino; bě bo ierěi boga vyšьnęago. Damasъ[35] že i theologъ Grigorii sъ sъtъmь i pętiju desetъ otьcь i sъ velikyimь cьsarьmь Theodosijemь vъ Cьsarigradě potvrьdiša[36] svętyi simvolъ, ježe jestь věruju vъ jedinъ bogъ, a Makedonija otsěkъše proklęša i, i chulu jego, juže glagolaše na svętyi duchъ. Kelestinъ i Kyrilъ sъ dъvěma stьma otьcь i sъ drugymь cьsarьmь vъ Efesě Nestorija razdrušiša sъ vьseju blędiju, juže glagolaše na Christa. Lьvъ i Anatolь sъ pravověrьnyimь cьsarьmь Markianъmь i sъ 6-ju sъtь i trьmi desętьmi otьcь vъ Chalьkidoně Evьtuchovo bezumije i blędenije proklęša. Vigilii[37] sъ bogougodьnyimь Iustinъmь i sъ sъtъmь i 60 i 5-tьju otьcь 5. sъnьmь sъstavlьše . . .[38] iziskavъše proklęša. Agafonъ apostolьskyi[39] papežь sъ dъvěma sьtoma[40] i 70 otьcь sъ čьstьnyimь Kostęntinъnьь cьsarьmь na šestěmь sъnьmě mnogy męteža vъskološa i[41] izgъnavъše proklęša[42] sъ vъsěmi sъnьmniky[43] těmi, reku že Theodora faranьskaago, Sergię[44] že i Pirona, Kyra alexandrьskago, Enorija[45] rimьskago, Makarija antichiiskago i pročaę pospěšьniky ichъ, a krьstijanьskuju věru na istině[46] postavlьše utvrьdiša.

[1] maija vъ 10 dьnь U, ale 10 je napsáno na vyškrabaném místě, nadepsáno 6, které se vztahuje na duben. M přijal 6. duben shodně s většinou rukopisů. Jinde: maija vъ 11 dьnь; aprilja 4 dьnь.
[2] gospodi neni v Š, P
[3] pomyšlęi není v P
[4] časti Š
[5] mьrtvъ jestь U; mudrьstvujetь sę navrhl Bodjanskij a přijal Š, M
[6] i vrěmene není v Š, P
[7] nadъ není v P
[8] sъvrъši Š
[9] jakože Š
[10] vъdochnoveniemъ Š a jinde.
[11] davъ, da vnidetъ Š, P, vъvedetъ U

[12] zapověda Š.
[13] i není v M; i budetъ Š
[14] bogъ není v U; přidal Pastrnek
[15] i není v U; přidal Pastrnek
[16] da byša sę těmь p. navrhuje M
[17] Š; Enosъ U (chyba)
[18] obrětъ jinde
[19] i není v U; přidal Pastrnek
[20] městnę Š (chybně)
[21] nizchodęšta Š i jinde.
[22] gospodemъ Š i jinde
[23] proide Š.
[24] napisavъ U, opravil M
[25] že není v Š.
[26] spase, upase jinde.
[27] prěmudrostь jinde.
[28] obliči jinde.
[29] snese, svede jinde.
[30] popali mnogychъ Š; popali mъnogy P
[31] krьstitelju U
[32] krьštьšemъ U
[33] čьstьno U; čьstьnъi P; čьstьno i sъ L
[34] sъborъ jinde
[35] da samъ Š; dasamъ U, později opraveno v damasъ
[36] potvьrdi sę U, Š
[37] vъgilii U; vygylii jinde; správně viligii
[38] něco schází ve všech rkp. (podle P.)
[39] i apustoleskъ Š.
[40] sъ stomъ jinde.
[41] i není v U; vъsklašę i P.
[42] klęša jinde.
[43] sъnьmnichy U (chybně)
[44] sevgira U, L
[45] Onorьja P.
[46] instinьně Š

II.

Po sichъ že vьsěchъ bogъ milostivyi, iže choštetь da by vьsękъ člověkъ spasenъ bylъ i vъ razumъ istinьnyi prišьlъ, vъ naša lěta jazyka radi našego, o njemьže sę ne bě[47] nikъtože nikoliže popeklъ, na dobryi činъ vъzdviže našego učitelja,[48] blaženago[49] Methodija, jegože vьsę dobryja děteli i podvigy prilagajušte sichъ ugodьnicěchъ po edinomu ne postydimъ sę.[50] Ověmъ bo ravьnъ bě, ověchъ že maly[51] mьnii, a drugyichъ bolii, slovesьnyja[52] dětelьju prěspěvъ, a dětelьnyja slovъmь. Vьsěmъ bo sę upodobl vьsěchъ obrazъ na sebě javlęše; strachъ božii, zapovědьnaja chranenija, plъtьskoju čistotoju priležьny molitvy i svętynę, slovo silьnoje i krotъkoje, — silьnoje[53] na protivьnyja, a krotъkoje na prijemljuštaja kazanije, — jarostь, tichostь, milostь, ljubъvь, strastь i tьrьpěnije; vьse o vьsęčьskyichъ byvaja, da by vьsę priobrělъ (1 Kor. 9, 22.). Bě že roda ne chuda otъ obojudu, nъ velьmi dobra i čьstьna,[54] znajema pьrvěje bogomь i cьsaremь i vьseju Selunь-

skoju stranoju, jakože i tělesьnyi jego obrazъ javlęaše sę. Po tomu že i pьrьci[55] ljubęšte i iz dětьska čьstьnyja besědy dějachu, dondeže cьsarь uvědětъ[56] bystrostь jego knęženije jemu dastь dьržati slověnьsko; — reku[57] že azъ, jako prozьrę,[58] kako i chotęše učitelę slověnjemъ posъlati i[59] pьrьvago archiepiskupa da by proučilъ sę vьsěmъ obyčaemъ slověnьskyimъ i obyklъ ę po malu.

[47] ne bě není v Š
[48] učitelja není jinde.
[49] b. učitelja U
[50] ne stydimъ sę Š.
[51] malymъ Š
[52] slovesnoju Š
[53] P; silьno U
[54] cestna Š
[55] gьrcy jinde (chybně)
[56] uvědětъ není v U, jinde zachováno
[57] reče U
[58] i prozrę Š
[59] i není v Š

III.

Sъtvorь že vъ tomь knęženii[60] lěta mnoga i uzьrě[61] mnogy mъlvy beštinьny[62] vъ žitii semъ; — prěloži zemьnyę tьmy volju[63] na nebesьnyja mysli: ne chotęše bo čьstьnyja duša orъpъtiti[64] neprěbyvajuštimi vъ věky. I obrětъ vrěmę izbystь knęženię; i šьdъ vъ Alimbь,[65] ideže živutь svętii otьci, postrigъ sę oblěče sę[66] vъ čьrny rizy. I bě povinuja sę pokorъmь i sъvьrьšaę vьsь ispъlnь mьnišьskyi činъ, a knigachъ[67] prileža.

[60] knęžii U
[61] uzьrěvъ M
[62] bezčislenny Š
[63] volju není v Š
[64] strъpъtiti M
[65] Olympъ P
[66] sę není v U
[67] knigamъ Š

IV.

Priključьšju že sę vrěmeni takomu i posъla cьsarь po filosotha brata jego, vъ Kozary da pojatь i sъ soboju na pomoštь. Bęachu bo tamo židove krьstijanьskuju věru velьmi chulęšte.Onъ že rekъ jako gotovъ esmь za krьstijanьskuju věru umrěti, i ne osluša sę,[68] nъ šьdъ služi jako rabъ mьnьšju bratu, povinuja sę jemu. Sь že molitvoju, a filosofъ slovesy prěmožetъ[69] ja i posramiste. Viděvъ že cьsarь i patriarchъ podvigъ ego dobrъ na božii putь, bědiša i, da byša i svętili archiepiskopa na čьstьnoe město, ideže jestь potrěba takogo muža; ne račьšju že unudiša i[70] i postaviša i[71] igumena

vъ monastyri, iže naricajetь sę Polichronъ, jemuže jestь sъměra[72] 20 i 4 spudove zlata, a otьcъ obile 70 vъ njemь jestь.

[68] ne sluša sę jinde.
[69] prěmože P
[70] ne r. ž. emu nudiša i Š
[71] i není v Š
[72] se měra Š

V.

Priluči[73] že sę vъ ty dьni, Rostislavъ knęzь slověnьskъ sъ Svętopъlkъmь posъlasta[74] iz Moravy kъ cьsarju Michailu glagoljušta tako: jako božijeju milostiju sъdravi jesmъ, i[75] sutь vъ ny vъšьli učitele mnozi, krьstijani iz Vlachъ i[75] iz Grьkъ i izъ Němьcь, učašte ny različь; a my slověni prosta čadь i ne imamъ iže by ny nastavilъ na istinu i razumъ sъkazalъ. To dobrěi[76] vladyko, posъli takъ mužь, iže ny ispravitь vьsęku pravьdu! Tъgda cьsarь Michailъ řeče kъ kilosofu Kostęntinu: slyšiši li filosofe rěčь siju? Inъ sego da ne možetь sъtvoriti razvě tebe. Tě na ti[77] dari mnozi i poimъ bratъ svoi igumenъ Mefedii[78] idi[79] že; vy bo jesta selunęnina, da selunęne vьsi čistó slověnьsky besědujutь. Tъgda ne sъměsta[80] sę otrešti ni boga ni cьsarę, po slovesi svętogo apostola Petra, jakože reče »boga boite sę, cьsarę čьtěte« (1 Petr 2, 17.). Nъ veliku[81] slyšavъša rěčь na molitvu sę naložista i sъ iněmi, iže bęachu togo že ducha, jegože i si. Da tu javi bogъ filosofu slověnьsky knigy, i abije ustroivъ pismena i besědu sъstavlь puti sę jatъ moravьskago poimъ[82] Methodija. Načatъ že paky sъ pokorъmь povinuę sę služiti filosofu i učiti sъ nimь. I trьmь lětomъ išьdъšemъ vъzvratista sę izъ Moravy učeniky naučьšę.[83]

[73] prilučiša s. ž. Š.
[74] i posъlasta jinde
[75] i není v Š
[76] U; dobrě jinde
[77] těmъ na ti M; těmь damь ti, to damь ti jinde
[78] Methedii jinde
[79] i idi Š
[80] P; sъmjasta U; sъmęsta jinde
[81] veli U; veliju M; veliku jinde
[82] poimь že Š
[83] naučišę Š

VI.

Uvědětъ že takova muža apostolikъ Nikola posъla po nę želaja viděti ja, jako angela božija . . . Svęti učenije jego, položь slověnьskoje evangelije na oltari svętago Petra apostola; svęti že na popovьstvo blaženago Methedija. Bęachu že etera mnoga čadь, jaže gužachu[84] slovenьskyja knigy, glagoljušte: jako ne dostoitь

nikotoromuže jazyku iměti bukovъ svoichъ,[85] razvě evrei i grьkъ i latinъ, po Pilatovu pisaniju, ježe na krьstě gospodni napisa (Lk 23, 38; Jan 19, 19. 20.). Ježe apostolikъ pilatьny i trьjazyčьniky nareklъ[86] proklętъ; i povelě jedinomu episkopu, iže bě tojuže jazeju bolьnъ,[87] i svęti otь učenikъ slověnьskъ tri popy a 2 anagnosta.

[84] P; učachu U, ale jsou patrny stopy původního gužachu; chužachu, chožachu, chulęchu jinde; chuljaachu Š
[85] sichъ Š
[86] U; narokъ Š
[87] bolělъ Š, jinde

VII.

Po dьnьchъ že mnozěchъ filosofъ na sudъ grędyi, reče kъ Methodiju bratu svoemu: se brate! vě sopruga bęchově jedinu brazdu tęžašta, i azъ na lěsě padaju svoi dьnь sъkonьčavъ, a ty ljubiši goru velьmi; to ne mozi gory radi ostaviti učenija svojego, pače bo[89] možeši kymь spasenъ byti.

[89] pače že Š

VIII.

Posъlavъ že Kocelь kъ apostoliku prosi Methodija, blaženago učitelę našego, da by i[90] jemu otpustilъ. I reče apostolikъ: ne tebe jedinomu tъkъmo, nъ i vьsěmъ stranamъ těmъ slověnьskyimъ sъlju i učitelь[91] otъ boga i otъ svętago apostola Petra, pьrvago nastolьnika i ključedьržьcę cьsarstviju nebesьnomu. I posъla i napisavъ epistoliju siju: »Andrianъ episkopъ i rabъ božii kъ Rostislavu i Svętopъlku i Kocelju. Slava vъ vyšьnichъ bogu, i na zemli mirъ, vъ čelověcěchъ blagovolenije (Lk 2, 14.)! Jako o vasъ duchovьnaja slyšachomъ, nynja[92] že žadachomъ[93] sъ želanijemь i molitvoju vašego radi spasenija, kako jestь vъzdviglъ gospodь sьrdьca vaša iskati jego i pokazalъ vamъ, jako ne tъkъmo věroju, no i blagyimi děly dostoitь služiti bogu; věra bo bez dělъ mьrtva estь, i otpadajutь ti, iže sę mnętъ boga znajušte, a děly sę jego otъmětajutь. Ne tъkъmo bo u sego svętitelьskago stola prosiste učitelja, nъ i u blagověrьnago cьsarę Michaila. Da posъla vamъ blaženago filosofa Kostęntina i sъ bratъmь, dondeže my ne dospěchomъ. Ona že uvěděvъša apostolьskago stola dostojašta vaša strany, kromě kanona ne stvorisie ničьsože, nъ kъ namъ pridoste i svętago Klimenta mošti nesušte. My že trьgubu radostь priimъše umyslichomъ ispytavъše posъlati Metheodija, svęštьše i sъ učeniky, syna[94] že našego, na strany vaša, muža že sъvьršena razumъmь i pravověrьna, da vy učitь[95] jakože jeste prosili, sъkazaja kъnigy vъ jazykъ vašь po vьsemu cьrkvьnomu činu ispъlnь, i sъ svętoju mъšeju, rekъše sъ služьboju, i krьštenijemь. Jakože

jestь filosofъ načalъ Kostęnьtinъ božijeju blagodatьju i za[96] molitvy svętago Klimenta, takože že[97] ašte inъ kъto vъzmožetь dostoino i pravověrьno sъkazati, svęto i blagosloveno bogъmь i nami i vьseju katholikijeju i apostolьskoju cьrkvьju budi, da byste udobь zapovědi božija navykli. Sь že jedinъ chraniti[98] obyčai, da na mъši pьrvěje čьtutь apostolъ i evangelije rimьsky, tače slověnьsky, da sę ispъlnitь knižьnoje slovo: jako vъschvalętь gospoda vьsi jazyci (Ž 116, 1.); i drugoide:[99] vьsi vъzъglagoljutъ jazyky različьny veličьja božija, jakože dastь imъ svętyi duchъ otvěštavati (srv. Sk 2, 4. 11). Ašte že kъto otъ sъbьranyichъ vamъ učitelь, češjuštichъ[1] sluchy i otъ istinny otvraštajuštichъ na blędi, načьnetь dьrznuvъ inako razvraštati vy, gadę knigy jazyka vašego, da budetь otъlučenъ ne tъkъmo vъsuda, nъ i cьrkve;[2] donde sę ispravitь. Ti bo sutь vъlci, a ne ovьcę, jaže dostoitь otъ plodъ ichъ znati[3] (Mt 7, 15.—16.) i chraniti sę. Vy že čada vъzljublenaja, poslušaite učenija božija i ne otriněte kazanija cьrkvьnago, da sę obręštete istinьnii poklonitele[4] božii, otьcju našemu nebesьnomu sъ vьsěmi svętyimi, aminь.« Prijatъ že i Kocelъ sъ velikoju čьstьju. I paky posъla i kъ apostoliku i 20 mužь čьstьny čadi, da i emu svętitь na episkopьstvo vъ Panonii, na stolъ svętago Andronika, apostola otъ 70, ježe i bystь.

[90] i není v Š
[91] učitelja jinde, Š
[92] U; na nja jinde, Š, M, L; nyně P
[93] žaždachomъ Š
[94] synu U, L
[95] naučitъ Š
[96] iz U; i za L, P
[97] tako že Š
[98] chranite Š
[99] drugoici v jiných rkp.
[1] U; slyšaštichъ Š
[2] Tak opravil A. A. Šachmatov; — da budetь otъlučenъ nъ tъkъmo vъsuda ny cьrkve U; da budetъ otlučenъ, no tokmo vъ sudъ dany cerkvi Š; da ne budetь otъlučenъ, nъ tъkъmo vъ sudъ danъ cьrkvi M
[3] Š a jinde; izgъnati U
[4] poklonnici Š a jinde

IX.

Po semь že staryi vragъ, zavidьlivyi dobru i protivьnikъ istině, vъzdviže sьrdce vragu moravьskago korolę na nь[5] sъ vьsěmi episkopy . . ., jako na našei oblasti[6] učiši. Onъ že otvěšta:[7] i azъ, ašte bychъ vědělъ jako vaša jestь, kromě bychъ chodilъ; no svętago Petra jestь. Da pravьdoju, ašte li vy rьvьnija radi i[8] lakomьstva na staryja prědělы postupajete[9] čerosъ kanony, vъzbranęjušte učenija božija, bljuděte sę, eda[10] kako chotęšte železnu goru kostęnъmь těmenьmь probiti, mozgъ vašь izlějete. Rěša že jemu jaro glagoljušte:[11] zla dobudeši. Otvěšta onъ: istinu glagolju

predъ cьsari i ne styžju sę, a vy tvorite volju vašju na mně; něsmь bo lučii těchъ, iže sutь pravьdu glagoljušte, mnogami[12] mukami i[13] žitija sego izbyli. Mnogamъ že rěčьmъ proglagolenamъ i ne moguštemъ protivu emu otvěštavati, reče korolь iznicę:[14] ne tružaite mojego Methodija, uže bo sę jestь[15] jako i pri pešti upotilъ. Reče onъ: ei vladyko; filosofa potьna inъgda sъrěštъše ljudije rěša jemu: čьto sę potiši? Děetъ onъ: sъ gruboju sę čadьju pьrěchъ! O tomь že slovesi sъpьrěvъše sę razidoša; a onogo zasъlavъše vъ Sъvaby dьrьžaaša polъ tretija lěta.

[5] na nasъ U
[6] oblisti U
[7] reče jinde
[8] i není v Š
[9] nastupaete v jiných rkp
[10] egda Š
[11] glagolę Š a jinde
[12] mnogami není v P
[13] i není v Š
[14] iz lica Š
[15] jestь není v Š

X.

Doide kъ apostoliku i uvěděvъ posъla klętvu na nę, da ne pojutь mъša, rekъše služьby, vьsi koroljevi episkopi, donde i[16] dьrьžatь. I tako i pustiša rekъše Kocьlu: ašte sego imaši u sebe, ne izbudeši nasъ dobrě. Nъ oni ne izbyša svętago Petrova suda: 4 bo otъ nichъ episkopi umьroša. Priključi že sę tъgda, moravlęne očjuštьše němьčьskyja popy, iže živęachu vъ nichъ neprijajušte imъ, nъ kovъ kujušte na nę, izgъnaša vьsę. A kъ apostoliku posъlaša: jako i pьrvěje otьci naši otъ svętago Petra krьštenije prijali, to dažь namъ Methodija archiepiskopa i učitelę. Abije že posъla i apostolikъ. I priimъ i[17] Svętopъlkъ knęzь sъ vьsěmi moravljany i poruči jemu vьsę cьrkvi i strižьniky vъ vьsěchъ graděchъ. Otъ togo že dьne velьmi načatь rasti učenije božije i strižьnici množiti sę vъ vьsěchъ graděchъ,[18] i poganii věrovati vъ istinьnyi bogъ, svoichъ blędii otmětajušte sę. Tolьmi pače i Moravьska oblastь prostraniti načatъ vьsę strany i vragy svoę poběžati[19] sъ nepogrěšenijemь, jako i sami povědajutъ prisno.

[16] dondeže Š
[17] Š; priimy U, P
[18] pak se opakuje v U a jinde: otъ togo že načatъ rasti i množiti sę
[19] P; poběžati i U, Š

XI.

Bě že i proročьska blagodatь vъ nemь, jako sę sutь sъbyvala mnoga proricanija jego, otъ nichъže li jedino li[20] dъvě sъkažemъ.

Poganьskъ knęzь silьnъ velьmi sědę vъ Vislě[21] rugaaše sę krьstijanomъ i pakosti dějaše. Posъlavъ že kъ nemu reče: dobro ti sę krьstiti[22] synu voleju svoeju na svojei zemli, da ne plěnenъ nudьmi krьštenъ budeši na čjužei zemli, i pomęneši mę. Ježe i bystь. Inъgda že paky Svętopъlku vojujuštju na poganyja i ničьsože uspějuštju, nъ mudęštju,[23] svętago Petra mьši približajušti sę, rekъše služьbě, posъla kъ nemu glagolę: jako ašte mi sę oběštaješi na svętyi Petrovъ dьnь sъ voi svoimi sътvoriti u mene, věruju vъ bogъ, jako prědati ti imatь ja vъskorě. Ježe i bystь. Eterъ drugъ bogatъ zělo i sъvětьnikъ oženi sę kupetroju svojeju, rekъše jatrъvьju. I mnogo kazavъ i učivъ i utěšavъ, ne može jeju razvesti; ini bo, božii rabi tvoręšte sę, tai razvraštachu ja, laskajušte iměnija radi, da setьnęje otlučiti[24] ja otъ cьrkve. I reče: pridetь časъ jegda ne mogutь pomošti laskavьnici ti, a moja slovesa pominati imata, nъ ne budetь čьto stvoriti. Vъnezapu po božiju ostupleniju[25] pade napastь na njeju, i ne obrěte sę město jeju (srv. Ž 102, 16), nъ jako i vichъrъ prachъ vъzьmъ raseja. I ina mnoga podobьna simъ, jaže pritъčami javě sъkazaše.

[20] ili Š
[21] vъ Vislěchъ jinde
[22] krьsti U; by krьstiti Š
[23] medlęštu Š
[24] jinde; otlučiša U, Š, M P
[25] otъstuplenię jinde

XII.

Sichъ že vьsěchъ ne tьrьpę staryi vragъ, zavistьnikъ člověčju rodu, vъzdviže etery[26] na nь — jako Dathana i Avirona na Moseja (Nm 16), — ovy javě, a drugyja tai, iže bolętь iopatorьskoju eresьju i slaběiša sъvraštajutъ kъ sebě sъ pravago puti, — glagoljušte: namъ jestь papežь vlastь dalъ, a sego velitь vъnъ izgъnati i učenije jego. Sъbьravъše že vьsę ljudi moravьskyja velęchu pročisti prědъ nimi epistoliju, da byša slyšali izgъnanije jego. Ljudije že, jakože jestь obyčai člověkomъ, vьsi pečalovachu sę i žalęachu si lišajemi pastyrę takogo i učitelja, razvě slabyichъ, jaže lьstь[27] dvizaše jako se větrъ listvije. Počьtъše že apostolikovy[28] knigy obrětoša pisanije: jako bratъ našь Methodije svętъ i[29] pravověrьnъ jestь, i apostolьsko dějanije dělaetь, i vъ ruku jego sutь otъ boga i otъ apostolьskago stola vьsę slověnьskyja strany; da jegože proklьnetь proklętъ, a jegože svętitь tъ svętъ da budi. I posramlьšę sę razidoša sę jako mьgla sъ studьmь.

[26] někyja ve všech jiných rkp.
[27] Ibstecь jinde
[28] apostolьskya ve všech jiných rkp.
[29] svętyi U, Š

XIII.

Ne do sego že tъkъmo zloba ichъ sta, nъ rěša glagoljušte: jako cьsarь sę na nь gněvaetь, da ašte i obrěštetь, něstь jemu života iměti. Do i o tomь ne chotę pochuliti svojego raba bogъ milostivyi vъloži vъ sьrdce cьsarju, — jakože jestь prisno vъ rucě božii cьsare sьrdce, (Přís 21, 1.) — i posъla kъnigy kъ njemu; jako otьče čьstьnyi, velьmi tebe želaju viděti; to dobro sъtvori, potrudi sę[30] do nasъ, da tę vidimъ dondeže jesi na semь světě, i molitvu tvoju priimemъ. Abije že šьdъšju jemu tamo prijatъ i sъ čьstiju cьsarь velikoju i radostьju, i učenije jego pochvalь udьrža ot učenikъ jego popa i dьjakona sъ knigami; vьsju že volju jego sъtvori, jeliko chotě, i ne oslušavъ ni o čьsomь že,[31] obljublь i odarь velьmi provodi i paky slavьno do svojego stola, takože i patriarchъ.

[30] trudi sę ve všech jiných rkp.
[31] pri čьsomь všude jinde

XIV.

Na vьsěchъ že putьchъ vъ mnogy napasti vъpadaše[32] otъ neprijazni, po pustynęmъ vъ razboiniky, i po morju vъ vъlьny větrьny, po rěkamъ vъ sъmьrti[33] nezapьny, jako sę sъkonьčati na nemь apostolьskomu slovesi[34], bědy otъ razboinikъ, bědy vъ mori, bědy vъ rěkachъ, bědy otъ lъži-bratii,[35] vъ truděchъ i podviženiichъ, vъ zabьděnii množiceju, vъ alъkani i žaži množiceju (2 Kor 11, 26. 27), i pročimъ pečalьmъ,[36] jaže apostolъ pominajetь.

[32] P; vъpadъše U
[33] tak v některých jiných rkp; sъmьrtny U; syrti Š
[34] sъkonьča na němь apostolьskoje slovo P
[35] lžebratia jinde
[36] pročichъ pečalechъ jinde Š, P

XV.

Potomь že otvьrgъ vьsę[37] mъlъvy i pečalь svoju na boga vъložь, prěže že otъ učenikъ svoichъ posažь dъva popy skoropisьcę zělo, prěloži vъ bъrzě vьsę knigy — vьsę ispъlnь,[38] razvě Makavěi — otъ grьčьska jazyka vъ slověnьskъ šestiju měsęcъ, načьnъ otь martha měsęca do dъvojudesętu i šestiju[39] dьnь oktębrę měsęca. Okonьčavъ[40] že dostoinuju chvalu i slavu bogu vъzdastь, dajuštemu takovu blagodastь i pospěchъ; i svętoje vъznošenije tainoje sъ klirosъmь svoimь vъznesъ sъtvori pamętь svętago Dimitrię. Psaltyrь bo bě tъkъmo i evangelije sъ apostolъmь i izbranyimi služьbami cьrkvьnyimi sъ filosofъmь prěložilъ pьrьvěje. Tъgda že i nomokanonъ, rekъše zakonu pravilo, i otьčьskyja knigy prěloži.

[37] otvrьgsę jinde

[38] U, vьsę není v Š, M, P
[39] šesti jinde, Š
[40] skončavъ jinde, Š

XVI.

Prišьdъšju že na strany Dunaiskyja korolju ugъrьskomu vъschotě i viděti; i eteromъ[41] glagoljuštemъ i ne pьštjujuštemъ,[42] jako ne izbudetь jego bez muky, ide kъ nemu. Onъ že, jako dostoitь vladycě, tako i prijatъ čьstьno i slavьno sъ veselijemь; i besědovavъ[43] sъ nimь, jakože dostojaše tacěma mužema besědy glagolati, otpusti i uljublь[44] i oblobyzaъ sъ dary velikyimi, rekъ jemu: pomeni mę čьstьnyi otьče vъ svętyichъ molitvachъ tvoichь prisno.

[41] někyimь všude jinde, Š
[42] pomyšlęjuštiimь jinde, Š
[43] poběsědovavъ všude jinde, Š
[44] sъ ljuboviju ve všech jiných rkp., Š

XVII.

Tako že vьsę viny otsěkъ po[45] vьsę strany i usta mnogoréčьnyichъ zagradi, tečenije že sъvьrьši,, věru sъbljude, čaja pravьdьnago věnьca. I poneže tako ugožь bogu vъzljublenъ bystь, približati sę načatъ vrěmę pokoi prijati otъ strasti i mnogychъ trudъ mьzdu. Vъprosiša že i rekъše: kogo čuješi otьče i učitelju čьstьnyi vъ učenicěchъ svoichъ, da by otъ učenija tvojego tebě nastolьnikъ bylъ? Pokaza že imъ jedinogo otъ izvěstьnyichъ učenikъ svoichъ, naricęemago Gorazda, glagolę sь jestь vašeja zemlę svobodь mužь, učenъ[46] že dobrě vъ latinьskyja knigy, pravověrьnъ; to budi božija volja i vaša ljuby, jakože i moja. Sъbьravъšemъ že sę imъ vъ cvětьnuju nedělju vьsěmь ljudьmъ, vъšьdъ vъ cьrkъvь i nemogyi, kazavъ blagodatiti[47] cьsarę i knęzę i kliriky i ljudi vьsę, i reče: strěžěte mene děti do 3-jago dьne. Jako že i bystь. Svitajuštu 3-mu dьni pročeje reče: vъ rucě tvoi gospodi dušju moju vъlagaju (Lk 23, 46). Na rukachъ že ijerěiskachъ poči vъ 6 dьnь měsęca aprilę vъ 3 indiktъ vъ 6000 i 300 i 90 i 3 lěto otъ tvari vьsego mira. Usužьše že i[48] svoi učenici i dostoiny čьsti sъtvorivъše i služьbu cьrkvьnuju latinьsky i grьčьsky i slověnьsky sътrěbiša, i položiša i vъ sъborьněi cьrkъvi. I priloži sę kъ otьcemъ svoimъ i patriarchomъ i prorokomъ i apostolomъ, učitelemъ, mučenikomъ. Ljudii že beštislьnъ narodъ sъbьravъ sę provažaachu sъ svěštami,[49] plačjušte sę dobra učitelę i pastyrę mužьskъ polъ i ženьskъ, malii i velicii, i[50] bogatii i ubozii, svobodьnii i rabi, vъdovicę i siroty, stranьnii i tozemьci, nedužьnii i sъdravii. — vьsi byvъšaago vьsęčьsko vьsemь, da by vьsę priobrělъ (1 Kor 9, 22). Ty že sъvyše svętaja i čьstьnaja glavo molitvami svoimi prizirai[51] na ny, želajuštaja tebe; izbavlęi otъ vьsękoja napasti u-

čeniky svoja, i učenije prostranęja a[52] jeresi progonę, da dostoino zъvanija našego[53] živъše sъde stanemъ sъ toboju, tvoje stado, o desnuju stranu Christa boga našego, věčьnuju žizнь prijemljušte otъ njego. Tomu bo jestь slava i čьstь vъ věky věkomъ, aminь.

[45] otъ ve všech jiných rkp., Š
[46] naučenъ všude jinde, Š
[47] M; kjazavъ blagodati U; kaza vъ blagoděti Š, P
[48] i není v Š
[49] sъ svěštami není v Š
[50] i není v Š
[51] prizirarę i Š
[52] i Š
[53] vašego U, jiné rkp., P; M myslí, že má býti našego neb tvoego; našego Ł.

LEGENDA O KONSTANTINOVI.

Přeložili Jan a Josef Němec.

14. dne měsíce února.

Památka a život blahoslaveného učitele našeho Konstantina, filosofa, prvního vzdělavatele slovanského národa.

Požehnej otče!

I.

Bůh milosrdný a dobrotivý, očekávající pokání člověka, aby všichni byli spaseni a přišli ku poznání pravdy (1 Tim 2, 4) — neboť nechce smrti hříšníka, nýbrž pokání a život (Ez 33, 11.), i kdyby se oddával zlu — nenechává lidského pokolení padnouti slabostí a přijíti v pokušení ďábelské a zahynouti, ale po všecka léta a časy nepřestává nám prokazovati mnoho milostí jak s počátku, tak i do nynějška, nejprve skrze patriarchy a otce, a po nich skrze proroky a po těch skrze apoštoly a mučedníky, spravedlivé muže a učitele, které si vyvolil z tohoto nepokojného života. Neboť Pán zná své, kteří jsou jeho, jak pravil: Ovce mé slyší hlas můj, a já je znám a jménem je volám a následují mne; a já jim dávám život věčný. (Jan 10, 27.—28.)

To učinil i národu našemu, vzbudiv nám tohoto učitele, který osvítil národ náš, jenž zatemnil svůj rozum slabostí či spíše lstí ďábelskou a nechtěl choditi ve světle Božích přikázání. Neboť život jeho, i jen zkrátka vypracovaný, ukazuje, jaký byl, aby, kdo chce, slyše to, jemu se připodobnil, bodrost přijímaje a lenivost odmítaje, jak pravil apoštol: buďte mně podobni, jako i já Kristu. (1 Kor 4, 16.)

II.

V Soluni městě byl jeden muž, urozený a bohatý, jménem Lev, mající hodnost drungaria pod strategem.* Byl nábožný, zachovávaje plně všecka Boží přikázání jako kdysi Job. Živ jsa s chotí svou, zplodil sedm dětí, z nichž byl nejmladší, sedmý, Konstantin, filosof, vzdělavatel a učitel náš.

Když ho matka zrodila, odevzdala ho kojné, aby ho kojila. Ale dítě nechtělo nikterak přijmouti cizích prsů kromě matčiných, dokud nebylo odkojeno. Stalo se to Božím řízením, aby dobrého kořene dobrá ratolest neposkvrněným mlékem byla odkojena.

* Stratég je vojenský náčelník župy (řec. thema)

Potom dobří ti rodiče, smluvivše se, nescházeli se, zachovávajíce zdrženlivost, ale žili v Pánu jako bratr a sestra po čtrnáct let, až je smrt rozloučila, nikterak nepřestupujíce svého ujednání.

Když se on (Lev) chystal odejíti na soud (Boží), plakala matka nad dítětem tímto pravíc: »Nemám starosti o nic než o tohoto chlapce jediného, jak ho vychovati.« On jí však řekl: »Věř mi, ženo, doufám v Boha, že mu dá otce a správce takového, který spravuje i všecky křesťany.«

To se i stalo.

III.

Když mělo dítě sedm let, vidělo sen, a mluvíc (o něm) otci a matce, pravilo: »Strateg shromáždil všecky dívky našeho města a řekl mě: Vyber si z nich, kterou chceš, za choť a pomocnici rovnou sobě (Gen 2, 20). Já jsem prohlédl i popatřil na všecky i uviděl jsem jednu ze všech nejkrásnější, skvělého obličeje, velmi ozdobenou zlatými skvosty a perlami a všelikou nádherou. Jméno její bylo Sofia, t. j. Moudrost. Tu jsem si vybral.«

Uslyševše slova ta jeho rodiče, pravili jemu: »Zachovej, synu, přikázání otce svého a neodmítej naučení matky své, neboť svítilnou je přikázání zákona a světlem. Řekni Moudrosti: Sestrou mi buď, a opatrnost známou sobě učiň (Přís. 6, 20. 23; 7, 4), neboť moudrost září nad slunce (Moud 7, 29.), a jak si ji přivedeš, aby ti byla družkou, mnohého zla se skrze ni zbavíš.«

Když jej dali na učení, prospíval nad všecky žáky v knihách velmi bystrou pamětí, že se všichni divili.

Jednoho dne, jak bývá obyčejem bohatých dětí baviti se lovem, vyšel s nimi na pole, vzav s sebou krahujce. Jakmile jej však pustil, zdvihl se řízením Božím vítr, uchvátil jej a odnesl. Chlapec od toho upadl ve smutek a žal a dva dni nejedl. Neboť milostivý Bůh z lásky své k člověku, nedávaje mu přivyknouti pozemským věcem, snadno jej ulovil, jako kdysi ulovil Placida na lově jelenem, tak i tohoto krahujcem.

Zamysliv se nad marností tohoto života, kál se řka: »Takový-li je život tento, že místo radosti žalost přichází? Od tohoto dne dám se jinou cestou, která je lepší než tato, a v hluku tohoto života svých dní nepromarním.«

I oddal se učení, sedávaje doma a uče se nazpamět knihám svatého Řehoře Bohoslovce. I učinil na stěně znamení kříže a napsal svatému Řehoři takovou pochvalu: »Ó Řehoři, tělem člověče, ale duší anděle! Ty tělem jsa člověk, andělem ses jevil, neboť tvoje ústa jako jeden ze Serafínů oslavují Boha a osvěcují hlásáním pravé víry celý svět. Protož přijmi i mne, poklekajícího před tebou s láskou a věrou, a buď mi učitelem a osvětitelem.«

Takový záslib učinil.

Zabýval se jeho řečmi mnohými a uvažováním velikým, ale nemoha pochopiti hlubin jejich, upadl do velikého zármutku. Cizinec nějaký tam byl, znající mluvnici. I přišel k němu a prosil jej, k nohám jeho padl a jemu se oddával: »Prokaž mi dobrodiní a nauč mne umění mluvnickému.« On však hřivnu svou zakopal a řekl jemu: »Jinochu, nenamáhej se, neboť jsem se zařekl, že nikoho tomu nebudu učiti, co budu živ.«

Hoch však znova klaněje se mu se slzami pravil: »Vezmi si celý můj podíl z domu mého otce, který mně patří, ale vyuč mne.«

Když ho však onen nechtěl vyslyšet, odešel domů a trval na modlitbách, aby dosáhl tužby svého srdce.

Bůh však brzy splnil vůli těch, kteří se ho bojí (Ž 144, 19). Neboť o jeho kráse a moudrosti i pilném učení, které se v něm rozvinulo, dověděl se správce císařův, který se nazývá logothet; i popovolal jej, aby se vzdělával zároveň s (mladým) císařem. Když to hoch uslyšel, s radostí se vydal na cestu a na cestě pokloniv se, modlil se: »Bože otců našich a Pane milosrdenství, jenž jsi učinil vše slovem a moudrostí svou, jenž jsi stvořil člověka, aby vládl nad tvorstvem tebou stvořeným (Moud 9, 1—2), dej mi moudrost, která přebývá u tvých trůnů (Moud 9, 4.), abych poznal, co je ti milé, a byl spasen. Neboť já jsem služebník tvůj a syn služebnice tvé (Moud 9, 5; Ž 115, 7).

A nato pronesl ostatní modlitbu Šalomounovu, vstal a pravil: Amen.

IV.

Když pak přišel do Cařihradu, svěřil jej učitelům, aby se vzdělal. Když se ve třech měsících naučil gramatice, dal se do ostatních nauk. I naučil se Homérovi a geometrii, a u Lva a Fotia dialektice a všem filosofickým naukám, kromě těchto také retorice a aritmetice, astronomii a muzice a všem hellenským uměním.

Naučil se všem tak (dokonale), jakoby se (jen) jedné z nich naučil. Neboť rychlost s houževnatostí se spojila, jedna druhou převyšujíc, čímž se vědy a umění zdokonalují.

Více však než učenost dával najevo skromné chování a hovořil jen s těmi, s kterými to bylo prospěšnější, vyhýbaje se těm, kteří se odchylovali od pravé cesty, pozoruje a čině jen to, čím by zaměnil věci pozemské za nebeské a odloučen od tohoto těla žil s Bohem.

Když logothet viděl, že je takový, dal mu moc nad svým domem a volnost vcházeti do císařova paláce. I zeptal se ho jednou řka: »Filosofe, chtěl bych zvědět, co je filosofie.«

On bystrým rozumem ihned řekl: »Poznání božských a lidských věcí, pokud se může člověk přiblížiti k Bohu, a učí člověka, že svými skutky má býti obrazem a podobou toho, který jej stvořil.«

Proto ještě více si jej oblíbil a vždy a ve všem se ho dotazoval muž onen, tak velký a ctihodný.

On pak odhalil mu filosofickou nauku, objasňuje mu málo slovy velké záhady.

V čistotě živ jsa, čím více se líbil Bohu, tím milejším byl všem.

A logothet prokazuje mu všechny pocty a projevy úcty, mnoho zlata mu dával, ale on ho nepřijímal.

Kdysi mu pravil: »Tvá krása a moudrost příliš mne pobádají, abych tě miloval. Hle, mám duchovní dceru, kterou jsem nesl ke křtu, krásnou a bohatou i rodu vznešeného a velkého. Chceš-li, dám ti ji za ženu. Od císaře dostaneš nyní vysokou hodnost a knížectví, a čekej ještě více, neboť brzy staneš se strategem.«

Filosof mu však odpověděl: »Jistě velký dar to těm, kteří si ho žádají, než pro mne není nic lepšího než učení, kterým nashromáždím vědomostí a budu hledati čest a bohatství předků.«

Když logothet uslyšel jeho odpověď, odešel k císařovně a pravil jí: »Tento mladý filosof nemá záliby v životě tomto, nepouštějme ho však ze svého kruhu, ale dejme mu uděliti postřižiny, aby se stal knězem, a svěřme mu službu, aby byl bibliotekářem u patriarchy při (chrámě) Svaté Moudrosti, neboť tak alespoň si jej zachováme.« To mu též učinili.

Když s nimi jen krátko pobyl, odešel k Úzkému moři a tajně se ukryl v klášteře. Hledali ho šest měsíců a stěží jej našli. Když pak ho nemohli přinutit k oné službě, uprosili ho, aby přijal učitelskou stolici a učil domácí i cizí filosofii, s veškerou hodností a pomocí. A to přijal.

V.

Patriarcha Jan vzbudil heresi, uče, že svatým obrazům se nemá prokazovati úcta. Svolali tedy sněm a odsoudili jej, že nesprávně učí, a svrhli jej se stolce.

On však řekl: »Násilím mne svrhli, ale nepřesvědčili mne, neboť nikdo nemůže odporovati mým slovům.« Císař s patriciji poslal na něho filosofa a takto pravil: »Přesvědčíš-li jej, mladíku, dostaneš opět svoji stolici.«

Když však onen spatřil filosofa, mladého tělem — netušil, že je v něm zralý duch — a ty, kteří byli s ním posláni, pravil jim: »Vy nejste hodni mého podnoží, jak tedy s vámi mám se příti?«

Filosof mu řekl: »Nedrž se lidského obyčeje, ale hleď Božích přikázání. Neboť jako i ty jsi utvořen ze země a z duše od Boha, tak i my všichni. Proto, člověče, patře na zemi, nebuď pyšný!«

Opět odpověděl Jan: »Nesluší se na podzim hledati kvítí, ani starce, Nestora, hnáti do boje, jako nějakého mladíka.«

Filosof mu odpověděl: »Sám na sobě nacházíš vinu. Řekni, v kterém věku je duše silnější než tělo?« On nato: »Ve stáří.«

Filosof dále řekl: »Do jakého boje tě tedy ženeme? Do tělesného či duševního?«

On pravil: »Do duševního.«

Filosof odvětil: »Tak ty nyní budeš silnější a proto neříkej nám takových přirovnání, neboť v nepravý čas ani květin nehledáme, ani tebe do boje neženeme.«

Stařec zahanben obrátil řeč jinam a řekl: »Pověz mi, mládenče, proč kříži, když je polámán, ani se neklaníme, ani (ho) nelíbáme. A vy nehanbíte se vzdávati poctu obrazu, znázorňujícímu jen poprsí?«

Filosof odpověděl: »Kříž má totiž čtyři části, a chybí-li jedna jeho část, nemá již své podoby. Obraz však jen dle tváře jeví výraz a podobu toho, kdo je na něm namalován: ani lví ani rysí tváře nezří, kdo se naň dívá, nýbrž jen podobu prvého.«

Stařec opět řekl: »Jak to, že se klaníte kříži bez nápisu, když jsou i jiné kříže? A nemá-li obraz napsané jméno toho, jehož má podobu, nevzdáváte mu úcty?«

Filosof odpověděl: »Každý kříž totiž má tvar podobný Kristovu kříži, ale obrazy nemají všechny jedné podoby.«

Stařec řekl: »Bůh pravil Mojžíšovi: Neučiníš si jakéhokoliv obrazu (Ex 20, 4), a proč vy je děláte a klaníte se jim?«

Filosof na to odpověděl: »Kdyby řekl: Neučiníš si žádného obrazu, pak se správně přeš, ale on řekl: Ne jakéhokoliv — to jest nedůstojného.«

Když stařec se nemohl proti tomu příti, se zahanbením umlkl.

VI.

Potom Agareni, nazývaní Saracény, rouhali se proti jedinému božství svaté Trojice pravíce: »Jak vy, křesťané, věříce v jednoho Boha, rozdělujete jej zase na tři, říkajíce, že je Otec a Syn a Duch? Můžete-li to jasně vyložiti, pošlete muže, kteří o tom dovedou mluviti a nás přesvědčiti.«

Tehdy měl filosof 24 roky. Císař svolal sněm a povolal jej, a pravil mu: »Slyšíš-li, filosofe, co mluví bezbožní Agareni proti naší víře? Ty, svaté Trojice služebník a učedník, jdi a při se s nimi a Bůh, dovršitel každé věci, slavený v Trojici, Otec i Syn i Duch svatý, ať ti dá milost a sílu v řeči, a ukáže tě druhým Davidem novým proti Goliášovi, kterého přemohl třemi kameny, a vrátí tě k nám hodného království nebeského.«

Když to (Konstantin) uslyšel, odpověděl: »S radostí jdu pro křesťanskou víru, neboť co sladšího pro mne na tomto světě, než za svatou Trojici žíti a umřít?«

Přidělili mu sekretáře Georgia a poslali je.

Když tam přišli, uviděli divné a hnusné věci, od nich (Agarenů) tam páchané, které činili, aby se rouhali a vysmívali všem křesťanům, na onom místě žijícím, sužujíce je nemálo. Namalovali totiž

obrazy ďábelské z venku na dveře všech křesťanů, mrzkosti činíce a rouhajíce se.

Zeptali se filosofa řkouce: »Dovedeš, filosofe, poznati, co je to to za znamení?«

On řekl: »Vidím ďábelské obrazy a myslím, že tu křesťané uvnitř žijí. Oni však (ďábli) nemohouce žíti s nimi, utíkají ven od nich. A kde není venku tohoto znamení, s těmi jsou uvnitř.«

Při obědě seděli s ním Agareni, lidé moudří a vzdělaní, učení v geometrii a astronomii i v ostatních naukách, a zkoušeli jej, tázajíce se: »Zda vidíš, filosofe, obdivuhodný zázrak, jak prorok boží Mohamed přinesl nám blahou zvěst od Boha a obrátil mnoho lidí? A všichni držíme se jeho zákona, ničeho nepřestupujíce. A vy, křesťané, držíce se zákona vašeho proroka Krista, jeden tak, jiný onak, jak se komu z vás hodí, tak jej zachováváte a činíte.«

Na to filosof odpověděl: »Bůh náš je jako hlubina mořská a prorok praví o něm: Rod jeho kdo vypoví? Neboť bude vzat ze země život jeho (Is 53, 8). Proto, aby jej našli, mnozí do hlubiny té vstupují a silní rozumem za jeho pomoci bohatství Moudrosti přijímajíce, přeplavají a nevracejí se. Ale slabí, pokoušejíce se přejíti v práchnivých korábech, jedni se potopí a druzí pracně sotva oddychují, chorobnou slabostí kolísajíce. Vaše (moře) však je úzké a pohodlné, které může kdokoliv přeskočiti, malý i velký, neboť není nad lidský obyčej, nýbrž jen, co každý dovede. A ničeho vám (Mohamed) nezakázal. Neboť když vám nespoutal hněvu a chtíče, nýbrž uvolnil, do jaké propasti vás uvrhne? Moudrému napověz! Kristus však ne tak, nýbrž zdola těžké zvedá, věrou a milostí Boží učí člověka. Neboť jsa stvořitelem veškerenstva, stvořil člověka mezi anděly a zvířaty, řečí a rozumem oddělil jej od zvířat, hněvem pak a chtíčem od andělů. A které části se kdo přibližuje, tou víc je účasten věcí vyšších nebo nižších.«

Zeptali se ho potom: »Jak vy, když je jeden Bůh, ve třech jej oslavujete? Řekni, víš-li! Neboť Otcem ho nazýváte i Synem i Duchem. Mluvíte-li takto, dejte mu také manželku, aby se z něho zplodili mnozí bohové.«

Na toto filosof odpověděl: »Nevyslovujte takového bezbožného rouhání! Neboť my jsme se dobře naučili od proroků a od otců i od učitelů Trojici oslavovati, Otce i Slovo i Ducha, tři osoby v jedné podstatě. Slovo však vtělilo se v panně a narodilo se pro naše spasení, jak svědčí i váš prorok Mohamed, který takto napsal: Poslali jsme ducha našeho k panně a dali možnost, aby porodila (Alkoran, sura 19, 17). Z toho vám podávám důkaz o Trojici.«

Těmito slovy poraženi, obrátili (řeč) na jiné, hovoříce: »Tak je to, jak mluvíš, hosti. Je-li tedy Kristus vaším Bohem, proč nečiníte, co přikazuje? Neboť psáno jest v evangelních knihách:

Modlete se za nepřátele a dobře čiňte nenávidícím a pronásledujícím a tvář nastavte tlukoucím vás (Lk 6, 27—29; Mt 5, 44). Vy však ne tak, nýbrž ostříte zbraně proti těm, kteří vám činí takové věci.«

Filosof na to odpověděl: »Jsou-li dvě přikázání v zákoně, kdo dává najevo, že zákon plní, ten, který jedno zachovává, nebo ten, kdo obě?«

Oni odpověděli: »Kdo (zachovává) obě.«

Filosof pravil: »Bůh řekl: Modlete se za ty, kteří vám ubližují (Lk 6, 28). A opět řekl: Větší lásky nemůže nikdo ukázati v životě tomto nad onu, jako když položí život svůj za přátele (Jan 15, 13). Pro přátele my to činíme, aby se zajetím těla i duše jejich zajata nebyla.«

Potom zase pravili: »Kristus dával daň za sebe i za jiné, proč vy nečiníte jeho skutků? A když už bráníte sebe, proč alespoň nedáváte daně tomuto velkému a mocnému národu ismaelskému za své bratry a přátele? Málo žádáme, jen jeden zlaťák, a pokud bude trvat celá země, zachováme pokoj mezi sebou, jako nikdo jiný.«

Filosof odpověděl: »Když někdo chodí ve šlépějích učitele a chce v těchže stopách kráčeti, v kterých on, a jiný, který se s ním potká, jej odvrací, je mu přítelem či nepřítelem?«

Oni odpověděli: »Nepřítelem.«

Filosof pravil: »Když Kristus dával daň, které království bylo, ismaelské či římské?«

Odpověděli mu: »Římské.«

On řekl: »Nesluší se tedy, abyste nám vyčítali, neboť všichni dáváme Římanům daň.«

Potom i mnohými jinými otázkami se ho dotazovali a zkoušeli ho ze všech umění, které sami znali. Vysvětlil jim vše tak, že i v tom je usvědčil. Řekli mu: »Jak ty to všechno víš?«

Filosof jim řekl: »Člověk nějaký, načerpav z moře vody, v měchu ji nosil a pyšnil se, říkaje cizincům: Vidíte vodu, které nikdo nemá mimo mne? — Nějaký muž z přímoří přistoupil a pravil mu: Jsi blázen, že se chválíš jen smrdícím měchem? Vždyť my toho máme celé moře! — Tak i vy činíte! Od nás přece vyšla všechna umění.«

Potom ukázali mu, údiv vzbuzujíce, zahradu nesázenou,* kdysi ze země vypučevší.

A když jim vysvětlil, jak se to stává, opět ukázali mu všechno bohatství, paláce, ozdobené zlatem a stříbrem, drahým kamením i perlami, řkouce: »Viz, filosofe, obdivuhodný zázrak! Velká moc a velké bohatství Amerumna, vládce saracenského!«

Pravil jim: »Toto není podivuhodné, ale Bohu sláva a chvála,

* Nasázenou — podle rukopisů.

který to všechno stvořil a dal pro útěchu lidem. Neboť jeho je to a ne jiného.«

Nakonec vrátili se ke své zlobě a dali mu píti jed, ale Bůh milostivý, který pravil: I když vypijete něco smrtícího, neuškodí vám (Mk 16, 18), zachránil jej i od tohoto a do jeho vlasti jej zase zdravého navrátil.

VII.

Po nedlouhém čase odřekl se všeho tohoto života a usadil se na jakémsi nehlučném místě, oddávaje se jen sobě samému a neponechávaje si na příští den ničeho, nýbrž chudobným rozdávaje, všechnu starost vkládal na Boha, (Ž 54, 23), který každého dne o všechny pečuje.

Kdysi ve svátek, když sluha si stěžoval: Ničeho nemám na tento slavný den, řekl mu: »Ten, který nasytil kdysi Izraelity na poušti, dá i nám zde pokrm. Ale jdi, zavolej aspoň pět chudobných mužů a čekej na pomoc Boží.«

A když nastala doba k obědu, tu přinesl muž nůši různých pokrmů a deset zlaťáků.

I vzdal Bohu chválu za všechny tyto věci.

Odešel pak na Olymp k Metoději, bratru svému, začal žíti a modliti se bez ustání k Bohu, zabývaje se jen knihami.

VIII.

Od Kozarů přišli k císaři poslové se slovy: »Od počátku známe jediného Boha, který je nade vším, tomu se klaníme na východ, a jiné své ctnostné obyčeje zachováváme. Židé nás přemlouvají, abychom přijali jejich víru a způsob života, ale Saracéni na druhé straně, nabízejíce mír a mnohé dary, nutí nás ke své víře, říkajíce: Naše víra je lepší než všech národů. — Proto posíláme k vám, držíce se starého přátelství a lásky, neboť národem velkým jste a císařství od Boha máte. O vaši radu prosíme a žádáme od vás muže učeného, abychom přijali vaši víru, když přemůže Židy a Saracény.«

Tehdy dal císař vyhledati filosofa, a když jej našel, oznámil mu řeč Kozarů řka: »Jdi, filosofe, k lidem (těm) a kaž jim a dej odpověď o svaté Trojici s její pomocí, neboť nikdo jiný nemůže toho náležitě vykonat.«

On řekl: »Poroučíš-li, vládce, na takovou řeč s radostí jdu pěší a bosý a beze všeho (Mt 10, 10), co zakázal Pán učedníkům svým nositi.«

Císař odpověděl: »Kdybys to chtěl z vlastní vůle učinit, dobře mi pravíš. Ale znaje císařskou moc a důstojnost, důstojně jdi s císařskou pomocí.« Ihned se vydal na cestu, a když došel do Cher-

sonu, naučil se tam židovské řeči a knihám, přeložil osm částí gramatiky a tím ještě větších vědomostí dosáhl.

Žil tu nějaký Samaritán, který přicházel k němu a přel se s ním. Přinesl knihy samaritánské a ukázal mu (je). Filosof vyprosil si je od něho, uzavřel se v domě, oddal se modlitbě a byv osvícen od Boha, začal čísti knihy bez chyby.

Když (to) spatřil Samaritán, zvolal hlasem velkým a pravil: »Vpravdě, kteří v Krista věří, rychle Ducha svatého a milost přijímají.«

Když pak se jeho syn dal ihned pokřtíti, i sám se dal pokřtíti po něm.

Našel zde evangelium a žaltář róským písmem psaný. I člověka našel mluvícího touto řečí, a rozprávěje s ním a pochopiv smysl řeči, ke svojí mluvě ji přirovnávaje, rozeslal samohlásky a souhlásky a k Bohu se modle, brzy začal čísti a mluviti. I divili se mu mnozí a chválili Boha.

Slyše, že svatý Kliment ještě v moři leží, pomodlil se a řekl: »Věřím v Boha a doufám ve sv. Klimenta, že ho najdu a vynesu z moře.«

I pohnul arcibiskupa se vším duchovenstvem a zbožnými muži, vstoupil do korábu a pluli na to místo. A když se moře velmi utišilo a přišli (tam), začali kopat zpívajíce. A hned ukázalo se mnoho křižma a mnoho kadidla. A potom ukázaly se svaté ostatky, které vzali a s velkou slávou a úctou všech měšťanů vnesli do města, jak píše (Konstantin) v Nalezení svém.

Kozarský vojevůdce přitrhl s vojskem, obklíčil křesťanské město a oblehl je.

Dověděv se (to) filosof, neotálel a šel k němu, rozmlouval s ním, vedl poučné řeči a tak jej ukrotil. I přislíbil mu (vojevůdce) své pokřtění a odešel, nečině žádného příkoří oněm lidem.

Filosof se pak vrátil ke své cestě, a když konal v prvou hodinu modlitbu, přepadli jej Uhři, vyjíce jako vlci, chtějíce jej zabíti.

On se však nevyděsil ani nenechal své modlitby, volaje jen Kyrie eleison, neboť už ukončil povinnou modlitbu (officium).

Uzřevše jej, z Božího rozkazu zkrotli a začali se mu klaněti. A vyslechli poučná slova z úst jeho a propustili jej s celou družinou.

IX.

Vstoupiv potom na loď, dal se na cestu ke Kozarům přes Meotské jezero a Kapijská* vrata kavkazských hor. Kozaři poslali mu naproti muže lstivého a úskočného, který se dal s ním do řeči a pravil mu: »Proč máte vy takový zlý obyčej a ustanovujete jiného císaře na místo druhého z jiného rodu? My to činíme dle rodu.«

* Kaspijská Usp. rkp.

Filosof mu pravil: »I Bůh na místo Saula, který nečinil nic milého, vyvolil Davida, který se mu líbil, i rod jeho.«

On opět pravil: »Jak to, že vy, držíce knihy v rukou, mluvíte z nich všechna podobenství? My ne tak, ale z hrudi všechnu moudrost vynášíme, jako bychom ji byli pohltili, a nepyšníme se písmem, jako vy.«

Praví mu filosof: »Odpovídám ti na to: Potkáš-li nahého muže a (on) ti řekne: Mám mnoho rouch a zlata, věříš mu, vida jej nahého?«

I řekl: »Ne.«

Pravil mu: »Tak i já tobě pravím. Když jsi pohltil všechnu moudrost, tak nám řekni, kolik rodů je po Mojžíše, a kolik roků každý rod trval.«

Nemoha na to odpověděti, zmlkl.

Když tam přišel a chtěli usednouti k obědu u Kagana (chána), zeptali se ho řkouce: »Jaká je tvoje hodnost, abychom tě posadili dle tvé hodnosti?«

On řekl: »Děda jsem měl velkého a slavného velice, který stával blízko císaře, i zamítnuv svévolně danou sobě slávu, byl vyhnán, a přišed do cizí země, zchudl a tam mě zrodil. Já pak hledaje dřívější důstojnost dědovu, nestihnul jsem jí dosáhnouti, neboť jsem vnukem Adamovým.«

Odpověděli oni: »Vhodně a správně mluvíš, hosti.«

Od toho (času) začali mu prokazovati více úcty.

Kagan vzal číši a řekl: »Pijme ve jménu Boha jediného, který stvořil všechno tvorstvo.«

Filosof však vzal číši a pravil: »Piji ve jménu Boha jediného i Slova* jeho, který stvořil Slovem všechno tvorstvo, kterým byla upevněna nebesa, i oživujícího Ducha, kterým všechna jejich síla trvá.« (Ž 32, 6.)

Odpověděl mu Kagan: »O všem stejně mluvíme, jen v této věci se různíme: Vy totiž Trojici oslavujete, ale my Boha jediného, podle knih, které jsme dostali.«

Filosof pravil: »Slovo a Duch hlásá Písmo. Jestliže ti někdo vzdává úctu, tvého však slova a ducha v úctě nemá, ale druhý zase všechno troje v úctě má, který tedy z obou je uctivější?«

On řekl: »Který všecko troje v úctě má.«

Filosof odpověděl: »Proto i my lépe činíme, skutky to ukazujíce a proroků poslouchajíce, neboť pravil Isaiáš: Slyš mne, Jakobe a Izraeli, kterého já volám, já jsem první a já jsem na věky. Nyní Pán poslal mne a Duch jeho« (Is 48, 12. 16). Židé však, stojící okolo něho, pravili mu: »Řekni tedy, jak může ženské pohlaví pojmouti do útrob Boha, na kterého nemůže ani patřit, ne-li jej zrodit?«

Filosof ukázal prstem na Kagana a jeho prvního rádce a řekl:

* Syna, jejž sv. Jan evang. Slovem nazývá.

»Řekne-li někdo, že prvý rádce nemůže pohostit Kagana a opět řekne, že poslední služebník jeho může Kagana pohostiti i čest mu prokázati, jak jej nazveme, řekněte mi, šíleným či rozumným?«

Oni řekli: »Ovšem docela šíleným.«

Filosof jim pravil: »Co je ze všeho viditelného stvoření nejvznešenější?«

Odpověděli mu: »Člověk, neboť podle obrazu Božího je stvořen.«

Pak jim řekl filosof: »Nejsou tedy ztřeštění ti, kteří říkají, že Bůh nemůže vejíti do člověka? Vždyť on i do kře vešel i do oblaku, i do bouřky a dýmu, zjeviv se Mojžíšovi a Jobovi, neboť jak mohl léčit jiného než toho, který byl nemocen? Kdyby tedy lidské pokolení do záhuby upadlo, od koho by jiného zas obnovu přijalo, ne-li od samého Stvořitele? Odpovězte mi! Lékař, chtěje přiložiti náplast chorým, přiloží ji na strom nebo na kámen? — A zda uzdraví tím člověka? A jako Mojžíš (vnuknutím) Ducha svatého pravil ve své modlitbě s rukama rozpiatýma: V rachotu kamení a hlase trouby (Ex 19, 16) nezjevuj se nám již, milosrdný Pane, ale usídli se v našich útrobách a sejmi naše hříchy (Ex 34, 9). Akvila* totiž tak praví.«

A tak rozešli se od oběda, ustanovivše si den, kdy učiní rozhovor o všech těchto věcech.

X.

Když pak opět si zasedl s Kaganem, řekl filosof: »Já jsem zajisté jediný člověk mezi vámi bez příbuzných a přátel, o Bohu však rozmlouváme, který má v rukou všechny věci i srdce naše. Ti z vás, kteří jsou mocni v slovech, když rozmlouváme, čemu rozumějí, ať řeknou, že je tomu tak, ale čemu nerozumějí, ať se zeptají, a vyložím jim.«

Odpověděli Židé a řekli: »I my zachováváme v Písmě slovo i ducha. Pověz nám, který zákon dal Bůh dříve, Mojžíšův, nebo který vy zachováváte?«

Filosof řekl: »Proto se ptáte, že prvý zákon zachováváte?«

Oni odpověděli: »Ovšem, neboť prvý se sluší (zachovávat).«

Filosof řekl: »Chcete-li prvý zákon zachovávati, tak se úplně odkloňte od obřízky.«

Řekli mu oni: »Proč tak mluvíš?«

Filosof jim pravil: »Vysvětlete mi bez zatajování, zda prvý zákon byl dán v obřízce či v neobřízce?«

I odpověděli mu: »Myslíme, že v obřízce.«

Filosof řekl: »Zdaž nedal Bůh nejprve Noemovi zákon po přikázání a po pádu Adamově, úmluvou nazývaje zákon. Neboť řekl

* Židovský překladatel bible v II. st. po Kr.

mu: Hle, já ustanovím úmluvu svoji s tebou a se semenem tvým, i s celou zemí (Gen. 9, 9), která se skládá ze tří přikázání: Všechno jezte jako byliny travnaté, kolik (jich) pod nebem a kolik na zemi a kolik ve vodách, jen masa [neboť v krvi je duše jeho] nejezte, a: kdo proleje krev člověka, ať je za ni prolita jeho. (Gen. 9, 3—6). Proč tedy proti tomu pravíte, že prvý zákon zachováváte?«

Židé mu odpověděli: »Prvý zákon Mojžíšův zachováváme, tento však Bůh nepojmenoval zákonem, nýbrž úmluvou, jak i dříve přikázáním (nazval rozkaz daný) člověku v ráji a (rozkaz daný) Abrahamovi (nazval) jinak: obřezáním a ne zákonem. Neboť něco jiného je zákon, jiného úmluva, vždyť rozličně Stvořitel pojmenoval oboje.«

Filosof jim odpověděl: »To vám vyložím tak, že zákonem se nazývá úmluva. Neboť Bůh pravil Abrahamovi: Dám zákon svůj na těle vašem (Gen 17, 13), který i znamením nazval, aby bylo mezi mnou a tebou (Gen 17, 11). Týž opět k Jeremiáši volá: Slyš úmluvu tuto a budeš mluviti, praví, k mužům judským a obyvatelům Jerusalema a řekneš jim: Takto praví Pán Bůh izraelský: Buď proklet člověk, který neposlouchá slov úmluvy této, kterou jsem přikázal otcům vašim v den, v který jsem je vyvedl ze země egyptské (Jer 11, 2.—3.).«

Židé na to: »Tak i my myslíme, že zákon se nazývá i úmluvou. A kdokoliv zachovávali zákon Mojžíšův, všichni se Bohu zalíbili. I my, držíce se ho, se domníváme, že nebude jinak. Ale vy, ustanovujíce zákon jiný, popíráte zákon Boží.«

Filosof jim pravil: »Dobře jednáme, neboť kdyby Abraham nebyl přijal obřízku, ale držel se Noemovy úmluvy, nebyl by nazván přítelem Božím; ani Mojžíš, který napsal později opět zákon, prvého nezachovával. Tak i my podle jejich vzoru chodíme a zákon od Boha přijatý zachováváme, aby Boží přikázání zůstalo v platnosti. Neboť když dal Noemovi zákon, neřekl mu, že dá i druhý, nýbrž že věčně bude trvati pro živou duši (Gen. 9, 16.). Ani po druhé, když Abrahamovi dal zaslíbení, neoznamil mu: jiné dám Mojžíšovi. Jak tedy vy zachováváte zákon? A Bůh ústy Ezechiele volá: Změním jej a jiný vám dám zákon (Ez 11, 19; 36, 26.) A Jeremiáš pravil jasně: Hle přicházejí dni, praví Hospodin, a učiním s domem Judovým a domem Izraelovým smlouvu novou, ne podle smlouvy, kterou jsem učinil s otci vašimi v den, kdy uchopil jsem ruku jejich, abych je vyvedl ze země egyptské, neboť ani oni nesetrvali ve smlouvě mé, i pojal jsem k nim nenávist. Neboť toto je smlouva moje, kterou činím s domem Izraelovým po oněch dnech, pravil Hospodin: Dám zákony své v myšlení jejich a vepíši je do srdcí jejich a budu jim Bohem a oni budou mi lidem (Jer 31, 31.—33.). A opět týž Jeremiáš pravil: Tak praví Hospodin: Zastavte se na cestách a vizte, tažte se na věčné stezky Páně a vizte, která je cesta pravá, choďte po ní a naleznete očištění duším

svým! I řekli: Nepůjdeme! Postavil jsem nad vámi strážce, poslouchejte hlasu polnice! I řekli: Nebudeme poslouchati. Proto uslyší národové a pastýři stáda v nich (Jer. 6, 16.—18.). A hned: Slyš, země: Hle, já uvedu na lid tento zlo, ovoce zvrácenosti jeho, neboť slov mých nedbali a zákon můj, který proroci hlásali, zavrhli (Jer. 6, 19.). Nejen tímto jediným ukáži, že zákon přestává, nýbrž i mnoha jinými důkazy z proroků jasně.«

Odpověděli mu Židé: »Každý Žid to ví opravdu, že se tak stane, ale ještě nepřišel čas Pomazaného.«

Filosof však řekl jim: »Proč to předpokládáte, vidouce, že Jerusalem je zbořen, oběti přestaly a vše se vyplnilo, co proroci o vás předpověděli? Neboť Malachiáš o vás jasně volá: Nemám zalíbení ve vás, praví Pán všemohoucí, obětí z rukou vašich nepřijmu, protože od východu slunce až k západu oslavuje se jméno mé mezi národy, a na každém místě kadidlo přináší se jménu mému, i oběť čistá, neboť velké jméno mé mezi národy, praví Pán všemohoucí (Mal 1, 10.—11.).«

Oni mu pravili: »Toto říkáš? Všichni národové budou požehnáni v nás a obřezáni v městě Jerusalemě.«

Filosof řekl: »Kterak tedy praví Mojžíš: Jestliže poslouchajíce uposlechnete, abyste ve všem zachovávali zákon, budou hranice vaše od moře Rudého k moři Filištinskému a od pouště k řece Eufratu (Dt 11, 22. 24.)? A my národové jsme požehnáni v semeni Abrahamově, vyšlém z kořene Jesse nazvaném očekáváním národů (Gen 49, 10), světlem celé země, i všech ostrovů (Is 49, 1. 6.), slávou Boží osvíceni, ne podle tohoto zákona ani místa, (jak) proroci volají velmi. Neboť pravil Zachariáš: Raduj se velmi, dcero Sionská, hle, král tvůj přichází k tobě, tichý, sedě na hřbetě oslátka, na mláděti (oslice) ujařmené (Zach 9, 9.). A opět: Zničí zbraně z Efraima a koně z Jerusalema, a rozhlásí pokoj národům, vládu jeho od kraje země do končin všehomíra (Zach 9, 10. 39.). Jakob pak řekl: Nebude odňat kníže od Judy ani vůdce od beder jeho, dokud nepřijde (ten), kterému je (to) připraveno a ten je očekáváním národů (Gen 49, 10.). Toto všechno vidouce naplněno a dokončeno, koho jiného očekáváte? Neboť řekl Daniel, andělem poučen: Sedmdesát týdnů do Krista Vůdce, což je 490 roků, aby bylo zpečetěno vidění a proroctví (Dan 9, 24.—25.). Které myslíte, že bylo to železné království (Dan 2, 40.), které Daniel míní na soše?«

Odpověděli: »Římské.«

Filosof zeptal se jich: »Kdo je kámen, který se utrhl s hory bez ruky lidské?« (Dan 2, 45.)

Odpověděli: »Pomazaný.«

Opět pak řekli: Vysvětlíme-li to z proroků a jiných zjevů, že už přišel, jak pravíš, jak to, že římské království dosud vládne?«

Filosof odvětil: »Nevládne, již pominulo, tak jako i ostatní po-

dle podoby sochy. Neboť naše království není římské, nýbrž Kristovo, jak řekl prorok: Vzbudí Bůh nebeský království, které na věky nezhyne. A království jeho nebude jiným lidem předáno; potře a rozptýlí všechna království a samo bude státi na věky (Dan 2, 44.). Či není křesťanské království teď Kristovým jménem nazýváno? Římané však při modlách setrvávali. Tito tedy, ten z tohoto, onen z onoho národa a plemene, ve jménu Kristově kralují, jako i prorok Isaiáš ukazuje, říkaje vám: Zanechali jste jméno své v nasycení vyvoleným mým, vás však pobije Hospodin, a služebníkům jeho přiřkne se jméno nové, které bude požehnáno po celé zemi. Neboť budou velebiti Boha pravého a přisahající na zemi přisahat budou při Bohu na nebi (Is 65, 15.—16.). Zda nesplnila se proroctví všech proroků zjevně řečená o Kristu? Neboť Isaiáš naznačuje jeho zrození z panny, právě takto: Hle, panna v útrobě počne a porodí syna a nazváno bude jméno jeho Emanuel (Is 7, 14), což se vykládá: Bůh s námi (Mat 1, 23.). A Micheáš řekl: Aj, ty Betleme, země Judova, nikterak nejsi nejmenší mezi knížaty Judovými, neboť z tebe vyjde vůdce, který bude pásti lid můj israelský, východ jeho od počátku, ode dnů věčnosti. Proto vydá je do času, až ta, která má rodit, porodí (Mich 5, 2.—3.). Jeremiáš zase: Zeptejte se a vizte, porodí-li chlapce, neboť velký den ten, že nebylo takového a rok úzkostný bude pro Jakoba, (ale) bude z něho vysvobozen. (Jer. 30, 6.—7). A Isaiáš pravil: Dříve než rodička porodila, dříve než přišel porod, bolesti unikla a porodila chlapce (Is 66, 7.).«

Opět řekli Židé: »My jsme od Sema požehnané símě, požehnaní otcem Noemem, vy však nejste.«

Vysvětluje jim to, pravil: »Požehnání otce vašeho není nic jiného než chvála Boha, ale onoho (Sema) se nic netýká. Neboť takové je: Požehnaný Hospodin, Bůh Semův (Gen 9, 26), ale Jafetovi, od kterého my jsme, řekl: Nechť rozšíří Bůh Jafeta, ať se usídlí ve stáncích Semových (Gen. 9, 27.).«

A z proroků a z jiných knih vykládaje, nepropustil jich, dokud sami neřekli: »Tak je, jak ty pravíš.«

Řekli opět: »Jak to, že vy, majíce naději v člověka, domníváte se, že jste požehnaní, Písmo však takového proklíná?«

Filosof odpověděl: »Je David proklet nebo požehnán?«

Oni řekli: »Ovšem, velmi požehnán.«

Filosof řekl: »Tak i my doufáme v téhož, v něhož doufal on. Neboť řekl v žalmech: Člověk zajisté pokoje mého, v kterého jsem doufal (Ž 40, 10). Člověk ten Kristus je Bůh. Ale kdo doufá v pouhého člověka, toho i my za prokletého máme.«

Zase jiný příklad předložili, pravíce: »Jak to, že vy, křesťané, obřízku odmítáte, ačkoliv Kristus jí nezavrhl, nýbrž podle zákona vykonal?«

Odpověděl filosof: »Ten totiž, kdo řekl Abrahamovi dříve: Toto

ať je znamením mezi mnou a tebou (Gen 9, 12), ji (obřízku) dokonal, když přišel, ježto měla platnost od onoho (Abrahama) do tohoto (Krista), v budoucnu však nedovolil, aby trvala, nýbrž křest nám dal.«

Ale oni řekli: »Tak proč jiní dříve zalíbili se Bohu, ač nepřijali tohoto znamení křtu, nýbrž Abrahamovo?«

Odpověděl filosof: »Protože nikdo z nich, jak zřejmo, neměl dvou žen, leč jen Abraham, a proto úd byl obřezán, aby se stanovila mez, která by se nepřestupovala dále, ale aby podle prvého věku Adamova příklad byl dán ostatním, jak mají v tom choditi. I Jakubovi totéž učinil, ochromil šlachu stehna jeho (Gen 32, 32.), neboť čtyři ženy pojal. Když (Jakob) poznal příčinu, pro kterou mu to učinil, přiřkl mu jméno Israel, t. j. ‚Mysl patřící na Boha'*, nebo potom (již) zdá se, neobcoval se ženou. Abraham však toho nepoznal.«

Opět se ho tázali Židé: »Jak to, že vy modlám se klanějíce, domníváte se, jako byste se Bohu líbili?«

Odpověděl filosof: »Nejprve naučte se rozlišovati názvy, co jest obraz a co modla, a takto uvažujíce, nevystupujte proti křesťanům. Neboť deset názvů ve vašem jazyku připadá na tento obraz. Zeptám se však i já vás: (Byl to) obraz (ten) stánek, který na hoře Mojžíš viděl a snesl, nebo obraz obrazu uměle zhotovil, obraz podobný, sponkami a kůžemi, srstí a cherubíny ozdobený? (Ex 25 a 26). Protože to tak učinil, zda řekneme, že vy proto dřevu a kožím a srsti úctu vzdáváte a klaníte se a ne Bohu, který dal v onen čas takový obraz? Taktéž i o Šalomounově chrámu, protože cherubů i andělů i jiných mnohých obrazy měl? Tak tedy i my, křesťané, tvořící obrazy těch, kteří se Bohu zalíbili, úctu jim vzdáváme, oddělujíce, co je dobré, od obrazů ďábelských, neboť Písmo haní ty, kteří obětují syny a dcery a hněv Boží ohlašuje, tak zase jiné chválí, kteří obětují syny své a dcery,« (t. j. Bohu zasvěcují).

Řekli opět Židé: »Jak to, že vy se neprotivíte Bohu, když jíte maso vepřové a zaječí?« (srv. Lv 11, 7; Dt 14, 7. 8.)

Odpověděl jim: »První zákon přikazuje: Všechno jezte jakož i zelenající se byliny (Gen. 9, 3), neboť čistým je vše čisté, ale poskvrněným i svědomí je poskvrněno (Tit 1, 15). Neboť i Bůh v Genesi* praví: Hle, vše (je) velmi dobré. (Gen 1, 31.). Pro vaši však chtivost něco málo z toho vyňal: Neboť pojedl — řekl — Jakob i nasytil se a vyhazuje** miláček (Dt 32, 15). A opět: Posadil se lid, aby jedl a pil a vstal, aby se bavil (Ex 32, 6.).«

Z mnohého toho my jsme zkrátili a v málo slovech jsme napsali jen tolik na památku.

---

* Zde asi chybně Israel místo Fanuel, t. j. tvář Boží, kterýžto název dal Jakub tomu místu, kde s andělem zápasil. Israel = bojovník Boží.

* Genesis t. j. původ (tvorstva) nazývá se I. kniha Písma sv.

** Jako bujný kůň zadkem.

Ale kdo chce tyto řeči úplné (a) pravé hledat, v knihách jeho najde je, pokud je přeložil učitel náš arcibiskup Methoděj, který je rozdělil na 8 řečí. A tu uzří sílu slova z Boží milosti jako plamen hořící proti odpůrcům.

Kagan kozarský s náčelníky všechna tato sladká a svatá slova jeho poslouchajíce, řekli mu: »Bohem jsi sem poslán k vzdělání našemu a všem knihám od něho jsa učen, vše jsi po pořádku vysvětlil, dosyta oblažuje nás všechny medotokými slovy svatých knih. Než my jsme neučení lidé, tomuto však věříme, že ty jsi od Boha. Chceš-li však pokoj zjednati našim duším, podobenstvími vylož nám po pořádku každé řečení, na něž se tě zeptáme.« Tak tedy se rozešli, aby si odpočinuli.

XI.

Když se shromáždili druhého dne, pravili mu řkouce: »Vylož nám, ctihodný muži, podobenstvími a rozumem víru, která je nejlepší ze všech.«

I odpověděl jim filosof: »Dva manželé byli u jistého krále ve velké cti a velmi oblíbeni. Když však zhřešili, vyhnal je ze země a vypověděl. Když tam žili mnoho roků, zplodili děti v chudobě. I scházely se děti k sobě a radily se, kterou cestou by se opět dostaly do bývalé hodnosti. Ale jeden z nich mluvil tak, druhý jinak a jiní ještě jinak radili. Které rady je třeba se držeti? Zdaž ne nejlepší?«

Oni řekli: »Proč takto mluvíš? Neboť svoji radu každý za lepší pokládá než jinou. Židé svoji za lepší pokládají než jinou, Saracéni taktéž a jiní jinou. Ukaž tedy, kterou z nich máme bráti za nejlepší?«

Filosof řekl: »Oheň zkouší zlato a stříbro, člověk rozumem odděluje lež od pravdy. Řekněte mi, proč se stal prvý pád? Zda ne pro pohled na sladký plod a z touhy po božství?«

Oni řekli: »Tak jest!«

Filosof pravil: »Tak jako někomu přijde špatně, když se nají medu nebo napije studené vody, a přijde lékař a řekne mu: Ještě hodně medu se najez a uzdravíš se; a tomu, co vodu pil, řekne: Studené vody se napij, postav se nahý na mráz a uzdravíš se. Druhý však lékař tak neřekne, nýbrž opačný lék přikáže: Místo medu hořké píti a postiti se a místo studeného teplé a zahřáti se. Který tedy z obou lépe léčí?«

Odpověděli všichni: »Který opačné léky přikazuje. Neboť hořkostí tohoto života rozkošnickou slast třeba usmrtiti a pokorou pýchu, léčením opačného opačným. Neboť i my pravíme, že strom, který napřed vydá trn, potom sladké ovoce zplodí.«

Zas odpověděl filosof: »Dobře jste mluvili. Neboť zákon Kristův ukazuje drsnost bohumilého života, potom však ve věčných příbytcích stonásobný plod přináší.«

Jeden z nich, rádce, znalý dobře zloby saracénské, zeptal se filosofa: »Řekni mi, hosti, jak to, že se vy Mohameda nedržíte? Vždyť velmi Krista pochválil ve svých knihách říkaje, že se narodil z panny, sestry Mojžíšovy (Alkoran, sura 3, 35; 19, 27.), že je veliký prorok, mrtvé křísil a různé choroby léčil mocí velikou (Sura 3, 48).«

Filosof odpověděl mu: »Ať nás soudí kagan! Pověz však, když je prorokem Mohamed, jak máme Danielovi věřiti? Neboť on řekl: »Po Kristu všechno vidění a proroctví přestane (Dan 9, 24.). Ten tedy po Kristu se objeviv, jak může býti prorokem? Neboť když jej prorokem nazveme, tak zavrhneme Daniela.«

Tu řekli mnozí z nich: »Co Daniel pravil, Božím Duchem pravil, ale všichni víme, že Mohamed je lží a zhoubou spasení všech, neboť on nejlepší své nápady na zlobu a necudnost vyplýtval.«

Potom řekl prvý rádce jejich přátelům saracénským: »Boží pomocí tento host veškeru pýchu židovskou na zem svrhl a vaši na druhou stranu řeky přehodil jako poskvrněnou.«

I řekl též (filosof) všemu lidu: »Jako dal Bůh vládu a dokonalou moudrost nad všemi národy císaři křesťanskému, tak i víru u nich, bez níž nikdo nemůže žít věčným životem. Bohu sláva na věky.«

I řekli všichni: »Amen«.

Filosof se slzami řekl všem: »Bratři, otcové, přátelé a děti! Hle, Bůh dal veškeren rozum a odpověď náležitou. Je-li ještě nyní nějaký protivník, ať přijde a usvědčí (nás), nebo bude usvědčen. Kdo s tím souhlasí, ať se dá pokřtíti ve jménu svaté Trojice; kdo však nechce, já jsem prost tohoto hříchu, ale on uvidí v den soudný, když zasedne Stařec velikého věku (t. j. Věčný) soudit všechny národy jako Bůh.« (Dan 7, 9. 10.)

Oni odpověděli: »Nejsme si nepřáteli, ale brzy — tak velíme — kdo může, ať se dá pokřtíti dobrovolně, kdo chce, od tohoto dne. A kdo z nás na západ se klaní, nebo židovsky modlitbu koná, nebo saracénské víry se drží, brzy od nás bude usmrcen.«

A tak se rozešli s radostí.

Dalo se pokřtíti z nich na 200 lidí, již odvrhli mrzkosti pohanské a nezákonitá manželství.

I napsal císaři kagan takový dopis: »Poslal jsi nám, pane, muže takového, který nás poučil, že křesťanská víra slovem i skutky je svatá. A jsouce přesvědčeni, že je pravou věrou, přikázali jsme, aby se dali pokřtíti, kdo chtějí, doufajíce, že i my dospějeme k tomu. My všichni jsme druhy a přáteli tvého císařství a hotovi k službě tvé, kdekoli bys potřeboval.«

Doprovázeje kagan filosofa, začal mu dávati mnoho darů. Ale nepřijal jich řka: »Dej mi jen, kolik tu máš zajatých Řeků. To je

mně milejší než všechny dary.« I shromáždili jich na 200 a vydali mu (je). I šel cestou svojí s radostí.

XII.

Když pak přišli do pustých, bezvodých míst, žízní nemohli vydržeti. Ačkoli pak našli ve slatině vodu, nemohli z ní píti, neboť byla jako žluč. Když se rozešli všichni hledat vodu, řekl bratru svému Metoději: »Nevydržím již žízní, načerpej této vody, neboť ten, který kdysi proměnil Izraelitům hořkou vodu v sladkou, i nám útěchy poskytne.«

I načerpali a shledali ji sladkou jako medovou a studenou; a pijíce, oslavovali Boha, jenž činí takové věci svým služebníkům.

V Chersoně, večeřeje s arcibiskupem, řekl filosof: »Pomodli se nade mnou, otče, jak by mi to učinil otec.«

Když pak se ho tázali někteří osobně, proč to učinil, odpověděl filosof: »Zcela jistě zítra odejde od nás k Pánu a opustí nás.«

To se i stalo, neboť slovo toto se splnilo.

Ve futském* národě byl velký dub srostlý s třešní, pod kterým konali oběti, nazývajíce jej Alexandr a nedovolujíce ženskému pohlaví přistupovati k němu ani k obětem jeho.

Když to filosof uslyšel, bez meškání se k nim vydal, a stoje mezi nimi, pravil: »Helléni (Řekové) šli do věčných muk, poněvadž se klaněli nebi a zemi jako Bohu, tak velkému a dobrému stvoření. Tak i vy, kteří se klaníte stromu, ubohé věci, která je určena pro oheň, jak se zbavíte věčného ohně?«

Oni odpověděli: »My jsme to nezačali od nynějška konati, nýbrž od otců převzali; a od něho (dubu) dosahujeme všech svých žádostí, zejména hojný déšť přichází. A jak my učiníme to, co se neopovážil nikdo z nás učinit? Odváží-li se to někdo učinit, hned umře a deště neuvidíme jaktěživ.«

Filosof jim odpověděl: »Bůh o vás v Písmě mluví, a proč vy se ho zříkáte? Neboť Isaiáš volá od tváře Hospodinovy říkaje: Přijdu shromážditi všechna plemena i všechny národy i přijdou a uzří slávu moji; a zůstavím na nich znamení a pošlu od nich spásu národům: do Taršíše, do Futska,* Ludska, Mošochska, Tubalska, Hellady a na ostrovy daleké, které neslyšely jména mého; zvěstují slávu mou v národech, praví Pán všemohoucí (Is 66, 18.—20.). A opět: Hle, já pošlu mnoho rybářů a lovců, a s vrchů a ze skalních slují vyloví vás. (Jer 16, 16.). Poznejte, bratři, Boha, který vás stvořil. Toť evangelium Nového zákona Božího, v kterém jste byli pokřtěni.«

A tak přemluviv je sladkými slovy, rozkázal jim stíti strom a spáliti.

* V textu je »fulském«.
* V textu je chybně »Fulska«.

Poklonil se stařešina jejich, šel a políbil evangelium. A taktéž všichni.

Přijali pak bílé svíce od filosofa a za zpěvu kráčeli ke stromu.

Filosof vzal sekeru, 33krát ťal a kázal všem sekati, vyvrátiti a spáliti jej.

A hned tu noc od Boha byl seslán déšť.

A s velikou radostí chválili Boha. I zaradoval se Bůh z toho velice.

XIII.

Filosof odešel do Cařihradu, a když uviděl císaře, žil v tichosti k Bohu se modle a bydle při chrámu svatých apoštolů.

V (chrámě) svaté Moudrosti jest pohár z drahého kamene, dílo Šalomounovo, na kterém jsou písmem židovským a samaritánským napsány verše, kterých nemohl nikdo ani přečísti ani vyložiti. Filosof jej vzal, přečetl a vyložil je.

Zní pak prvý verš takto: Číše moje, číše moje, prorokuj, dokud hvězda; k nápoji buď Pánu prvorozenému, bdícímu v noci.«

Potom druhý verš: »Na ochutnání Pánovo urobená z jiného stromu, pij a opij se veselostí a zvolej aleluja.«

A po něm třetí verš: »Hle, kníže! I uzří všechen sbor slávu jeho a král David uprostřed nich.«

A za ním je napsáno číslo 909.

Když to pozorně filosof přečetl, našel, že od dvanáctého roku království Šalomounova do narození Kristova je 909 let. A toto je proroctví o Kristu.

XIV.

Když se filosof v Bohu radoval, sběhla se opět nová událost a práce nemenší než předešlé. Neboť Rastislav, kníže moravský, Bohem povzbuzen, vešel v radu s knížaty svými a s Moravany a poslal k císaři Michalovi se vzkazem: »Lid náš pohanství se zřekl a křesťanského zákona se drží, učitele však nemáme takového, který by nám v našem jazyku vysvětlil pravou víru křesťanskou, aby se i jiné kraje, vidouce to, připodobnily nám. Nuže, pošli nám, vládce, biskupa a učitele takového, neboť od vás na všechny strany vychází vždy dobrý zákon.«

Císař svolal sněm, pozval filosofa Konstantina a dal mu vyslechnouti tuto prosbu. I řekl: »Vím, že jsi unaven, filosofe, ale je třeba, abys tam šel, neboť těchto věcí nemůže nikdo jiný vykonati jako ty.« Filosof odpověděl: »Ačkoliv jsem unaven a chorého těla, s radostí tam půjdu, mají-li písmo v řeči své.«

I řekl mu císař: »Děd můj a otec můj i mnozí jiní hledajíce toho, nenašli, jak tedy já to mohu najíti?«

Opět mu odpověděl císař s Bardou, ujcem svým: »Chceš-li, může ti to dáti Bůh, který dává všem prosícím bez pochybování a otvírá tlukoucím.« (Luk. 11, 10.)

Filosof odešel a podle starého zvyku oddal se modlitbě i s jinými pomocníky. Brzy zjevil se mu Bůh, vyslýchaje modlitby svých služebníků; i velmi brzy složil písmo a začal psáti slova evangelia: Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh bylo Slovo. (Jan 1, 1.) a tak dále.

Zaradoval se císař a velebil Boha se svými rádci, i poslal jej s mnoha dary, a napsal Rastislavovi takové psaní: »Bůh, který chce, aby každý přišel k poznání pravdy (1 Tim 2, 4.) a na vyšší stupeň se pozvedl, viděl víru tvou a snahu a způsobil nyní za našich časů, zjeviv písmo pro váš jazyk, čehož před tím nebylo, nýbrž pouze v prvních letech, abyste i vy byli přičteni k velkým národům, které oslavují Boha svým jazykem. A tak jsme ti poslali toho, kterému je Bůh zjevil, muže ctihodného a pravověrného, velmi učeného filosofa. A hle, přijmi dar větší a čestnější nad všechno zlato a stříbro a drahé kamení a pomíjející bohatství. Přičiň se s ním rázně upevniti dílo a celým srdcem hledati Boha. A společné spásy neodvrhni, nýbrž všechny povzbuď, aby nelenili a dali se na cestu pravdy, abys i ty, přiveda je úsilím svým k poznání Boha, přijal svou odměnu za to v tomto životě i v budoucím za všechny ty duše, které uvěří v Krista, Boha našeho, od nynějška i na věky památku svou zanechávaje ostatním pokolením, podobně jako velký císař Konstantin.«

XV.

Když přišel na Moravu, s velkou ctí přijal jej Rastislav a shromáždiv učedníky, dal je učit.

Brzy přeložil celý církevní řád a naučil je rannímu officiu, hodinkám, nešporám, večernímu officiu a obřadům svátostným.

I otevřely se, podle slov prorokových, uši hluchých, aby slyšely slova Písma a jazyk zajíkavých stal se jasným. (Is 35, 5; 32, 4.) Bůh radoval se z toho a ďábel se zastyděl.

Když šířilo se Boží učení, zlý závistník od počátku, prokletý ďábel, netrpěl tohoto dobra, nýbrž vešel do svých nádob, začal mnohé popouzeti, řka jim: »Neoslavuje se Bůh tímto, neboť kdyby mu to bylo milé, zda by nemohl učinit, aby i oni od počátku píšíce písmem řeči své, slavili Boha? Ale jen tři jazyky vyvolil: hebrejský, řecký a latinský, kterými se sluší vzdávati Bohu slávu.«

Byli to, kteří tak hovořili, latinští duchovní, arcikněží, kněží a učedníci. Bojuje s nimi jako David s cizozemci, slovy Písma porazil je a nazval je trojjazyčníky [a pilátníky], neboť Pilát tak napsal na nápise Páně.

Avšak nejen toto jediné mluvili, nýbrž i jiným bezbožnostem

učili, říkajíce, že pod zemí žijí lidé s velkými hlavami a každý plaz je ďáblovým stvořením; a když někdo zabije zmiji, zbaví se za to devíti hříchů; když zabije někdo člověka, ať pije tři měsíce z dřevěné číše, skleněné se nedotýkaje; a nebránili obětovati dle bývalého zvyku ani nectných manželství uzavírati.

Všechno toto jako trní vysekal a ohněm slova spálil říkaje: »Prorok praví o tomto: Obětuj Bohu oběť chvály, a podej Nejvyššímu modlitby své (Ž. 49, 14); ženu mladosti své nepropusť, nebo když ji z nenávisti propustíš, pokryje nepravost žádostivost tvou, praví Pán všemohoucí. A pečujte o svůj život a nikdo z vás ať neopustí ženy mladosti své (Mal 2, 15.—16.). A to, co jsem nenáviděl, jste činili, takže Bůh soudil mezi tebou a ženou mladosti tvé, kterou jsi opustil, ač (byla) společnicí tvou, manželkou úmluvy tvé (Mal 2, 13.—14.). A v evangeliu Pán: Slyšeli jste, že bylo řečeno starým: Nezcizoložíš. Já však pravím vám, že každý, kdo pohlédne na ženu se žádostivostí, již zcizoložil s ní srdcem svým (Mat. 5, 27.—28.). A opět: Pravím vám, že kdo propustí ženu svou kromě pro cizoložství, uvádí ji v cizoložství, a kdo propuštěnou od muže pojme, cizoloží (Mat 5, 32.). A apoštol řekl: Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.« (Mat. 19, 6.)

Čtyřicet měsíců pobyv na Moravě, šel světit učedníky své. Přijal jej na cestě této Kocel, kníže panonský, a oblíbiv si velmi slovanské knihy, naučil se jim a dal na 50 učedníků učiti se jim.

A prokázav mu velkou úctu, vyprovodil jej.

Nevzal však ani od Rastislava ani od Kocela zlata ni stříbra (Mat. 10, 9.), ni jiné věci a vykládal slovo evangelia i bez mzdy (Mat 10, 10.), ale vyprosil si jen od obou 900 zajatců a propustil je.

XVI.

Když byl v Benátkách, shromáždili se proti němu biskupové a kněží i mniši jako havrani proti sokolovi; a vyzvedli trojjazyčný blud, pravíce: »Člověče, řekni nám, proč jsi napsal nyní Slovanům knihy a učíš je, ač jich nikdo jiný před tím nevynašel, ani apoštolové ani římský papež ani Řehoř Bohoslovec ani Jeroným ani Augustin? My jen tři jazyky známe, jimiž se sluší v knihách slaviti Boha: hebrejský, řecký a latinský.

Filosof jim odpověděl: »Zda nepřichází déšť na všechny stejně od Boha? Anebo zdaž slunce stejně nesvítí na všechny? (Mat. 5, 45.) Či nedýcháme na vzduchu stejně všichni? A tak vy se nestydíte uznávati jen tři jazyky a přikazovati, aby všechny ostatní národy a kmeny byly slepé a hluché? Řekněte mi: činíte Boha bezmocným, že toho nemůže dáti, nebo závistivým, že nechce? My však mnoho národů známe, majících knihy a vzdávajících Bohu slávu každý svým jazykem. Jak známo, jsou to tito: Arméni,

Peršané, Abazgové, Ibeři, Sugdové, Gotové, Avaři, Turci, Kozaři, Arabi, Egypťané, Syrové a mnoho jiných. Pak-li nechcete podle nich toho pochopiti, alespoň z Písma poznejte rozsudek. Neboť David volá řka: Zpívejte Hospodinu všecky země, zpívejte Hospodinu píseň novou. (Ž 95, 1.) A opět: Plesejte Hospodinu všecky země, zpívejte, veselte se a zajásejte. (Ž 97, 4.) A po druhé: Všechna země ať se ti pokloní a zpívá tobě a ať zpívá jménu tvému, Nejvyšší. (Ž. 65, 4.) A opět: Chvalte Boha všichni národové, chvalte jej všichni lidé a každý živočich chval Hospodina (Ž 116, 1; 150, 6.). V evangeliu zas praví: Kdožkoliv jej přijali, dal jim moc, aby se stali dítkami Božími. (Jan 1, 12.) A opět týž: Nejen za tyto prosím, nýbrž i za věřící ve mne pro slovo jejich, aby všichni jedno byli jako ty, Otče, ve mně a já v tobě. (Jan 17, 20.—21.) A Matouš řekl: Dána mi byla všechna moc na nebi i na zemi; jdouce tedy, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i svatého Ducha, učíce je zachovávati všechno, cožkoliv jsem přikázal vám. A hle, já s vámi jsem po všechny dny až do konce věku, amen. (Mat. 28, 18.—20.) A Marek opět: Jdouce do celého světa, kažte evangelium všemu stvoření; kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude, kdo však neuvěří, bude odsouzen. A těch, kdož uvěří, tato znamení budou následovat: Jménem mým ďábly budou vyháněti a budou mluviti jazyky novými (Mk 16, 15.—17.) Mluví i k vám opět, učitelům zákona: Běda vám, zákonníci a fariseové, pokrytci, že zavíráte království nebeské před lidmi, neboť vy nevcházíte a těch, kteří chtějí vejíti do něho, nevpouštíte. (Mat, 23, 13.). A opět: Běda vám, zákoníci, neboť vzali jste klíč vědění a sami jste nevešli a těm, kteří chtějí vejíti, jste zabránili. (Luk. 11, 52). A Korinťanům Pavel řekl: Chci, abyste všichni mluvili jazyky, raději však, abyste prorokovali, neboť větší je prorokující, než mluvící jazyky, leč by snad i vykládal, aby i Církev poučení přijala. Nyní však, bratři, přijdu-li k vám a budu mluviti jazyky, jaký užitek vám přinesu, nebudu-li vám mluviti ve zjevení nebo v poznání nebo v proroctví nebo v nauce? Vždyť i věci bezduché, vydávajíce zvuk, ať už flétna nebo citera, nevydají-li rozeznatelných zvuků, jak se pozná, co se píská nebo hrá? Nebo vydá-li polnice nejistý hlas, kdo se připraví k boji? Tak i vy, nevydáte-li jazykem srozumitelné řeči, jak se pozná to, co se říká? Budete totiž jako do vzduchu mluviti. Vždyť tolik řečí je na světě a ani jedna z nich není bez hlasu. Nepoznám-li význam hlasu, budu tomu, který se mnou hovoří, cizincem a ten, který mluví, mně cizincem. Tak i vy, ježto jste horliteli o (dary) duchovní, proste, abyste (jimi) oplývali k vzdělání Církve. A proto, kdo mluví jazyky, ať se modlí, aby (i) vykládal. Neboť modlím-li se jazykem, můj duch se modlí, ale rozum můj je bez užitku. Co tedy? Pomodlím se duchem, pomodlím se i rozumem; zapěji duchem, zapěji i rozumem. Blahořečíš-li duchem, ten, který zaujímá místo nevědomého, jak řekne amen po tvém dobrořečení, když neví, co mluvíš? Ty sice dobře díky vzdáváš, ale druhý se nevzdělává. Díky Bohu, ze všech vás nejvíce mluvím jazyky, ale v Církvi (raději) chci promluviti svým rozumem pět slov, abych i jiné poučil, nežli deset tisíc slov (neznámým) jazykem. Bratři, nebuďte dětmi rozumem, ale ve zlobě buďte nemluvňaty, rozumem však buďte dospělými. V zákoně je psáno: Jinými jazyky a rty jinými promluvím k tomuto lidu, a oni tak neposlechnou mne, praví Pán. Proto jazyky nejsou znamením pro věřící, nýbrž pro nevěřící; kdežto proroctví ne pro nevěřící, nýbrž pro věřící. Sejde-li se tedy spolu celá Církev a všichni mluví jazyky a vejde někdo z nechápavých anebo nevěřících, zda neřeknou, že blázníte? Jestliže však všichni prorokují a vejde někdo nechápavý nebo nevěřící, jest usvědčován všemi a posuzován od všech; a tajnosti srdce jeho vycházejí najevo a tak padna na tvář, pokloní se Bohu, vyznávaje, že vpravdě je ve vás Bůh. Co tedy, bratři? Když se scházíte, každý z vás má žalm, má nauku, má zjevení, má jazyk, má vykládání; všechno ať je ke vzdělání. Mluví-li kdo jazykem (cizím), ať po dvou, nebo nejvíce po třech a to jeden po druhém, a jeden ať vykládá. Když však nebude vykladače, ať mlčí v Církvi, sobě pak ať vykládá a Bohu. Proroci však dva nebo tři ať mluví a ostatní ať vysvětlují. Když by se však jinému, sedícímu, dostalo zjevení, prvý ať mlčí. Neboť můžete po jednom všichni prorokovati, aby se všichni učili a všichni se povzbuzovali. A proročtí duchové (ať) jsou podřízeni prorokům, neboť (Bůh) není Bohem rozbroje, nýbrž pokoje, jako ve všech církvích svatých; ženy vaše v církvích ať mlčí, neboť nedovoluje se jim mluviti, ale ať jsou poddány, jak praví i zákon. Když však se chtějí něčemu naučiti, v domech svých mužů ať se táží, neboť hanbou je, když žena v církvi mluví. Což od vás vyšlo slovo Boží? Anebo ve vás jediných se našlo? Když se někomu zdá, že je prorokem anebo majícím Ducha, ať pozná, co píši vám, že jsou to přikázání Páně. Když však někdo nepozná, ať nepozná! A proto, bratři, usilujte prorokovati a nebraňte mluviti v jazycích. A všechno ať se děje slušně a dle pořádku. (1 Kor 14, 5.—40.). A opět praví: A každý jazyk vyzná, že Pánem je Ježíš Kristus, v slávě Boha Otce. Amen.« (Fil 2, 11.)

Těmito slovy a jinými hojnějšími je zahanbil a odešel, opustiv je.

XVII.

A dověděv se o něm římský papež, poslal pro něho. A když přišel do Říma, vyšel mu naproti sám Apoštolský Hadrian se všemi měšťany, se svícemi, neboť přinášel i ostatky svatého Klimenta, mučedníka a papeže římského.

A hned tu učinil Bůh divy přeslavné, neboť ochrnulý člověk se

tu uzdravil a mnoho jiných rozličných nemocí se vyléčilo, ba i zajatí, Krista a svatého Klimenta vzývající, byli osvobozeni od těch, kteří je zajali.

Papež přijav knihy slovanské, posvětil je a uložil je v chrámě Svaté Marie, který se nazývá Fatné,* i zpívali nad nimi svatou liturgii.

Potom papež rozkázal dvěma biskupům, Formosovi a Gondrichovi**, aby vysvětili učedníky slovanské.

A když byli vysvěceni, hned zpívali liturgii v chrámě svatého apoštola Petra slovanským jazykem a na druhý den zpívali v chrámu svaté Petronily a na třetí den zpívali v chrámě svatého Ondřeje. A pak v chrámě velkého učitele světa, apoštola Pavla; a celou noc zpívali chvalozpěvy slovansky a ráno opět liturgii nad jeho svatým hrobem, majíce na pomoc Arsenia biskupa, jednoho ze sedmi biskupů a Anastasia, bibliotekáře.

A filosof nepřestával vzdávati Bohu za to důstojnou chválu se svými učedníky.

Římané zase nepřestávali choditi k němu a doptávati se ho na všechno a vysvětlení dvojnásobné i trojnásobné dostávali od něho.

Nějaký Žid též přicházel, přel se s ním a řekl mu kdysi: »Nepřišel ještě Kristus dle počtu roků, o kterém praví proroci, že se z panny narodí.«

Filosof mu vypočítal všechny roky od Adama dle pokolení, důkladně mu ukázal, že přišel a že tolik roků je od onoho času do nynějška. I poučil a propustil jej.

XVIII.

I stihly ho mnohé námahy a upadl do nemoci. A když trpěl neduhem po mnoho dní, spatřil kdysi zjevení Boží a začal zpívati takto: »Nad těmi, kteří mi řekli: Do domu Hospodinova půjdeme, zaplesal duch můj a srdce se zaradovalo.« (Ž 121, 1).

I oblekl se v čestná roucha, zůstal tak celý ten den, radoval se a pravil: »Od nynějška nejsem služebník ani císařův aniž koho jiného na zemi, nýbrž jen Boha Všemohoucího. Nebyl jsem a byl jsem i jsem na věky. Amen.«

Na druhý den oblekl se ve svatý mnišský šat,* a světlo k světlu** přijal a dal si jméno Cyril. A v tom šatě zůstal 50 dní.

A když se přiblížila hodina, aby pokoj přijal a přesídlil do věčných příbytků, pozvedl ruce svoje k Bohu a modlil se se slzami, řka toto: »Pane Bože můj, který jsi všechny andělské kůry

* Latinsky »Ad Praesepe«, t. j. u jesliček, nyní nazývá se Santa Maria Maggiore.

** Gauderich, biskup velletrijský.

* V tak zvanou schému, vyšší stupeň mnišství.

** Jedno světlo: Konstatin jako věrozvěst; druhé světlo: Konstantin jako mnich.

a netělesné síly stvořil, nebe pak rozepjal, zem upevnil a všechno, co je, přivedl z nebytí k bytí, a který vždy vyslýcháš ty, kteří plní vůli tvou, bojí se tebe a zachovávají přikázání tvá, vyslyš modlitby mé a zachovej věrné tobě stádo, kterému jsi byl ustanovil mne, nezpůsobilého a nehodného služebníka svého, zbav je bezbožné a pohanské zloby těch, kteří mluví proti tobě rouhání, zahub trojjazyčný blud, rozmnož Církev svou množstvím, všechny ve svornosti shromáždi a učiň výborným lidem, stejně smýšlejícím o pravé víře tvé a o pravém vyznání. A vdechni v srdce jejich slovo svého slyšení,* neboť tvůj je (to) dar, když jsi nás přijal na hlásání evangelia Krista tvého, nás nehodné, zanícené pro dobré skutky a činící, co je ti milé. Které jsi mi byl dal, jako tvé tobě odevzdávám. Řiď je silnou svojí pravicí a přikryj je krovem křídel svých (Ž 60, 5), aby všichni slavili jméno tvé, Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.«

I políbil všechny svatým polibkem a řekl: »Požehnaný Bůh, který nás nevydal v kořist zubům neviditelných nepřátel našich, ale osidlo jejich rozdrtil a zbavil nás záhuby.« (Ž 123, 6. 7.)

A pak zesnul v Pánu, maje čtyřicetdva roky, čtrnáctého dne měsíce února, druhé indikce, od stvoření světa roku 6377.*

I rozkázal Apoštolský všem Řekům, kteří byli v Římě a taktéž Římanům, aby se svícemi shromážděni zpívali nad ním a vystrojili mu pohřeb, jaký by byli vystrojili samému papeži. To i učinili.

A bratr jeho Metoděj prosil Apoštolského, řka: »Matka nás zaklínala, aby ten z nás, který dříve odejde (s tohoto světa), byl přinesen od bratra do svého kláštera a tam byl pochován.«

Přikázal tedy papež vložiti jej do rakve a zatlouci hřeby železnými. A tak jej podržel sedm dní, připravuje (ho) na cestu.

Řekli však Apaštolskému římští biskupové: »Poněvadž jej, když prošel mnohé země, Bůh přivedl sem, a tu duši jeho přijal, sluší se, aby tu byl i pochován jako ctihodný muž.«

I řekl Apoštolský: »Pro svatost jeho a lásku přestoupím římský obyčej* a pochovám jej ve své hrobce v chrámě sv. apoštola Petra.«

Řekl však bratr jeho: »Když jste mne nevyslyšeli a nedali mně ho, je-li vám milé, ať leží v chrámě sv. Klimenta, s kterým sem i přišel.«

Přikázal tedy Apoštolský tak učiniti.

I shromáždili se opět biskupové i se vším lidem, chtějíce ho se ctí doprovoditi a řekli: »Otevřeme rakev a podívejme se, zda nebude z něho něco vzato.«

* Podle jiných rkp. »usynění« (přijetí za syny) neb »učení«.

** T. j. r. 869 po Kristu.

* Podle vydání Šaf. by bylo: »Pro svatost jeho a lásku k římskému obyčeji přijda pochovám...«

A ačkoli se namáhali velice, nemohli Božím řízením otevříti rakve. A tak s rakví položili jej do hrobu po pravé straně oltáře sv. Klimenta, kde se začaly díti mnohé zázraky. Když je Římané viděli, více přilnuli k jeho svatosti a důstojenství.

I namalovali obraz jeho nad hrobem jeho a začali svítiti nad ním dnem i nocí, chválíce Boha, jenž tak oslavuje (ty), kteří jej slaví. Neboť jemu je sláva a čest i klanění na věky věkův. Amen.

LEGENDA O METODĚJOVI.

Přeložili Jan a Josef Němec.

V 6. den měsíce dubna.

Památka a život blahoslaveného otce a učitele našeho Metoděje, arcibiskupa moravského. Požehnej otče!

I.

Bůh dobrotivý a všemohoucí, který stvořil z nebytí v bytí vše, viditelné i neviditelné, a okrášlil vší krásou, jíž (ten), kdo jednotlivě promýšlí, z části může porozuměti, i toho poznati, který stvořil taková díla podivuhodná a četná, neboť z velikosti a dobroty děl úvahou poznáván bývá i jejich původce (viz: Řím 1, 20), kterého opěvují andělé trojsvatým hlasem a všichni pravověrní slavíme ve svaté Trojici, to jest v Otci i Synu i Duchu svatém, to jest ve třech hypostasích, které možno třemi osobami nazvat, ale v jediném božství.

Neboť před veškerou hodinou a časem i rokem, (před) vším umem i smyslem netělesným Otec sám Syna zplodil, jak řekla Moudrost: Před všemi pahorky — vrchy rodí mne. (Přís 8, 25). A v evangeliu řeklo přečistými ústy samo Boží Slovo, vtělivší se v poslední době pro naše spasení: »Já v Otci a Otec ve mně.« (Jan 14, 11.)

Z téhož Otce i Duch svatý vychází, jak řekl sám Syn Boží hlasem: Duch pravdy, který z Otce vychází. (Jan 15, 26.)

Tento Bůh dovršil všechno stvoření, jak praví David: Slovem Hospodinovým se nebesa upevnila a dechem úst Jeho všecka jejich síla (Ž 32, 6. 9). Neboť on řekl a stala se, rozkázal a stvořena byla.

Přede všemi stvořil člověka, vzav prsť ze země, ze sebe vdechnuv duši dechnutím života i rozumnou mysl a svobodnou vůli, aby vešel do ráje, přikázav mu přikázání zkušebné, že když je zachová, zůstane nesmrtelným, pakli však přestoupí, smrtí zemře ze své vůle a ne z příkazu Božího.

Když však ďábel viděl člověka takto poctěného a povýšeného na ono místo, s kterého spadl sám svou pýchou, způsobil, že přestoupil přikázání, a Bůh vyhnal člověka z ráje a odsoudil na smrt. A od té doby začal ďábel podněcovati a pokoušeti lidský rod mnohými úklady.

Ale neopustil Bůh, pro velké milosrdenství a lásku, člověka úplně, ale v každý rok a dobu vyvolil muže a zjevil lidem skutky jejich a boj, aby se jim podobnými stávali a všichni k dobrému se povzbuzovali. Takovým byl Enoch, který se odvážil prvý

vzývati jméno Hospodinovo. Enoch potom, zalíbiv se Bohu, vzat byl (k němu).

Noe nalezen byl spravedlivým v pokolení svém a od potopy byl zachráněn v arše, aby se zem opět naplnila stvořením Božím a okrášlila.

Abraham po rozdělení národů, když všichni pobloudili, Boha poznal a jeho přítelem byl nazván a zaslíbení přijal: Ve tvém semeni požehnány budou všichni národové (Gen 22, 18; 26, 4).

Izák jako předobraz Kristův byl vyveden v oběť na horu.

Jakob zničil modly tchánovy, žebřík viděl od země k nebi a anděly Boží vystupující a sestupující po něm. A v požehnáních svých synů o Kristu prorokoval.

Josef v Egyptě lidi nakrmil a ukázal se Božím.

Joba afsitidijského spravedlivým, ryzím a bezúhonným Písmo nazývá. Podstoupiv zkoušku a přetrpěv, požehnán byl Bohem.

Mojžíš s Aronem mezi kněžími Božími nazývá se bohem faraonovým a sužoval Egypt, lid Boží vyvedl ve dne oblakem světlým a v noci sloupem ohnivým. I moře přeťal a přešli po suchu, ale Egypťany potopil a v poušti bezvodé lid napojil vodou a chlebem andělským nasytil i ptáky. A hovořil s Bohem tváří v tvář, jak je možno člověku s Bohem hovořiti, zákon dal lidem prstem Božím napsaný.

Josue, syn Naveův, lidu Božímu rozdělil zemi, poraziv nepřítele.

Soudcové taktéž dobyli mnoha vítězství. Milosrdenství Boží dostalo se Samuelovi, krále pomazal a ustanovil slovem Hospodinovým.

David mírností lidi spasil a písním Božím naučil.

Šalomoun dostal od Boha moudrost větší než všichni lidé, složil mnoho dobrých přísloví s podobenstvími, i když sám jich nedokončil.

Eliáš ztrestal zlobu lidskou hladem a vzkřísil mrtvého hocha, i oheň s nebe slovem snesl, popálil mnohé a oběti spálil zázračným ohněm, mrzké kněze pobil, vystoupil do nebe na ohnivém voze a koních, dav učedníkovi dvojnásobného ducha.

Eliseovi dostalo se milosrdenství a učinil dvojnásobné zázraky.

Ostatní proroci prorokovali, každý ve svém čase, o podivuhodných věcech, které se měly státi. Po nich Jan, velký prostředník mezi Starým zákonem a Novým, křtitel Kristův, stal se svědkem i kazatelem živých i mrtvých.

Svatí apoštolé Petr a Pavel s ostatními učedníky Kristovými přešli jako blesk celý svět a osvítili veškeru zemi. Po nich mučedníci svou krví smyli skvrnu a nástupci svatých apoštolů, křtíce krále, mnohou námahou a útrapou pohanství zhubili.

Ctihodný Silvestr s 318 otci vzal na pomoc velkého císaře Konstantina, svolal první sněm v Nicei, přemohl Aria a proklel

jej i jeho hlud, který vzbudil proti svaté Trojici, jak byl Abraham kdysi s 318 služebníky krále porazil a od Melchisedecha, krále salemského, požehnání přijal a chléb i víno, neboť byl knězem Boha nejvyššího.

Damassus a Řehoř Bohoslovec se 150 otci a s velkým císařem Theodosiem v Cařihradě upevnili svaté symbolum, to jest »Věřím v jednoho Boha«. Makedonia však vyobcovali, prokleli ho i jeho rouhání, které hlásal proti Duchu svatému.

Celestin a Cyril s 200 otci a jiným císařem zhubili v Efesu Nestoria s veškerým bludem, který hlásal proti Kristu.

Lev a Anatolius s pravověrným císařem Marcianem a s 630 otci v Chalcedoně prokleli Eutychův nerozum a blud.

Vigilius s bohumilým Justinem a se 165 otci svolali pátý sněm . . vyšetřivše prokleli.

Agaton, apoštolský papež, potlačil s 270 otci a se ctihodným císařem Konstantinem na šestém sněmu mnohé buřiče, vyhnali a prokleli se všemi těmi sněmovníky, to jest Teodora Faranského, Sergia a Pyrrha, Cyra Alexandrijského, Honoria Římského, Makarija Antiochijského a ostatní pomocníky jejich, křesťanskou víru na pravdu postavili a upevnili.

II.

Po tomto všem milosrdný Bůh, který chce, aby každý člověk byl spasen a přišel k poznání pravdy, za našich časů pro náš národ, o který se nebyl nikdo nikdy staral, vzbudil k dobrému dílu našeho učitele, blahoslaveného Metoděje, jehož všechny dobré skutky i boje porovnávajíce s jednotlivými těmito bohumimi (muži), nezahanbíme se. Neboť jedněm rovný byl, jedněch málo menší, druhých však větší, výmluvné (muže) činy předčil, činné však slovem.

Neboť všem se připodobnil, obraz všech na sobě jevil, bázeň Boží, zachovávání přikázání, s tělesnou čistotou horlivé modlitby a svatost, přísnou i mírnou řeč, přísnou vůči protivníkům, mírnou však vůči těm, kteří přijímali napomínání, hněv, tichost, milosrdnost, lásku, strast a trpělivost, pro všechny vším se stal, aby všechny získal (1 Kor 9, 22).

Byl z rodu po obou rodičích ne chudobného, nýbrž velmi dobrého a ctěného, známého předně Bohu a císaři i celému soluňskému kraji, ba i tělesný jeho zjev vynikal. Proto i právníci, milující ho od dětství, s úctou o něm hovořili, až císař, dověděv se o bystrosti jeho, dal mu spravovati knížectví slovanské; řekl bych, jako by byl předvídal, že ho pošle za učitele Slovanům a za prvého arcibiskupa, aby se naučil všem obyčejům slovanským a přivykl jim pomalu.

III.

I prodlel v tom knížectví mnoho let a viděl mnohé rozbroje bouřlivé v tomto životě, i zaměnil pozemské temnoty dobrovolně za nebeské myšlenky. Neboť nechtěl šlechetné své duše znepokojovati věcmi netrvajícími na věky.

Našel si (vhodný) čas, zbavil se knížectví a odešel na Olymp, kde žijí svatí otcové. Dal si uděliti postřižiny a oblekl se v černé roucho, podroboval se v pokoře, zachovával úplně všechny mnišské předpisy a věnoval se knihám.

IV.

Když však se naskytla taková příležitost, poslal císař filosofa, bratra jeho, aby jej vzal do Kozarska s sebou na pomoc, neboť byli tam Židé, rouhající se velmi křesťanské víře.

A on řekl: »Jsem hotov umříti za křesťanskou víru,« a nezdráhal se, ale šel a sloužil jako služebník mladšímu bratru, podrobuje se mu.

A tento modlitbou, filosof však slovy přemohli je a zahanbili.

Když viděl císař a patriarcha jeho dobrý boj na Boží cestě, chtěli jej pohnouti, že ho vysvětí za arcibiskupa na důstojné místo, kde je potřeba takového muže. Když však nechtěl, proti vůli ustanovili jej igumenem v klášteře, který se nazývá Polychron, jehož příjem je 24 míry zlata a otců v něm je více než 70.

V.

I stalo se v ty dny: Rastislav, kníže slověnský, poslali se Svatoplukem (posly) z Moravy k císaři Michalovi, s takovými slovy: »Milosrdenstvím Božím dobře se máme; i přišli k nám mnozí učitelé, křesťané z Vlach a z Řecka i z Němec, učíce nás rozličně. Ale my Slověné (jsme) prostý lid a nemáme, kdo by nás vyučil v pravdě a smysl vyložil. Tak tedy, vládce, pošli takového muže, který nám vštípí všechnu pravdu.«

Tu císař Michal řekl filosofovi Konstantinovi: »Slyšíš, filosofe, tuto řeč? Jiný toho nemůže věru učiniti kromě tebe. Hle, dary mnohé, vezmi bratra svého, igumena Metoděje, a jdi, neboť vy jste Soluňané a Soluňané všichni správně mluví slověnsky.«

Tehdy nesměli odřeknouti ani Bohu ani císaři, dle slova apoštola Petra, neboť řekl: Boha se bojte, císaře ctěte (1 Petr 2, 17), ale uslyševše významnou (tuto) řeč, oddali se modlitbě i s jinými, kteří byli téhož ducha jako oni.

A tu zjevil Bůh filosofovi slovanské písmo a hned sestrojiv písmena a sestaviv řeč, vydal se na cestu na Moravu, vzav Metoděje. I počal opět s pokorou se podrobovati, sloužiti filosofovi a učiti s ním.

A když přešly tři roky, vrátili se z Moravy, vyučivše učedníky.

VI.

Dověděv se o takových mužích Apoštolský Mikuláš, poslal pro ně, přeje si je vidět jako anděly Boží. Dal požehnání jejich učení, položil slovanské evangelium na oltář sv. apoštola Petra a vysvětil na kněžství blahoslaveného Metoděje.

Byli však někteří lidé, kteří se posmívali slovanským knihám, říkajíce, že nepřísluší žádnému národu míti svého písma mimo Židy, Řeky a Římany — podle Pilátova nápisu, který napsal na kříži Páně. Tyto Apoštolský nazval pilátníky a trojjazyčníky a proklel. A rozkázal jednomu biskupu, který trpěl tímže neduhem, aby vysvětil ze slovanských učedníků tři kněze a dva lektory.

VII.

Po mnohých však dnech filosof, maje jíti na soud (Boží), řekl Metoději, svému bratru: »Hle, bratře, dvěma společníky jsme byli, táhnouce jedinou brázdu. A já na líše padám, svůj den dokončiv, ale ty horu* velmi miluješ, neopouštěj pro horu svého učení, neboť čím spíše můžeš býti spasen?«

VIII.

Tu Kocel poslal (poselství) k Apoštolskému a prosil, aby mu propustil Metoděje, našeho blahoslaveného učitele.

I řekl Apoštolský: »Nejen tobě, ale i všem těm krajům slovanským jej posílám, učitele od Boha a od sv. apoštola Petra, prvého nástupce a klíčníka nebeského království.«

I poslal jej a napsal tento list:

»Hadrian, biskup a služebník Boží, Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi.

Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj v lidech dobré vůle! (Lk 2, 14).

Když jsme uslyšeli o vás duchovní (věci), přáli jsme si nyní s vroucností a modlitbou pro vaše spasení (viděti), jak Pán povzbudil vaše srdce hledati jej a ukázal vám, že nejen věrou, nýbrž i dobrými skutky přísluší sloužiti Bohu, neboť víra bez skutků je mrtva (Jak 2, 26), a mýlí se ti, kteří myslí, že znají Boha, ale skutky se ho odříkají. Neboť neprosili jste jen u této Svaté Stolice o učitele, nýbrž i u zbožného císaře Michala. A poslal vám blahoslaveného filosofa Konstantina i s bratrem, když my jsme neměli té možnosti. Oni však zvěděvše, že vaše krajiny přísluší

* Totiž Olymp.

k apoštolské Stolici, neučinili ničeho proti Kánonu,* ale k vám přišli a donesli ostatky sv. Klimenta.

A my naplněni trojnásobnou radostí, po rozvaze jsme se rozhodli poslati Metoděje, když jsme jej vysvětili i s učedníky, muže dokonalého rozumem a pravověrného, syna našeho, do krajin vašich, aby vás učil, jak jste prosili, a aby vykládal Písmo ve vašem jazyku podle veškerého církevního řádu úplně i s mší svatou, to jest bohoslužbou, i s křtem, jak začal filosof Konstantin milostí Boží a na přímluvy svatého Klimenta.

A taktéž, bude-li kdo jiný moci důstojně a pravověrně vykládati, ať jest svaté a požehnané Bohem i námi a celou katolickou a apoštolskou Církví, abyste se lehko naučili přikázáním Božím.

Ten však pouze obyčej zachovávejte, aby se při mši nejprve četl apoštol* a evangelium římsky a potom slověnsky, aby se vyplnilo slovo Písma: Chvalte Pána všichni národové (Ž 116, 1.) a jinde: Všichni budou mluviti rozličnými jazyky o velikých skutcích Božích, jak dal jim Duch svatý promlouvati. (Sk 2, 11. a 4.) Pak-li však někdo z přítomných u vás učitelů a lahodících uším a od pravdy k bludům se odvracejících opovážil by se vás jinak rozvraceti a haněti knihy jazyka vašeho, ať je vyloučen nejen od přijímání, ale i z Církve, dokud se nenapraví. Neboť to jsou vlci a ne ovce a ty lze poznati po jejich ovoci (Mat 7, 15.—16.), a třeba chrániti se jich.

Vy však, milované dítky, slyšte učení Boží a neodmítejte nařízení církevního, abyste se stali pravými ctiteli Boha, Otce vašeho nebeského, se všemi svatými. Amen.«

A Kocel přijal jej s velkou ctí. A potom poslal jej k Apoštolskému a 20 mužů, ctihodných synů, aby mu jej vysvětil na biskupa v Pannonii, na stolec svatého Andronika, apoštola ze 70. To se také stalo.

IX.

Po tomto však starý nepřítel, nenávistník dobra a protivník pravdy, popudil proti němu srdce nepřítele, moravského krále se všemi biskupy: »V našem území učíš!«

A on odpověděl: »Ano, kdybych věděl, že je vaše, vyhýbal bych se jemu, ale je svatého Petra. A v pravdě, přestupujete-li vy z řevnivosti a chtivosti dávné hranice proti právu církevnímu, překážejíce učení Božímu, střezte se, abyste si, chtějíce železnou horu temenem kostěným proraziti, nevylili svého mozku.«

Řekli mu, hněvivě volajíce: »Se zlou se potážeš!«

Odpověděl on: »Pravdu mluvím před císaři a nestydím se, ale vy činíte zvůli svou vůči mně. Nejsem lepší než ti, kteří pravdu mluvili a mnohými mukami byli zbaveni i tohoto života.«

* Církevnímu právu.

* Dopis apoštola = epištola.

Po mnoha řečech, když nemohli mu odpovídati, řekl král laskavě: »Nesužujte mého Metoděje, neboť se již upotil jako u pece.«

On pravil: »Ano, vladyko, kdysi potkali lidé filosofa upoceného a pravili mu: Co se potíš? Dí on: S nevzdělanými lidmi jsem se přel.«

Pro toto slovo se pohádali a rozešli se; jeho však poslali do Švábska a drželi (ho zajatého) půl třetího roku.

X.

Přišlo (to) k Apoštolskému a dověděv se (o tom), poslal na ně klatbu, aby nesloužili mše, t. j. bohoslužby, všichni královi biskupové, dokud jej drží (v zajetí).

A tak jej propustili, pravíce Kocelovi: »Budeš-li ho míti u sebe, nezbavíš se nás lehko.«

Ale oni neušli soudu sv. Petra, neboť čtyři z oněch biskupů zemřeli.

Stalo se tehdy, že Moravané poznali, že němečtí kněží, kteří u nich žili, jim nepřejí, nýbrž kují nástrahy proti nim, vyhnali všechny a k Apoštolskému poslali (prosbu): »Protože dříve přijali otcové naši křest od svatého Petra, dej nám Metoděje za arcibiskupa a učitele.«

Ihned poslal jej Apoštolský; i přijal jej kníže Svatopluk se všemi Moravany a svěřil mu všechny kostely a duchovní ve všech městech. A od toho dne začalo se velmi šířiti učení Boží a duchovenstva přibývati ve všech městech; pohané začali věřiti v pravého Boha, odvracejíce se od svých pověr.

Tím víc i moravská země začala se rozšiřovati na všechny strany a poráženi s úspěchem své nepřátele, jak i sami (Moravané) vždy vypravují.

XI.

Měl i milost proroctví, neboť splňovala se mnohá jeho proroctví, z nichž jedno nebo dvě podáme.

Pohanský kníže, velmi mocný, sídlící na Visle, rouhal se křesťanům a trýznil (je). I poslal k němu (posla) a řekl: »Jest dobré, synu, aby ses dal pokřtíti dobrovolně ve své zemi, abys nebyl proti své vůli pokřtěn jako zajatec v cizí zemi a pak si vzpomeneš na mne.« — To se i stalo.

A jindy zase, když bojoval Svatopluk s pohany a nedosáhl žádného úspěchu, ale vyčkával, přibližovala se mše svatého Petra, to jest bohoslužba, poslal k němu se vzkazem: »Slíbíš-li mi, že svatý den Petrův se svým vojskem ztrávíš u mne, důvěřuji v Boha, že ti je brzy vydá.« To se i stalo.

Jiný jakýsi velmi bohatý člověk a rádce oženil se s pokrevní

svojí příbuznou, t. j. sestřenicí, a Metoděj nemohl ho rozvésti, ač mnoho jej přemlouval i poučoval a napomínal. Neboť jiní, dělající se služebníky Božími, tajně je rozvraceli, pochlebujíce jim pro jmění, aby na konec odloučili je od Církve.

I řekl: »Přijde čas, kdy nebudou moci pomoci oni pochlebníci a na moje slova si vzpomenete, ale nebude lze nic činiti.«

Náhle, když Bůh od nich odstoupil, přišlo neštěstí na ně a nebylo po nich stopy (Ž 102, 16.), neboť vichr (je) vzal a jako prach rozprášil. A mnoho jiného podobného, (co Metoděj) jasně vykládal v podobenstvích.

XII.

A toho všeho nesnesl starý nepřítel, nenávistník lidského rodu, i popudil některé proti němu jako Datana a Abirona proti Mojžíšovi, jedny otevřeně, druhé tajně, kteří jsou postiženi hyjopaterským kacířstvem* a slabší s pravé cesty odvracejí k sobě, říkajíce: »Nám dal papež moc, tohoto však i učení jeho káže vyhnati.«

I shromáždili všechen moravský lid a kázali před ním předčítati list, aby slyšeli o jeho vyhnání. Lidé však, jak je zvykem lidí, všichni zesmutněli a rmoutili se, poněvadž měli býti zbaveni takového pastýře a učitele, kromě zbabělců, kterými zmítala neupřímnost, jako, hle, vítr listím.

Předčítajíce listy Apoštolského, našli psaní: »Bratr náš Metoděj je svatý a pravověrný a koná apoštolské dílo, a v rukou jeho jsou od Boha i od apoštolské Stolice všechny slovanské kraje, takže koho prokleje, ať je proklet, a koho posvětí, ať je posvěcen.«

I zahanbili se a rozešli se jako mlha se studem.

XIII.

Zloba jejich se však nezastavila jen na tomto, nýbrž mluvili, říkajíce: »Císař se na něho hněvá a jakmile jej najde, nebude míti života.«

Ale že ani v tomto nechtěl milosrdný Bůh potupiti svého služebníka. Vložil v srdce císařovo, neboť je vždy v ruce Boží srdce císařovo (Přís 21, 1), aby poslal mu list:

»Ctihodný Otče, velmi toužím tě spatřiti. Proto nám učiň tu radost a rychle přijdi k nám, abychom tě viděli, dokud jsi na tomto světě, a modlitby tvé přijali.«

* t. j. ti, kteří vkládali v nicejsko-cařihradském vyznání víry do úryvky: (Věřím i v Ducha svatého...., který z Otce vychází« přídavek »i (ze) Syna« (Filioque), jako by tím činili Syna (řec. hyios) otcem (řec. patér) Ducha svatého. Srov. Dr. Fr. Grivec, Byzantské pojímání církv. prvenství a jednoty. (Kroměříž 1922), str. 143.

A když ihned šel, přijal jej císař s velkou ctí a radostí, učení jeho pochválil a podržel z učedníků jeho kněze a jáhna s knihami. Všechnu vůli mu vyplnil, co jen chtěl, a v ničem ho neoslyšel. Oblíbiv a obdarovav jej velmi, vyprovodil jej opět k jeho sídlu, taktéž i patriarcha.

XIV.

Na všech cestách upadl v mnohá nebezpečí, pocházející od ďábla, v pustinách mezi zbojníky, a na moři v rozbouřené vlny, na řekách v nečekaná nebezpečí smrti,* aby se splnilo na něm slovo apoštola: Nebezpečenství od zbojníků, nebezpečenství na moři, nebezpečenství na řekách, nebezpečenství od lživých bratrů (2 Kor. 11, 26—27, v pracích, namáháních, v bdění mnohém, v hladu a žízni mnohé a v ostatních útrapách, které připomíná apoštol.

XV.

A potom odloučil se od veškerého hluku a bolest svou odporučil Bohu, nejdříve však ustanovil ze svých učedníků dva kněze, dobré rychlopisce, a přeložil v krátkém čase všechny knihy (Písma) — úplně všecky mimo Machabejské — z řeckého jazyka do slověnského za šest měsíců, počav od měsíce března do dvacátého šestého dne měsíce října.

Když byl hotov, vzdal důstojnou chválu a slávu Bohu, dávajícímu takovou milost a přispění. A vykonav svaté pozdvižení svátosti se svým duchovenstvem, oslavil památku svatého Demetria. Neboť přeložil dříve s filosofem žaltář a evangelium s apoštolem* a vybranými hodinkami církevními. Tehdy však přeložil i nomokánon, to jest pravidlo zákona a knihu otců.

XVI.

Když přišel do dunajských krajů král uherský, chtěl ho viděti.

A ačkoliv někteří říkali a domnívali se, že ho nepropustí bez muk, šel k němu.

On však, jak se sluší na vládce, tak jej i přijal uctivě a slavně s radostí; a rozmlouval s ním, jak se slušelo takovým mužům vésti rozhovory, propustil jej, zamilovav si ho a zulíbav jej, s dary velkými. Pravil mu: »Vzpomeň si na mne, ctihodný otče, vždy ve svých svatých modlitbách!«

* Opraveno podle vydání P. A. Lavrova 1930. Podle domněnky Šafaříkovy, přijaté Pastrnkem a Teodorovem - Balanem i Stanislavem bylo by: v nečekané mělčiny (syrty).

* epištolami.

Takto odvrátil všechna obvinění na všech stranách, zavřel ústa mnohomluvných a běh dokonal, víru zachoval, očekávaje korunu spravedlnosti. (2 Tim 4. 7.) A poněvadž, zalíbiv se tak Bohu, byl jím milován, počal se blížiti čas, aby přijal pokoj od starostí a odměnu za mnohé námahy.

I otázali se ho řkouce: »Koho chceš, ctihodný otče a učiteli, mezi učedníky svými, aby ti byl nástupcem v tvém učení?«

I ukázal jim jednoho z věrných svých učedníků, nazývaného Gorazdem, řka: »To je svobodný muž vaší země, dobře učený v latinských knihách, pravověrný. To buď vůle Boží a vaše láska, jakož i má.«

A když se shromáždil na Květnou neděli všechen lid, vešel do kostela a bezvládný, požehnal císaře i knížete i duchovní i veškeren lid a řekl: »Střezte mne, děti, do třetího dne.«

Tak se i stalo.

Když svítalo třetího dne, řekl naposled: »V ruce tvé, Pane, poroučím duši svou.« (Viz: Luk 23, 46.)

A na rukou kněžských dokonal šestého dne měsíce dubna, v třetí indikci, roku 6393 od stvoření světa*

A po poradě vzdali mu jeho učedníci důstojně pocty a vykonali církevní obřady latinsky i řecky i slověnsky a uložili jej v katedrálním chrámě.

I byl připojen k otcům svým i patriarchům i apoštolům, učitelům, mučedníkům.

A shromáždivší se lid, nesčíslný zástup, provázel se svícemi, s pláčem dobrého učitele a pastýře — mužské pohlaví i ženské, malí i velcí, bohatí i chudobní, svobodní i poddaní, vdovy i sirotci, cizinci i domácí, neduživí i zdraví, všichni, neboť všem stal se vším, aby všechny získal (1 Kor 9, 22.).

A ty s výsosti, svatá a ctihodná hlavo, modlitbami svými pohlížej na nás, žádostivé tebe; zbav od všeho nebezpečenství učedníky své, a učení rozšiřuj a kacířství vyžeň, abychom důstojně svého povolání zde žili a stanuli s tebou, tvoje stádce, po pravici Krista, našeho Boha, abychom přijali od něho život věčný; neboť jemu je sláva i čest na věky věkův. Amen.

* t. j. r. 885 po Kr.

TEXTY K DĚJINÁM VELKÉ MORAVY.

Pořádá J. Hudeček.

Pokračování.

1. Život sv. Klimenta, biskupa bulharského. Legenda bulharská.

Jako skladatel legendy je označen v záhlaví Teofylakt, arcibiskup bulharský, který řídil bulharskou církev v letech 1084-1107. Legenda je napsána původně řecky. Nesporno je, že skladatel byl Řek, neboť se vyjadřuje častěji velmi pohrdlivě o bulharském lidu i o jeho řeči. Za to vychvaluje uhlazenost a krásu mluvy řecké. Protože na několika místech se naznačuje, že autor znal sv. Klimenta a byl jeho žákem, mělo se za to, že legenda byla napsána v 10. století. Většina údajů ukazuje však na pozdější původ. Po stránce věroučné je čistě fotiovská. Po stránce historické podává řadu cenných údajů, jež možno přijati jako fakta. Zdá se tedy, že legendu opravdu sepsal arcibiskup Teofylakt koncem 11. století na základě různých pramenů, hlavně obou t. zv. panonských legend a Života sv. Klimenta, napsaného v 10. století jeho žákem. Začáteční slova staroslověnsky sepsaného života sv. Nauma naznačují, že vypsání života tohoto světce bulharského předcházel popis života sv. Klimenta. Z tohoto života převzal asi skladatel bulharské legendy některé věty doslova, aniž si uvědomil, že v těch větách písatel se označuje za žáka sv. Klimenta. Poněvadž bulharská legenda obsahuje mnoho prvků legendárních, mnoho omylů a čirých výmyslů, možno jí používati jako pramene historického jen s největší opatrností a kritičností. Tekst legendy uvádíme česky ve výtahu, jak jej sestavil a latinsky vydal prof. Pastrnek ve svém díle: Dějiny slov. apoštolů Cyrila a Metoda.

2. Život sv. Nauma. Legenda slovanská.

Tato legenda je velmi kratičká, ale obsahem neobyčejně cenná. Objevili ji r. 1908 bulharský badatel Jordan Ivanov a profesor petrohradské university P. A. Lavrov. Rukopis pochází z 15. století, prvně však byla sepsána v polovici 10. století žákem sv. Nauma. Legenda je cenná nejen tím, že nám podává stručný popis osudů sv. Nauma, nýbrž hlavně tím, co nám vypravuje o vyhnání žáků Metodějových z Moravy a o jejich osudech a o pádu a zániku Velké Moravy. V ohledu věroučném je zahrocena fotiovsky. Podáváme její staroslověnský tekst v přepise latinkou a její český překlad. Latinsky ji vydal a obšírným, ale ve všem sotva správným rozborem doprovodil Fr. Snopek ve svém díle: Konstantinus-Cyrillus und Methodius 1911.

ŽIVOT SVATÉHO KLIMENTA, BISKUPA BULHARSKÉHO.

LEGENDA BULHARSKÁ.

Přeložil Fr. Bartys.

Metoděj, který zdobil diecési panonskou a vysvěcen byl za arcibiskupa moravského, a Cyril, výtečný ve filosofii vnější (světské), výtečnější však ve vnitřní (duchovní), ovládali sice důkladně didaktický způsob řeči, pronášené řečtinou, a mnohé lákalo kouzlo moudrosti: ale proto, že národ slověnský nebo bulharský nerozuměl knihám řecky psaným, za převelikou škodu to pokládali tito světci a za podklad bezútěšného zármutku měli to, že nemohou rozžati pochodně Písma sv. zatemnělé zemi bulharské: byli rozrušeni, nemohli toho snésti, života se zříkali.

Co tedy učinili? Obrátili se k Utěšiteli, Jehož je popředně dar jazyka a podpora řeči a prosili Jej za milost vynálezu písma, které odpovídá nevybroušenému jazyku bulharskému, aby mohli Písmo sv. přeložiti do řeči tohoto národa. A opravdu dosáhli své žádosti, když se byli oddali tuhému postu, vytrvalé modlitbě, umrtvování, kajícnosti a duchovní pokoře. A že došli této milosti, vymyslili písmo slověnské a Písmo sv. od Boha vdechnuté přeložili z řečtiny do bulharštiny a posvátnou nauku velmi bedlivě vštěpovali bystřejším žákům. Nemálo jich pilo z pramene jejich učení, z nichž jsou znamenití vůdcové sboru jejich: Gorazd, Kliment, Naum, Angelár a Sáva.

Ježto věděli, že i Pavel spolupracoval v evangeliu s apoštoly, spěchali také do Říma ukázat dílo překladu Písma sv. Otci; a nespěchali nadarmo, neboť Hadrian, jenž tehdy zdobil Stolec apoštolský, uslyšev o jejich příchodu, velmi se zaradoval: zasažen jsa hromovou zvěstí o světcích dálky, toužil i zblízka spatřiti blesk milosti, která v nich byla. A vzav s sebou všecko duchovenstvo a právě přítomné u sebe biskupy, vyšel světcům vstříc s křížem v čele, jak bylo zvykem, a světlem pochodní naznačoval i záblesk radosti i lesk přicházejících hostí, kteréž oslavil ve Svých svatých oslavený Hospodin tím, že jim dal mnoho zázraků činiti ve chvíli vstupu jejich (do Říma).

I postavili své dílo na obdiv papeži, jenž byl radostí bez sebe, když prozkoumal překlad Písma sv. a úspěch apoštolský; za blahoslavené prohlašoval tyto muže, přerůznými názvy je oslovoval, jako: otci, touženými syny, svou radostí, vítěznou korunou víry, slavným a vzácným skvostem Církve. Přeložené knihy položil na Boží oltář, jakoby mu je věnoval. Potom část průvodců světcových, kteří byli řádně znalí písma slovanského, vysvětil na kněze, část na jáhny a podjáhny. A Metoděje, ač se velice bránil, vysvětil na

biskupa moravsko-panonského, soudě, že je nešlechetno, aby postrádal tohoto názvu, an jest toho vskutku hodným. Cyril však, opravdový filosof, kterého si vyvolil Veliký Velekněz pro Svůj svatostánek, cítě svůj konec, oblékl mnišský šat. A když se odstěhoval do nebes, bylo jeho tělo, chvalozpěvy od Bohu oddaného papeže a všeho duchovenstva poctěné, pohřbeno v chrámě sv. Klimenta, toho Klimenta, který žil za Petra, hlavy apoštolů a moudrost hellenskou Kristově podmanil jako služku paní. A jakmile kdo přistoupil k rakvi Cyrilově nebo vzýval jméno tohoto otce — Nositele Boha, víc než zármutek nad jeho smrtí hojnou důvěru nalézal, proto Cyril byl často v ústech Římanů a ještě víc v jejich myslích.

Nuže, Cyrilovi taková posmrtná pocta od nejctihodnějšího papeže a od Boha se udála; Metoděj pak, ztrativ společníka svých cest i prací, vydal se na cestu se svými žáky, protože bylo již na čase, aby shlédl biskupství onoho území. Tam nejen že tehdejšího knížete moravského Rostislava každodenně navštěvoval a božskými příkazy vytvářel ducha jeho, nýbrž i vladaře celé Panonie, jenž slul Kocel, vyučoval a napomínal, aby se přidržel bázně Boží; ba i bulharského knížete Borisa, vládnoucího za doby římského císaře Michala, kterého veliký Metoděj dávno již svým synem učinil a k svému (t. j. řeckému) jazyku, ze všech nejpěknějšímu byl přimknul, i toho tehdy uchvacoval, an mu stále kázáním dobrodiní prokazoval: byl totiž tento Boris bystrého a dobra chtivého ducha; za něho počalo se v národě bulharském rozmáhati křesťanství, když tito světci Cyril a Metoděj, vidouce množství věřících, vynašli písmo, jak dříve řečeno, a Písmo sv. do bulharštiny přeložili, aby zrození synové Boží měli Božský pokrm; tak národ bulharský, skytského (surového) bludu zbavený, poznal Krista, pozdě sice a kolem hodiny jedenácté nebo dvanácté na vinici Boží vstoupil milostí Volajícího. Tento národ byl totiž povolán r. 637 od stvoření světa (t. j. r. 869. po Kr.).

Veliký Metoděj nepřestával podávati úplného poučování knížatům, jimž udával směr k čestnému životu a podával neporušené dogma církevní; byli tehdy totiž i takoví, kteří toto porušovali a odstraňovali meze, které naši otcové církevní byli stanovili a mnoho duší vzalo úhonu nákazou od Franků přivlečenou; přeli se o to, že Syn od Otce je zplozen a Duch sv. od Syna vychází. Důvody jejich světec vyvracel jednak výroky Páně, jednak výroků otců a přiváděl mnohé v poslušnost Krista.

Tehdáž i Svatopluka, jenž po Rostislavovi vládl Moravě, člověka nevzdělaného a ušlechtilosti neznalého, obelstili a pro své dogma (nauku) úplně získali. A jak by on, nevolník ženských rozkoší, nepřiklonil se spíše mínění jejich než Metodějovu, jenž označoval každou rozkoš za trpkost a zhoubu duše? A co vymyslil

Eunomius, jímž počal blud anomoejský,[1] aby přivábil víc žáků, to vymyslil bez rozmyslu i národ francký, totiž: hříšníkům vše dovoliti. Tak i oni zkazili Svatopluka tím, že mu vše dovolili, proto nedopřával sluchu slovům Metodějovým, ba choval se k němu jako k nepříteli. Co radostného neříkal, čím hrůzyplným nehrozil tento Velikán knížeti?

Tehdy předpověděl Metoděj knížeti svůj konec po třech dnech, učiniv tuto předpověď, jak mám za to, potvrzením svých častých napomínek: neboť jestli tato předpověď uskutečněná učinila jej prorokem, ano se mu dostalo duševního nazírání do budoucnosti, bylo zřejmo, že i nauka, jíž učinil, je duchovní a od Boha vnuknutá. Svolané žáky své potěšil a povzbudil posledními slovy a duši doprovázenou anděly odevzdal, když po 24 leta byl ozdobou biskupského úřadu a namáhavě i starostlivě pracoval nejen pro spásu svých, nýbrž i jiných: neměl jistotně na zřeteli zájmů svých, nýbrž lidu, aby byl spasen. Ukazuje to též množství kněží, jichž při své smrti zanechal své diecési 200. Z nich měl prvenství Gorazd, kterého jsme již dříve připočetli k významným žákům Metodějovým a který od samého světce v předtuše jeho smrti za moravského biskupa byl označen.

Než nesnesl zástup drzých bludařů, aby Metoděj po své smrti měl žijícího bojovníka, řka: pojďte, udolejme Gorazda, neboť necháme-li jej na živu, oživne nám Metoděj! Zbavili jej tedy biskupského úřadu a jakéhosi Vichinga, napojeného a jiné napájejícího žlučí bludařskou, na stolec biskupský povýšili či lépe tento stolec jím ponížili. Bludařství zdvihlo hlavu a kypělo zpupností proti pravověrnému zástupu žáků Metodějových; obořilo se na věřící slovy: proč se raději držíte slov mrtvého Metoděje a nepřidáte se k živému arcibiskupu a nevyznáváte, že Otec zplodil Syna a Duch sv. ze Syna vychází? Strana Vichingova počala hlomozit a všecko másti a málo chybilo, že by se s pravověrnými dali do sebe, přidavše vysílenému jazyku za spojence násilí. Konečně přišli k poslednímu svému útočišti, k hanebnému Svatoplukovi a pomluvili pravověrné, že zavádějí novoty.

Svatopluk, svolav Metodějovce, pravil: Proč se mezi vámi podněcuje rozkol a denně se nepřátelsky utkáváte? Což nejste všichni bratři? Oni na to, použivše jako svých úst Gorazda a Klimenta, pravili: Bylo by o tom třeba mnoho mluviti, neboť nehrozí nebezpečí maličkostem, nýbrž nauce církevní a sv. Trojici. Světci na jeho dotaz odpověděli prostou řečí. Ale kníže řečenému málo rozuměl, byl totiž pro porozumění božských věcí velice nechápavý, nejen proto, že byl barbarský a tařka nejapně (doslova: zvířecky) vychován, nýbrž i proto, že duch jeho nečistou rozkoší byl udolán,

[1] Eunomius z Kappadokie (IV. st. p. Kr.) tvrdil, že P. Ježíš není podoben Otci Svému jako Bůh.

jak dříve bylo řečeno. Dal tudíž pravověrným takovou odpověď: Jsem si vědom sice veliké nezkušenosti a nestačím na nauku víry: což jsem totiž leč neškolený? Křesťanství však hájím a uhájím. Ježto však sporů, jež vyvoláváte, nemohu slovy rozlušiti ani učitele pravověrného od lháře rozeznati, rozsoudím vás i o věrouce a prohlašuji, jak o jiných záležitostech mám ve zvyku prohlašovati: kdo z přítomných první odpřisáhne, že správně a pravověrně věří, o tom usoudím, že nebloudí v důležitých zásadách víry a tomu odevzdám i církev.

Frankové tedy, co nejochotnější k přísaze a nevyčkavše ani mínění knížecího, přísežně potvrdili své zkázonosné učení a tak nerozumnému výroku připojili souhlasný konec. Takovými nálezy odnesl blud palmu vítězství nad pravou vírou a dostal úplnou moc k rozehnání pravých sluhů a obránců víry; pravil totiž Svatopluk: Bude-li kdo přistižen, že nevěří dle učení Franků, bude jim vydán, aby s ním dle libosti naložili.

Tato řeč napovídá, co spáchala zlomyslnost po dosažení moci: oni nutili k souhlasu s nepravou naukou, tito se dovolávali víry sv. otců; oni všemožné páchali, tito byli hotovi vše strpěti. A nebylo jich málo, nýbrž na 200 oltářníků se čítalo, jak jsme dříve řekli, kteří měli poslání k vyučování, jak onen Gorazd, o němž často jsme se zmínili, rodák z Moravy a velmi dobrý znalec obojí řeči, slovanské i řecké, jejž duchovní moc Metodějova povýšila na biskupský stolec, kněz Klement, muž velmi výmluvný, Vavřinec, Naum a Angelár: tyto a ještě jiné znamenité muže v železných poutech vsadili do žaláře.

Ale Bůh potěšil Své svaté, způsobiv zemětřesení; zachvěli se též obyvatelé toho města; když se byli přiblížili k vězení a viděli, co se světcům stalo, že s nich totiž okovy spadly a byli zcela svobodni, běželi o závod ke knížeti, volajíce: Nuže, dokud konečně nespatříme světla pravdy — neporozumíme zázraku, který se udál? — Než jazyk bludařů snažil se zázrak pomlouvati. Na to znova (nechtěl totiž porozuměti ošálený kníže) dal spoutati světce okovy tužšími než první. Po třech dnech událo se totéž: když se domodlili t. zv. třetí hodinu,[2] země se třásla se zvukem s nebes a okovy s nich spadly; znova však Bohobijci (t. j. bludaři), neoznámivše knížeti, co se stalo, zas do těch muk uvrhli; za 10 dní bylo viděti po třetí bojovníky s nebes, než bludaři se stejnou zaslepeností zvětšili bolesti ran světců, vyvedli je z vězení a mučili.

Toho všeho nevěděl kníže, přisluhující bludařům; snad nebyl ani doma, neboť kdyby doma byl, nebyly by se páchaly takové zločiny na vyznavačích pravdy: ač totiž nadržoval Frankům a polodivo-

[2] V kněžských modlitbách (breviáři) jsou modlitby zvané hodiny a to: jitřní, chvály, první, třetí, šestá, devátá (hodina), nešpory a závěr.

chem byl, přece měl v úctě ctnost těchto mužů svatých, zvláště když se zázrak Boží opakoval.

Po těchto mukách nedovolili světcům ani pojísti a odevzdali je vojákům, aby je odvedli každého jinam do krajin k Dunaji přilehlých a určili navždy vyhnanství z města měšťanům nebes. Vojáci tedy, lidé nevzdělaní, neboť byli Němci, již povahou svojí nelaskaví, nyní ještě k tomu z rozkazu, vyvedli světce z města a když od něho daleko byli, opustili je a vrátili se do vlasti. Vyznavači Kristovi však toužili po Bulharsku, doufajíce, že si odpočinou v Bulharsku, do něhož tajnou cestou se ubírali, snažíce se vyhnouti očím všech lidí bez jídla i oděvu: strachem donuceni se oddělili a rozprchli se každý jinam, an Bůh tak určil, aby světci více míst s evangeliem obešli.

Klement s Angelárem a Naumem šli cestou k Dunaji vedoucí a přibyli do jakési vísky; tam našli člověka Boha milujícího a pohostinného, jenž měl jediného, hezkého a kvetoucího syna; sotva však vstoupili do domu, hle, hoch se rozžehnal s životem: tento neobyčejně hezký, jediný roubek otcův, skvostně kvetoucí ratolest svého rodu. Co asi vytrpěl otec? Co měl říci, když tolikého zármutku zakusil ubožák, když právě vstupovali hosté do domu? Hledal pouta a jiné nástroje, považuje světce za čaroděje. A oni sami v nemenší bolesti než otec, oddali se modlitbě a prosíce za dítě, odevzdali otci chlapce živého. Na to pokračovali v cestě k Dunaji s velkou uctivostí vyprovázeni od muže, který byl hoden zázraku; když přišli do Bělehradu (toto město je se všech na Dunaji položených nejznamenitější), objevili se před Boritakanem, který jej tehdy střežil a vypravovali na zvědavé otázky jeho vše, co se jim přihodilo.

Uslyšev to, usoudil za svou povinnost, aby je poslal jako hosty knížeti bulharskému Borisovi, jehož byl zplnomocněncem; věděl totiž, že Boris dychtí po takových mužích. A když k Borisovi přišli a dotazováni byli po událostech, vše mu vykládali, ničeho neopomenuli. Vyslechnuv je, poděkoval kníže Bohu, že takové muže dobrodince Bulharsku posílá, dal kněžím patřící oděv a dal jim poukázati bydliště, určená pro předáky svých přátel. Dychtivě a radostně každého dne s nimi rozmlouval a učil se tak od nich starodávným událostem (ze St. z.), životům světců a Písmu sv. Než i kolik jich bylo s ním ať rodem a bohatstvím významnějších, navštěvovali, ba obléhali světce a každý se snažil uprositi jej, aby hostovali u něho. Světcům však neviděllo se prospěšným uchýliti se do mnoha domů, leč s dovolením knížete.

Pročež jeden z Bulharů jménem Echač, sampsés službou, přistoupiv ke knížeti, prosil, aby mu dovolil vzíti do svého domu velkého světce Klementa s ctihodným Naumem, a on ihned přesvědčil. Též dům Čáslavův byl posvěcen vstupem Angelárovým; než Čáslav neužíval dlouho pobytu Angelárova; když totiž Angelár u něho

nějakou dobu žil, do rukou andělů sladce vydechl svou duši, Klement a Naum přebývali u Echače. Konečně Michal, kterého jsme dříve nazvali Borisem a který nepřestal všeho světcům k dílu Božímu připravovat, odloučil Kutmičivici od Kotokia a svěřil její správu Dovetovi, sprostiv jej dosavadního úřadu a dal Dovetovi sv. Klimenta či spíš Dovetu Klementovi jako učiteli, poslanému Kutmičivici.

Boris poukázal třikrát blaženému Klementovi tři velkolepé knížecí domy v Děvoli a též Glavenici u Ochridy za místa osvěžení mu daroval; pročež Klement, aby nezklamal knížecí naděje v sebe, ve vzpomenutých krajinách pohanům hlásal slovo Boží, maje v každé diecési nemálo vybraných mužů: čítalo se jich totiž na 3500. S nimi ponejvíc obcoval a nad jiné učinil nás, ponížené a nehodné, důvěrníky svými; stále jsme s ním byli a viděli vše, co konal i učil slovy i skutky. Nikdy jsme ho neviděli zahálet, nýbrž buď učil děti, jedněm vykládaje význam písmen, druhým objasňuje smysl Písma sv., a jiným zase přizpůsobuje ruce k psaní, nebo se modlil, četl, spisoval knihy. Někdy měl najednou dvě práce v téže chvíli: psal a zároveň učil děti. Ze svých žáků světil lektory,[3] podjáhny a jáhny.

Do diecésí poslal 300 žáků, v ničem na knížeti nezávislých. Toto činil Klement po celých 7 roků a již začal osmý rok svého učení a poslední života sluhy Božího Michala Borisa, knížete bulharského svaté paměti; knížecí vlády se ujal Vladimír, jenž po čtyřleté vládě zemřel; dědicem všeho stal se jeho bratr Simeon, jenž první se zval králem bulharským. Tohoto zplodil Michal sobě podobného, neboť doplnil, co nedokonalého zanechal otec, rozšířil poučování o Božích pravdách, a chrámům na všech místech postaveným zajistil spolehlivou orthodoxii.

Protože Klementa pověst proslavila, povolal jej král Simeon k sobě a při rozmluvě s ním přesvědčil se o svatosti z jeho vzezření (byl totiž tento světec výrazem tváře své i protivníkům ctihodný), a za šťastné prohlásil své království, že takového dobrodiní se mu od Boha dostalo. Nato určil světce za biskupa krajiny Třebište č. Velice, a tím byl Klement ustanoven prvním biskupem bulharského jazyka.

Než Simeon s přídavkem pocty přidal Klementovi i práce; když se totiž přesvědčil, že lid té diecése nemá ponětí o slovu Božím a Bibli, nedopřál spánku svým očím a pokrmem i rozkoší učinil si starost o tento lid; vzal si za vznešený příklad Metoděje, jehož život znal jako nikdo jiný, a již od útlého mládí ho následoval a dobře znal slova i skutky svého učitele. A že též dobře znal nevalné nadání lidu, k pochopení Písma sv. zcela zaostalé, že mno-

[3] Lektor (čtenář) četl v prvotní církvi lidu Písmo sv. při bohoslužbách.

ho kněží bulharských těžko chápalo řecky, ježto v písmu tom jen ku čtení se cvičili, a v jazyku bulharském nebylo sepsáno kázání oslavných — toto, jak pravím, dobře znaje, dal si práci i s tím a zbořil hradby nevědomosti: napsal duchovní řeči prosté, jasné, nemající nedostupného smyslu, a tak se stal Bulharům druhým Pavlem.

Z těchto svátků Páně ke cti Jeho slavených, učiti se možno chválám a zázračným dějům přesvaté Bohorodičky, najdeš i chvály Křtitele a poučíš se o podivuhodných nalezeních jeho hlavy, připadneš i na životy proroků i apoštolů a zápasy mučedníků dodají ti křídla k Tomu, Kterýž je pro jejich krveprolití vzal k Sobě a zatoužíš-li po nauce ctihodných Otců, najdeš ji bulharským jazykem napsanou od učeného Klementa; praví se totiž, toto vše od snaživců že je zachováno, částečně napsáno ke cti většiny světců, částečně k neposkvrněné Matce Boží: ať zkrátka dím, vše, co souvisí s církví a čím se okrášluje památka světců a co duše kajícně proniká, zanechal Klement nám Bulharům a uložil v klášteře, jejž si vystavěl v Achridě ještě za života přeblaženého Borisa, než přijal biskupství velické.

Vida, že tento kníže připoutal celé sobě poddané Bulharsko k hlavním katolickým kostelům, chtěl též v Achridě vystavěti vlastní klášter, k němuž přičlenil i druhý kostel, jenž později se stal stoličným kostelem arcibiskupským. Takže byly v Achridě 3 kostely, jeden pro všechnu bohoslužbu, dva pak menší než kathedrální, ale vzhledem útulnější; chtěl totiž především vyhnati povrchnost Bulharů k božským věcem, přivábiti je vkusnými stavbami a tak dostati dohromady.

Ježto území bulharské bylo jen lesními stromy osázeno a postrádalo stromů s jemným ovocem, přinesl Klement z Řecka všeho druhů ušlechtilých štěpů. Hospodin oslavil jej i darem zázraků: když se totiž vracel z Glavenice do Achridy, kráčeli proti němu dva ochrnulí, z nichž jeden byl i bez zraku; Klement pohlédnuv k nebi, dotkl se jejich těl a hned oba poskakovali jako jelínci, a slepci zasvitlo uzdravení; a již stářím sehnutý a námahou vysílený přišel ke králi, hodlaje se vzdáti úřadu biskupského, řka: Dokud, nejctihodnější králi, mně stačilo tělo k pracím a starostem církevním, zdálo se mně, že by bylo ke škodě, kdybych opustil církev Boží, již mi On svěřil, uživ tvé vlády jako pomocné ruky; nyní však, vida doléhající stáří a námahou ztrávené síly, někoho jiného, mladšího, jenž se těší silám tělesným i duševním, postav v čelo domu Božímu. Dej mi těchto několik dní, abych porozmlouval s Bohem i se sebou; k tomu je mi nejlepším příbytkem klášter.

Král, touto novinou vzrušen, dí: Cože to mluvíš, otče? Jak bych mohl strpěti na biskupském stolci jiného za tvého života? Jak bych mohl zbaviti své království tvých velekněžských žehnání? Zarmoutil-li jsem tě, zhřešil jsem nerozumem, a ty jako otec od-

pustíš. Nebo můžeš obžalovati své duchovní z neposlušnosti a nepoddajnosti?

Stařec dal se prosbami oblomit. Než, vrátiv se do kláštera, poznal, že Hospodin jeho úmyslu napomáhá. Sotva se tam totiž vrátil, onemocněl a předvídaje svou smrt, dal kostelům bulharským dar na rozloučenou: doplnil část, chybící Triodu, t. j. co se zpívá od neděle Květné až do letnic. Učinil pořízení též o knihách, jež sepsal, a ostatním majetku, odporučiv ho polovic biskupství, polovici klášteru.

Nuže, po takovém životě odešel k Pánu a jeho svaté tělo uloženo bylo v hrobce klášterní, kterou si vlastnoručně upravil na pravé straně předsíně chrámové, 27. července 6424 od stvoření světa, t. j. 916 p. Kr.

Avšak dříve než dokonal, spatřili někteří učedníci jeho ve snách Cyrilla a Metoděje, ani přišli ke světci a zvěstovali mu konec života. Popel jeho dodnes koná dobrodiní: uzdravuje každou nemoc; svědectvím toho budiž ten, jenž přišel do chrámu se ztrnulýma rukama a nohama a uzdravil se. Kdo neví, kolik ďáblem posedlých a kolik jiným zlem stižených zbavil těchto neštěstí, ať přišli ke hrobu nebo jen jméno jeho vzývali? Pročež Bulhaři každého věku jej nevýslovně snažně uctívají.

Ó, hlavo svatá, nebeská, skrze tebe celé Bulharsko poznalo Boha, chrámy chvalozpěvy a žalmy ozdobil, svátky (posvátným) čtením jsi rozveselil, skrze tebe mnichové životopisy sv. otců k askesi jsou vedeni, a kněží skrze tebe dle zákonů církevních naučili se žíti; patř i nyní na dědictví své, zapuď zločinný blud a zachraň od nájezdů barbarských, hlavně teď, kdy surový meč napájí se bulharskou krví.

(Přeloženo dle latinského tekstu, uveřejněného v knize dr. Fr. Pastrnka: Dějiny slovanských apoštolů Cyrila a Metoda. V Praze 1902.)

ŽIVOT NAUMŮV. SLOVANSKÁ LEGENDA.

Latinkou přepsal J. Hudeček.

Měsęca dekevrija vь 23 denь. Pamętь prepodobnago otca našego Nauma.

I seže, bratie, da neostanetь bezь pamęti: bratь sego blažennago Klimenta i sьpodrugь i sьstrastnikь, sь nimže i postrpa mnogy i bědy i strasti otь eretigь, Naum prezvyterь sy. Igda postaviše ipiskopa Klimenta, tъžde blagověrnij carь Simeonъ pusti Nauma podruga imu vъ nigo město na učitelstvo. Itь tažde podvizanija na bogourodije tvore prebyvaše, dějevьstvo iměvь otь děvьstva i do končiny. Sьtvori sy monastirь na ischodь běllago ezera cьrkьvь svętychь archaggelь i prjeby vь učitelstvě 7 lětъ. Prosti se učitelstva i šьtъ vъ monastirь poži 10 lětъ. I na končinu svoju prijetь črьnьčaskij obrazь. tako poči o gospodi so miromь měsęca dekevrija 23 . . I seže da je vědomo, prježe 6 lětъ poči Naumь prezvyterъ episkopa Klimenta. I seže vědomo budi vъsjemь počitaiščomu, jakože prěže napisachomь, jako eretici ovy mučiše mnogo drugyje prodaše židomь na cjeně prezvytery i diakoni. Tyže židove pojemše i vjědoše kъ Benatkomъ. I vъnęgda prodachu je po ustrojeniju Božiju prijděže vsogda carьvь mužь kь Benatkomь otь Konьstantinagrada care dělo dělaje. I uvěděvь o nich isь i syichь iskupi carьvь mužь i ovyichь tako pojemъ vьvedь vъ Konstantinogradь. I skaza o nichь carju Vasiliju. I ustrojiše je paky vъ svoje činy i sany, prězvitery i diakony, jakože i prěžde běše, i úroky daše. I niktože vъ rabotu neumrě, nь ovij vъ Konstantinęgradě carem vnabdimi pokoj priješe, ovyj vъ blьgarsku zemlju prišьše sъ velikoju čьstiju pokoj priješe.

A moravskaja zemlja, jakože bě prorekl svętyj Mefodije archiepiskopъ za bezakonija dělma děl ichъ i eresy i za izgnanije pravověrnyichь otьcь i za strasti, ichže priješe otь eretikъ, imže oni věrovaše vъskorje, mьstъ priješe otъ boga. Ne pomnozje že lětěchъ priidoše Ugri peonskij jezykь i popléniše zemlju ichъ i opustiše ju. Ichže bo nepopléniše Ugri, to vъ Blьgary běžaaše. I osta zemlja ichъ pusta Ugromъ vь vlastь.

Azže, bratie, okaannyj. mnogu pečalь i pamęti blažennyichъ otьcь našichъ radi. Chotěšče obrjesti žitije ichь vьsь napisanno, iže otь načela byše věděly vьse žitíje ichь jako na dlьzje i do končiny, i ne obrjetocha.

Malo bo az vědě, elikože mi sami blažennyj otьci skazali. I nuždachь se pisati i nesmějachь, chotě vešče obrjesti napisanno, da něšče ašče kto obrješčetь iněmi napisano, da nezazritь nasь

ubogyichъ i grubyichь. Vědě bo jako množaj sego sutь sьtvorili otьci i znamenija sьtvori mnogaa, nь se eliko namъ skazaše, a druga potaiše za směrenije ichъ. Sьže samъ donudich se, pačeže vladyka me pousti, iže i takože sego blažennago Klimenta učenikь byvь, Marko espiskopь byvь vъ devolsjej episkopii, četvrьtyj episkopь vь slovenskij jezykь byvь Děvolly. Nadějachь obě se otъ blažennyichъ sychъ otьcь molitvy i milostь prijeti i blagodatь i ostavlenije grjechovь otъ milostivaago Boga našego, iže reče: prijemaij proroka vъ ime proroče, mьzdu proročju priimetь, i prijemaij pravednika vъ ime pravedniče, mьzdu pravedniče priimetь. I paky reče božstьvnij apostolь Pavelъ: pomnite igumeny vaše iže glagolaše vamъ slovo Božije, ichže vъzyraišče na skončanije žitija, podobešče se věroju.

Těmze i my, bratie, podobimse blažennyichъ sychъ dobromu žitiju, iže děvьstvo i čistotu vьsu sьchraniše mnogyj bědy i napasti postipaše, pravije věry božija děla, da i my sь nimi věčnaa blagaa ulučimъ o Christě Isusje Gospodi našemь, jemuže jestь slava, Otьcu i Synu i svętomu Duchu i nyně i prisno i vъ věky věkomь. Aminъ.

ŽIVOT NAUMŮV.

Přeložil J. Hudeček.

Měsíce prosince dne 23. památka sv. otce našeho Nauma.

Ani toto, bratři, nezůstaň bez paměti: bratr tohoto blaženého Klimenta, jeho druh a spolutrpitel, s nímž též mnoho vytrpěl běd a strastí od heretiků kněz tento Naum. Když Klimenta učinili biskupem, týž slavný král Simeon ustanovil Nauma, jeho druha v učitelství, místo něho. Ten tytéž práce s milostí Boží konaje, žil, zachovávaje panictví od dětství až do konce. On vystavěl východně Bílého jezera klášter s kostelem sv. archandělů, setrvav v učitelství po 7 let. Složiv učitelství, odebral se do kláštera, kde žil 10 let. Na konec svého života, přijav mnišské roucho, v Pánu odpočinul v pokoji 23. prosince měsíce. I to ať je známo: Naum kněz zemřel 6 let před biskupem Klimentem. I to budiž povědomo všem čtoucím, že, jak jsme dříve napsali, heretikové jedny kněze a jáhny mnoho trýznili, druhé však židům prodali, jež vzavše židé přivedli do Benátek. A když je prodali, přišel do Benátek z Cařihradu císařův muž, aby tam císařovo dílo konal. Když o nich císařův muž uslyšel, jedny vykoupil a druhé též vzav, přivedl do Cařihradu a podal o nich zprávu císaři Basilovi. I ustanovil je potom v jejich úřady a hodnosti jako kněze a jáhny, jak dříve

byli, a poukázal plat. A žádný v otroctví nezemřel, ale někteří v Cařihradě carem vydržováni pokoj přijali, jiní v bulharskou zemi přišedše ve velké cti pokoje došli.

Moravská však země, jak byl předpověděl sv. Metoděj arcibiskup, za jejich bezbožné skutky a za herese a za vyhnání pravověrných otců a za útrapy jim od heretiků způsobené, jimž oni (Moravané) uvěřili, brzy od Boha pomstu přijali. Neboť po nemnoha letech přišli Uhři, paeonský (panonský) národ, a jejich zemi poplenili a zpustošili. Ti, jež Uhři neodvedli do zajetí, utekli do Bulharska a země jejich pustá připadla ve vlastnictví Uhrům. Já však, bratři, mnoho jsem se staral o (zachování) památky svatých otců našich. Chtěl jsem nalézti celý jejich život, napsaný od těch, kteří jej celý od začátku a v celém pokračování a až do konce znali, ale nenašel jsem. Já totiž málo jsem věděl, (tolik totiž), kolik mi sami blaženi otcové řekli. Nutil jsem se sice psáti, ale neodvažoval, chtěje více napsaného nalézti, aby, kdyby někdo našel něco od jiných napsané, na nás nepohlížel jako na ubohé a nevědomé. Věděl jsem, že otcové vykonali mnohem více, než to, a že mnohá znamení činili, ale jen toto nám řekli, ostatní však ze skromnosti zatajili. Proto odhodlal jsem se sám (psáti), ježto mne pobízel vladyka Marko, jenž byl též toho blaženého Klimenta učedníkem (a) biskupem v eparchii devolské: čtvrtý biskup slovanského jazyka v Devoli. Oba jsme totiž doufali, že si získáme od blažených těch otců přímluvy a milosrdenství i milost a odpuštění hříchů od milostivého Boha našeho, jenž pravil: kdo přijme proroka ve jménu proroka, mzdu proroka obdrží, a kdo přijme spravedlivého ve jménu spravedlivého, obdrží mzdu spravedlivého. A opět řekl božský apoštol Pavel: pamětlivi buďte svých představených, kteří vám hlásali slovo Boží, jejichž života konec pozorujíce, následujte víry (jejich).

Protož i my, bratři, následujme dobrého života těchto otců, kteří, panictví a čistotu úplnou zachovávajíce, mnohé útrapy a úklady přetrpěli, pravé víry Boží skutky, abychom i my s nimi věčná dobra obdrželi pro Krista Ježíše, Pána našeho, jemuž je sláva, Otci i Synu i svatému Duchu i nyní i vždycky i na věky věkův. Amen.

TISKEM KNIHTISKÁRNY
KARLA HYLSKÉHO V UH. HRADIŠTI.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Nová řada • Číslo 8.

VYDÁVÁ ARCHEOLOGICKÝ SPOLEK
STARÝ VELEHRAD SE SÍDLEM
NA VELEHRADĚ

NA VELEHRADĚ 1937

Všechna práva vyhrazena • Nákladem vlastním • Členský příspěvek činí 20 Kč, v němž je zahrnut i Sborník • Čestným členem stává se, kdo zaplatí Kč 500·– jednou pro vždy.

8·50 Kč

SBORNÍK VELEHRADSKÝ NOVÁ ŘADA Č. 8.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Vydává
Archeologický spolek »Starý Velehrad«
se sídlem na Velehradě.

Na Velehradě 1937.

Nákladem vlastním, tiskem knihtiskárny Karla Hylského v Uh. Hradišti.

XXXIX.

Innocencius episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filiis . . . . . abbato Welegradensi eiusque fratribus tam presentibus, quam futuris regularem vitam professis in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus apostolicum conuenit adesse presidium ne forte cuiuslibet temeritas incursus aut eos a proposito reuocet, aut robur, quod absit, sacre religionis infringat. Eapropter dilecti in Domino filii uestris iustis postulacionibus clementer annuimus et monasterium Velicardi, in quo diuino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra proteccione suscipimus et presentis scripti priuilegio communimus. Inprimis siquidem statuendo, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti regulam atque institucionem Cisterciensium fratrum in eodem loco institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obseruetur. Preterea, quascunque possessiones, quecunque bona idem monasterium inpresenciarum iuste ac canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largicionem regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus vocabulis exprimenda, locum ipsum, in quo prefatum monasterium situm est cum omnibus pertinenciis suis, grangias cum pertinenciis, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis et pascuis in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis; sane laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis tam de terris cultis, quam incultis, siue de ortis et virgultis et piscacionibus uestris vel de nutrimentis animalium vestrorum nullus a vobis decimas exigere vel extorquere presumat. Liceat quoque vobis clericos vel laicos liberos et absolutos e seculo fugientes ad conuersionem recipere et eos absque contradicione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio nostro professionem fas sit sine abbatis sui licencia de eodem loco discedere; discedentem vero absque communium litterarum vestrarum caucione nullus audeat retinere; quod si quis retinere presumpserit, licitum vobis sit in ipsos monachos vel conuersos regulares sentenciam promulgare. Illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium ecclesiae vestre collatum liceat alicui personaliter dare seu alio modo alienare absque consensu tocius capituli vel maioris aut sanioris partis ipsius, Si que vere donaciones vel alienaciones aliter, quam dictum est, facte fuerint, eas irritas esse censemus. Ad hec eciam prohibemus ne aliquis monachus siue conuersus sub professione vestre domus astrictus sine consensu et licencia

abbatis et maioris partis vestri capituli pro aliquo fide iubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuo accipiat ultra precium capituli vestri prouidencia constitutum, nisi propter manifestam domus vestre vtilitatem; quod si facere presumpserit, non teneatur conuentus pro his aliquatenus respondere. Licitum preterea sit vobis in causis propriis, siue ciuilem siue criminalem contineant questionem fratrum vestrorum testimoniis vti, ne pro defectu testium ius vestrum in aliquo valeat deperire. Insuper auctoritate apostolica inhibemus, ne ullus episcopus vel alia quelibet persona ad sinodos vel conuentus forenses vos ire, vel iudicio seculari de propria substancia vel possessionibus vestris subiacere compellat, ne ad domos vestras causa ordinis celebrandi, causas tractandi. vel conuentus aliquos publicos conuocandi venire presumat, nec regularem abbatis vestri eleccionem impediat, aut de instituendo vel remouendo eo, qui pro tempore fuerit, contra statuta Cisterciensis ordinis se aliquatenus intromittat. Si vero episcopus, in cuius parochia domus vestra fundata est, cum humilitate ac deuocione, qua conuenit, requisitus substitutum abbatem benedicere et alia, que ad officium episcopale pertinent vobis conferre renueret, licitum sit eidem abbati, si tamen sacerdos fuerit, proprios nouicios benedicere et alia, que ad officium suum pertinent, exercere, et vobis omnia ab alio episcopo percipere, que a vestro fuerint indebite denegata. Illud adicientes, vt in recipiendis professionibus, que a benedictis vel a benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint episcopi forma et expressione contenti, que ab origine ordinis noscitur instituta, vt scilicet abbates ipsi episcopo saluo ordine suo profiteri debeant et contra statuta ordinis sui nullam professionem facere compellantur. Pro consecracione vero altarium vel ecclesiarum, siue pro oleo sancto, vel quolibet alio ecclesiastico sacramento nullus a vobis sub obtentu consuetudinis vel alio modo quidquam audeat extorquere, sed hec omnia gratis vobis episcopus dioecesanus impendat, alioquin liceat vobis, quecunque malueritis, catholicum adire antistitem graciam et communionen apostolice sedis habentem, qui nostra fretus auctoritate, vobis quod postulatis impendant. Quod si sedes diocesani episcopi forte vacauerit, interim omnia ecclesiastica sacramenta a vicinis episcopis accipere et absque contradiccione possitis, sic tamen, ut ex hoc in posterum propriis episcopis nullum preiudicium generetur. Quia vero interdum propriorum episcoporum copiam non habetis, si quem episcopum Romane sedis, vt diximus communionem habentem et de quo plenam noticiam habeatis, per nos transire contigerit, ab eo benedicciones vasorum et vestium, consecraciones altarium, ordinaciones monachorum auctoritate apostolice sedis recipere valeatis. Porro si episcopi vel alii ecclesiarum rectores in monasterium vestrum vel personas inibi constitutas suspensionis, excommunicacionis vel interdicti sentenciam promulgauerint, siue eciam in mercennarios vestros pro eo, quod decimas non soluitis, siue aliqua eorum, que ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros pro eo, quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex caritate prestiterint, vel ad laborandum aduenerint in illis diebus in quibus vos laboratis et alii feriantur, eandem sentenciam protulerint, ipsam tamquam contra sedis apostolice indulta prolatam duximus irritandam. Nec littere ulle firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis ordinis et contra tenorem apostolicorum privilegiorum constiterit impetrari. Preterea cum commune interdictum terre fuerit, liceat vobis nichilominus in vestro monasterio exclusis excommunicatis et interdictis diuina officia celebrare. Paci quoque ac tranquillitati vestre paterna in posterum sollicitudine prouidere uolentes auctoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere vapere vel interficere, seu violenciam audeat exercere. Preterea omnes libertates et immunitates a predecessoribus nostris Romanis pontificibus ordini vestro concessas nec non et exempciones secularium exaccionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus racionabiliter vobis indultas auctoritate apostolica comfirmamus et presentis scripti priuilegio communimus. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut eius possessiones aufferre, vel ablatas retinere, seu quibuslibet vexacionibus fatigare: sed omnia integra conseruentur eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, vsibus omnimodis pro futuro, salua sedis apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisque persona hanc nostre constitucionis paginam sciens, contra eam temere venire temptauerit, secundo tercione commonita, nisi reatum suum congrua satisfaccione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte subiaceat vlcioni. Cunctis autem, eidem loco sua iura seruantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatinus et hic fructum bone accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Datum Laterani per manum Johannis sancte Marie in Cosmidin Diaconi cardinalis, sancte Romane ecclesie cancellarii II. Kalendas Maii, indiccione XI. incarnacionis Dominice anno M.CC.VIII. Pontificatus vero Domini Innocentii pape tercii anno vndecimo.

E codice chart. Mst. Welehradensi sec. ineuntis XV in folio. f. 94.

Ant. Boček: Dipl. et Epist. II., str. 45–48.

XXXIX.

Biskup Innocenc, sluha sluhů Božích. Milým synům – opatu velehradskému a jeho bratřím nynějším i budoucím životu řádovému zasvěceným jednou pro vždy. Těm, kteří si vyvolili duchovní život, spěchá apoštolská stolice, jak se to doporučuje, na pomoc, aby snad něčí nerozvážný nápad buď neodvrátil od dobrého úmyslu neb neporušil – což nedej Bože – platnost posvátného řádu. Pročež vyhovujeme, milení synové v Pánu, vašim oprávněným prosbám a stavíme klášter velehradský, v němž jste se věnovali službě Boží, pod ochranu sv. Petra a svoji vlastní a stvrzujeme to výsadou v tomto listě obsaženou. Především ovšem stanovíme, aby řád mnišský, kterýžto – jak známo – založen jest po vůli Boží a podle řehole sv. Benedikta a podle stanov bratří cisterciáků na jmenovaném místě, tam po všechny věky se zachovával neporušený. Mimo to ať všechen majetek a všechny statky, které drží klášter v přítomné době oprávněně a v souhlase s církevními předpisy aneb jichž v budoucnosti dosáhne přidělením papežským, ze štědrosti králův a knížat, z obdarování věřícími, však věnuje-li je právoplatnými způsoby jejich pán, ať vám a vašim nástupcům zůstanou zajištěny a neztenčeny. Zde považujeme za nutné pojmenovat vše vlastními názvy, samo místo, na kterém stojí klášter shora uvedený se všemi svými příslušnostmi, hospodářská stavení s příslušenstvím, s loukami, vinohrady, polnostmi, lesy, úhory a pastvisky v kopcích i v rovině, vodami a mlýny, cestami a stezkami a se všemi svobodami ostatními a výsadami svými; ovšem ať nikdo neodváží se vybírati od vás desátky z vašich prací, jež konáte vlastníma rukama neb na vlastní účet jak na obdělaných polích, tak neobdělaných, jak ze zahrad tak z porostů a z rybářství vašeho neb i z pícnin vašeho dobytka. Budiž vám také dovoleno přijímat svobodné a nezávislé laiky zříkající se světa a je podržovati bez jakýchkoli námitek. Zapovídáme také, že žádný bratr váš, který se zaslíbil vašemu klášteru, nesmí se bez dovolení opatova vzdáliti se svého místa; nikdo ať se neopováží přijati bratra, jenž odešel bez záruky obyčejného listu vašeho; kdyby si přece dovolil někdo jej přijati, budiž vám dovoleno vynésti soud nad samými mnichy neb řeholními bratry. Zvlášť přísně zakazujeme, že nikomu není dovoleno, aby pozemky neb jakékoli obročí náležející vašemu chrámu osobně někomu předával neb jiným způsobem odcizoval bez souhlasu celé kapitoly neb větší a rozvážnější části její. Jestliže se přihodí opravdu darování neb odcizení jiným způsobem, než jak bylo řečeno, prohlašujeme je za neplatná. Pak také zapovídáme, aby žádný

mnich neb bratr, náležející vašemu domu, podle řádu neručil za nikoho bez svolení opata a souhlasu jeho a větší části vaší kapitoly, neb aby si vypůjčoval od někoho peníze nad částku stanovenou obezřetností vaší kapitoly, leda že by to žádal zřejmý zájem vašeho domu; jestliže si něco podobného dovolil, není konvent zavázán bráti na ně ohled. Budiž vám mimo to dovoleno, abyste se dovolávali ve vlastních záležitostech, ať se týkají civilní neb trestní otázky, svědectví svých bratří, by v některém případě neutrpělo vaše právo nedostatkem svědků. Dále zapovídáme z moci apoštolské, aby žádný biskup neb jiná osoba nenutila vás súčastňovat se veřejných sjezdů a sněmů neb podrobovat se světskému soudu, jedná-li se o vlastní majetek a vaše statky, aby se neopovážil docházeti do vašich domů, aby oslavoval řád, konal soudy neb pořádal nějaké veřejné schůze, aby neohrožoval správnou volbu vašeho opata neb jakýmkoli způsobem se míchal proti ustanovením řádu cisterciáckého, jedná-li se o ustanovení neb odstranění někoho, kdo byl zvolen na čas. Když by však biskup, v jehož obvodu leží váš dům řeholní, jestliže jste ho požádali skromně a uctivě, jak to žádá slušnost, odmítl posvětiti zvoleného opata neb posloužiti jinými úkony, jež náležejí k biskupskému úřadu, budiž dovoleno tomuto opatu, je-li ovšem knězem, světit vlastní novice a konat úkony, které patří k jeho právomoci, a vám budiž dovoleno přijat vše od biskupa jiného, co vám bylo odepřeno od biskupa vašeho nezaslouženě. To ještě připojujeme, aby se biskupové spokojili při přijímání slibů, jež skládají opatové, kteří jsou již posvěceni neb teprve mají býti posvěceni, s tou formou a s těmi slovy, která jsou – jak známo – předepsána od počátku řádu, aby opatové nebyli nuceni jiný slib skládati, než jaký dovolují stanovy řádové, i když sami jsou povinni skládati slib do rukou biskupových, aniž by to činilo újmu řádu. Za svěcení oltářů neb chrámů, neb za svatý olej, neb za udělení kteréhokoliv jiného úkonu nikdo nesmí po vás něco žádati dovolávaje se starého zvyku neb jiných důvodů, nýbrž toto vše udělujž vám diecésní biskup zadarmo, v opačném případě máte právo, ať žádáte cokoliv, obrátiti se na katolického biskupa požívajícího přízeň a společnost s apoštolským stolcem, který spoléhaje na náš vliv udělí Vám, čeho žádáte. Je-li náhodou stolec diecésního biskupa uprázdněn, smíte zatím všechny církevní obřady volně a bez námitek přijímati od biskupů sousedních avšak tak, aby z toho nepovstal pro vlastního biskupa předběžný případ. Poněvadž však nemáte občas dostatek vlastních biskupů, stane-li se, že některý biskup římské církve mající, jak jsme řekli, společenství naše a jehož dobře znáte, že od nás pochází, smíte od něj přijati svěcení nádob a rouch, svěcení oltářů a svěcení mnichů z povolení apoštolského stolce. Dále vyhlásí-li biskupové neb jiní správcové chrámu nad vaším

klášterem neb nad osobami v něm ustanovenými suspensi, vyobcování neb zákaz bohoslužeb, neb nad vašimi dělníky proto, že neodvádíte desátků neb nad něčím z těch věcí, které jsou vám povoleny apoštolskou štědrostí, neb nad vašimi dobrodinci proto, že vám prokázali nějaká dobrodiní neb služby z lásky, neb že přišli pracovati v takové dny, ve které vy pracujete a které jiní světí, týž soud vyhlásili, rozhodli jsme o tomto, že je neplatný, protože byl vynesen proti povolením apoštolské stolice. Aniž mají míti jakékoli listiny, o nichž se dalo dokázati, že byly vyžádány tajně za zády jménem řádu cisterciáckého a na újmu apoštolských výsad. Mimo to postihne-li všeobecný interdikt zemi, budiž vám přece dovoleno konati služby Boží ve vašem chrámě, odstraníte-li vyobcované a stížené zápovědí. Chceme také zabezpečiti klid a pokoj majíce otcovskou péči o vás a zakazujeme, aby se nikdo neopovážil v klausurách vašich domů a hospodářských staveních prováděti krádež, zapalovati, prolévati krev, nerozvážně omračovati neb vraždíti člověka, neb násilí vykonávati. Dále potvrzujeme a tímto listem znovu zajišťujeme všechny svobody a výsady, jež byly našimi předchůdci římskými papeži řádu vašemu uděleny, jakož i sproštění světských dávek králi neb knížaty neb jinými věřícími vám rozumě udělená. Ustanovujeme také, aby si žádný člověk nedovoloval zmíněný klášter uváděti ve zmatek neb uchvacovati jeho statky, neb uchvácené sobě ponechávati, neb jakýmkoli způsobem znepokojovati – naopak budiž vše netknuto ponecháno těm, k jejichž správě a výživě bylo darováno, k užívání všeobecnému v budoucnosti, aniž by tím porušena byla práva apoštolská. Jestliže by se tedy opovážila v budoucnu církevní neb světská osoba, znající tento obsah našeho rozhodnutí, neprozřetelně jednati proti němu, když vinu svou nevyrovná přiměřenou náhradou byvši podruhé neb po třetí upozorněna, pozbudiž své moci a svého úřadu a ať zví, že se stává rozhodutím Božím vinníkem na provedeném bezpráví a budiž vyloučena od přijímání nejsv. těla a krvi Boha a Pána našeho Ježíše Krista a bude při posledním soudu podléhati přísnému trestu. Všem však, kteří šetří onomu místu jeho práv, budiž údělem pokoj Pána našeho Ježíše Krista, ježto již na tomto světě obdrží odměnu za dobrý skutek a u přísného soudce odplatu věčného pokoje. Amen.

Dáno v Lateráně prostřednictvím kardinála-jáhna Jana sv. Marie in Cosmidin, sekretáře sv. církve římské 2. května r. po Vtělení Páně 1208, panování pána a papeže našeho Innocence III. v roku 11.

Rud. Hurt:

Sacra Caes. M^tas^, domine, domine clementissime.

Cum sacra ossa sanctorum episcoporum Cyrilli et Methudii, qui primi Moraviam ad Christi fidem converterunt et eorum inde festum per dioecesim meam magna cum celebritate quotannis peragitur, pro maiori populi huius aedificatione praecipueque eorum, qui in catholica religione persistunt, consolatione et ecclesiae meae olomucensis ornamento a Sanctissimo domino Nostro humiliter petam eaque me facilius commendatione Sae Mtis Vrae impetraturum putem. Suma qua possum ac debeo animi submissione a S. M^te^ V. efflagito, ut pro sua solita in me dictamque ecclesiam benevolentia atque clementi patrocinio mihi litteras intercessarias ad eundem sanctissimum dominum nostrum clementer decernere dignetur, quo dictorum sanctorum corpora gratia Sanctitatis Suae a me debita cum pietate et reverentia ishinc ex urbe, ubi nunc requiescunt, in ecclesiam meam olomucensem transferri possint. Cuius quidem beneficii sunt et aliorum multoties iam mihi et praefatae ecclesiae meae benignissime praestitorum Deum Optimum Maximum remuneratorem copiosissimum M. V. est habitura. Hisce me orationes obsequia mea humiliter clementi tutelae et protectioni S. M^tis^ V. submisissime commendo atque divinam exoro bonitatem, ut S. M. V^am^ optime incolumem et florentem quam diutissime cum tota augustissima domo austriaca conservare dignetur.

Datum Cremsirii 12 novembris anno domini 1580.

Archiv ministerstva vnitra v Praze, odd. Morava VIII/1, fol. 335.

Opis současný.

Žádost biskupa olomouckého Stanislava Pavlovského o ostatky sv. apoštolů slovanských.

Posvátné císařské Veličenstvo, pane, pane nejmilostivější!

Jelikož posvátné ostatky svatých biskupů Cyrila a Metoděje, kteří obrátili první Moravu na víru Kristovu a proto jejich svátek v mojí diecési se koná každoročně s velkou okázalostí, k hojnějšímu povznesení lidu tohoto a zvláště těch, kteří zůstali v katolické víře, očekávám, že si k útěše a k ozdobě mého olomouckého chrámu od Svatého pána našeho uctivě vyprosím a domnívám se, že jich snadněji dosáhnu, když posvátné Vaše Veličenstvo mne doporučí, s nejhlubší oddaností, jaké jsem

schopen a jaká se sluší, vyprošuji od posvátného Vašeho Veličenstva, aby ráčilo při své obvyklé dobrotivosti prokazované mně a jmenovanému kostelu a z milostivé záštity, uděliti orodovný list k témuž přesvětému pánu našemu, aby těla jmenovaných svatých s dovolením Jeho Svatosti směla býti přenesena s patřičnou láskou a úctou odtamtud z Města, kde nyní odpočívají, do mého olomouckého chrámu. Toto dobrodiní mně a mému chrámu předřečenému již tolikrát přelaskavě uštědřená odmění Vašemu Veličenstvu Bůh Nejdobrotivější a Nejvyšší co nejhojněji. Tímto doporoučím co nejuctivěji své prosby a své služby pokorně milostivému zákroku a přímluvě posvátného Veličenstva Vašeho a snažně prosím Boží dobrotu, aby Vaše posvátné Veličenstvo ráčila zachovati do nejdelších časů s celým vznešeným domem rakouským úplně bez úrazu a vzkvétající.

Dáno v Kroměříži 12. listopadu léta Páně 1580.

Archiv ministerstva vnitra v Praze, odd. Morava VIII/1, fol. 335.

Opis současný.

Seznam historických a archeologických spisů cyrilometodějské výstavy na Velehradě v roce 1936.

1682		Moravia . . . ad lucem verae fidei per ss. Cyrillum et Methodium reducta.
1750	J. J. Středovský	Výpisky z rukopisu Středovského, které učinil Ant. Ign. Wilhelm, kaplan vyškovský v r. 1750.
1753		Varia notatu digna.
1787	J. S. Siedler	Moraviae historia politica et ecclesiastica.
1851	Bílý	Stručný dějepis vlasti moravské.
1860	F. S. Pluskal	Velehrad, hlavní a sídelní město velkoknížat moravských.
„	V. Brandl	Velehrad.
„	B. Dudík	Antwort auf Brandls Velehrad.
„	V. Brandl	Entgegnung auf Dudiks Antwort.
1863	J. E. Vitásek	Poměnka obce Huštěnovic – kronika.
„	F. S. Pluskal	Popis svatyně velehradské.
„	„	Obšírný popis svatyně velehradské.
„	„	Děje na Moravě.
„	„	Děje říše velkomoravské.
„	„ (rukopis)	Slavný r. 1863 na Moravě a na Velehradě.
1868	P. Jos. Šafařík	Starožitnosti slovanské.
1870		Časopis Matice Moravské, r. 2.
1877	L. Janauschek	Originum Cisterciensium, tomus I
1879	J. Ježek	Počátky křesťanství mezi Slovany.
1880	J. Andrejev	Velehrad.
„	J. Vykydal	Sborník velehradský, I.
1881	„	„ „ II.
„	J. Vychodil	Popis obnovené svatyně velehradské.
1882	Moravičanský	Das slavische Altgermanien.
1883	J. Vykydal	Sborník Velehradský, III.
„	J. Vychodil	Cyrillka na Velehradě.
1885	„	Popis velehradských památností.
„	„	Mariánská svatyně na posv. Hostýně.
„	T. Slavík	Průvodce po Velehradu a okolí.

„	J. Vykydal	Sborník velehradský, IV.
„	„	„ „ V/L.
1887	Moravičanský	Počátky a vývin křesťanství na Velehradě.
„	K. Sícha	Sídlo Laureackého metropolity na Velehradě – Děvíně.
1888	Houdek	O slovanských hradech.
	Aug. Prokop	Das ehemalige Cistercienserstift Velehrad.
1890	A. Hlavinka	Kronika českomoravská.
1892	V. Brandl	Kniha pro každého Moravana.
1893	J. Vychodil	Popis velehradských památností.
1894	K. Sícha	Kam se poděli z historie zmizelí Markomani a Kvádi?
1896	J. L Červinka	Pravěká hradiska na Moravě.
„	J. Vychodil	Sborník velehradský, VI.
1898	J. Hladík	Památky archeologické a jejich stáří.
„		Velehrad der berühmte Wallfahrtsort in Wort u. Bild.
„		Catalogus personarum religiosorum sacri et exempti ordinis Cisterciensis.
1899	J. Vychodil	Popis velehradských památností.
„	„	Sborník velehradský, VII.
1900	A. Rejzek	Popis svatyně velehradské.
1901	B. Dolejšek	Král. město Uh. Hradiště a městský jeho archiv.
1902	J. Vychodil	Popis velehradských památností.
„	J. L. Červinka	Děvín a Velehrad.
„	J. Glos	Děvín a Velehrad.
„	V. Prasek	Velehrad – bajkou?
„	Přední representant mor. archeologů	Velehrad – bajkou!
„	dr. Jos. Pekař	Český časopis historický, R. VIII, str. 198.
1903	J. Chodníček	Velehradský Králov stol.
1904	J. Nevěřil	Velehradské nálezy 1903-4.
1905	J. Nevěřil	Die Gründung u. Auflösung d. Erzdiecese dd. hl. Glaubensapostel der Slaven.

1905	dr. Fr. Přikryl	Sv. Cyrill a Methoděj.
„		Die Mährische Slovakei.
1906	R. Dvořák	Dějiny markrabství moravského.
1907	V. Prasek	Olomouc prý Velehradem.
„	J. Nevěřil	Velehrad – nálezy v r. 1905-6.
1908	„	Velehrad u. d. altbulgarische Fürstensitz in Aboba.
1909	„	Velehrad IV. a sídlo v Abobě.
„	J. Vychodil	Popis velehradských památností.
1910	dr. F. Přikryl	Zeměpisný zlomek.
1912	J. Zavadil	Velehrady Děvín a Nitra.
„		Český Svět, r. 11, č. 46.
1913	J. Vychodil	Vzpomínky na cyrilometodějský rok 1863.
1914	J. L. Červinka	Děvín – Velehrad říše velkomoravské.
„	E. Kubíček	Správa klášterního velkostatku „Zlaté Koruny" do válek husitských.
1915	J. Nevěřil	Beiträge zur Geschichte der Zisterzienser Niederlassung in Velehrad.
1918	A. Lapôtre	Moravané.
1920	dr. F. Přikryl	Denkmale der hl. Konstantin (Cyrill) u. Method in Europa.
„	E. Šimek	Děvín.
„	F. Hanzelka	Stručné dějiny národa československého.
„	A. Caha	Malé dějiny československé.
1921	Moravec	Stručné dějiny národa československého.
„	Fr. Kretz	Slovácko a ochrana domoviny.
1922	H. Richter	Slovanské kapitoly z české historie.
1925	J. Vychodil	Popis velehradských památností.
„	Vašek	Přehledné a srovnávací tabulky k dějinám československ.
„	F. Stejskal	Sv. Václav.
1926	A. Šín	Omyl dějin.
1927	Křišťan-Pekař	Život a umučení sv. Václava a jeho báby sv. Lidmily.
1928	A. Rokyta	O významu náboženstv. politick. snah sv. Václava v rámci světových dějin.

„	dr. J. L. Červinka	Slované na Moravě a říše velkomoravská.
1929	B. Ráček	Československé dějiny.
„		Zprávy čs. stát. archeologického ústavu, čís. 1.
1930		Výstava antických a pravěkých nálezů a výkopů.
„	L. Niederle	Otisk z Pekařova sborníku I.
„	„	Příspěvky k vývoji byzantských šperků ze IV — X. stol.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č 1.
1931	L. Niederle	Rukověť slovanské archeologie.
„	Jos. Homola	Slovanský Velehrad, I. díl.
„		Sborník Svatováclavský, I. díl.
„	Svačina	Stručné dějiny čsl. národa.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 2.
1932		Navštivte Uh. Hradiště a Chřiby!
„		Acta Academiae velehradensis ann. XII, fasc. 1 – 4.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 3.
„	Josef Schránil	Země české za doby knížecí.
1933	Ad. Wenig	Moravsko-slezské pověsti.
„	dr. Jan Stanislav	Říša velkomoravská.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 4.
1934	R. Hurt	Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě.
„	R. Malafa	Kostrové pozůstatky pohřebiště staroslov. ve St. Městě.
„	Ph. dr. Fr. Robenek	Velkomoravská metropole.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 5.
1935	Otto Ritz	Stupavské hlaholské padělky.
„	Jak. Hudeček	Dějiny Velké Moravy.
„	„ „	Život sv. Cyrila a Metoděje.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 6.
1936	A. Zelnitius	Velehrad – pravdou.
„	K. Svoboda	Průvodce posv. Velehradem a okolím.
„		Sborník velehradský, Nová řada, č. 7.
„		VII. unionisticus Congressus Velehradii.

Tiskem knihtiskárny Karla Hylského v Uher. Hradišti.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Nová řada. Číslo 9.

Vydává Archeologický spolek Starý Velehrad se sídlem na Velehradě.

Na Velehradě 1938.

Všechna práva vyhražena. Nákladem vlastním. Členský příspěvek činí 20 Kč, v němž je zahrnut I Sborník. Čestným členem stává se, kdo zaplatí Kč 500·— jednou pro vždy.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ • NOVÁ ŘADA • ČÍSLO 9

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Vydává
Archeologický spolek »Starý Velehrad«
se sídlem na Velehradě.

Na Velehradě 1938.

Nákladem vlastním, tiskem knihtiskárny Karla Hylského v Uh. Hradišti.

Listiny.

Ant. Boczek: Cod. dipl. et epist. I. 113—114, a dan. 1030.

CXXVIII.

Brachizlau, dux Moraviensis, tradidit ad ecclesiam, quam in loco noue ciuitatis (Zpitigneu, in memoriam uictorie sue super Vngarorum gente locande) honorifico opere construxerat, vniuersam dotem, quem olim ecclesie b. — iuxta Vueligrad, ubi cepit christianitas, in loco quondam ciuitatis Deuin extitisse cernitur; uidelicet duas terras iuxta Vueligrad desertas, terram in loco deserto Moin, lapidem cere in Boianoue et vrnam mellis ibidem . . . . denarium de theloneo super Olzaua. Manum quoque largifluam extendens assignauit tres terras nouelle plantationis, super quas aratores cum pecudibus posuit, et alia multa prouideri annuit, et preceptum firmiter fecit, qualiter sacerdos Zuatozlau sit prepositus ecclesie prefate et ecclesiarum circum quaque iuxta fluuium Maraue, quas siue de ruderibus, siue de nouo in laudem et gloriam omnipotentis Dei construi iussit.

Ex Hildegardi Gradicensis primi, quorum opera supersunt Moraviae historicorum (scripsit (1127—1147) chronico Ms. sec. XIII hactenus inedito — ad annum.

A. Boczek: Cod. dipl. et epist. I. 116—117 ad an. 1043.

CXXXII.

Eppo, praefectus Bilinensis, confert cellae s. Joannis in Moravia villam Kostellan: XIV. Kal. Junii, 1043.

Notum sit omnibus Christi fidelibus, quod ego Eppo miles, Bracizlao duce famoso ducatum tenente, pro remissione peccatorum meorum uillam meam Costelani nomine, cum omnibus suis attinentiis, quemadmodum idem pretactus dux pro seruitio meo dedit hereditario iure possidendam mihi et successoribus meis, contuli fratri Matheo, consanguineo meo, de cella sancti Johannis in Morauia ad tempora uite; his uero expletis et Matheo uiam eternam ingresso, remaneat fratribus in eadem cella sancti Johannis degentibus et Deo militantibus in perpetuum tenenda. Piissimus uero dux uoto animi mei benigne annuens, hanc meam donationem uille et pratorum iuxta flumen Morauicze usque terminos ipsius uille Costelani se tendentium, sigilli sui appensione muniri iussit. Anno domini millesimo quadragesimo tertio XIV. Kal. Junii. Et ego Bracizlaus, Dei gratia dux Boemorum, charissimi militis mei Epponis oblationem, cum meo accedente consensu

factam, ob remissionem peccatorum meorum muniri precepi sigilli mei impressione, cum predictus Eppo, Belinensis urbis tunc prefectus, proprium sigillum non haberet, quo presens priuilegium perpetuaret.

Ant. Boczek: Cod. dipl. et. epist. I. 137—138 ad an. 1071.

CLVII.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Innotescat omnibus Christi cultoribus, qualiter ego Seuerus Dei gratia ecclesie Pragensis episcopus, uidi quandam cartulam mihi a decano et capellanis sancti Petri in Olomuc exhibitam eamque uetustam esse agnoui et perlegi in hec uerba: — Ratis dux tradidit in die consecrationis ecclesie sancti Petri per uenerabilem fratrem Kyrillum omnes homines castelli et ciuitatis ad ripam usque Maraue fluuii. Zuatoplk uero dux traditit ad altare santi Petri in manus sacerdotis ioannis sextam partem omnium, quecunque in supa Olomutici ad castellum proveniunt. Et ego frater sylvester scripsi hec feliciter. Amen. — Quoniam uero hec cartula nimis parua et sigilli incapax existebat, quin immo humore et macerie non modice lesa cernebatur, ego prefatus dei gratia episcopus eandem, utpote pium et post uastationem hungarorum unicum superstet monumentum christianitatis cepte propria manu depixi (sic) et Otto, dux Morauiensis, ad cuius uoluntatem hoc feci paginam meam suo sigillo ipse hilariter roborauit.

Ant. Boczek: Cod. dipl. eet pist. I. 138 ad an. 1071.

CLXV.

Decanus ecclesie Olomucensis nomine uniuersi cleri nec non prepositi de Raygrad, de S. Johanne et de Zpitignau domino apostolico latissime referunt, qualiter dioecesanus suus a Pragensi episcopo iniuriis, contumeliis, ymmo uerberibus sit male habitus.

Anno MLXXI.

Ex Hildegardi Gradic. chronico MS. ad annum.

Ant. Boczek, Cod. dipl. et epist. Mor. I. pag. 204 - 207 ad an. 1131.

CCXXXI.

Gust. Friedrich, Iod. Boh. I, pag. 116. Nro 115.

C † In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Heinricus dei gratia olomucensis ecclesie episcopus omnibus orthodoxis catholice ecclesie filiis. Cum unius cuiusque fidelis pia erga Deum deuotio uigilantis animi desiderio decorem domus Dei et locum habitationis glorie sue diligere debeat, cum omnem hominem qui templum dei et habitaculum sancti spiritus esse desiderat ut ei placeat cui se probauit! non que sua sunt sed que Jesu Christi querere diligenter oporteat, non immerito nos eo deuotius eoque studiosius ecclesie Dei utilitatibus inuigilare debemus quo celsiorem ex dispensatione diuina in mensa Domini regiminis locum suscepimus, ne qui plus ceteris (ut) beatus ait Gregorius in hoc seculo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi grauius inde iudicemur. Nulli enim nulli dubium est ab eo cui plus committitur plus exigi et donis andauctis donorum rationes adaugeri. Sed quum iuxta uocem apostoli uelle adiacet homini perficere autem bonum non inuenitur, nisi Diuine pietatis habundantia que uota supplicum excedit et merita bonam uoluntatem excitando et perficere concedendo gratiam pro gratia largiatur. Benedictus deus qui sue uirtutis efficatiam in nobis operando ad perficiendum quod deuoto uersabatur in pectore, et uoluntatem nobis, attulit, et facultatem non abstulit. Caritate quippe dei que in cordibus fidelium per spiritum sanctum qui datus est nobis diffunditur, nobis in Christo dilectissimus et uere ecclesie catholice filius dux Uacezlaus decenter inflammatus ecclesiam beati petri in ciuitate olomuc sitam que eiusdem prouincie ecclesiarum mater erat, pro sui paruitate ad capiendum populum confluentem non sufficere conspiciens. eamque que pontificalis sedis fastigio super alias polleret minus aptam esse utpote uerus dei cultor perpendens beati Uacezlai martiris ecclesiam quam in predicta ciuitate pater eius fundauerat, sed morte prepeditus imperfectam relinquerat. communicato nobiscum et cum omnibus terre primatibus consilio, cum iam egritudine detineretur, cum omnibus appendiciis per nostre humilitatis manus deo omnipotenti hostiam placentem obtulit, eamque ut perficiendam in curam nostram si quid de eo humanitus accidisset susciperemus et perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam omnium ecclesiarum matrem constituere studeremus humiliter postulauit. quod etiam eius fidei deuotio apud deum cui omnia possibilia sunt sicut uidetur obtinuit.

Préfato namque duce religiosissimo uocante domino uiam uniuerse carnis ingresso tam ex eius impensis quam ex ceterorum fidelium oblationibus additis etiam propriis pro posse nostro facultatibus nos eandem dei ecclesiam et perficere et perfectam rebus necessariis ac utilibus exornare quantum diuina annuere dignata est clementia elaborauimus! quam etiam consensu ac permissu domini metropolitani nostri Adalberti sancte magontine ecclesie archiepiscopi. assensu etiam ducis Sobezlai pontificalis sedis dignitate decoratam ceterarum in eadem prouincia ecclesiarum matrem constituimus. in priori uero ecclesia deo sedula exhibituros obsequia quatuor canonicos ordinauimus. Ut autem hec laudabilis ac uenerabilis egregii ducis largitio et nostre humilitatis ordinatio rata et inuiolabilis inposterum permaneat auctoritate Dei omnipotentis

et beati petri apostolorum principis confirmauimus. et ut eandem tam domini universalis pape Innocentii quam domini magontini archiepiscopi auctoritas potestate a deo sibi tradita roboraret. et eiusdem contemptores uinculo anathematis innodaret rogauimus et impetrauimus. Et quoniam priora ecclesie nostre priuilegia partim uetustate consumpta partim bellorum tumultibus aliisue occasionibus amissa sunt. in huius scripti nostri serie que uel predecessorum nostrorum uel nostris sunt acquisita temporibus cuncta que in uillis et possessionibus ad eandem pertinent ecclesiam denotari uolumus. ut ecclesia dei et ea que notata sunt inconcussa deo fauente deinceps possideat. et in his que uel adhuc ei acquiri domino largiente poterunt. uel que necdum ab iniustis possessoribus si qui tales sunt uendicari potuerunt huius scripti preiudicium non sentiat.

He sunt uille ad olomucensem ecclesiam pertinentes. V duba. tota uilla. Biscupici tota. Tucapi tota. Nemilaz terra sufficiens uno aratro. Tasalech. I. Virouaz II. Velpridech. II. Nenacunicih tota. Dirsouicih. II. Sarouicih II. Melouicih tota. Glubocaz. II. Rostinicih I. Nemyiaz I. Dedicih I. Koualouicih I. Izuestouicih tota. Wladiuicih I. Selci dole I. Dobrochouicih I. Viscoue II. Studene dole III. Smersicih III Cechah II. Ratagih I. Lucaz I. Napteni III. Podiuicih tota. Ogrozimi VI. Oplocaz I. Lazniceh V. Vicapeh VIII. Strelcih I. Guzoue II. Mostcaz VI. Siratine III. Tolopaz III. Roscitticih I. Beztroycicih I. Gluchouo tota. Repsinel. Vgezdec. Smersicih tota. Dernouicih IIII. et bolezlauenses III. Sadlouicih tota in qua sunt figuli. Nacholine III. Pencicih dimidia uilla. Et alia integra. Cladorubech I. Slusine I. Medli ugezdec. Mizlechouicih XI. Olsaz I. Trebsine I. Blansko cum rayc. Namesci dimidia uilla. Dobratin allodium. Nachorini. Konalouicich XII.

He uille subiecte sunt prepositure sancti Wencezlai. Golesouici tota. Nezuestici tota. Sebeh IIII. Slauonin tota. Ganeiouici tota. Mladeiouici tota. Topolaz I. Droznouicih I. Cladorubeh I. Bukouaz I. Uelperdeh I. Draseiouicih I. Semitesicih II. Prosteiouicih tota. pro hac soluitur prandium. Soberazi II. Gneuotine III. Vargosci I. Preiazlauici tota. Gnoici tota. Lusici tota exceptis duabus. Mogilnici tota. Bobrounici tres. Brunouicih VII. pro hoc allodio soluitur prandium. Vitonicih VII. Lutotine IIII. Uncine tota. Drozdouicih II. Ugricicih I. et alia decani cum tabernario. pro hac etiam soluitur prandium annuatim. Namesci Suatopluc dux emptum predium a possessore nomine Cistomir dedit ecclesie sancti W. (encezlai).

He uero ad prerouensem ecclesiam pertinent. Dilgonicih tota. Tucapi I. Vgezdci tota. Moscenica tota. Tersaleh IIII. Pecotulceh tota. Zagnosouih I. Probicih I. Rosceni I. Kostelci I. Na telmacoue I. Cetisouicih I. Otrocouicih I. Turcouicih I. Cladorubeh I. Pacezlauicih I. Vbreza I. Parisouicih I. Cuncouicih I. Glupcicih I. Biscouicih II. Lutincicih I. Roscitticih. Cerncine II. Nezebicih tota. Glubocaz II. Zerbcih et Rogozou.

Tempore ducis Ottonis secundi Johannes episcopus a prefato duce emit Cromesir cum tabernariis et theloneo quod ad pontem pertinet. nec non et iesutboricih curiam cum uillis. He uille Cromesirensi curie adiacent. Lobodici tota. Zazane tota. Cesici tota. Zamrisc tota. Nemitci tota. Milotici tota. Bicouici tota, Melici tota. Dilgonici. Nenacunici Vgezdec tota. Zazas Nemitci. He autem iesutboricensi Opocen tota. Zbizlau tota. Sezlauci tota. Pretoci tota. Rogozouicih II.

Has uillas dominus episcopus Heinricus emit et dedit s. W. (encezlauo) Siuanici. Lozici. Crekouicih allodium sufficiens duobus aratris.

He uille ad Spitigneuensem ecclesiam pertinent. Jarogneuici tota. Kostelec tota. Sadouici tota. Rusou tota. Veligrad tota. Praxici tota. Biscupici tota. Alia sub eodem nomine biscupici tota. Tertia idem nomen retinens biscupici tota. Zablacaz II. Nesaticih I. Zrebrnicih I. Tucapi tota. Prestaz IIII. Kostelaz. Cetehouicih II. Siracouicih V. Diuoceh I. Sobegribeh III. Ognisekouicih III. Nalubney I. Quasicih I. Nabolene I. Carens cultore. Hizleh I. Vazile. Orechouem II. Nabrode III. Orechouem II. Opatouicih I. Mladotici tota. Sobnouo tota. Vneradici tota. Nalubney I. Ozcicih I. (nomina Kuchar frater eius Zesa. Vles. ostrosec).

He uille ad bracizlauensem ecclesiam pertinent. Opatouici tota. Selidedici tota. Strasouici tota. Miculcici tota. Boleradicih V. Crisanouicich V. Ostrauaz VII. Sobolcouicih II. Vateroue II. Hrastouicih II. Cernicouicih. I. Prestauelnicih II. Caprisce. Rasouicih III. Honouici. Sobebruzi. Neradici. Domaboricih IIII. Ratisckouicih III.

He uero ad brennensem. Modrici tota. Biscupici tota. Voycouicih I. Kororupeh I. Blasouicih I. Velesouicih IIII. Loucicih II. Mileiuicih I. Tesaz I. Veligrad, Sateane tota. Bogusouici tota. Vgezdec.

He uille ad Znoymensem ecclesiam pertinent. Biscupici tota et iacou. Plesici tota. Souolusci tota. Samouici tota. In gradec II. Martinicih V. Grusouaz III. Pruzeh I. Dobrensco I. Cerninoue I. Masouicih II. Allodium nuper accequisitum a duce Conrado.

Ex autographo archivi capit. Olom. — Lapidi incis. dedit. Richter in: die ältesten Orig. Urk. der Olm. Kirche. — Exus. mendose in: Wekebrod Kirchengesch. p. 142. et in Serie episc. Olomuc. p. 279.

ROBERTUS 1201—1235.

Anno 1228. Przemislaus, Rex Bohemiae. Roberto nunciari jussit, ut ecclesiam Welehradensem sua in praesentia solemni ritu dedicaret. Venit Episcopus cum suo capitulo Welehradium, ibique regis adventum exspectavit. Is vero cum uxore Constantia Belae

Hungariae regis filia, magnoque optimatum Bohemiae comitatu advenit. Adfuit etiam Przemislaus filius Marchio Moraviae cum non parva Procerum suorum frequentia. In spectabili horum omnium praesentia Robertus ***Basilicam*** illam mense Novembri Deo omnipotenti ***ad Virgineae Matris, Sanctorumque Cyrilli ac Methodii honorem consecravit. Adjumento ipsi in consecratione fuit Jacobus Nitriensis*** Episcopus. Ziegelbauer ex serie Abbat. Lucens.*)

Augustini olomucensis Episcoporum olomucensium Series, Franciscus Xav. Richter, pag. 61.

Překlad listin.

Vévoda moravský Břetislav přenesl k novému kostelu, který vybudoval nádherně v novém hradišti (Zpytihněvi, jež zamýšlel postaviti na památku svého vítězství nad národem Uhrů), veškero věno, o němž jest zjištěno, že kdysi náleželo kostelu bl. (P. M.) nedaleko Velehradu, kde vzalo svůj počátek křesťanství, na místě dřívějšího hradiště Děvína, totiž dvoje území opuštěné u Velehradu, území neobydlené Moin(?) hroudu vosku v Bojanovém a hrnec medu tamtéž . . . . denár z mýtného přes Olsavu. Podávaje také dobročinnou ruku přidělil tři pozemky nejnovějšího osídlení, nad nimiž ustanovil nájemce (na desátek) s dobytkem, a souhlasil, aby mnoho jiných věcí bylo pořízeno a přísně nařídil jak má kněz Svatoslav býti správcem kostela řečeného a chrámů nacházejících se kolem do kola podél řeky Moravy jež rozkázal buď obnoviti z rozvalin neb nově vybudovati ke cti a slávě všemohoucího Boha.

— —

Správce bilinský Eppo obdarovává klášter sv. Jana na Moravě vsí Kostelany 14. června 1043.

Známo činím všem věřícím křesťanům, že já vojín Eppo za slavného knížete Břetislava daroval jsem na odpuštění svých hříchů ves svoji Kostelany zvanou se vším jejím příslušenstvím, jak mi ji a mým nástupcům odevzdal týž jmenovaný kníže za moje služby k dědičnému užívání, příbuznému svému bratru Matouši z kláštera sv. Jana na Moravě na čas života; a když tento vyprší a Matouš nastoupí cestu do věčnosti, ať náleží navždy jako majetek bratřím přebývajícím a sloužícím v témž klášteře sv. Jana. Nejmilostivější kníže rozkázal, souhlase dobrotivě s pořízením mé duše, toto věnování mé týkající se vsi a polí prostírajících se podél řeky Moravice až po hranice samé vsi Kostelan potvrditi připo-

*) Upozorňuje se: Světil basiliku k poctě Panny Marie a svatých Cyrila Metoděje v přítomnosti biskupa nitranského, Nitra nezapomněla podřízenosti k Velehradu.

jením své pečeti. Roku Páně 1043. 14. června. — — — A já Břetislav z Boží milosti vévoda český přikázal jsem potvrditi obdarování přemilého vojína svého Eppona, které učinil s předchozím souhlasem mým na odpuštění hříchů mých, připojením své pečeti, jelikož jmenovaný správce hradu Beliny Eppo nemá vlastní pečeti, jíž by zvěčnil tento odkaz.

— —

Ve jménu sv. a nerozdílné Trojice. Budiž známo všem vyznavačům Kristovým, že jsem já, z milosti Boží biskup pražský Severus, spatřil jakýsi lístek předložený mně děkanem a kaplany sv. Petra v Olomouci, o němž jsem poznal, že jest starý a četl jsem v něm tato slova: Kníže Rastislav odevzdal v den posvěcení chrámu sv. Petra ctihodným bratrem Cyrilem všechen lid hradu a podhradí až po břeh řeky Moravy. Kníže Svatopluk pak přidělil oltáři sv. Petra do rukou kněze Jana šestý díl veškerého výtěžku, jehož nabývá hrad v župě olomoucké. A já bratr Sylvestr zapsal jsem toto šťastně. Amen. — — — Poněvadž však lístek tento byl příliš malý a neměl místa pro pečeť, jelikož se jevil též nemálo poškozen vlhkem a plísní, opsal jsem jej já, z Boží milosti shora jmenovaný biskup vlastnoručně, poněvadž přece vydává svědectví, jakožto posvátná a po zpustošení Uhry jediná památka na počátky křesťanství a kníže moravský Otto, na jehož popud jsem tak učinil, milerád potvrdil můj lístek svojí pečetí.

— —

Děkan olomouckého kostela co nejobsáhleji sděluje jménem všech kněží i jménem probošta z Rajhradu, od sv. Jana a ze Zpytihněvi apoštolskému stolci, jak jeho diecesán vytrpěl od pražského biskupa křivdy, nadávky ano i rány.
Rok 1071.

— —

Ve jménu sv. a nerozdílné Trojice. Z Boží milosti biskup olomoucké diecése Jindřich všem pravověřícím synům církve katolické. Poněvadž má dětinná úcta k Bohu každého věřícího ozdobu domu Božího a místo kde přebývá sláva jeho, ostražitou snahou naplněnou duší milovati, jelikož sluší se, aby každý člověk, který se snaží býti chrámem Božím a příbytkem Ducha sv., líbil se tomu, jemuž se zasvětil, nehledal svědomitě zájem svůj nýbrž slávu Ježíše Krista, samozřejmě i na nás se sluší, bychom měli tím zbožněji a horlivěji na mysli prospěch církve Boží, čím vyšší místo jsme zaujali u stolu Páně podle řízení Božího, abychom my, který jsme, jak viděti lze, podle slov sv. Řehoře více obdrželi, nebyli přísněji souzeni Stvořitelem světa. Nikdo pravím, nikdo nepochybuje, že od toho bude více požadováno, komu bylo více svěřeno, a že zvýší se počet z milostí, jestliže kdo nabude

jich ve vyšší míře. Protože však může člověk podle slov sv. apoštola chtíti, ale dokonati mu nelze, neudělí-li překypující dobrota Boží, jež převyšuje přání a zásluhy prosících, povzbuzujíc dobrou vůli a napomáhajíc k dokonání ustavičnou milostí. Požehnaný Hospodin jest to, který udělil nám i chtění vyvolávaje v nás účinek milosti, bychom dokonali, co háralo v zbožné hrudi, aniž odňal možnost dokonání. Jsa totiž zanícen láskou Bohu, která se rozlévá po srdcích věřících působením Ducha sv., který jest nám dán, v Kristu nejmilejší a pravé církve katolické syn, kníže Václav přinesl v obět Bohu všemohoucímu milou skrze skromné ruce naše chrám sv. Petra v Olomouci, jenž byl matkou všech chrámů v této provincii, považuje jej za nedostačující pro jeho malé rozměry, měl-li pojati lid se všech stran se hrnoucí, jako pravý ctitel Boží uznával za nevyhovující, aby důstojností biskupského sídla převyšoval ostatní chrámy, chrám bl. mučedníka Václava se všemi přináležitostmi, který na zmíněném hradě založil jeho otec — byv překvapen smrtí zanechal nedokončený —, když se byl dohodl s námi a se všemi pány země již nemocí jsa zachvácen. Též žádal pokorně, abychom převzali povinnost dokončiti jej, kdyby se s ním stalo něco lidského, abychom jej hleděli povznésti na stkvělou a důstojností biskupskou se honosící matku chrámů všech, čehož také, jak jest zřejmo, dosáhla jeho oddaná víra od Boha, jemuž není nic nemožného.

Když zmíněný přezbožný kníže nastoupil cestu všeho těla byv povolán Pánem, vynasnažili jsme se, aby dům ten Boží byl dokončen jeho nákladem a z obětin ostatních věřících jakož i z vlastních našich dle možnosti prostředků, aby po dokončení opatřen byl také vším potřebným a užitečným, jak dalece dovolila Boží dobrota. Také jsme jej dosáhnuvše souhlas a svolení pana metropolity ctného Vojtěcha, arcibiskupa sv. církve mohučské, po souhlase také knížete Soběslava povýšit ozdobený důstojností biskupského sídla na matku všech chrámů této provincie. V tomto chrámě jsme také ustanovili čtyři kanovníky, kteří by svědomitě konali službu.

Aby pak toto ctihodné a chvalitebné obdarování znamenitého knížete a naší poníženosti ustanovení na budoucí věky potrvalo jako platné a nedotknutelné, potvrdili jsme je jménem všemohoucího Boha a knížete apoštolského sv. Petra a žádali jsme a dosáhli jsme, aby je zabezpečila také vážnost pana všeobecného papeže Innocence i pana arcibiskupa mohučského vyplývající z moci jim udělené Bohem aby jeho škůdce postihl trestem kladby. A poněvadž zašla dřívější výjimečná práva našeho chrámu buď stářím neb válečným neklidem neb za jiných příležitostí, chceme v obsahu této listiny naznačiti, co získáno za našich předchůdců neb za dob našich, vše co náleží jako vsi a statky k témuž chrámu. Listina tato nechce rozhodovati o tom zboží, jehož z dobrotivosti

Boží bude možno nabýti, neb o tom, které nemohlo dosud od neoprávněných majitelů, jsou-li takoví, býti prodáno.

Až potud překlad listiny. Pak načítává suchá jména vsí, jež náležely různým chrámům moravské provincie: olomouckému, proboštství u sv. Václava, kostelu přerovskému, kroměřížskému, zpytihněvskému, břeclavskému, brněnskému a znojemskému. Ke kostelu spytihněvskému, praví se, kromě mnohých jiných přináleží také celý Velehrad (Veligrad tota).

— —

ROBERT 1201—1235.

Roku 1228 rozkázal král český Přemysl oznámiti Robertu, aby posvětil chrám velehradský slavným způsobem za jeho přítomnosti. Biskup přišel se svojí kapitolou na Velehrad a tam čekal, až přijde král. Tento pak se dostavil s manželkou Konstancií, dcerou uherského krále Bély, doprovázen jsa velkým počtem šlechticů českých. Byl také markrabě moravský a syn jeho Přemysl přítomen za nemalé účasti šlechty své. Za stkvělé všech jejich přítomnosti posvětil basiliku tu v měsíci listopadu všemohoucímu Bohu ke cti panenské Matky a sv. Cyrila a Metoděje. Nápomocen mu byl při svěcení nitranský biskup Jakub.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Nová řada. Číslo 10.

Vydává Archeologický spolek Starý Velehrad se sídlem na Velehradě.

Na Velehradě 1939.

Všechna práva vyhražena. Nákladem vlastním. Členský příspěvek činí 20 K, v němž je zahrnut I Sborník. Čestným členem stává se, kdo zaplatí K 500·— jednou pro vždy.

SBORNÍK VELEHRADSKÝ • NOVÁ ŘADA • ČÍSLO 10

SBORNÍK VELEHRADSKÝ

Vydává
Archeologický spolek »Starý Velehrad«
se sídlem na Velehradě.

Na Velehradě 1939.

Nákladem vlastním, tiskem knihtiskárny Karla Hylského v Uh. Hradišti.

leckého inventáře lze datovati do 9. a 10. století, podle jinde přesně datovaných analogií, zejména všechny význačné typy náušnic. Čelenka dělá dojem ještě starší. (Zprávy státního ústavu archeologického č. 1. str. 1-35). A. Pekař: „Počátkem 13. století krátce byla na Moravě živá paměť toho, že Velehrad býval hradem, že je to staré hradiště a byly patrny ještě valy jeho . . .; Velehrad byl podle všeho opevnění v ramenech Moravy a snad i bařinách". (Čes. čas. hist. roč. 8. str. 198). — —

Autor značka Dr. A. U. napsal do Našince z 15. ledna 1939 kritiku Hurtova díla „Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě" a ku konci článku praví: „Vylíčení průběhu zrušení kláštera velehradského, rozchvácení jeho odkazu i marných snah o jeho obnovu tvoří závěr závažné knihy, na jejíž konec — návrat kláštera původnímu účelu — navazuje vlastně kniha Cinkova „Velehrad víry". Úvahy, které jsem předeslal, nedovolí, aby tento Velehrad víry a historické pravdy byl povalen.

Ant. Boczek, codex diplom. et epist. II. pag. 4. ad. ann. 1201.

falsum III.

In nomine domini amen. Quoniam facta hominum tempore labente obliuionis nube teguntur, nisi literarum lucidis monimentis perhennentur, sapientia prouidorum uirorum salubriter provisum est, ut memoriam rerum gestarum posteris scripto transmittamus. Hinc est, quod ego Premisl miseratione diuina Bohemorum rex tertius, fragilitati conditionis uite mee consulens, pro remedio peccatorum meorum contuli Mizleno abbati de Lutomizle et conventui eius denariorum nomeralium decimas in circuitu, qui nominatur Grutou, undique per omnes uillas militum meorum, qui astantes huic traditioni acclamabant, ipsos meam ordinationem laudare. Item in remedium anime pie memorie Brecizlai ducis Morauiensis de prouincia Breczlaue confirmo auctoritate regia capellam sancti Johannis in Morauia cum suis pertinentiis eisdem fratribus in Lutomizle, licet per prefatum ducem sine iuris modo et priwilegii formata ipsis collata esse dinoscitur, concedens ipsis ad petitionem fratris nostri dilecti Wladizlai nomine, marchionis Morawie, facultatem prefatam capellam cum suis pertinentiis propter uiarum distamen inanibus prefato fratri nostro vendendi. Ne autem super huiusmodi mea ordinatione procedente tempore aliqua negligentie uel contrarietatis oriatur occasio peruersa, hanc paginam posteris transmittere duxi dignum atque sigilli mei appensione roboraui. Testes, quorum nomina huic pagine inserere precepi, sunt hec. Daniel Pragensis episcopus. Albertus abbas de monte Syon. Florianus prepositus Pragensis. Christianus prepositus Wissegradensis. Andreas prepositus Bolezlauensis. Slauco camerarius Boemie. Leo de Brunna. Cyrnin cum fratre suo Brecizlao. Jerozlaus, Boguta. Budiuoy. Blud. Medl. Sdizlaus. Welis. Jutron. Lutobor. Jacobus. Anno dominice incarnationis M.CC.I. Indictione IV. Epacta XIII. concurrente VII. mente Junio. Si quis tenorem priuilegii mei immutare temptauerit anathematis uinculo remaneat innodatus. Amen.

Ex originali in archivo ejusdem monasterii in registratura c. r. Gubernii Moravici. Sigillum avulsum.

Grutow (Chrudim) Mense Junio, 1201.

Facultatem vendendi capellam s Joannis in Moravia.

ACTA SPURIA.

Codes diplom et epistol. Gustav Fridriech 1912. Tom II. pag. 370. 355. Boczek II. pag. 12. num. X. ann 1202.

Falsum saec. XIII. ex. ad ann. 1202

Charta autographi instar manu alterius medietatis saeculi XIII.

in membrana exarata in tabularis c. r. aulico Vindobonensi asservatur. (A.)

Středowsky, Sacra Morav. hist. pag. 20.—Boczek II. pag. 12. num X. Erben. Reg. Boh. I. pag 211, sum 466 (fragm.)

Chartam non autographum genuinum, sed post saeculum XIII medium scriptam esse, litterarum formae manifesto demonstrant. Sed etiam verba ipsius illo, ad quem refertur, anno conscripta esse non posse ex eo aparret, quod inter testes nominatur Stephanus praepositus Olomucensis, qui dignitatem hanc ante annum 1207 consequi non potuit (S. diploma cum 59, ubi pag. 55, 16, 18 canonicus tantum appellatur.) Accedit quod ibidem nonnulli „cives Welegradenses" adferuntur, quod cum eiusdem temporis statu non congruit. Porro notandum est, guod verba „inclite memorie — — — Vladislaus marchio" secundum illius aetatis communem sermonis usum non nisi mortuum significare possunt (Wladislaus obiit a. 1222 aug. 12.) cum qua re nimis discrepat, quod chartae sigillum marchionis ipsius appendet. Quibus omnibus circumspectis dubitari non potest, quin charta spuria sit. Sigilla chartae huius ab Otakari regis diplomate quondam vero ablata esse inferius adnotamus. Quod quidem diploma sine ulla dubitatione illud erat in quo Otakarus rex cum fratre suo Vladislavo monasterio in Velehrad libertates quasdam concessit, et cuius prima mentio fit in diplomatibus hospitali s. Johannis Hierosolymatani a. 1213. dec. 31 datis (v. pag. 103 et 105). Verba diplomatis illius deperditi haud dubie maximam partem descripta sunt in diplomate Otakari regis dato a. 1228 nov. 27 (v num. 321), euius protocollum et promulgatio in charta nostra totidem verbis repetuntur. Quae res fortasse ita optime interpretari potest, quod chartae nostrae auctor utramque formulam ex illo diplomate deperdito descripsit. Ex eodem diplomate verisimillime etiam arenga descripta est, cuius genus sermonis propinquum est orationi illius auctoris, qui diplomata num. 59, 60, 110, 239, 272, 320 conscripsit. Qua re etiam diploma illud deperditum ab eodem auctore conscriptum esse contendere ausim. (S. etiam ea, quae de charta rostra commemosarit Dudík, Mährens allg. Gesch. IV, pag. 159, not I. et ea, quae nihis dissertationibus scripta sunt: Brandl, Poloha starého Velehradu pag. II. sg; Prasek, Jméno Velehrad, in Časopis Matice Moravské XXIV, 1900, pag. 314; Červinka, Děvín a Velehrad; Pekař, O poloze starého Velehradu in Český Časopis historický VIII, 1902, pag. 199; Pinkava, O významě názvu Velehrad, in Časopis Matice Moravské XXXIII (1909) pag. 79.

pag. 372. Chartae appendent duo sigilla de cera communi confecta: 1. Sigillum Henrici Vladislavi marchionis eadem forma confectum atque secundum sigillum diplomatis num 125; quod filis sericis flavis et viridis appensum est. — 2. Sigillum Otakari regis, quod eadem forma confectum est atque sigillum diplomatis num. 57,

appendet e filis sericis flavis et rubris. — Utroque sigillo cum alliis eiusdem marchionis et regis sigillis comparato, ipsa vera esse cognovi; sed e filis, quibus appensa sunt, vestigia quaedam apparent, quae ipsa ab alio diplomate ablata et ad chartam nostram per dolum aptata esse ostendunt.

Ant. Boczek, Diplom. et. epist. Codex Mor. II. pag. 12. 12. ad onn 1202

spuria. X.

In nomine sancte trinitatis et individue unitatis. Ego Premyzl, qui et Otakarus, tercius rex Boemorum monasterio Welegradensi, Cisterciensis ordinis et ministris dei ibi degentibus imperpetuum. Cum prudens et veneranda seniorum precedencium antiquitas, in qua imperatoria et regia dignitas summam habuit auctoritatem, decreuerit succedentibus temporibus suis inquietantium iniurias ab omnibus quietis et iustis remouere, placuit eius saniori providencie acta temporum suorum in scriptis redigere, ut illa, que iustum et debitum habuerunt processum, etiam haberent robur et firmitatem. Nouerint itaque tam presentes, quam futuri, quod inclite memorie frater noster Wadislaus marchio Morauie claustrum Cisterciensis ordinis Welegrade nomine fundauit et possessionibus amplis et ceteris necessariis dotauit, et hoc totum actum est auctoritate nostra, quia principes Morauie nichil possunt conferre perpetualiter alicui monasterio uel militi uel alii, nisi interueniat eius conseusus et confirmationis auctoritas, qui summus est in regno Boemie et illius terre tenet principatum. Possessiones uero quasdam, que subnotate sunt, emit inclitus frater noster a quibusdam militibus et aliis, quas contulit claustro predicto perpetuo possidendas. Emit quidem ab abbate et fratribus de Lutomusle quoddam predium adiacens claustro, in quo erat sita ecclesia sancti Johannis, sed tune temporis vacua et deserta; uix CC iugerum pro decem marcis argenti, quod et claustro contulit. Licet enim illud predium non poterat conferri a duce Brechizlao Lutomislensi ecclesie tamen nos ob reverenciam beate Marie illam donationem dissimulauimus et concessimus fratri nostro emere et claustro Welegradensi conferre. Insuper frater noster eodem tempore emit willam Borsciz nomine cum circuitu suo a Pribizlao milite pro quinquaginta marcis argenti et alliam uillam Zlehowe nomine emit a Dobene milite pro XXX marcis argenti cum omnibus appendiciis suis. Similiter villam Vscenowe nomine emit a Smilone milite pro XXVIII marcis argenti cum omnibus attinenciis suis, que villa fuit possessio cuiusdam Radoslay militis, qui eam dederat filie sue; sed cum puella esset sub tutela Smilonis, tradidit eam marito Henrico, quondam iudici de Znoym cum eadem pecunia. Insuper uir nobilis Theodoricus, nomine Groutouice,

quondam uillullam Costeleche nomine, quam deseruierat apud fratrem nostrum Wladislaum, marchionem Morauie, cum nostro assensu et ipsius contulit ecclesie Welegradensi, quod nos ratum habuimus et firmum; cuius termini sunt usque ad vallum antique ciuitatis. Huius rei testes sunt, qui tunc presentes erant, Rupertus episcopus Olomucensis. Walterus decanus. Stephanus prepositus. Bosko archidiaconus. Andreas canonicus; hii sunt canonici Olomucenses. Abbas Ticelinus. Walkuonus, Eberhardus, Gerungus monachi Welegradenses; Hartmodus, Bertoldus conuersi eiusdem loci. Pludo. Doben. Theodoricus filius Ghrut. Petrus filius Bohut; Smili de Buglowicz. Primizlaus de Borscwicz. Stranata. Peley. Pranzut, hii sunt nobiles Morauie. Wrzman. Altman. Stymir. Milota. Bohumil. Hon. Milosc. Martin. Bratron, hii sunt ciues Welegradenses. Acta sunt hec anno incarnationis dominice millesimo ducentesimo secundo. Ticelino primo abbate regente ecclesiam Wellegradensem.

Ex originali in c. r. archivo Vindobonae. Sigilla duo appensa Apogr. in cod. Welehr. S. 15. Tenor literarum et datum recte ad annum 1202. spectat; literae ipsae vero anno 1227. conscriptae sunt.

Přemysl — confirmat fundationem coenobii Welehradensis, ordinis Cisterciensis, a fratre suo Wladislao Marchione Morauiae, factam. 1202.

Ant. Boczek: Cod. dipl. et epist. II. pag. 91. 92 ad ann 1217

LXXVI.

Honorius episcopus seruus seruorum dei. Venerabilibus fratribus Moguntino archiepiscopo et suffraganeis eius et dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis et aliis eccelesiarum prelatis per Moguntinam prouinciam constitutis salutem et apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissoluitur, et canonice sententie seueritas eneruatur, ut viri religiosi, et hii maxime, qui per sedis apostolice privilegia maiori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis iniurias sustineant, et rapinas, dum vix inuenitur, qui congrua illis protectione subveniat, et pro fouenda pauperum innocentia, se murum defensionis opponat; specialiter autem dilecti filii abbas et fratres Welehradenses Cisterciensis ordinis Holmucensis dioecesis tam de frequentibus iniuriis, quam de ipso quotidiano defectu iustitie conquerentes universitatem vestram literis petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere,

quod ab angustiis, quas sustinent, et pressuris vestro possint presidio respirare. Ideoque universitati vestre per apostolica scripta mandamus, atque precipimus, quatenus illos, qui possessiones vel res, seu domos predictorum fratrum, vel hominum suorum irreuerenter inuaserint, aut ea iniuste detinuerint, que predictis fratribus ex testamento decedentium reliquuntur, seu in ipsos fratres contra apostolice sedis indulta sententiam excommunicationis, aut interdicti presumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante concilium generale, seu nutrimentorum ipsorum spretis apostolice sedis privilegiis extorquere, monitione premissa, si laici fuerint, publice candelis accensis excommunicationis sententia percellatis. Si vero clerici vel canonici regulares, seu manachi fuerint, eos appelatione remota ab officio et beneficio suspendatis; neutram relaxaturi sententiam. Donec predictis fratribus plenarie satisfaciant, et tam laici quam clerici seculares, qui pro violenta manuum iniectione anathematis vinculo fuerint innodati, cum dioecesani episcopi literis ad sedem apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolui. Villas autem in quibus bona predictorum fratrum. vel hominum suorum per violentiam detenta fuerint, quam diu ibi sunt, interdicti sententie supponatis. Datum Laterani XV. Kal. Aprilis. Pontificatus nostri anno primo.

Codex Welehradensis Ms. fol. 114

Ant. Boczek, Codex diplom. et. epist. II. pag. 114. ad an 1220.

CVI.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ottakarus, qui et Premizl, dei gracia Boemorum rex tam presentibus quam futuris in perpetuum. Contingit sepius multis annorum curriculis elabentibus quelibet facta hominum legittima, celebrata sollempniter immutari. nisi viuaci pagine inserantur; vt cum in dubium deuenerint, conspectui viuencium presententur, seriatimque publice recitata, quasi ad presens conscripta diiucide apparebunt. Notum itaque facimus omnibus generaliter presentem paginam inspecturis: Quod, cum dilectus capellanus noster Sifridus, Olomucensis canonicus, quandam villam suam, Jarosow nomine, quam a progenitore suo illustri duce Bretizlao promeruerat, uellet abbati et fratribus de Welegrad pro certa vendere pecunie quantitate, ad nos accedens humiliter postulauit, ut sibi liceret prefatam hereditatem cum nostro permissu venum dare abbati et fratribus antedictis; nos vero ipsius deuocionem attendentes, moti misericordia largam et plenam sibi dedimus licenciam prenotatam heriditatem Jarosow vendendi libere abbati et fratribus me-

moratis. Eisdem ergo cum deuocione confirmacionem a nobis postulantibus, ne hoc tam sollempne factum postmodum posset aliquatenus immutari, presens scriptum nostri sigilli munimine roboratum pro testimonio fecimus exhiberi, statuentes, ut si quis hoc tam sollempne factum imposterum ausu temerario modo quolibet presumpserit violare, regali camere C. marcas argenti pro pena componat. Actum in Brenna anno ab incarnacione domini M. CC. XX. presentibuss his, quorum nomina subsequuntur: Heinricus qui et Wladizlaus, marchio Morauie, Robertus Olomucensis episcopus. Anselmus prothonotarius, Jaros. Benes. Witco. Heinricus, Vitco filii Vitconis. Suatozlaus Suezlaus. Magister Sdizlaus Pragensis canonicus. Hermannus. Beneda. Wilalmus. Bauor. Bertherus. Budizlaus. Cron. Smil. Andreas. Johannes. Welen. Otazlaus. Stanimir. Data per manum Hermanni notarii, indicione VIII.

Et apographo in codice Welehrad. Ms. fol. 40.

Facultatem emendi villam Jarosow a Sifrid, canonico Olomucensi, filio ducis Břetislai. Actum in Brunna 1220.

Ant. Boczek. Codex diplom. et epistol. II pag. 115, 116.

CVII.

C†. In nomine sancte et individue trinitatis amen. Ego Rupertus dei gracia Olomucensis episcopus dilectis in Christo fratribus abbati et conwentui in Welegrad Cisterciensis ordinis Olomucensis dioecesis inperpetuum. Conuenit scribi quod non conuenit obliwisci. Ea enim que vite presentis aguntur curriculo facile vacillant, nisi scripti testimonio roborentur. Cum igitur ex officii nostri debito benefacere singulis teneamur, illis tamen specialius debemus ac volumus prouidere qui religionis approbate vitam et habitum sunt professi. et pro statu uniuersalis ecclesie die noctuque domino deo suplicando devocius famulantur. Ea propter nos o fratres in domino dilectissimi conuentum vestrum et domum vestram in Welegrad tamquam filiam specialem ecclesie nostre Olomucensis que ipsius mater esse dinoscitur ac patrona. sincere dilectionis ulnis propensius amplexantes. Decimas integrales omnium villarum in agris. vineis. animimalibus (sic) siue quibuslibet vsufructibus quocunque censeantur vocabulo. quas tempore sue fundationis vestrum monasterium possidebat vel in sui dedicatione. nec non et inposterum largicione principum seu baronum. vel per emptionis modum aut commutationis. nec non sub cuiuslibet legitime occasionis pretextu. remediis quoque decedentium in quibuslibet provinciis nostre dioecesis perpetuis temporibus possessurum erat. ad sustentationem vestram

ampliorem. et ob uestrarum recompensationem orationum libere et absolute tocius capituli nostri Olomucensis unanimi accedente consensu. vobis et successoribus vestris inperpetuum misericorditer ac liberaliter duximus concedendas. quarum hic nomina subscribuntur. Welegrad villa forensis cum omnibus suis appendiciis. Maratiz. et utrumque Popowiz. Kneispole. Squalcowiz. Jerschowe. Topicz. Borsiz. Costelan. Naconice. Polissowiz. Pritluc. Welenowiz. Babice. Vesconewiz. Wezde. Prist. Potwariz. Styboricz cum omnibus suis pertinentiis. in Opaviensi provincia constitutis. Vt igitur, hec nostra donacio firma sit et stabilis ac semper maneat inconcussa, nec per aliquem successorum nostrorum valeat inposterum aliquatenus revocari. nos ipsam donationem et donationis memoriam presenti pagina et sigilli nostri munimine roborauimus cum sigillo ecclesie Olomucensis. cum testimonio etiam et sigillis specialibus personarum ipsius ecclesie et ceterorum fratrum qui hic nominetenus exprimuntur. Ego Walterus decanus Olomucensis et archidiaconus Brunnensis et Znoemensis huic donacioni consentiens proprium sigillum apposui. Ego Stephanus prepositus olomucensis ecclesie consentiens proprium sigillum apposui. Ego Radozlaus olomucensis archidiaconus consentiens proprium sigillum apposui. Ego Esau archidiaconus prerowensis consentiens proprium sigillum apposui. Ego Moyses archidiaconus Brezlauensis consentiens proprium sigillum apposui. Ego Vtissen canonicus consensi. Ego Ysaac canonicus consensi. Ego Jacobus canonicus consensi. Ego Sifridus canonicus consensi. Ego Theodoricus canonicus consensi. Ego Johannes canonicus consensi. Ego Petrus canonicus consensi. Ego Conradus canonicus consensi. Ego Zeborius canonicus consensi. Ego Arcleus et omnes canonici consensimus. Acta sunt hec sollempniter in Olomucz. anno domini M.CC.XX. Mense Augusti. Indictione. VII. feliciter. Amen.

Ex originali duplici (sub sign. E. I. et J. I.) archivi eiusdem monasterii in registr. c. r. Gubernii. — Item apographum in codice Welehrad, Ms. fol. 15.

Robertus episcopus Olomucensis, concedit de consensu sui capituli monasterio Welehradensi decimas villarum eiusdem Acta Olomuc meuse Augusto, 1220.

Ant. Boczek. Codex diplom. et epistol. II. pag. 193—197
27. II. 1228 197—201
G. Fridrich II. pag. 319 ho 321.

CLXXXVI.

A.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego Priemizel qui et

Othakarus tercius Rex Boemorum monasterio Welegradensi Cysterciensis ordinis et ministris dei ibi degentibus in perpetuum. Cum Regalem deceat excellentiam venerari et promouere sanctam in omnibus ecclesiam, nostre visum fuit clementie id iniciari et exequi quod nostre serenitati cederet ad meritum. et sancte matris ecclesie transiret ad profectum. Ibi enim recte locantur beneficia. ubi crescunt merita. Ibi decenter impertitur gracia. ubi cum premiis cumulatur gloria. Nouerint itaque tam presentes quam futuri, nos ex consilio fratris nostri et petitione Wladizlai quondam illustris Marchionis Morauie. nec non et reuerentissimi patris nostri Ruperti. Episcopi Ollomucensis assensu. Domum Cysterciensis ordinis Welegrade construxisse. et prout tunc temporis potuimus ditasse eandem. ut seruis dei ibi degentibus. cottidianus inde proueniat victus et vestitus. necnon eciam in nostrum et sueccssorum nostrorum tutelam et protectionem sicut merito debemus. eandem recepisse. cum omnibus ibi commanentibus eorumque prediis et possessionibus. sive acquisitis sive eciam acquirendis. et a nostra benignitate necnon inclite memorie fratris nostri antedicti impensis et expensis fundato et edificato. hanc libertatem donasse. Libertas autem hec est quam a pietate nostra statuimus et sanccimus firmiter obseruare. scilicet ut omnes uillas et possessiones quas modo ecclesia ista possidet vel postea est possessura. ubicunque in Regno nostro site sunt. sive in Boemia sive in Moravia. ab omni onere tributorum. vectigalium collectarum. aliarumque exactionum. sive in quatuordecim ad principem vel beneficiarios spectantibus. quocunque modo nominentur. esse absolutas. Adicientes ut nullus principum succesorum nostrorum vel baronum nobis vel eis subiectorum pro castrorum edificatione vel reedificatione vel aliqua ingruenti expeditione homines prefati monasterii audeat inquietare. Jus autem quod datur pro capite eis concedimus. Hoc eciam de fure statuentes. si in eorum habitat possessionibus et deprehensus fuerit. in furto manifesto vel aliquo occulto accusetur. videlicet quoad iudicium ferri candentis. vel aque. vel vomeres calcandos. vel duelli. et conuincatur in aliquo istorum in iudicio seculari, eidem monasterio bona furis siue rei integraliter remaneant. Iudices autem quorum interest faciant de eo quod eis iustum uidebitur. Si autem homines eiusdem monasterii coram iudicibus nostris culpabiles inueniantur. nec nobis nec iudicibus nostris curialibus uel beneficiariis aliquid inde utilitatis proveniat. sed apud iddem cenobium culpe perseueret satisfactio. nisi in eo in quo tenetur satisfacere aduersario. Ceterum ut omnia breuiter comprehendamus omnem utilitatem que spectat ad usus nostros uel successorum nostrorum uel beneficiarios nostros. a nobis infeudatos. ei remittimus. Ut plena et perfecta gaudeat libertate. Et ut nullus ei novas conditiones

contra nostra statuta audeat imponere, uel eius iura immutare. Statuimus eciam ut nullus camerarius intret uillas monasterii ad aliquem citandum. Uel ad aliquid ibi faciendum, sed significet procuratori domus illius cui abbas cum fratribus commisit procurationem in temporalibus, ut cos citari faciat qui sunt citandi, quatenus die et loco determinato eos coram iudice statuat, quorum interest causas et negocia regni nostri tractare et diffinire. Si quis uero alicui persone religiose infra septa monasterii constitute manus iniecerit violentas ad aliquem ibi dehonestandum, vel aliquid inde abstulerit ausu temerario, manifeste, bannum nostrum quo ad XXX. marcas componat et monasterio dampnis suis resarcitis, in totidem satisfaciat. Prohibemus eciam ne venatores nostri vel caniductores in abacia vel eorum uillis sine abbatis et fratrum consensu. pernoctent vel aliquid ibi inferant violentie, et hoc sub pena X. librarum monete provincialis, nisi abbati placuerit et fratribus eis aliquid in victualibus inpendere. Id eciam addentes quod si exstiterint eis iniuriosi, liceat eis ipsos sine offensa nostra de domibus et possessionibus violenter expellere. Insuper statuimus quod quicumque nobilium vel potentum in prefati monasterii curiis vel villis pernoctare (sic) vel intrando eidem exstiterint iniuriosi bannum nostrum in X. marcis componant et eidem monasterio dampna illata in duplum restituant. Adiecimus eciam ut homines prefati cenobii per thelonea transeuntes, in rebus que spectant ad opus vel usus ecclesie ad eam in necessitatibus eius deferendis vel traducendis sint a pedagiis et theloneis absoluti. Mercatores vero solvant quod sui iuris est. Huius autem libertatis a nobis concesse et regali munificentia donate, prefate domus heredes nostros et successores tutores constituimus et defensores, et precipue filium nostrum Wenzezlaum in Regem consecratum et fratrem eius Premizhel filium nostrum Marchionem Moravie; hoc sanctientes ut huius priwilegii uiolatores in cameram nostram et successorum nostrorum X. marcas auri componant Insuper rogavimus venerabilem patrem nostrum Rupertum episcopum Olomucensem in presentia filii nostri Premizl Marchionis Moravie nec non baronum nostrorum ut omnes qui prefati monasterii violarent emunitatem et libertatem eidem nostra Regia munificentia collatam qui tunc temporis eandem ecclesiam consecravit, cui consecrationi nos cum illustri coniuge nostra Constantia et filio nostro Premizel sepe dicto presentialiter interfuimus, excomunicaret. Quod et factum est ab eodem, et hoc eciam omnibus volumus esse manifestum quod sine offensa nostra erit si prescriptus episcopus et eius succesores nostrarum constitucionum in hac pagina contentarum secundum ecclesiastica iura punierint transgressores. Mete autem circuitus Welegrade infra subscripta intersignia locorum protenduntur scilicet rivulus Bezca, qui fluit ad septentrionem. Ad occidentem lapis qui dicitur

Kralov stul, de hinc mons qui nominatur Zchala postea ambiens silvam ugezd et Polisowiz et sic per insulam tendens in moravam. Infra predictas metas et in omnibus silvis aquas huic domui contulimus in moravia et in omnibus aquis liberam habeant potestatem, ut nullus in pascuis in piscatione, et venatione eos inquietare presumat. sed nec venator aliquid sibi vendicet iuris. Verum omnem utilitatem undecunqe provenientem cenobium illud libere et absolute possideat. Possessiones vero eiusdem cenobii sunt hee. Welegrad civitas primo Modoburgus. Coztelen. Nenakewiz. Polisowiz. Borchiz, Ugezd. Zlechowe Secschae. Capela in Zpitingniv. Vschoenowiz. In Babiz ad duo aratra, Maretiz, Poppowiz, superius et Poppowiz inferius, Knespole, Briezt Chwalchowiz, Zdeboriz in provincia Oppaviensi cum nemore adiacente et omnibus attinentibus versus occidentem usque in torrentem qui dicitur morawize, Syrodki, Nuoluosdi, Juxta Brunam et ortulam vinee, Cwenowiz, Brieschane, Britteluche, Massitz, Pottworiz, Vneschowiz, Corsitz cum monte ubi site sunt vinee. Curiam in Podwin. Due curie in Oppavia. Curia in Brvnna. Nempschiz, Ottradiz, Zettkowiz, Mistrin, Parissowiz, Tuorchowe, Biescha, Thesshane Barice, Trapleiz, Jarosschove, Wasan, Domankowiz. Molendinum in Unischowe et domus que solvunt tres marcas annuatim. Passlawiz ad duo aratra, Brizowitz in provincia Znoymensi, curia et molendinum, Ecclesia sancti Johannis iuxta Weligrade cum agris suis. iuxta Welika ad uillam unam, Biscopiz, Tupez, Zablazan et vsnowitz cum suis appendiciis. Ut autem hec omnia rata et inconcussa perpetuo maneant, hanc serenitatis nostre paginam nostro sigillo fecimus communiri. et rogavimus reuerendum patrem nostrum Rupertum Olomucensem episcopum ut in huius rei testimonium sigillum suum appenderet quod facturum se promisit. Cuius rei testes sunt. Dominus Jacobus Nitriensis episcopus, Heinricus Zwetlensis. Sigbertus Placensis, Arnoldus Trebecensis, Petrus Gradicensis abbates. Theodoricus Olomucensis, Bohuta bolezlaviensis, Hermannus lutomericensis prepositi. Radozlaus et Esau archidiaconi et canonici, Stizlaus, Gerhardus, Heinricus Alexius et Gregorius canonici Olomucenses, Stizlaus Brvnensis prepositus. Waltherus pathaviensis canonicus, Bartholomeus canonicus Olomucensis. Thiemo canonicus bolezlaviensis, Conradus scriba Regis in Brunna, Zlawich et Gerhardus capellani episcopi Olomucensis, Comes Conradus de Hardeke, Heinricus de Kyowe. Theodoricus de vehtowe et hruto filius eius. Wrso camerarius Znoymensis, Bohuzlaus castellanus de Fran, Stephanus de medelowe cum filio suo woytech, Diwis castellanus de graece, Holasche castellanus olomucensis. Petrus filius Wlaztiborii. Henricus de Gozenberene, Johannes Lozoz, Ratiborius, Pardoz, Martinus, Welen, Verchozlaus, Miligh Cerreo dapifer et Scaztelov frater eius, Benco, Wocco camerarius, Bodiwoy filius Ben. Zemizla, Wiez. Victor, Bludo, Nedamirus, Jurich. camerarius Regine, Mileta, Otezlaus miles domini episcopi Olomucensis, Hogerus dapifer, Mirozlaus pincerna, Woytech marscalus, Witigo, Nienech Mathias et frater eius Bigno, Mracota, Henricus, Bribizlaus, Pertherus et quam plures alii. Acta sunt hec publice anno ab incarnatione domini M. CC. XXVIII. mense Nowembri. Indictione I. in consecratione ipsius ecclesie que sunt V. Kalendas decembris. Regni nostri anno XXXIII. Datum autem per manum Hermanni prepositi Luthomericensis notarii nostri autedicti, presidente eidem cenobis domino Alberto venerando.

Et originali cum tribus sigillis adpendentibus in archivo ejusdem monasterii; sign. A. 2. — Secundum originale, cum in plurimis a primo differat, nox in sequenti ad verbum inseritur. — Tertium vero autographum in c. v. archivo aulico Vindobonae est depositum. — Excusum mendose apud Sommersberg.

ACTA GENUINA.

Codex diplomaticus et epistolarius Regni Bohemiae.

Gustav Friedrich. 1912

Tom. II. pag 319 – „321— (Boczek II. pag 197 — „186b“) ad ana. 1228 nu. 27.

Exstant duo autogprapha in membrana scripta, quorum unum (A^1) in tabulario c. r. aulico Vindobonensi, alterum (A^2) in tabulario terrae Moraviae Brunnensi (inter diplomata Velehradensia Lit. G. No. 3) asservatur.

Utrumque autographum scriba scripsit, quem nota „Otakaru 35“ signamus. Eiusdem scribae manu procul dubio etiam autographum deperditum privilegii Oslavanensis (norm. 320) exaratum est. — In diplomate conscribendo auctor privilegium deperditum Otakari regis adhibuit, quod iam antea (ante dec. 31. a. 1213) monasterio in Velehrad concessum esse in diplomatibus num. 109, 110, 272, 320 commemoratur. Cuius privilegii deperditi maximam partem in diplomate nostro procul dubio iisdem verbis descriptum esse ex eo potissimum apparet, quod diploma nostrum usque ad „Mete autem circuitus Weligrade“ repetit verba fere omnia diplomatis, quod monasterium in Oslavany a. 1228 nov. 7. ab Otakaro rege accepit; in hoc enim diplomate diserte scriptum est libertates, quae ipso contineantur, easdem esse atque illas, quae monasterio in Velehrad dotae sunt. — In priore diplomatis parte nonnulla ad verbum fere concordant cum diplomate, quod Otokarus rex a. 1207 ecclesiae Olomucensi dedit (num. 59); quae res

eo facillime explicatur, quod privilegium Velehradense deperditum ab eodem auctore atque illud Olomucense conscriptum erat, pag. 323. Autographo A^1 in membranae margine inferiori sinistrorsum appensum est filis sericis rubri et flavi coloris Roberti, episcopi Olomucensis, sigillum e cera naturali confectum idem atque in num. 78. Alterum sigillum quod in membranae margine inferiore medio e filis sericis flavis et rubris appendebat, sed iam deperditum est, Otakari regis erat. Sigilla ita appensa sunt, ut in dextro margine inferiore tertio sigillo reliqueretur locus; quod sigillum autem nusquam appensum erat. —

Autographo A^2 appendent: 1. e filis sericis coloris flavis et rubris et aliquot filis nigris sigillum Otakari regis de cera naturali confectum, item atque in num. 264; 2. e filis sericis coloris rubri sigillum Roberti episcopi de cera naturali confectum idem atque in num. 78.

CODEX DIPLOM ET EPISTOL. REGNI BOHEMIAE

Gustav Friedrich. Tom II. pag. 425 - No 380 - Falsum saec. XIII. at. med. - Boczek II. pag 193 - No 186. ad ann 1228 nov. 27.

Charta autographi instar manu saeculi XIII scripta in tabulario terrae Moraviae Brunnensi asservatur (B).

Jongelinus, Notitia abbatiarum ord. Cisterciensis, lit. V. pag 44. Sommerberg, Silesiacarum rerum scrlptores I. pag 918 (Diplomatarium Boh-Silesiac. No II.) Boczek Cod dipl. Mor. pag 193 No 186, Grünhagen, Reg. z. Schles-Gesch. I. num. 340 (reg.)

Chartam non esse autographum genuinum ex eo cognosci potest, quod litterarum formae ipsam post saeculum XIII medium demum scriptam esse manifesto ostendunt. Mirum, quod chartae illud sigillum appendet, quod in Otakari regis diplomatibus ad mense iulio anii 1201 inde usque ad mensem octobrem anni 1224 adhibetur, post quod tempus idem rex iam alio sigillo utebatur, quod apud num. 264 descripsimus. Charta repetit privilegii num 321 verba fere omnia, paucis tantum omissis aut alio ordine positis, sed post „Zdeboriz" nonnulla de villae illius complexu addit. Praeterea notandum, quod in corroboratione verba diplomatis num. 321. „quod et fecit", qua ad sigilli Roberti episcopi appensionem pertinent, in quod „facturum se promisit immutata sunt. Quibus circumspectis dubitari non potest, quin charta adulterina sit atque eo consilio confecta, ut in lite quadam de villa Stěbořice attinentiis et finibus documento sit. pag. 428.

Charta appendet e filis sericis albis et rubris sigillum regis de cera communi confectum, quod ad eandem formam revocandum est atque illud sigillum, quod apud diploma num. 57 describitur. Sigillum hoc quidem verum, sed ab alio diplomate ablatum et ad chartam nostram per dolum aptatum esse videtur. — Ab isto

sigillo dextrorsum foramina ad alterum sigillum (Roberti episcopi) appendendumfacta sunt; sed sigillum hoc nusquam chartae appensum erat.

Překlad listin.

III.

Ve jménu Páně amen. Poněvadž díla lidská časem ztrácejí se v mlhách zapomenutí, jestliže se nezachytí jasnými písemnými památkami, postarala se moudrost prozřetelných mužů o to, abychom písemně pozůstavili vzpomínku na události svým potomkům. Odtud pochází, že jsem já z Boží milosti třetí král český Přemysl, maje na mysli hříšný stav svého života, na odpuštění svých hříchů přenechal litomyšlskému opatovi Mizlénu a jeho klášteru desátky z poplužných dávek v kraji, jemuž říkají Grutov, (Chrudim) všude ve všech vsích mých vojínů, kteří jsouce přítomni souhlasili s tímto věnováním schvalujíce moje ustanovení. Rovněž potvrzuji z královské moci pro spásu duše zbožné paměti moravského knížete kraje břeclavského Břetislava týmž bratřím v Litomyšli kapli sv. Jana na Moravě se všemi jejími přináležitostmi, ačkoli je známo, že byla jim věnována neoprávněně jmenovaným knížetem a po způsobu privileje, a uděluji jim na žádost milovaného bratra svého, markraběte moravského Vladislava právo prodati shora řečenou kapli se vším všudy, jakožto bezcennou pro velkou vzdálenost jmenovanému bratru mému. Aby však časem nenastala nějaká záminka k zanedbání neb k změně tohoto mého ustanovení, považoval jsem za nutno pozůstavit příštím pokolením tuto listinu a potvrditi ji přivěšením své pečeti. Svědky, jejichž jména jsem přikázal připojiti této listině, jsou: pražský biskup Daniel, opat z Hory Sionu Albert, probošt pražský Florián, probošt vyšehradský Kristián, probošt boleslavský Ondřej, komoří český Slávko, Lev brněnský, Cyrnin s bratrem Břetislavem, Jaroslav, Boguta, Budivoj, Blud, Medl, Zdislav, Veliš, Jutroň, Lutobor, Jakub. Roku vtělení Páně 1201. Indikce IV, Epakty XIII. 7. měsíce června. Kdyby se někdo osmělil pozměniti znění privileje, stížen budiž kladbou. Amen.

Z původního archivu téhož kláštera ve sbírce c. kr. zemského gubernia moravského. Pečeť odtržena.

Grutov (Chrudim). V měsíci červnu 1201.

obsahuje právo prodat kapli sv. Jana na Moravě.

X.

Ve jménu svaté Trojice a nerozdílné Jedinosti. Já Přemysl též i Otakar zvaný, třetí král český, klášteru velehradskému cisterciáckého řádu a sluhům Božím tam žijícím na věčné časy. Ježto ctihodná a opatrná dávných předků doba, v níž císařská a královská důstojnost měla převelikou vážnost rozhodla, aby v dobách pozdějších odvráceno bylo bezpráví rušitelů pokoje ode všech pokojných a spravedlivých, zalíbilo se její zdravější prozíravosti současná ustanovení písemně zaznamenati, aby věci, které měly správný a náležitý průběh, měly také stálost a trvalou platnost. Vezměte tedy na vědomí jak současníci tak potomci, že slavné paměti bratr náš markrabě moravský Vladislav založil klášter cisterciáckého řádu jménem Velehrad a obdařil hojnými statky a ostatními potřebnými věcmi a to všechno stalo se s naším souhlasem, poněvadž knížata moravská nemohou ničeho trvale uděliti některému klášteru, nebo vojínu nebo komukoliv bez předcházejícího souhlasu a schvalujícího potvrzení toho, kdož v království českém zaujímá nejvyšší postavení a v té zemi vládne. Statky však některé, jež jsou dole naznačeny, koupil slovutný náš bratr od některých bojovníků a jiných a předal je jmenovanému klášteru v trvalé držení. Koupil totiž od opata a od bratří z Litomyšle jistou polnost přiléhající ke klášteru, na níž stál kostel sv. Jana toho času opuštěný a prázdný ve výměře 200 jiter za 10 hřiven stříbra a daroval jej klášteru. Neboť ačkoliv onen statek nemohl býti knížetem Břetislavem darován litomyšlskému kostelu, přece my z úcty k Panně Marii nedbali jsme nesprávnosti onoho darování a dovolili jsme bratru svému, aby statek koupil a daroval klášteru velehradskému. Mimo to bratr náš koupil téhož času ves Boršice s jejím obvodem, od vojína Přibyslava za padesát hřiven stříbra a jinou ves Zlechov koupil od vojína Dobena za třicet hřiven stříbra se vším příslušenstvím. Rovněž ves Huštěnovice koupil od vojína Smila za 28 hřiven stříbra se všemi drženostmi, kterážto ves byla majetkem nějakého vojína Radoslava, který ji dal své dceři, ale poněvadž děvče bylo pod poručenstvím Smila, předal ves manželi Jindřichovi, kdysi sudímu znojemskému, za touž částku. Mimo to urozený pán Teodorich, jménem Grutonice, daroval jakousi vísku jménem Kostelany, kterou získal ve službách našeho bratra Vladislava, markraběte moravského, s naším a jeho souhlasem kostelu velehradskému, což jsme schválili a potvrdili, její hranice se táhnou až k valu St. Města. Této věci svědky jsou: kdož tehdáž byli přítomni Rupert, olomucký biskup, děkan Valter, probošt Štěpán, arcijáhen Bosko, kanovník Ondřej, tito jsou kanovníci olomučtí. Opat Ticelin, velehradští mnichové Valkuon, Eberhard a Gerung, bratří téhož kláštera Hartmud, Bertold, páni moravští Pludo, Doben, Teodorich Grutův syn, syn Bohutův Petr, Smil z Buchlovic, Přimyslav z Boršic, Stravata,

Peley, Pranzut, občané velehradští Vrzman, Altman, Stimír, Milota, Bohumil, Hon, Miloš, Martin, Bratroň. Událo se roku 1202 p. Kr., kdy spravoval kostel Velehradský první opat Ticelin.

Z originálu v archivu vídeňském. Přivěšeny dvě neporušené pečetě. Opis v kod. velehradském str. 15. Obsah listiny a datum ukazuje správně k r. 1202, listina však sama sepsána byla r. 1227.

Přemysl potvrzuje založení kláštera velehradského cisterciáckého řádu, které učinil jeho bratr, moravský markrabě Vratislav 1202.

LXXVI.

Biskup Honorius, sluha sluhů Božích. Ctihodným bratřím arcibiskupu mohučskému a jeho suffragánům a milovaným synům opatům, převorům, děkanům, arcijáhnům a jiným představeným kostelů ustanoveným po celé provincii mohučské pozdrav a apoštolské požehnání. Dověděli jsme se ne bez bolesti, a bez převelikého zármutku, že se porušuje v mnohých částech církevní censura, a vážnost kanonického rozhodování zeslabuje a to tak, že řeholní a ti zvláště, kteří jsou výsadami apoštolské stolice obdařeni větší svobodou, zakoušejí všeobecně příkoří a právě od svých protivníků a odcizování, aniž by se našel, kdo by jim účinně přispěl na pomoc a sebe postavil za ochrannou hráz, by poskytl podporu nevinným ubohým; zvláště pak milení synové opat a bratří velehradští z cisterciáckého řádu požádali stěžujíce si na časté křivdy i na každodenní nedostatek spravedlnosti, abyste hromadně byli povzbuzeni apoštolským listem, že se totiž máte tak vzchopiti ochotně a velkodušně v utrpení jejich proti jejich škůdcům, by si mohli oddechnouti za vašeho přispění, od úzkostí, jež snášejí a od utrpení, pročež všem vám dohromady nařizujeme apoštolským listem a poroučíme, jak máte ty, kteří nectně napadli majetek neb věci, neb domy řečených bratří neb jejich lidí, neb takové věci podrželi nespravedlivě náležející zmíněným bratřím závětí umírajících, neb kteří se opovážili vyhlásiti nad týmiž bratry proti svolení apoštolské stolice trest exkomunikace nebo interdiktu, neb vymáhati na nich desátky z polností, jichž užívali před všeobecným sněmem, neb z potravin jejich, nedbajíce výsad apoštolské stolice potrestati veřejně exkomunikací při rozžatých svících, když jste je napřed napomenuli, byli-li to laikové, jestliže však to byli klerikové neb řádoví kanovníci, neb řeholníci, tyto aniž byste připustili odvolání, zbavíte úřadu i beneficia, a žádný z těchto výroků neodvoláte, dokud neučiní zmíněným bratřím úplně zadost, a jak laici tak i klerici světští, byvše ztíženi trestem vyobcování, poněvadž násilně vložili na ně

ruku, mohou býti zbaveni tohoto trestu, když se obrátí na apoštolskou stolici listem biskupa diecésního. Vsi pak, v nichž bude násilím zadržován majetek zmíněných bratří neb jejich lidí, podrobíte interdiktu, dokud tam potrvá tento stav.

Dáno v Lateráně 15. dubna, v prvním roce našeho pontifikátu.

CVI.

Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice. Otakar, který sluje též Přemysl, z Boží milosti král jak nynějším tak budoucím na věčné časy. Častěji se stává, že různé právoplatné činy lidské, i když byly slavnostně provedeny, bývají pozměněny, když uplynula dlouhá řada let, nebyly-li svěřeny oživující je stále listině, aby byvše uvedeny v pochybnost předvedeny byly opět zrakům žijících, a tak veřejným přečtením zřetelně se objeví, jako by byly teprve nyní přesně sepsány. Proto oznamujeme vám všem vůbec, kteří nahlédnou do této listiny: jelikož milý náš kaplan, olomucký kanovník Sifrid chtěl jakousi ves jménem Jarošov, již obdržel od otce svého jasného vévody Břetislava, prodati opatům a bratřím na Velehradě za určitou cenu, obrátil se na nás pokorně a žádal, aby směl s naším svolením prodati ono dědictví opatu a jmenovaným bratřím, my pak berouce ohled na jeho uctivost pohnuti byvše milosrdenstvím dali jsme dalekosáhlé a úplné svolení svobodně prodati řečenou pozůstalost Jarošov opatu a hořeji uvedeným bratřím. Jim tedy vyhotovili jsme uctivě žádajícím potvrzení toto, aby nemohla tato slavná událost později býti nějak změněna, tuto listinu stvrzenou vlastní pečetí a stanovíme, aby kdyby se někdo opovážil v budoucnosti této události lehkovážně jakkoli se dotknouti, zaplatil královské komoře 100 marek. Vykonáno v Brně r. od narození Páně 1220 za přítomnosti těch, jichž jména jsou: Jindřich neb i Vladislav, markrabě moravský, olomucký biskup Robert, protonotář Anselm, Jaroš, Beneš, Vítek, Jindřich, syn Vítkův Vítek, Svatoslav, Svezslav, učitel a kanovník pražský Sdizlav, Heřman, Beneda, Vilalm, Bavor, Berter, Budislav, Kron, Smil, Ondřej, Jan, Velen, Otaslav, Stanimír.

Vyhotoveno rukou notáře Heřmana.

CVII.

C †. Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice amen. Já z milosti Boží biskup olomucký Rupert milovaným v Kristu bratřím a konventu na Velehradě řádu cisterciáckého v diecési olomucké na věčné časy. Sluší se, aby napsáno bylo, co nemá býti zapomenuto. To totiž, co se děje v přítomnosti, snadno ztratí pevnost, není-li posíleno písemnou památkou. Poněvadž však již úřadem naším se nám ukládá, abychom jednotlivcům dobrodiní prokazovali, postarat se máme a chceme zvlášt o ty, kdož se hlásí k životu a šatu schváleného řádu a slouží zbožně modlíce se dnem a nocí k Bohu za blaho všeobecné církve. Protož zvláštní láskou objímáme, bratří v Pánu nejmilejší, váš konvent a váš dům na Velehradě jakožto zvlášt milou dceru diecése naší olomoucké, která uznávána bývá za její matku a ochránkyni, a za dobré jsme uznali darovat vám a vaším nástupcům na věčné časy veškeré desátky všech vsí na polích, vinicích, na dobytku neb i na jakýchkoli užitcích, ať se nazývají jakkoliv, které vlastnil váš klášter od svého počátku buď ze svého založení neb z obdarování pozdějšího knížaty neb barony, neb také zakoupením neb záměnou neb z jakéhokoliv důvodu právní příčiny, neb také na statcích pocházejících od umírajících v kterékoli provincii naší diecése směl vlastniti na věčné časy k hojnějšímu živobytí vašemu a jako odměnu za modlitby vaše, k čemuž přistupuje souhlas celé naší kapitoly. Jména jejich se podpisují: městys Velehrad se vším, co přísluší, Mařatice, obojí Popovice, Kněžpole, Skvalkovice, Jarošov, Tupesy, Boršice, Kostelany, Nedakonice, Polešovice, Přítluky, Velenovice, Babice, Vésky, Hvězda, Břest, Potvořice, Stibořice se vším příslušenstvím nalézajícím se v kraji opavském. Aby pak toto naše obdarování bylo pevné a stálé a na vždy zůstalo nedotknuté, aby nemohlo od našich nástupců později býti nějak odvoláno, potvrdili jsme toto obdarování a památku na toto obdarování touto listinou a znakem své pečeti jakož i pečetí olomoucké diecése, též zvláštními pečetěmi osob ustanovených u samého chrámu a ostatních bratří, jejichž jména jsou zde poznačena: Já olomoucký děkan Valter a arcijáhen brněnského a znojemského kostela připojil jsem svoji pečeť na znamení svého souhlasu. Já Štěpán probošt olomouckého chrámu souhlase připojuji svoji pečeť. Já arcijáhen přerovský Esau připojuji v souhlase svoji pečeť. Já břeclavský arcijáhen připojil jsem v souhlase svoji pečeť. Já kanovník Utišen dal jsem souhlas. Já kanovník Isák souhlasil jsem. Já kanovník Jakub souhlasil jsem. Já kanovník Sifrid dal jsem souhlas. Já kanovník Teodorik souhlasil jsem. Já kanovník Jan souhlasil jsem. Já kanovník Petr souhlasil jsem. Já kanovník Konrád dal jsem souhlas. Já kanovník Zeborius souhlasil jsem. Já Arkleus a všichni kanovníci dali jsme souhlas. Událo se toto slavnostně v Olomouci, r. Páně 1220 v měsíci srpnu. Amen. Z originálu dvojího (pod sign. E. I. a J. I.) archivu téhož kláštera v registr. c. kr. Gubernia. Též opis v kodexu velehradském Ms. fol. 15.

Biskup Rupert daruje za souhlasu své kapitole klášteru velehradskému desátky z jeho vsí.

CLXXXVI.

Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice. Já Přemysl, též i Otakar zvaný, třetí král český, klášteru velehradskému řádu cisterciáckého a sluhům Božím tam žijícím na věčné časy. Poněvadž se sluší ctíti královskou Výsost a ve všem povznášeti svatou církev, vidělo se naší dobrotivosti započíti a dokonati to, co by bylo naší Jasnosti k zásluze a sv. matce církvi sloužilo by k prospěchu. Neboť tam správně konají se dobrodiní, kde přibývá zásluh. Tam sluší se udělovati milost, kde k odměnám přidružuje se sláva. Ať vědí jak současníci tak potomci, že my na radu a žádost bratra svého Vladislava, kdys slavného markraběte moravského, jakož i za souhlasu nejdůstojnějšího otce našeho Ruperta, biskupa olomouckého, jsme zřídili dům cisterciáckého řádu na Velehradě a týž nadali statky, jak toho času jsme mohli, aby sluhové tam žijící měli z toho výživu denní a ošacení a že zároveň také jsme jej převzali, jak po zásluze jsme povinni, pod svou a svých nástupců ochranu a záštitu se všemi tam zůstávajícími i s jejich statky a s jejich majetnostmi, jak s těmi, kterých již nabyli, tak také i s těmi, které získají a že klášteru založenému a zbudovanému z naší Dobrotivosti, jakož i nákladem našeho dříve jmenovaného bratra slavné paměti, jsme darovali tuto výsadu, které dle své zbožnosti stanovíme a určujeme, aby byla nezlomně zachovávána, záleží v tom, že všechny vesnice a držebnosti, které tento chrám nyní vlastní, anebo v budoucnosti vlastniti bude, a které kdekoli v našem království leží, ať v Čechách nebo na Moravě, jsou osvobozeny ode všeho břemene daní, poplatků, sbírek a ostatních dávek, neb i od čtrnáctku daní náležejících knížeti neb obročníkům, jakkoli by se jmenovaly. Připojujeme, aby žádný z našich knížecích nástupců neb baronů, nám nebo jim podřízených se neodvážil znepokojovati lidi jmenovaného kláštera při zřizování nebo opravě tvrzí anebo při nějaké výpravě podniknuté zmíněným klášterem. Právo však hrdelní jim propůjčujeme. To také stanovíme o zloději, bydlí-li na jejich statcích a bude-li přistižen při zjevné krádeži nebo obviněn z tajné a bude-li podroben soudu se žhavým železem, s vodou, chůzí po žhavých radlicích, nebo soubojem a bude-li některou touto věcí u světského soudu usvědčen, aby majetek zlodějův neb usvědčeného témuž klášteru úplně byl ponechán. Soudcové však, jimž soud přináleží, ať s ním naloží, jak uznají za spravedlivé. Jestliže by však lidé téhož kláštera od našich soudců vinnými uznáni byli, ať nemáme z toho prospěchu ani my, ani soudcové naši, ani svobodníci, nýbrž ať náhrada škody zůstane témuž klášteru vyjma toho případu, kdy je povinen zadostučiniti poškozenci. Ostatně, abychom vše zkrátka shrnuli, všechen užitek, který náleží k našemu dobru neb našich nástupců aneb našich léníků, jemu ponecháváme, aby se těšil plné a naprosté svobodě.

A aby se nikdo neodvážil jemu proti naším ustanovením nové závazky ukládati, anebo jeho práva měniti, stanovíme, aby žádný komoří se neodvážil vstoupit do klášterských vsí za účelem půhonu proti někomu nebo za účelem jakéhokoli počinu, nýbrž ať naznačí správci domu onoho, jemuž opat společně s bratřími svěřil správu hospodářství, aby pohnal ty, kteří jsou stíháni půhonem, aby v určitý den a na určitém místě je postavil před soudce, jimž náleží projednávati spory a záležitosti našeho království a o nich rozhodovati.

Jestliže by vztáhl násilně ruku na některou osobu řeholní, nalézající se uvnitř kláštera, aby tam někoho zneuctil, anebo něco veřejně odnesl s opovážlivou smělostí, složiž pro nás pokutu třiceti marek a klášteru dejž náhradu odpovídající škodě. Zakazujeme také našim lovčím nebo psovodům v opatství nebo v jejich vsích bez opatova a bratří svolení přenocovati nebo jakékoli násilí činiti a to pod trestem deseti liber provinciální měny, leda že by opat a bratří rozhodli, že jim dají nějaké věci k výživě potřebné. To také připojujíce, že kdyby jim učinili nějaké bezpráví, aby směli je, aniž by nás urazili, vyhnati násilně ze svých domů a ze svých statkův. Mimo to stanovili jsme, aby každý ze šlechticů neb pánů na dvorech neb vsích zmíněného kláštera přenocováním nebo vstupem do nich způsobil bezpráví, složil pro nás pokutu deseti marek a témuž klášteru způsobenou škodu dvojnásob nahradil. Připojujeme, aby lidé jmenovaného kláštera procházející mýty byli v záležitostech, které se týkají potřeb a prospěchu kostela pokud jsou v jeho potřebách k němu převáženy neb přenášeny, osvobozeni od poplatků. Kupci však ať platí, co jim dle práva náleží. Této pak svobody jmenovaného domu námi propůjčené a královskou štědrostí věnované ustanovujeme ochránci a obhájci své dědice a nástupce a především svého syna Václava, na krále posvěceného a jeho bratra a syna svého Přemysla, markraběte moravského. To stanovíce, aby rušitelé tohoto privilegia složil do naší a našich nástupců pokladny deset marek zlata. Mimo to požádali jsme ctihodného svého otce Ruperta, biskupa olomouckého u přítomnosti syna svého Přemysla, markraběte moravského, jakož i svých pánů, aby vyobcoval všechny, kteří by porušili nedotknutelnost a svobodu jmenovaného kláštera, témuž naší královskou štědrostí udělenou, který také toho času týž kostel posvětil, kterémuž svěcení jsme byli osobně se svou jasnou chotí Konstancií a se svým synem často jmenovaným Přemyslem přítomni. Což i od něho vykonáno. To také chceme, aby všem bylo známo, že nebude porušením našeho práva, jestliže jmenovaný biskup a jeho nástupci by trestali podle práv církevních přestupníky našich ustanovení v této listině obsažených. Hranice pak území velehradského leží mezi dole naznačenými mezníky, totiž potůček Pečka, který teče k severu, k západu kámen, kterému se říká Králov stol, dále hora, která se jmenuje

Skála, potom okolo lesa Újezd a kolem Polešovic a tak přes ostrov směrem k řece Moravě.

V mezích jmenovaných hranic a ve všech lesích vody darovali jsme tomuto domu, v Moravě a na všech vodách mějtež svobodnou moc, aby se nikdo neodvážil znepokojovati je na pastviskách, při rybaření a při lovu, aniž lovčí si přisvojuj jakékoli právo. Všecek však užitek, odkudkoli by plynul, používejž klášter onen svobodně a bezvýhradně. Statky pak téhož kláštera jsou tyto: Velehrad prvotně město nyní městys, Kostelany, Nedakonice, Polešovice, Boršice, Újezd, Zlechov, Seče, kaple u Spitihněvi, Huštěnovice, v Babicích dvé popluží, Mařatice, Popovice Horní a Dolní, Kněžpol, Břest, Chvalkovice, Štěbořice v kraji opavském s přilehlým hájem a všemi příslušnostmi, k západu až k potoku, který se jmenuje Moravice, Syrotky, Naluží u Brna, i zahrady a vinice, Ivanovice, Břežany, Přítluky, Mošice, Potvorovice, Vnešovice, Kořice s horou, kde leží vinice, dvůr Podivín, Dva dvory v Opavě, dvůr v Brně, Němčice, Otradice, Cetechovice, Mistřín, Paršovice, Tourkov, Píš, Těšany, Bařice, Traplice, Jarošov, Vážany, Domanín, mlýn v Uničově a několik domů, které platí ročně tři marky, Pačlavice s dvěma poplužími, Březovice v kraji znojemském, dvůr a mlýn, kostel sv. Jana u Velehradu, u Velké jedna ves, Tupesy, Biskupice, Záblažany, Huštěnovice se svými příslušnostmi. Aby však toto trvale zůstalo platným a neotřeseným, potvrdili jsme listinu tuto naší Jasnosti svou pečetí a požádali jsme ctihodného otce našeho biskupa olomouckého Ruperta, aby na svědectví této věci přivěsil svou pečeť.

(Následují podpisy).